

ભરતી—ઓ.ટ.

ભાગ ૨ જો.

સોરાજ બા. તા. ૧૫

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૭૩૧૦

વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ ભરતી ચોર

વિષય ૬- : ૩

ભરતી-ઓટ.

(ભાગ ૨ જો.)

(પારસી સંસારની એક વારતા.)

રચનાર:—સોરાબ બી. તાતા.

તકદીરનું તોહોમટ; 'કીસમતની કમનશીબી'; 'સખુરીનો બદલો'; 'ધનિસાન કે શયતાન'; 'કસરેવજનાં કારસતાન'; 'લાખમાં એક નેક'; 'કરણીનાં ફલ'; 'ગરીબાઈનો ગજબ'; 'જગ સામે જંગ'; 'મકકરની દુન્યા'; 'સરજતનો ખેલ', 'શેતાનનો સીતમ'; 'ભરથાર કે સીતમગાર'; 'ખ્યારની કસોટી' ઇત્યાદી, ઇત્યાદીના કર્તા.

આ પુસ્તક 'ભરતી-ઓટ' નંબર ૭૫, બજારગેટ સ્ટ્રીટ, કોટ, મુંબઈ મધ્યે આવેલા નવરંગ પ્રિન્ટીંગ પ્રેસમાં તેના માલિક મી. અરહેશર ખરશેદજી દેશામ્ને તેના કર્તાને માટે છાપ્યું છે, અને મી. સોરાબ બી. તાતાએ, નં. ૧૭, ઘોઘા સ્ટ્રીટ, કોટ, મુંબઈ મધ્યેથી પ્રગટ કરીધું છે.

ઇ. સ. ૧૯૧૮.

સર્વ હકક સ્વાધીન.

કોમલ રા. ૨.

અશેા યાદમાં !

મારા મરહુમ લલા, ભોલા અને વાહલા
સાળા

ખરશેદજી જમાસ્પજી તાતા.

કે જે મરનાર દીલસોજ ભાઈએ મારી અને મારાં વાહાંલાંઓ
તરફ અખંડ શ્રીદાગીરીની દીલસોજ લાગણી નીરંતર ખતાવી
હુમારાં દુઃખમાં અને ગરીબરા સંસ્કારમાં શરીર થઈ, ખરા
રાહાબર ફરીસ્તા મીસાલ મદદ કીધી છે, અને જે
વાહલા અશેા જીવાનનાં તદનજ કાચી ભરજીવાન
વયે નિપજેલાં અકાળ, દુઃખદાયક અને આફટ
કારક મોહોતથી હુમે સદા સુધીનાં ગમમાં
ગીરફતાર બની રહ્યાં છે, તેવા ફરેસ્તાઈ
ખસલતના સાચા સલાહકાર, દીલ
સોજ મદદગાર અને વાહલા રાહ
બરની ગંભીર યાદમાં આ
નાચીઝ પુસ્તક અતી માન
અને સાચાં હેતની
ઘઘાણીમાં ભારી ગમ-
ખવારી વચ્ચે બેહદ
દર્દમંદ દીલે
અર્પણુ
કરું
હું!

દુઃખી ભાઈ સોહાલ.

આભારનાં થોડાક શબ્દો !

તે પાક પરવરની ભલી કરમબક્ષેશથી વાંદાલાં વાંચનારાં સનમુખ આ બીજું પુસ્તક રચુ કરવા હું ભાગ્યશાળી નિવડ્યો છું !

આ બીજો ભાગ આહાર પાડતાં ઘણુંજ અસુર થયું છે, અને તેની પુછપરછ માટે સંખ્યાબંધ દીક્ષસોજ વાંદાલાં વાંચનારાંઓ તરફથી ચાલુ કાગળોનો ઢગ આવ્યો હતો, જે માટે તેઓનો બહુ આભારી છું, અને જે અસાધારણ દીક્ષ થઈ છે તે માટે વાંદાલાં વાંચનારાંઓની હું દરગુજર ધરું છું !

આ વાર્તાનો પેલો ભાગ વાંચ્યા પછી ઘણાંક મેહરબાન વાંચનારાં બાંનુઓ અને ગૃહસ્થોએ સાચી સીકારસના કાગળો મોકલી આપ્યાં હતાં, જે માટે તેઓની દીક્ષસોજ લખાવન માટે હું ઘણો ઉપકાર માનુ છું, અને આ નાચીજ કક્ષમથી લખાએલી બીજી દીક્ષકશ વાર્તા આહાર પાડવાને લગતી જાહેરખબર આ ચોપડીમાં છાપી છે, તે ઉપર તમામ દીક્ષસોજ વાંચનારાં બાંનુ નમ્ર ધ્યાન ખેંચુ છું અને પુરતી સંખ્યામાં ગ્રાહક થશે તો તેઓની ભલી બરકટથી તે કામ સરંજમ ઉતારવાની હું આસા રાખું છું.

આ વાર્તાનાં બંને ભાગો વેળા મારાં અંગટ વાંદાલાંઓએ, તેમજ દીક્ષસોજ ખ્યરખ્વાહોએ જે દીક્ષોજનીથી દરેક પ્રકારની એકીમતી મદદ કરી છે, તે માટે હું ખરાં જીગરથી મારાં તરફની તેઓની જાનફેશાની ભરી લાગણી માટે ઘણુંજ હેશાંન માનું છું.

મારાં આ બેડ પુસ્તકોની જાહેર-ખબર માટે મને જે સવળતા ખુશીથી કરી આપી હતી, તે માટે જાણીતા અને લોકપ્રીય “ સાંજ વર્તમાન ” નાં મેહરબાન માલેક અને અધીપતી શેકરતમ નસરવાનજી વાચ્છાગાંધીનો આ ટકે હું દીક્ષોજનીથી આભાર માનું છું.

તમારો ખાકસાર સેવક,
સોરાખ બી. તાત.

૧૭, ઘોઘા સ્ટ્રીટ કોટ,

મુંબઈ જાન્યુઆરી ૧૯૧૮.

હારવર અને સન.

અરધી સદીનું પુરાણું

મસાલો અચાર, સરકો, સોસ,

ચતાણી, ચાહ, કેફી માટે

જાણીતું ખાતું.

હું ઓફીસ ધોભીતળાવ

અન્યોસ બજારગેટ

ઘડીયાલ સાંબે,

તથા કોટની બજારમાં.

બહારગામના ઓરડે સંપૂર્ણ

સંભાળથી વી. પી. થી

મોકલવામાં આવશે.

અપુ મીનીસની કુંપની.

કાપડ મારફીટ.

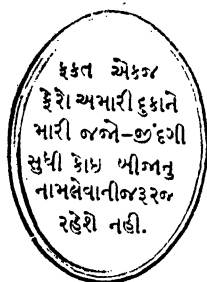
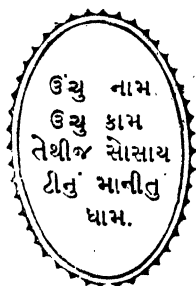
ચોછા ભાવે માલ

વેચતા સાલેસાઈ

ભર્યા પારસી

ખીરાદરોની આ

દુકાન છે.

તમેને શું શું જોઈએ

જીએ! ફેનસા

કાપડ—સાદું

કાપડ—સુતરાઉ

કાપડ—ગરમ

કાપડ—વગેરે

હમારે ત્યાં સંખ્યા

બંધ ચીજો મળશે

નવો ખાતરી પુવક

માત્ર બજારનાજ

ઉતરતા ભાવ,

આગરૂદાર ચોખ્ખો

વહીવટ એ બધું તમે

હમારી દુકાનમાં

જોશો.

કાપડ બજારમાં
કોઈને મીઅમાર
નામ પુછશે તો
તુરંત તે અમારી
દુકાન તમેને
અતાવશે એટલી
બહીતા અને મા
નીતી દુકાન અ
મારો થઈ પડી છે.

દુકાનમાં આવ્યા કે

ખાસ કાંઈ ખરીદવા

ની જ જરૂર નથી—ફક્ત

જરા અમારો માલ તો

જોઈ જગ્ગે-ધરાકો

સાથે નમનતાઈ તથા

સાલેસાઈથી વરતવું

એ તો અમારો

કાયમનો મુદ્રા

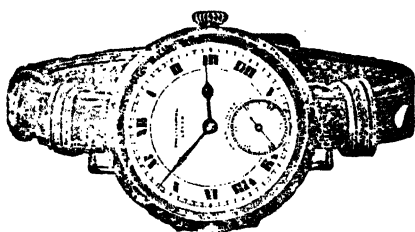
લેખ છે

“મેદોરીના”

મજબુત બનાવતનાં તથા વખત આપવામાં તદ્દન ચોક્કસ
અને લાડસેદાર ઘડીઆળો.

સારાં સરનાં, સોબાયમાન, મજબુત અને ટકાઉ કોઈ પણ ખીજી જાતનાં
કીમતનાં ઘડીઆળને ટકકર મારે તેવાં ઉત્તમ ઘડીઆળ જોઈતાં હોય તો—
ધી “વૉરયર” ઘડીઆળ વાપડો.

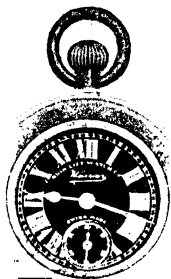

મોડલ નાં. ૧

ચાંમડાનાં પટામાં કે
ગજવામાં રાખવા માટે

મોડલ નાં. ૨

ખાતુની કડી અને ચામડાનાં પટા સાથે.
હાથની કાંડી પર પેહાડવાનું સત્રતું, ટકાઉ
અને વખત આપવામાં તદ્દન ચોક્કસ.
એક વરસની ગેરંટી સાથ.

મોડલ નાં. ૧ યા ૨

નીકલ કેસ ચાંદીનાં અંદર ધાંકણાં સાથે.....રૂ. ૨૦
સ્તરલીંગ સીલવર કેસ અંદર ધાંકણાં સાથે.....રૂ. ૨૫
મજબુત ચાંમડાનાં પટા સાથે, તેમજ વધારાની સ્પ્રિંગ અને કાય સાથે.
અંધારામાં દેખાય તેવી. રેડીયમ દાયલનાં રૂ. ૩ વધુ.

આ ઘડીઆળ કીલેસ લીવરનાં, ૧૫ જીવેલનાં ધનેમલની
ડાયલ અને જડા અક્ષરો અને કાંટા સાથનાં છે. દબલ
મજબુત કીસતલ કાયનાં અને મજબુત બંધ થતાં
ધાંકણાંની સાથનાં વાપડવા લાયકનાં છે.

અર્જ કરવે કેટલગ મોકલી આપશું.

ધી મેદોરીનાં વૉચ કું લીમીટેડ.

૪, હોર્નબી રોડ, મુંબઈ.

કલબવાલા અને કંપની, લીમીટેડ.

સાંચાકામ, કારખાનાનાં ઓબરો અને
હુથિયારો આયાત કરનારા.

ખેતીવાડીને લગતાં ઓબરો, ઓઈલ એનજીનો, પાણી
કાઢવાના પંપો, ટ્રીલોગ મશીનો, લેથો બલોઅરો,
લુહારની ભઠ્ઠીઓ, પેચ પાટીઓ, લાકડાં વેહરવાનાં
સંચાઓ, અનાજ દળવાની ઘંટીઓ,
વીજલીની ખત્તીનો સામણ, ટેલીફોનનો
સામણ, ઘરગતુ ઓબરો, ડેરીમશીનો
મનીલા રોપ.

સેનીટરી વેર.

નાહવાના બાથ ટબો, મોહકું ધોવાનાં વાસણો, હીંદુસ્તાન તથા
અંગ્રેજી પેટરનની સંઢાસો, કાચની અભરાઈ તથા ટુવાલ
માટે કાચના સલીઆઓ વગેરે વગેરે.

રાંધવાનાં કોલસા, લાકડાં તથા તેલ બાળવાના ચુકાઓ,
કાકડા તથા વગર કાકડાના ચુલાઓ.

સરનામું મળવે કેટલાગો મોકલો આપવામાં આવશે.

સ્ટોવ ડીપો.

૫૦, ચર્ચગેટ સ્ટ્રીટ, કેંપ કંપની પાસે, કોટ-મુંબઈ.

બગીચાના શોખીનો માટે એક તક !

ફળફળાદીથી ભરાઈ ગયેલાં ઝાડો અને મેવાથી લચી પડતાં
દરખતોવાલા બગ બગીચામાં રહેવામાં કાંઈ ઓરજ મળતું છે.
તમારા બગલાના આગળ બગીચા અને પાછલા કંપાઉંડની
જમીનને શા માટે પડતી નાંખી મુકો છો?—ઝાડઝાંખરાંથી
શા માટે તેને ભરાઈ જવા દો છો ?

તરેહવાર જાતની ધુરટ અને લીલા મેવાના ઝાડો—ચોતરફ રોપી
દેવો—તો બગલા અને બગીચાની શૈનકમાં ઓર વધારો થવા
સાથ—ખાંણાંની ટેબલ ઉપર ખુદ ઘરની ઉઘાડેલી ધુરટ
રજુ થવાનો સંતોષ લઈ શકશો.

ફળફળાદીના તરેહવાર જાતના ઝાડોની કલમો, છેલ્લાં પચીશ
વરસ થયાં ચમો જુદી જુદી કોમના બગલાવાલાઓ
તથા બગીચાવાલાઓને પુરી પાડ્યે છીયે.

બાર જાતની હાપુસ—ત્રણ વરસની પાવરી—ઘણાં મોટાં કઠના ચીકુ—
તથા બીજાં તરેહવર જાતના ઉમદા ફળોની પાકી કલમો તૈયાર મળશે.

ભાવ ધણજ કીકાયત—નીચલે ઠેકાણેથી કેટલગ મંગાવો.

પી. વી. ભીલાડવાલા.

સ્ટેશન ભીલાડ,

બી. બી. એન્ડ સી. આઈ. રેલ્વે.

લગભગ ૭૦૦ ગ્રાહક થશે તેજ

ગરીબાઈનો ગજબ !

એક અતી દીલકશ, નીતીમાન અને બોધદાએક વાર્તા.

વાંહાંલાં વાંચનાંરાંઓએ આ નાકેશ કલમથી લખાએલી “ ભરતી-ઓટ ” ની વાર્તા એક અવાજે વખાણી છે તેઓને આ વાર્તા વાંચવાની ખાસ ભલામણ કરવામાં આવે છે. પહેલાંથી તે છેવટ વેર એક સરખું ચિન્ત રોકી રાખે એવી જોશવર વળાંની આ વાર્તા છે.

એક લખોપતી આપની દીકરી એક સાચા પણ મુકલીસ જુવાનને પરણવા માટે પોતાના તમાખી આપની લાખોની દોલત ઠોકરે મારે છે; તે અભાગળીનો સંસાર પોતાનાં બુંડાં ભરથારથી તમામ દુઃખી થાય છે, અને સખુરીથી બધાં દુઃખો સહણ કરી આપદે તે બલી અને સહણશીલ મોહોરદાર કેવી કિન્તમ રીતે પોતાનાં બુંડાં ભરથારને મુધારી નાખે છે, અને ધીરજનું ફળ આપદે ધનમાં મેળવે છે, તેનો ચાનક રૂપી ચિતાર આ વાર્તામાં દર્શાવ્યો છે. પોતાનાં બુંડાં આપને અચાવવાને ખાતર તેની બલી અને પાકગદ દીકરીઓ ખરાં દીલની ખુશીથી પોતાનાં સર્વોન્તમ સુખનાં કેવા ભોગો આપે છે, અને પોતાનાં માત-પીતા તરફના આવાં અખંડ વાહાલનો તે કીરતાર કેવા સ્વર્ગ સુખમાં અદસે વાગે છે તેનો અતી ચાનક રૂપી અનાવ આ વાર્તામાં આમેજ કાધા છે. દરેક ઉધરતી જુવાન બેટીઓને આ નીતીમાન અને ચાનક રૂપી વાર્તા વાંચવાની ખાસ ભલામણ કરવામાં આવે છે.

કીંમત રૂ. ૨૫ વી. પી. જે. જે. જ્યાર આના.

દીલસોઝ ધરાકોને એક પોષ્ટ કાર્ડ લખી નામ નોંધાવવાની વીનંતી કરવામાં આવે છે.

સોરાખ બી. તાતા.

૧૭, ઘોઘા સ્ટ્રીટ, કોટ,

મુંબઈ.

ધી પરશીયન ડેરી કંપની.

ઠેકાણુ—ભાયખલા.

(સ્થાપી ૧૯૦૨.)

જે નરૂંજ દુધ વાપરવું
હોય તેા અમારી 'ડેરી'નું
દુધ એકવાર વાપરી બુવે
સાડાત્રણ આને શેર ઘેર
જેહાં પહોંચાડવામાં આવે
છે. નવાં ઘરાંદેએ પોસ્ટ
કારડ લખવે તુરત દુધનો
અંદોગસ્ત કરવામાં
આવે છે.

બી. હારમસજી, મેનેજીંગ પ્રોપ્રાયટર.

છોકરાઓ માટે ફક્ટ અંગ્રેજી જલદી શીખવાનો આખા
દીવસનો વર્ગ.

GENERAL ENGLISH CLASS.

જે છોકરાઓ નીશાળની બધી આખદોનો ખોળે નહીં ઉપાડી શકતા
હોય તેઓ માટે વહેવાર અંગ્રેજી વાતચીતનું, પત્ર વહેવારનું તથા બીજું
ફક્ટ ઉચ્ચોગી આખદોનું વહેવાર જ્ઞાન મેળવવા માટે “ગોળવાલા ફોર્ટ
ટયુશન ક્લાસ” નો આખા દીવસનો સ્પેશીયલ ઇંગ્લીશ ક્લાસ એક
આશીરવાદ સમાન છે, છોકરાઓની એક ઘણી મોટી સંખ્યા હાલમાં એ
ક્લાસનો લાભ લે છે.

અરચ ગોળવાલા, પ્રીનસીપલ અને માલિક.

“ગોળવાલા ફોર્ટ ટયુશન ક્લાસ”

કોટનાં બુખાખાનાની સામે.

ભરતી—ઓટ.

ભાગ બીજો.

પ્રકરણ ૧ લું.

જીગર વગરનાં જરદારો!

જાણીતા અખુબીરાદરોની પારસી નાટક મંડળીની ‘વીક્ટોર્યા થીએટર’ તે રજ્યામણી રાત્રે તમાશગીરોની હાથી ગાથ-વાથ રહી હતી. આગેવાન અને ધનવાન કુટુંબોથી ઓરચેસ્ત્રા ભરાઈ ગયો હતો. ઓરચેસ્ત્રામાં બેઠેલી ધનવાન કુટુંબોની પરીસુરત હોશાનની અબળાઓ જાણે કે અકેકની ઉપર સરસાઈ ભોગવે એવી કાસમનાં રંગબેરંગી પોશાકના હાહમાહ વચ્ચે બેઠી હતી. જેઓના નાળુક હાથ તેમજ કામળ ગરદન આસપાસ બેમુલ હીરામોતીથી મઢી લીધેલાં બેકામતી ઝલવેરાતો એવી કાસમથી ઝલઝલી રહ્યાં હતાં કે વીજળીની તેજસ્વી રોશની તેઓ ઉપર પડવાથી ઓર તેને! આખ વધુ મારતો હતો. ખુબસુરત અબળાઓની ગોરી હંસ જેવી ખરફ સમાન ગરદનનાં, વાત કરતી વેળા ડોકાનાં લાંબુકા વચ્ચે, હાલવાથી તે ઉપર દીપી રહેલા સુશોભિત દાગીનાનાં બેમુલ ઝલવેરાતોનો ઝલકાટ ચલકાટ થીએટરની અંદરની વીજલીની ભભુકદાર રોશની વચ્ચે તારા મીસાલ એવો તો અમકઝમક થતો હતો કે તેની ઝલકાટભરી બલુ અને આંખને ઠંડક ઉપજાવે એવી રોશની તે તરફ નજર નાખનારાંને જીતી અને આકર્ષી લેતી હતી.

આંખને ઉઠી વળગે એવો પચરંગી દીલખુશ અને રમણ્ય દેખાવ ગોયા આ ધરતીપરનાં પરસનાનનોજ ખ્યાલ તે તરફ નજર કરનારાંઓના

મનમાં ખરપા થતો હતો. જરફાર માલેતુખર કુટુંબની મનોહર દીલકશ અને ચેહેરેનમુન અબજાઓ ગોથા પોતાની માહતાબ જેવી ખુબસુરતીથી અકેક વચ્ચે લગીલાઈ કરતી અદાથી પોતાનાં કશાખી ખાખી વિનાનાં હાક-માઠનાં ઠંઠેરા વચ્ચે ત્યાં ખેસી તમામ તમાશગીરોની પ્રસંસા અને તાળુખી વચ્ચે આતુરતાથી ધ્યાન ખેંચી રહી હતી. તમાશગીરોમાંનો ચાકસ વર્ગ આ ધરતીપરનાં પરસ્તાનની ખેમુલ પરીઓની ખુખી અને વાખવાખીની તારીફ કરતા તેઓની ઝોળખાણુ કરતા કરાવતા આપસઆપસમાં ખુશ વાતોમાં મશગુલ અને ચકચુર બની રહ્યા હતા.

તમાશગીર વર્ગમાં એવાખી સંસારી શતરૂઓ હતા કે જેઓ ના લેવે ના દેવે પારકાંની નીંદામાંજ જાણે કે પોતાની મોજ અને ધર્મ ખાની લેતાં હોય, જેઓ શાહીની સાજવારીમાં કે ગમીની ગમખવારીમાં યા રમણુય મેળાવડામાં એકસરખી રીતે કોમળી પાકજાદ નિર્દોષ અબજાઓની ખરફ જેવી સ્વચ્છ પાકદામન ઉપર દાગ લગાડવા જેવા માહભારત અપ-રાધમાં ચુંતેલગાર બનવામાંજ પોતાની આધન ફરજ અને મોજ સમજતા હતા, તેવા જગલા જગતો પોતાની નજરો સમક્ષ શુશોભીત ઝલવેરાનો અને સીલક સેડીનનાં ઠંઠેરામાં સજ્જ થયલી આગેવાન કુટુંબની મનોહર અબજાઓ માટે નિર્લજ દીકરાનાં બાણુ ફેંકી પોતાની ચાપલુસીખોરી જખાનને વશ રાખ્યા વિનાં પેટના તરેહવાર ગોળાનાં ગામગપાટા આસે-પાસેનાઓ વચ્ચે રસ લઇ લઇને ચલાવતા હતા અને કેટલાક હેમક બેવકુફે આવી નીંદાભરી ચર્ચા ખરી ખાની લેઇ ગંભીરાઇથી જાણે કે આગેવાન સરફલની પાકજાદ અબજાઓ કેવાએક મહાભારટ પાપની તકરીરવાર હોય એવી કીસમથી પોતાનાં ડોકાં ધુણાંવી તેવા નીંદાખોરોને આડકત્રી રીતે ઉત્તેજન આપી પોતાની હસી કરાવતા હતા, તેવા ખુરા બદમાશ નીંદાખોરો અને તેઓને ટેકો આપનારા હેમકો અને હિલુઓનો આ તાટકશાખમાં કશોખી ટોટો નહીં હતો !

આગેવાન ફેમીલીની ત્રણની પારટી ઓરચેઆમા દાખલ થઈ અને તેઓનાં ચહેરા તરફ લોકોના મોટા ભાગની નજર ખેંચાઈ અને કેટલાકો તો પોતાની સાદી આંખે નજરે પડતા ખુબસુરતીના દેખાવથી જાણે કે ધરાયા ન હોય એમ આંખ ઉપર દુરખીન મુકી જેવા પડ્યા. તેઓનાં થીએટરમાં આવવાથી તમાશગીર વર્ગમાં આપસઆપસમાં મસ મોટો હાહોકાર મચી રહ્યો.

તે ત્રણની પાર્ટી સર જાહેજર જસારાલા, નાઇટ, તેની એકપુરી મનોહર, દીલકશ અને ગરર ખેટી જરખાનું અને તેની બત્રીજ આલાંખાય તે

અત્રાહ્યાદના આગેવાન અને માલેતુગર જુવાન જેહાંગીર શેઠનાની મોહર-
દારની બનેલી હતી.

વાહાલાં વાંચનાર પેલલા ભાગમાં વાંચી ગયાં હતાં તે અત્રે યદ્દ
કરશે કે આ જેહાંગીર શેઠનાં પોતાનાં મરનાર કાકા ખાનખાહાદુર
સપત્રશાહા શેઠનાની લાખોની દોલત છ વર્ષની વાત ઉપર મલી ગઈ હતી,
અને તે પછી તે લખોપતિ જુવાન સર જલેજર જસાવાલાની એક પુરી
ભત્રીજી આલાંમાય સાથ સ્થાદીનાં ગાંઠથી એક થયો હતો, અને તેઓને
ત્યાં, આ વાર્તાનો પદો ઉઘટે છે તે વેળા, એક પાંચ વર્ષની છોકરી હતી.

તમાશગીરોનો મોટો વર્ગ આ પાટીમાંની મનોહર અબળા જરખાનુ
જસાવાલા તરફ વિશેષ ધ્યાન ખેંચતો હતો, અને ઘણાકે દુરખીનની
મદદથી આ દીલકસ મધુરીનો ચહેરો બરાબર નિહાળવા ઉતાવલમાં પડ્યા
હતા. તેનો ચહેરો ગોળ અને ઘટમદાર હતો અને તેનાં માંજરા ડોળાથી
તેની મનોહર કાંતીમાં ઓર વધારો થતો હતો. પોતાની ખુશસુરતી માટે
મગરૂરી માની જેવી કીસમે મરદોની હાજરીમાં વગર દીલે કે દયાથી નખરાં
કરી શકે એવી જે નખરાંખાજ મકકરખોર અબળાઓ આ અવતીમાં થઈ
શકે તેમાંનીજ આ એક નખરાંખાજ અને ઢોંગી અબળા જરખાનુ હતી.
દયા કે દાઝ વગરની અને જીગર વગરની ખુશસુરતી આ દીલકાંવાલી નખ-
રાંખાજ ઓરત ધરાવતી હતી.

હૈયા વગરની નખરાંખોર ખુશસુરતી જેનાં સંગદેલ જીગરમાં દયા કે
દાઝનો સહેજ પણ અંશે કટરો ન હોય તેવી અંતકરણ અને દયા વીનાની
ખુશસુરતીપર એકાદ પતંગ્યાં પેરે જનકેશાનીની શીદાગીરીથી જનન સદેકે
કરવાની હોમાકાટ કરવાના કરતાં દયા અને દાઝનાં ઉછલતા દર્શા મીસાલનાં
દયાળુ જીગર ધરાવતી બદસુરતી હજાર દરજ્જે આવકારદાયક અને જનનો-
નીસાર પ્યારની શીદાગીરીમાં સર્વોત્તમ અને સરસાઈ ભાગવતી ગણાઈ
શકાય. જોરી સાફ ખુશસુરતીનાં અંતકરણો સાફ આવનાં નથીજ તેમજ
જેઓ ચહેરાની ઝમકમાં ઝાખાં અને બદસુરત હોય છે તેઓનાં જીગર
દયાળુ અને સ્વચ્છ કે સાફ હોય છે.

જરખાનુનો આપ જલેજર જસાવાળા આશરે છાપન દીવાળી જોયસો
જમાંને ખાધેલ આદમી હતો. અને પોતાની પારખી મલેલી દોલતની
ચેહલમેહલ વચ્ચે સરનો નામીઓ ખેતાય મેળવવા ભાવ્યશાળી નિવડયો
હતો, મગર હાલ તો તે સન્તામાં સાનરેસાત જવાથી તેની સ્થીની અંદરથી

બારીક થઈ પડી હતી, મગર બાહરથી પોતાનો ઠાઠમાઠ હમેશ મુજબ દેખાડવાની ગોયા તેને લાઈલાજ ફરજ પડતી હતી.

તેની ભત્રીજી આલાંભાય, તે જાંહાંગીર શેકનાની મોહરદાર, પૈસાની અમ્નીમાં તુમાખી ગર્રી અને ટીચકાંબાજ બની રહેલી અમ્નીમાની અખલા હતી, અને પોતાની કઝીન માફકજ દરેક દુર્ગુણોથી તેનું સંગદેહ છલકાત ગયતું હતું. મોહતાજમદ મુફ્ફેસોને નામની આ જરદાર માલેતુમ્મર બાપ દીકરી અને ભત્રીજીને હદથી જ્યાદા સુગ હતી, અને તેઓ ખીચારાં જાણે કે મુફ્ફેસ થયાં તે કેવાંએક મહાભારત પાપનાં તકસીરવાર બની રહ્યાં હોય એવી કીસમથી તેઓ તરફ ધીકકાર અને તીરસ્કારની નજરે જોવામાં પોતાની ફરજ માની લેતાં હતાં.

સર્વે તમાશગીરોનું ધ્યાન ખેંચતાં આ નવાં આવનારાં સર જલેજર જસાવાલા, તેની બેટી જર તેમજ ભત્રીજી આલાં-ને તેઓની જગા પર પડતાં મેલી ગેલેરીપર બેઠેલા આપસ આપસમાં હરસેથી વાત કરતા ત્રણ ગ્રહસ્થો ઉપર આપણે નજર ફેંક્યો.

“અરે એ તો જસાવાલાની જર છે” તેમાંનો એક ગ્રહસ્થ દુરખી-નમાંથી ટીકતાં બોલી ઉઠ્યો, “વેરી, વેરી ફર્ટ! ભલાબલાને નખરાંનાં નેજાંથી ઠાર મારી નાખેછ એવી રાંડ માજદરાંની છે!”

“પણ મેં તો સમજ્યું કે એનો બાપ તો પેલા લખોપતી ધનજીશાહ હીરામાણેકની પુકે લાગેલો છે, ને જરનો હાથ તેના હાથમાં આપવા માગે છે?” ખીજાએ સવાલ પુછ્યો જેના જવાબમાં પેહલાએ જવાબ વાળ્યો. એમ અફવા છે ખરી, કાંકે હાલ એનું ટટુ ઠીક ચાલતું નથી. ખીચારો સડામાં આવી રહેલો હોવાથી ધન હીરામાણેક જેવા લખોપતીનું પુછર ધરવાનાં ફાંફાં મારેછ! પણ ખીચારો ચોખ્ખો ફસસે કાંકે આએ નખરાંબાજ ઘણીજ તુમાખી છે. પેસી, એ ખુબસુરતી દયા કે જીગર વગરની શું કામની!”

“પણ મેં તો એમ સમજ્યું કે અગાઉ રતન મેહતા જે મારો દોસ્ત થાય તેને કાંઈ અકસમાનથી આએ જરને બચાવી ને તેઓ વચ્ચે સારી સંગત બાઝી પણ રતન ખીચારો મારા જેવો લુખ્ખો, તે આએ તુણીએ હાથ તાલી આપી ને તે ખીચારો નાસીપાસ થયલો એકદમ આફ્રીકા ચાલી ગયો!”

“તારે એનાં બાપે ને એને પેલા લખોપતી હીરામાણેકને જલમાં ફસાવવાજ રતન મેહતાને પાણીનું આપ્યું હોશે!” ત્રીજાએ વધાર્યું. “ને આએ આલાંને વાસ્તે બી સાર બોલાતું નથી.”

“હા!” પહેલાંએ જવાબ વાલ્યો. “આણં જરની કઝીન થાયછ ને પેલા અલાહબાદવાલા જાંહાંગીર સાથ પરણીછ પણ એવી વીછણુ વાઉ છે કે વરને તો નોજ કોઠાં કરેછ, ને વરને ધુખારીને જોતીખી નહીં, ને તેને પૈસેજ ગામેગામ મોજ મારી પૈસાનો ધુમારો કરેછ! એનો ધણી થતોખી તદ્દનજ ઢોર મુએલો છે, પોતાનાં પૈસાએ ઘેરીનો બાયલો થઈ ઘેરીનો જુલમ ખમી તેનાં તાબામાં રહે! ઓ! શેમ એનડ દીસએસ!”

પણુ આ વેળા નાટકનો પડકો ઉચકવાથી તેઓની વાતમાં સદ્દાની ખલલ થઈ.

પ્રકરણ ૨ જી.

“આલમમે હય ખુશી સારી પયસેકી, બાબા, માઈ, બેટા, જોર, પ્યારી પયસેકી, જીલ્તતદારી, ઇજ્જતદારી, પયસેકી, જાંહાં દેખો વાંહ મારામારી પૈસેકી.”

રાતનો આસરે એ વાગાનો અમલ હતો.

તે બંગલાની એમેર જોકે રમણાં જોવી શાંત ચુપકીદી પંઠરાઈ રેહી હતી, મગર બંગલાની અંદરનાં વસનારાંઓ ડાહનીંગ રૂમમાં તુર્તનાંજ નાટક જોઈ આવી કાશી ‘સીપ’ કરતાં બેઠાં હતાં. તેઓ કોઈજ નહીં પણ સર જલેજર જસાવાલા, તેની એકપુરી બેટી જરબાનુ અને બત્રીજી આણંમાય હતાં.

કાશી પીધા પછી પોતપોતાનાં ઓરડામાં આરામ લેવા તેઓ જતાં હતાં, જેવામાં જલેજરે પોતાની બેટીને પોતાની સાથ તેનાં ઓરડામાં આવવા આગ્રહ કર્યો, અને જરબાનુ પોતાના બાપ સાથ તેનાં ઓરડામાં બેઠ્યાનપણે જઈ બેઠી.

“દીકરી જર! મારે તારી સાથ અગતની ને ખાનગી વાત-કરવીછ.”

“પપાજી! આવી મોડી રાતે ખાનગી વાત? સવારે કરતે તો નહીં ચાલતે?”

“નહીં! દીકરી! મારે તે હમણાં ને હમણાંજ તુને જણાવવું જોઈયે. મારા મરનાર મીત્રનો લક્ષાપતી વારેસ દીકરો ધન હીરામાણેક વેલાતથી આએ અદવાડીયાંમાં મુંબઈ આવવાનો છે ને—”

પોતાનાં બાપની આ ખાનગી વાત સાંભલી જર મોટેથી હસી પડી જેનો પડધા ઓરડામાં એકાંતમાં પડવાથી મસ મોટો હોહોકાર ગોયા મચી રહ્યો.

“ અરે શીટરે! પપા ડીયર! તમેજી ખોડયો કુંબરને કાઢ્યો ઉદર જેવી વાત કીધી! હું જાણું કે શું એક અમતની ખાનગી વાત હોશે!” અને પાછી પોતાના જઘફ બાપની જઘફીની કદર કર્યા વિના હસી.

“ દીકરી જર! એને મારી પર અહીં આવવા વાસ્તે લખ્યું છે આપુને અહીં મલવા આવવા મેં જણાવેલું છે. પણ દીકરી મારે તુને એતવણી આપવી છે કે હવે હવે તારાં નખરાં તું સદંતર છોડી દેજે! આ ધન હીરામાણેક એવો આદમી છે કે કાંઈ રમકડાં માફક રમીને ફેંકી દેવા જેવી બેહુદી નખરાંભરી ત્રીક તું એનાં બાળમાં વાપડશે, તો સત માનજે કે તું તારા હાથે તારા બાપને ખુદાર કરી તે ઉપરાંત તું પોતે કંગાલ્યતમાં આવી પડશે!”

ગરીબાઈ અને કંગાલ્યતની નેહસ્ત વાત જ્યાં આવી ત્યાં જર જેવી તુમાખી અને અભીમાની છોકરી કમકમ્યા વિનાં રેહી નહીં. તેનો હસતો મુખડો એકાએક ગંભીર થયો અને પોતાનાં બાપનાં કરચલી વળેલા ગમગીન ચેહરાપર બારીકીથી નજર કરવા પડી.

જલ્લેજરે ગમખ્વારીથી આગળ ચલાવ્યું. “ દીકરી, હવે તું સમજણમાં આવી છે. મરદોને એકાદ રમવાનાં રમકડાં માફક તેઓ સાથ થોડી ઘડી તારી મોજ માનવા રમી ફેંકી દેવાની હેમાકાટનાં દીવસ હવે વહી ગયલા ધારંછ! છ વરસની વાત ઉપર પેલા ભુખરી બારસ રતન મેહતા નામનાં પોર્યાએ તુને અકસમાટમાંથી બચાવી તો તેની સાથનાં ધરાંપરાંને જેવી બેહુદી ગફલતી વરી પાછી હવે જો કરવાની હેમકાઈ કરશે તો તેવા ગરીબ ઉલ્લુ સાથ તું જનમો જનમની દુઃખી અને મરીબાધનાં દુઃખ સહન કરતી અવત્યાં મારસે. જ્યારે ધન જેવા જરદાર માસેતુજારની પાકજાદ મોંહરદાર થઈ તું તારી હમેશનીજ સ્થીનીએ મોજ મારતી ને તારા બાપની બી આબર સાચવતી રેહસે, સમજ.”

અગાઉની કીસમતની કમનસીબીની યાદગાર દુઃખી કાહણી તેનાં બાપે યાદ કરવાથી જરનાં ચેહરાપર ગુસ્સાની કરચત્રી વહી રેહી અને આ નાદાન છોડી હસ્સામાંજ નેણ ફેરવી ઉઠી.

“ પપા! તમે કેવું ક્ષાતકી બોલો છ. ધન હીરામાણેક મને તો જરા થઈને ગમતો નથી ને—”

“શું તું નવમરી પસંદ નથી ને ગરીબાઈ પસંદ છે ? ધન લખો પત્ની ને સાથેસ જીવાન છે; તે એવો ચીકાસદાર સધર ખીંચુ તારે હાથને માટેની ખાસ ઓદર કરવા કદીખી કોઈ આવશે નહીંજ. એનાં આપનાં ના મોતના ખીંચાણાં પર મારી રૂબરૂમાં એને ખાસ ખાર મુકીને જણાવ્યું હતું કે પશુવું તો મારી દીકરી સાથેજ ને તેવા મરનાર બધા આપનો પવિત્ર કોલ અદા કરવાનાં ધરાહાથી તે અહીં આવી જરૂરજ તારે હાથની ઓદર કરસે, સમજ. તું લોકમનમાં સરની છોકરી છે, મગર ખાતેનથી એક મુશ્કેલની દીકરીથી ખી બદલતર છે ! સદામાં હું ખુદાર થયોછ ને પાણીની સપાટી પર માઈ માથું ઉપર રાખવાની જીગરતોડ કોશિશમાં અંદરનો અંદર હું કરજમાં દુખ્યા કરંછ, તેથીજ પેલા લખોપતી ધનને મારો જમાઈ બનાવી તેનાં પૈસાએ મારી હાલત તેવીજ રાખવાનો હું વિચાર કરંછ, ધન જે તારા હાથની માંગણી કરે તો બાહ્ય રાખજે દીકરી-”

“તારે શું પપા મને તમે પૈસા પર વેચવા નીકળ્યાછ ? પપા, તમારામાં જરા ખી દયા નથી.”

“દીકરી, તું નાદાન ને બેખ્યાન છે. તારા આપને લખોપતી જાણીનેજ અનેક ઉમેદવાર જીવાનો તારીપર અધાંધર કરેચ, પણ આજે જે હું મારી મુશ્કેલ હાલતથી દુન્યાને વાકેફ કરું તો એકાદ ગરીબા ગરીબમાં જીવાન પણ તારા હાથની માંગણીની બાહલી લેવા બાહર આવવા હામ બીડસે નહીંજ. ધન હીરામાણેક ખી તુંને જાંખી ધુખારીને જોશે ખી નહીં.” એક નિશ્વાસ ફેંકી તે ગમખ્વારીથી બોલ્યો.

“ધનના ઢગલા પર રાજકરતી રાણી થઇને અમનચમનમાં મોજ મારવાનાં સર્વોન્તમ સુખમાંથી કુદરતની અદ્ભુત અને ભેદભરી કરામત વચ્ચે દુઃખનાં મહાભારત ધ્યાઓ કંગાલ્યત અને નામોશીની હીણપસ્તી વચ્ચે દોહવાતું દુઃખ જરૂરોથી સહેજ ખી સહન ન થઈ શકે એવું તીક્ષણ ને ઝેર જેવું છે, અને વાહલી દીકરી, તેવાં અગાધ દુઃખના ધ્યામાં ડુબકી મારતાં બચાવી લેવાજ આવ્યે મોડી રાતે મને તુંને શીખામણ દેવાની લાઈલાજ ફરજ પડેછ ! હું તો આજે છેડે ને કાલે મારી હસ્તી નીસ્તીમાં સદાની નાખુદ થશે તો તું ઓચીંત મુશ્કેલ અને કંગાલ બની જશે તો તો તે સહન કેમ કરી શકશે ? જરા વિચાર કર, તવંગરીની ચેહલમેહલ અને ગરીબાઈની આહત વચ્ચેનો મુકાબલો કર, ને પછીજ ધન હીરામાણેક જેવા લખોપતીનો હાથ નામંજુર રાખ. દીકરી, આ દુન્યાજ પૈસાની છે, પૈસાથીજ આપણે જીવતર છે ! સર્વે મોજ બધી પૈસાથીજ થાય છે.”

જલેનર પોતાની દીકરીનો ચહેરો ધ્યાનથી તપાસતો ચુપ બેઠો, ન્યારે જર મંભીર ગીરફતારી વચ્ચે ગર્ક ગએલી તાપસદં વિચારોની જોરાવર લાગણી વચ્ચે ટેબલ ઉપરનાં તેજસ્વી લેપ ઉપર એકાગ્ર ચી-તે જોતી હતી હતી. પોતાનાં આદ્યાહી આપનાં રાજઅમલમાં તે રાજ કરતી રાણી તરીકે પોતાનાં તાપસદં નખરાં અને ધીકકારવા જોગ તુમાખ વચ્ચે જણીતી થઈ હતી, મગર આતેનથી તેનો આપ જેમ દયા ઉપજવનારી કીસમનો મુફલેસ બની રહેલો હોવાનો કમકમાટ ઉપજવનારો જીવલેષુ સદેશો તે મોડી રાતે પોતાના આપને મોંથી સાંભળી લેવાથી પોતાની હાલત કેવી હદ સુધીની બારીક થયેલી હોવાનાં નાશકારક વિચારો વચ્ચે તેનો મનોહર ચહેરો જર્દ મારી ગયો, અને જીગરનાં ઉંડાણથી એક લાંબો નિશ્વાસ ફેંકી પોતાનાં પીતાનાં ચહેરા ગમ જોઈ દિઆયલા સાદે બેલી “પપાજી! તમારી મરજી માફકનું હું અમલ કરશ.”

“કેંકયું દીકરી” જલેનરે ખુશાલી બતાવી “બસ હવે મને જણાવ કે ધન હીરામણેક તુને ઓફર કરે તો હા કેહસે કે ના! યાદ રાખજે કે તારાં માત્ર નજીવાં ‘ના’ અને ‘હા’ ઉપર જીંદગીનો મસ મોટો આધાર બંધાયેલો છે!”

“હું હા કેહવશ પપા-પણ-પણ-” અને તે આકલી મગર અને નાફરમાન છોકરી પોતાની મરજી ઉપરાંતજ પોતાના આપની અર્જ ધણીજ દલગીરી વચ્ચે આહલ રાખતી હતી એમ તે અત્રે આગળ બોલવા જતી હતી, પણ તે વેળા બારણું ઉંઘાડી તેની કઝીન આલાંમાય અંદર આવવાથી તે એકદમ ચુપ થઈ ગઈ.

“આલની જર! મને ઓરડામાં બીહક લાગેજ ને-ઓય ત્રણ વાગસે ને” આલાંમાય ઓરડામાં આવી બોલી ઉઠી અને યહી પોતાનાં કાકા જલેનર તરફ ફરી બોલી “કાકાજી હવે ત્રણ ચાર દીવસમાં અલાહબાદ જવું પડશે! વરી મોજમજહમાંથી જઈને ઘોરસતાનમાં માંદી મરઘીની કાંની બચું એવા દાઘાબરયા હાથનાં ધરતા સાથ ઝુંકયા કરવાતુંજ તો! એતું રાતે કાગળ આવેલું મેં હવડાં વાંચ્યું તેમાં લખેજ કે પેલેસ રંગાઇને તમાર થયોજ હવે આવો.”

“કીક છે! હવે તો આપરે બધાજ સાથે જઈશું એટલે ધણું સોહવાઈ જશે! જ દીકરી પોહરી ઉઠ” અને આલાં સાથે જર જફકારક વિચારોમાં ગર્ક બનેલી ભારી પગલે પોતાનાં બીજાણાંમાં જઈ લેટી.

પ્રકરણ ૩ મું.

“દેખો એ કઇસા જમાના, હરએક દોલતપર હયે દીવાના રે;
અસરાફઝી તો કદ્ર નહીં કરે, સર કમીને કે તાજ હયે શાહાના રે.”

સર જલેજર જસાવાલા પુરા સત્તાની મોહકાણુમાં જમાનાની ગીરદેશથી ગરીબાઇમાં અવત્યાં મારવાની ધાસ્તીથી ગોયા ધુળતો હતો, અને તેમાંથી બચવા અને બચાવી લેવા ધન હીરામાણુક જેવા એકલદોકળ લખોપતી માલેતુજર શેઠ્યા સાથે સ્થાદીનાં ગાંઠથી જોડાઈ જવા આ જમ્મદ બાપે પોતાની ગરૂર દીકરી રૂબરૂ પોતાની જઢાકારક વીંટક વાતની સમુળગી કાહણી ટુંકમાં દરસાવી ગરીબાઇનો સીદા ચીતારતોની નજરો સમક્ષ રજુ કરી આ બાણુલુલી છોડીની નજર ખુલ્લી કરી દીધી હતી. પોતાના બાપ કરતાં પોતે ધનના ઢગલાપરથી ઓચીંત ધુળના ઢગલાપર વાપ્પા મારતી કીસમથી ફાકા મારવાની ગરીબાઇની દલીલતાની ધાસ્તીથી તેણીએ વગર મને પોતાના બાપની માંગણી બહાનુ રાખી હતી, જે આપણે ગયા પ્રકરણમાં જોઈ ગયા છીએ.

આખી રાત આ છોકરીએ ગરીબાઇનાં નેહરત વિચારોની પુરી અસરો હેડળ બેકરારી અને બેચેની વચ્ચેજ કાઢી, અને સહવાર પડતાં • પોતાની કઝીન સાથે બાહર ફરી આવવા અગાઉ માફક તે પાછી દીક્ષાપુશ દેખાવા લાગી.

આલાંમાયના ઘણી જાહાંગીર શેઠનાએ પોતાની મોહરદારને અઝાહ્યાદ આવવા ઉપ્રાંત આલાંની ખાનગી લખાવટથી જાહાંગીરે જરને જોમજ તેના બાપ જલેજરને અઝાહ્યાદ આવવા ખાસ નોતર કીધું હતું. એકે દારના લખમાં, અને જુગારની બદીમાં દગ્યાજાજ માંત્રાની પ્રપંચભરી સાએલગીરીમાં પોતાના મેહલમાં તેને કોઇની ખી ખુશઆમદીના અંધ શીલકુલ પસંદ ન હતી, મગર તેનાં ઉપર ગોયા તેની વીછણ વાડ જેવી તુમાખી અને દમામદાર દેખાવની મોહરદાર આલાંને એવી હદ સુધીનો ધાક હતો, કે આલાંએજ પોતાનાં કાકા તથા કઝીનને અઝાહ્યાદ બોલાવાનાં નોતરો મારે લખવા પોતાના વર ઉપર દયાણ કીધેજુ હોવાને આધારેજ મગર મને પોતાની મોહરદારનો સખુન રાખી તેણે તેઓને ફર્જયાત તેડું કીધું, અને તેનાં ધજનને માન આપી તેઓ આવનાર હતાં તેને લગતો ર

જવાબ લખવામાં જર હાલ ધુંતાઈ મઈ હતી, જ્યારે તે રાત્રે એકાદ પાર્ટીમાં જવા માટેનાં પોશાકની પસંદગી કરવામાં આણં રોકાએલી હતી, જેવામાં ઓરડાનું બારણું ઉઘડ્યું અને એક નોકર અંદર આવી નમીને બોલ્યો “બાઈ સાહેબ ! કોઈ દીનબાઈ લામ નામની બાઈ મલવા માંગેછ.”

“હા જો ! પેલી કાલવાલી ગવરનેસને બોલાવેલી ને આવી હોસે” આણં મનસે પટપટી અને તેને ત્યાં મોકલવા નોકરને હુકમ આપ્યો, અને પોતે એક રાજકરતી રાણીનાં ફરસામાં બેઠી.

એક જુવાન છોકરી ઓશકથી લાલ થઈ જતી ધીમાં કદમે અંદર આવી ઉભી અને તેણીને જોઈ આણં બોલી “તું આવી કે ! વેરી ગુડ ! કાલે સાંજે મને એપોઇન્ટમેન્ટ હોવાથી તારી સાથ પગાર વીગેરેને લગતી વાત થઈતી નહીં તેથીજ આજે તુંને બોલાવીછ.” અને આ નવી ગવરનેસને જોવા તપાસવા જરબી પોતાનાં કાગજ લખતાં અધુરાં મુકી આણંની પાસે આવી ધારી ધારીને જોવા લાગી.

“અમાઉ તેં જ્યાં ચાકરી કાઢેલી છોકરી, ત્યાંના ભલામણ પત્ર કાલે લાવવા કહયાંતાં ને લાવીછ કે ?”

“હા ! બેહન ! હું લાવીછ” અને પોતાનાં ગજવામાંથી કાગળને કાઢી આણંને આપવા જતી હતી, તેવામાં જરે ગગદાટ કરતી ધપે છછણી પડી તીરસકારથી આ ગરીબ છોકરીને ગભરાવી નાંખી.

“બેહન ! છટ નોનસન્સ ! હમે તારા બેહન થકયે ? તું એક ગરીબની નોકર વગરની પોરી ને હમે લખાપની પડયાં તો કેમ બોલવું તે બી નથી આવડતું ? હવેથી બેહન કરીને નાં કેહતી, સમજ કે પોરી ! હવેથી બાઈજી સાહેબથી વાત કરવાની ને જવાબ આપવાનો, સમજ પડી” અને જાણે કે આ હલકા ખાનદાનની કામદાર વર્ગની પોરીથી શું એક સુખ લાગી હોય અને તે ઘણુ મારતી હોય એવી કીસમથી સેંટનો મધમધતો રમાલ પોતાના નાખપર ઢાંક્યો અને અણાંમાય સાથ પોતે બી પેલી છોકરીએ આપેલા ભલામણ પત્રો વાંચવામાં ધુંતાઈ.

અને પેલી છોકરી ! તે તો બીચારી આ સ્વપ્ને વડીક વડી ન રાખેલા ધડકધુજ્જરાના ધડકાની ધાસ્તીથી ગોચા કાંપવા લાગી, તોબી પોતાનું મન શાંત રાખવાની તથા પોતાની ધાસ્તી સમાવી દેવાની પ્રયત્ન કરતી બીધેલી ગુનેહગાર જેવી અદાથી નેઓ સામે નીચું જોતી ઉભી રહી.

“વેરી વેલ ! તારે મારી વહાલી દીકરી હીરાને શીખવવા માટે મને રાખવા ગમેછ પણ મેં જે તુંને કાલે પગાર કહ્યો તો તે તારે કમુલ છે ?”

“હા બાઈ સાહેબ, મને તમારી સર્વે સરત કમુલ છેજી.” નમીને તે છોકરીએ જવાબ વાલ્યો.

“હીક, પણ જો એ છોકરી મને તોતુને અલાહમાદ છેક લઈ જવીછ, તો મુંબઈ છોડી તું તાંડાં આવશે કે ? વરી તું થોડા દીવસ રેહી ચાલી જવાનું બાહણું નહીં કાલરે શું ? બરાબર વીચાર કર.”

“મેં વિચાર કીધોય. બાઈ સાહેબ ! ને મને અહીંનાં કરતાં બાહર-ગામ રેહવાનું વધુ પસંદ છેજી.”

“આહ જો ! પણ છે તે કે છોકરી, તુંને માહરી વાહલી દીકરી હીરાને પ્યારો વળડતાં શીખવવું પડશે. તુંને આવડેછ કે ? હા, તારે તો આએ ખુણામાં પ્યારો છે તે ઉંઘાડી એક ટ્યુન મને બાઈ સંભળાવ” જર આ પોરીની પરીક્ષા લેવા પડી.

દીનાં લામ ખુણામાં આવેલા પ્યાના તરફ ગઈ અને તે ઉંઘાડી તેણે એક એવો તો સુંદર ‘પીસ’ ગાઈ સમગ્રગ્યો કે જર અને આલાં વડીક તેનાં આંગળાની ઝડકથી ગોચા તાગુબ બની રહ્યાં !

“ઘણું સરસ વળડેછ,” જરે ટીચકું ચઢાવી અભીપ્રાય આપ્યો. “પણ તારી ઉમર શુંરે છોકરી ? ને તારાં કોઈ માયબાપ છે કે ?”

“જી, બાઈ સાહેબ, મારી ઉમર આસરે તેવીસ વરસની હોસેજી ! આ દુન્યાની સપાટી પર એકલવાઈ હાલતે નીરાધાર હોવાથી આબરથી માઈ ગુજરાન કરવાજ હું આવો ધંધો કરતી આવીછ.”

“ઉં ! હોસે ! પણ જોરે પોરી ! તુંને મારાં મેહલમાં મને મલવા આવનારાં વીઝીટરસો સાથ ખોલવાની કે વાત કરવાની સાફ મના છે ! સમજી કે ! મારી વાહલી હીરાને માયા રાખી કેળવણી આપરી અને વલી કાંઈ ખડ્યા પગ ગલીઆવેર લાવવા નહીં, સમજ પડી.”

“જી હા બાઈ સાહેબ, હું બધું સમજું છુંજી.”

“વેરી ગુડ, તારે હમે બે ત્રણ દીવસમાં અત્રાહબાદ ઉપડી જઈશું, તેથી તું તારાં કપડાં ચપરાં લઈને કાલરે અહીં આવશે ?”

“તમે બાઈ સાહેબ કહે તારેજી, કહેતો આજે સાંજથી આઉં.”

“એમ? તારે તો આજે સાંજથીજ અહીં તારો સામાન લાવજે સમજ! ચાલ જા, હવે તારું કામ નથી.”

અને આ અને આમ સાહેબોને નમીને દીનાં લામ ત્યાંથી સંધ્યાસાને લાંબો દમ ખેંચી બહાર પડી. દીયકાંબાજ બુદ્ધી તુમાખીને બસ તે આવી પડેલી જાણતી હતી, મગર હવે આવી મુશીબતમાંથી બચવાનો ઉપાય આ ગરામ છોકરીએ જોયો નહીં. તેમજ વધી પોતાનાં પેટનાં ગુજરાણુ માટે તે વાખાની મારી અહીંતહીં ચાકરી વિનાં રખડતી હોવાથી સરજતને આધીન થઈ તેને તાખે થવાની “નહીં મામા કરતાં કાણુ મામા સારા” ની કહેવતને અનુસરી લાઈલાજ દરજ પડી. આ અને જરદાર અબજાઓ તાખપર માખ વડીક ખેસવા ન દે એવી હદ સુધીની તુમાખી અને ગરર પહેલીજ નજરે જોતાં માલમ પડી આવી હતી, અને એ પાણીએ વાળ કેમ ચરસે તેની મુજવણુ અને ગુચવણુમાં આ મુદ્દાએ છોડી નાકિમેદ જીગરે ત્યાંથી બહાર પડી. આ દુખી ગરીબ વર્ગની ‘પોરી’બી તેઓના જેવીજ એક ધનિસાન હતી અને ધનિસાન્યતનાં ભક્તો ખમીરની ખાસ્યત બુદ્ધી જઈ હેવાન્યત જેવી બદ વર્તણૂક પોતાનાં જેવાંજ ધનિસાનપર બતાવવા જેવી ગરરી અને તેંહકરાઈ એંહકરાઈની સીફ હેમાકાટ સાથ નીચ બુદ્ધી વાપરવી તો તેવાં બદકાર ધનિસાન પર તમામ ખલકતનો તીરસ્કાર અને કેહરનો વરસાદ વરસેલો બી નિશંકય તમામ થોડો કેહવાઈ શકાય!

મકરણ ૪ થું.

દીનાં લામ.

જહાંગીર શેઠનાની આલાંખાયને પેટે એકજ પુરી મનોહર દીકરી હીરાં નામની હતી, અને તે આશરે પાંચ વરસની થવા આવેલી હોવાથી તે નાદાન બાળકાને કેળવણી આપવાની મકસદથી આલાંખાયે પહેલી હરોલમાં તો પોતાનો કાઠમાં બહારનાંઓને દેખાડવા એકાદ ભમાતુ પુરોખન એવરનેસ રાખી હતી, મગર થોડીજ મુદતમાં એ ગોરી મડમરીએ એવાં તો પુરાં લક્ષણો દેખાડવા માંડ્યાં, કે આલાંખાયનાં પાછલાં બારે ધપકાથી તેણીને અધરત્યાર પેડે પકડાવ્યો, અને ત્યાર પછી પોતે અત્તાહબાદ જેવાં એખલાં રમશાન બીયાંબાન જેવાં ભક્તોથી—બદ પુછાવ્યે તો પોતાનાં

દાડડા અને જુગારી બદમાશ ધનધન ધોરી ધણીથી—એવી હદ સુધી કાયર અને ખેતેન થયેલી હતી, કે હવા ખાવાને અર્થે તે મુંઝઈ પોતાનાં માથે-તુળ્લરમાં ખપતા કાકા સર જાહેજર જસાવાલાને ત્યાં, પોતાનાં ધણીને તેમજ પોતાની દીકરીને અજાહ્યાદમાંજ મુકીને આવી હતી. નાની હીરાને માટે કોઈ પારસણ જગરનેસ મુંઝઈથી શોધી કાઢી પોતા સાથે લઈ જવાનાં ઇરાદાથી તેને લગતી ખચર છાપામાં આપેલી હોવાથી સંખ્યાબંધ ‘એપલીકેશન આલાંમાય કિપર આલ્યાં હતાં, અને તેમાંથી તારીતારીને અર્ધા દળન જવાબને માટે અજાહેદાં રાખ્યાં, અને અકેક પછી તે લોકને પોતાની રૂબરૂ બોલાવી તેઓની બારીક તપાસ કરી પછી તેઓમાંની કોઈબધી શંતોષકારક જવાબ કરતી તેણીને મળી ન શકવાથી છેવટે કોઈ દીનાં લામનાં ‘એપલીકેશન’નો જવાબ લખી તેને બોલાવી મંગાવી, અને આ ગરીબની છોકરી હતી તો બંધી રીતે સાદી માદી, મગર તેના ચહેરાની અમક એવી હદ સુધીની આકર્ષી શે એવી મનહરન હતી કે તેને જોઈને જોઈ આ દીનાં આલાંમાય તેમજ જરખાંતુને એકે અવાજે ગમી અને પોતાની હીરાને શીખવવા માટે તેનેજ અજાહ્યાદ લઈ જવાના ઠેડાવપર તેઓ આલ્યાં.

“આલાં! આય ગરીબની પોરી છે ને એની ખુટી શું ચહેરે નમુન છે” જર પ્રમાણીક અદાથી દીનાની ખુબસુરતીની તારીફ કરતાં બોલી “મને તો જાણે કે એ ચહેરો કેથે જોયલો લાગેછ જો, આલુ, પણ કાંઈ થાદ આવતી નથી.”

“અરે એવા મલતા ચહેરા ધણી વખતે છેતરવા જોગ થઈ પડે છે જો.” આલાં હસી બોલી. “તેં જોઈને જોઈ હોસે પણ મરે એની પર કાંઈ જાંજલ કે દુઃખ પડ્યાં હોય એમ ગમમીન જેવી લાગેછ હ.”

પણ હયાં જાહેજર અંદર આવવાથી તેઓની વાતચાંજ અટકી પડી.

તેજ રાતે એકાદ આગેવાન બેડેમાં યુરોપ્યનને ત્યાં બોલતો પચરંગી મેલાવડો હોવાથી આલાં અને જર બને ત્યાં જવા પોતપોતાના ઓરડામાં દેસ કરતાં હતાં, તે વેલા જાહેજર બગલામાં આબો અને આલાં અને જર પાટીમાં ગયાં કે ત્યાં તે માટે નોકરને સવાલ પુછ્યો જેનો જવાબ નકારના મળવાથી નીચે દોઈંગ રૂમ કે જે રોશની વીના અંધારો લાગતો હતો, મગર બાહરની માહતાબની ઠંડી રોશનીથી ઝાંખો પ્રકાશ તે ઓરડામાં પડતો હતો, ત્યાંની એકાદ બારી આગળ જાહેજર વિચારબંન થયે

ઉભો તેજ વેળા તે ઓરડાને નાકેનાં બારણાંમાંથી-કે જે બારણાંમાંથી બાગમાં સીધો જવાનો રસતો હતો-તેમાંથી કાઢીને કાલો આકાર માહતાબની ઠંડી મેશીનીમાં ચમંદર આવતાં જાલેજરની નજરે પડવાથી એકાદ પળ ચોંકી તે તરફ જ ધારી ધારીને જોવા લાગ્યો, અને તે કાલો આકાર ઓરડાનો જ હતો એમ બારીકાથી જોવાથી તેણે માલમ પડ્યું. તે કાણુ હોવી જોઈએ? કોઈ નોકર હોશે? નહીં! નોકરનું આ વેળા કામખી શું હતું? આલાં કે જર બેમાંની એક હોવી જોઈએ? નહીં તે લોક તો બાલમાં જવા પોતાનાં રૂમમાં ડરેસ કરતાં હતાં; ત્યારે આ ઓરડા કાણુ હોવી જોઈએ?

આ જઈએ અહરથે હજારો અટકજો વીજલી વેગે પોતાનાં બેગમાં હસાવી, મગર એક પણ નક્કી નિવેડાપર આવવાને બદલે તે વધું ગુંચવાયા કીધો.

આ ઓરડાનો કાજો આકાર બાગમાંથી જેમ પેલાં બારણાંમાંથી અંદર આવતો તેમ વળી સીધી લાટીપર ઓરડાની આખેરી વેર જઈ પોંદ્યો પાછો બાગ તરફ જતો, એમ લાગત પાંચએક વાર જાલેજરનાં જોવામાં આવ્યાથી આવી રીતે આ ઓરડા આમતેમ ફેરા શું કામ ખાતી હતી તે તે મુદ્દલ જ અટકલી શક્યો નહીં! જાલેજરની તે ઓરડામાં હાજરીથી તે ઓરડા વાકેફ ન હોવી જોઈએ એવીજ બેધ્યાન અદાથી તે વારંવાર ફેરા ખાયા કરતી હતી. આયદે જાલેજર અધીરતાની અસહ્ય તાપથી ગોચા ટપવા લાગ્યો, અને આ કાળા પોષાકવાળી અબળા કાણુ હતી તે જાણવાની ઉલટમાં તે તેણી જે બારણાંમાંથી બાગમાંથી તે ઓરડામાં આવતી હતી તે બારણાં આગળજ આવી ઉભો, અને જેવી તે ઓરડા બારણાંમાંથી ઓરડામાં આવવા કરતી હતી તેવામાં જાલેજર એકદમ સાંભો થઈ ગયો, અને આ ઓરડાનો અહોરે નજદીકથી માત્ર થોડીજ પળ નિહાલ્યા પછી એકાદ ઓર્થીત જુત જમીન ફાડી તેની ભલી જુંડી કરણીનાં આયનાં મીસાલ તેની સાંભે આવી ઉભો હોય, એવી કીમતથી પુટબોલ માફક ધાસ્તીથી તે ઉછલ્યો, અને બે ડગલાં પાછલ હડી પેલી ઓરડાને ફાટફાટ થતા ડાળાથી તથા ધડક ધડક થતાં જીગરથી જોવા પડ્યો!

જાલેજરનો ખુલ્લો ગભરાટ પેલી અબળાએ તેનાં અહોરાપરથી ઝટ વાંચી લીધો, અને તેની નજદીક આવી વાંસળી જેવા મીઠા અને મધુર સ્વાદે મલકાયેલ અહોરે તે એવાં તો ખુલખુલ જેવા હલકથી બોલી કે એકાદ ક્ષેહતા ઝરામાંથી ધીમે ધીમે વહી જતાં પાણીનો પડકા જેમ કાનમાં સાંકળીને અડકાઅડકી જેવો મધુર અને દીલકશ લાગે તેવોજ એકાદ વાજીત જેવો ખુશનુમાં જાલેજરને લાગ્યો.

“ મને માફ કરજો, પણ મારો વાંક એમાં છે ! હું એમ સમજી કે ઓરડામાંની લાઇટ ખુલ્લેલી હોવાથી અંધી કોઈ ન હોશે તેથીજ હું અંધી ‘વાંક’ ભેતીતી.”

એકાદ શ્મશાન ખીયાંખાનમાં વાંસડીના મીઠા શરોદથી ચોમેર દીલ-પત્રીર અને મનોહર લાગે તેમજ આ ડોસાને પણ પેલી ઓરડાનાં મીઠા અવાજથી તેવી લાગણી થઈ અને પોતાનો ગભરાટ સમાવી હસતાં બોલ્યો. “ ઓ! નો! ઉલટી મારે દલગીરી જાહેર કરવી જોઈયે ! તમારી સામે એકદમ આવી ઉભું રહેવા માટે મારે માફી માંગવી જોઈયે ! તમારાજ વિચારનો હુંબી હતો કે અહીં લાઇટ નથી તેથી કોઈ હોસે નહીં એમ ધારીનેજ હું અહીં એકાંતમાં આવ્યો ” અને અત્રે નોકરને બોલાવા એવો તો તેણે ગગડાટ કીધો કે તેના ખુમખરાડથી એ ત્રણ નોકરો દોડી આવ્યા જેઓને તે દ્રોણ શ્મશાનની બટીઓ તુર્ત સળગાવવાનો હુકમ કીધો અને નોકરો બત્તી સલાગાવે તે અગાઉ તો ધીમાં પણ સાચુટ કદમે પેલી ઓરડા સાથે જોતજોતામાં પસાર થઈ ગઈ.

“ આએ બાઇ ગેઈ તે કોણ છે ? પાહલી ? ” જાણેજરે વધતી ઓછી ઇતેજારીથી પરપુછ કીધી.

“ શેઠ સાહેબ, એ તો છે તે કે આપરાં આજ્ઞામાય બાઇસાહેબની ખુચીને વસ્તે ગવરનેશ રાખીય તે સાહેબને કેહુંજે બાઇજનાં ફરમાન મુજબ આજે સાંજથીજ અહીં આવી રહેલી છે ! કોઈ-કોઈ દીનબાઈ લામ કરીને તો એનું નામ છે ! શેઠ સાહેબ ” નોકરે ખુલાસો કીધો.

જાણેજરે કાંઈ જવાબ વાલ્યો નહીં, પણ વિચારવંત ધપે થોડીક પણ ત્યાંજ ઉભો રહ્યો અને આજ્ઞા અને જરનાં ઉપરથી નીચે આવવાનાં સંસારાથી ચોંકી તે ઓરડામાં બાહર જઈ તેઓની સાંમે થયો અને વરંડા વેર ગાડી ઉભી હતી ત્યાં વાત કરતો તેઓ સાથ ચાલ્યો.

“ ઓ પપા ! તમે કાંહાંથી એકાએક અહીં ? હમારી સાંથે આવવાનો પાછો વિચાર કીધો શું ? ”

“ નહીં દીકરા ! તમે જાઓ ! પણ-પણ-આ એ શું જો-આજ્ઞા પેલી પારસી ગવરનેસ કોણ છે ? પાહલી બોલ્યો કે તે અલાહબાદ લઈ જવા અહીં આજથી બોલાવીછ ! રાખે તો સંભાલીને રાખજે, દીકરી આજ્ઞા ! પેલી રાંડ યુરોપીયન ગવરનેસ જેવાં કાલાં ઘોલાં કરી ગેઈ તેમ વરી બીજી નહીં કરે ! ”

“કોણ ? પેલી દીનાં લામ ? હા-મેંજ તેને મારી વાસ્તે રાખીછ-
પણ-કાકાજી-તમે કાંહાં તેને જોઈ?”

“હવડાંજ દ્રોહંગ રમમાં હું જોઈને આયો” અને જલેજરે કેવી ઓચીંતી
કીસમે દીનાંને જોઈ, કેવી અદ્યથી ખીધો હતો તેનો ટુક ખુલાસો તેઓ
આગલ કરી બોલ્યો ! “ પણ ગવરનેસોનો આવો ખુબસુરત અને ઠસાબાજ
તેમજ ગભીર ચહેરો હોય એ ખી અજબ જેવું છે. ચહેરો-હા ખરેખર
વખાણવા લાયકનો ચહેરો છે—”

“સવારે એ આવી તારે જરખી એને વાસ્તે એમજ બોલીને તમે
ખી કાકાજી એમજ ઇતેજરીથી બોલોજ તેની મને સમજ પડતી નથી.
પણ મને તો બા ઘણી મમી તેથીજ બધાંમાંથી એને મેં રાખી.”

“ એમાં ઇતેજરી શું કહેવાય, દીકરી ! પણ સાચું કહેડંજ કે મેં એને
જોઈને જોઈ મને અગાઉ જોયલો ચહેરો જે આમેહુબ એને મલતો આવતો
હતો તે તુરતજ યાદ આવી ગીયો, ને તેથીજ મારી ઇતેજરી વધી. આલાં,
જર ! મેં એને જ્યારે ચાંદની બરફ જેવી સફેદ રોશનીમાં કાલા પોશાકમાં
જોઈ ત્યારે મેં ભુટ જોયો એમજ મને એકદમ ખ્યાલ થયો.”

જર અને આલાં ગભરાટથી અકેકતું કોહું જોવા લાગ્યાં, પરંતુ
જલેજરે વાત ઉડાવી તેઓને ગાડીમાં બેસાડી ગાડી હાંકવાનો હુકમ આપી
પોતે પોતાનાં ઓરડામાં ગયો.

પ્રકરણ ૫ મું.

છ વરસ પરની જફાકારક કાહણી.

જાંહાંગીર શેઠનાં ‘પરીન પેલેસ’ના માલેક-તે આલાંખાયનો બરથાર
પોતાની મોહરદારનાં અલાહબાદ તે દીવસે આવવાની આમતીથી જોયા
ગમગીન અને નાસીપાસ બની રહ્યો હતો, કાંકે તેની કલાંટ મોહરદારનાં
દાબ અને ડોળા તજે દબાઈને તેનાં હુકમે ચાલવાથી આ ઉચ્ચ બરથાર
કાયર થઈ રહ્યો હતો.

પોતાને ઓચીંત દોલતમંદ થયાને આજે છ વરસ ઉપર થયાં હતાં, મગર છ વરસની વાત ઉપર પોતાના કાકા સપલશાહ શેકનાને આસરે ઉધરલો ગરીબ અને ઓસયાળો છતાંખી જે પ્રકારે સુખી હતો, તેથી ઉલટો હતો પૈસે, છતી મોજ-મજલે, છતી મોહરદારે તે દુઃખી, અસતોષી, કાયલી, એવેન અને ઉદાસ બની રહ્યો હતો. અને આ ઓચીંતી કાંઠણી-કીસસને બુલાવે એવી કીસમથી તેને મળેલી દોલતનો તે જાણે કે ત્રાપ ભોગવતો હોય એવી અદાથી હતો પૈસે તે સુખી હોવાને બદલે દુઃખીજ માનતો અને લેખતો હતો. છ વરસ પર બની ગયલી જરૂરકારક જીવલેણ કાંઠણી વીજલી વેગે તેની નજરે સાંમે 'સીનેમેટોગ્રાફ'નાં ચીત્રો માફક, હાલ તે ગમગીન બેઠો હતો તે વેળા, તેનાં અશાંત મનમાંથી પસાર થતી હતી, ત્યારે તેની ખુરી યાદથી તે ગોયા કમકમી પવનમાં હાલતાં પાંદડાં પેરે ધુજતો હતો.

છ વરસવી વાત ઉપર આલંભાયનો આ બરથાર જાંહંગીર શેકનાં જંત કે તે વેલા પોતાના મેહરબાન અને દીલસોઝ કાકાજી સપલશાહ શેકનાના આસરા અને સાહયા હેઠલ ઓસયાળે અવતારે પોતાનો કાલ નિર્ગમન કરતો હતો છતાં તે હાલનાં જરદાર માલેતુજાર વખતનાં કરતાં તે વેલા હજાર દરજ્જે સુખી અને સતોષી હતો એમ તે હાલ વારેઘડીપે અફસોસ સાથ યાદ કરતો હતો. છ વરસની વાત ઉપર આજ 'પરીન પેલેસ'માં તેના પરોપકારી કાકા સપલશાહ પોતાની એક પુરી બેટી પરીન સાથ અમન અમનમાં મોજ મારતા હતા, તે વેલા નાંજનંભાય નવલખી નાંમની ગણુત્રીબાજ અને કાવત્રાંબાજ ઢોંગી અમળા સપલશાહની સગી તરીકે ડોલઘાલી 'પરીન પેલેસ'માં વસવા આવી જે નાચીઝ અમળા સપલશાહનો કાંઈ વરસો અગાડનો છુપો બેદ જાણતી હોવાથી સપલશાહને હાથ કરી લેવા ઢોંગ કરી અલાહ્યાદ આવી હતી. તે વેલા જાંહંગીર તમામ ભુખરી પારસ અને કરજના ટોપડા માથે ઝર્ક કરતો મુફલેસ હતો, અને પોતાના કાકા સપલશાહની લાખોની દોલત ઉપર અંજઈ લોભાઈ તેણે તેવણની મનોહર બેટી પરીનને હાથની માંગણી કરી હતી. કે જેથી મોડે યા વેલલે તે જો પરીન સાથ સ્વાદીનાં ગાંઠથી એક થાય તો સર્વ દોલત તેનેજ મકી શકે, મગર ધનિસાન ધારે છે એક તે ખોદા કરે છે બીજુ. આ બાજુ પરીન કોઈ લવજી વહાડયા નામના અતી મનોહર દેખાવના પણ ગરીબ જીવાન સાથ મોહબતમાં ચકચુર હોવાને લીધે જાંહંગીરનો હાથ તેણીએ સાફ ના યાડી તેમ જ ભારે અપમાન કીધું અને બધાંઓની ગમે તેવીબી નામરજી છતાં લવજી વહાડયા સાથેજ પરણવાની પરીન જીદ કરી

બેડી. આ બાળુ નાંગનાંમાં નવલખી જાંહાંગીર સાથે મળી ગેઈ, અને જાંહાંગીર જ તેને વીસ હજાર રૂપ્યા આપે તો તેનાં કાકાની સર્વે દોલતનો આપદે તેજ ધણી થાય એવી યુક્તિ તેણી ચાહે તો કરી શકે એમ કહી જ્યારે આ બદમાશ અંખળાએ જાંહાંગીરને ઉશકેર્યો ત્યારે જાંહાંગીર તેની ઇચ્છાને તુર્તજ શરણુ થયો અને તે જો કોઈખી રીતે 'પેરીન પેલેસ'નો તથા સર્વે દોલતનો ધણી થાય તો નાંગનાંમાં તેની કબુલાત મુજબ વીસ હજાર રૂપ્યા આપવા તે પ્રેમીઝ થયો. પરીનના લગ્નની સવ તૈયારી થઈ ને લગ્નને દીવસેજ લવણ વાહડયા ફરી બેડો કાંકે લુચ્છી નાંગનાંમાં સપલશાહનો આગત્રો ભરમ ફેડી દીધો કે પરીન કાંઈ સપલ-શાહની હકદાર દીકરી ન હતી પરંતુ વરસો અગાઉ ગાડીના અકસમાત વેલા સપલશાહની ખુચી અકસમાતમાં મરી જવાથી પોતાનો ગમ વીસરવા તેવણે નાંગનાંમાં કે જેખી તે વેલા પોતા સાથે નાની ખુચીને લઈ મુસાફરી કરતી હતી તે ખુચીને નાંગનાંમાં પાસથી નાણાંની રકમ આપી પોતે લઈ લીધી હતી. આ ભેદથી પરીન સપલશાહની હકદાર દીકરી ન હતી એમ પુરવાર થવાથી લવણ વાહડયો લગ્નને દહાડેજ ફરી બેડો અને સપલશાહને તેથી એવી તો ખેતલત લાગી કે તેને ઉભે દાદરેથી ગળડાવી નાખ્યો જેથી તે મરણુતોલ સ્થિતિમાં આવ્યો અને બાજે દીને માથે લોહી ચડવાથી સપલ-શાહખી વીલ વગર મરી ગયેલો હોવાથી સર્વ દોલતનો ધણી આ જાંહાંગીર આચીત થઈ બેડો. પરીન બીચારી મુફલેસ બની રહી અને જાંહાંગીરે તેને હડધુતની હીણપસ્તીમાં 'પરીન પેલેસ'માંથી બહાર કાઢી અને આ અગાધ દુઃખ ન ખમવાથી પરીન અલાહબાદની નદીમાં નખાવી દેઈ માર્ગે લાગી ગઈ.

તે પછી તુર્તજ જાંહાંગીર મુંઝઈ ગયો, જ્યાં સર જલેજર જસા-વાલાની ભત્રીજી આલાંમાય સાથે ઓળખાણુ પડી. આવા લખોપતીને હાથમાંથી જતો ન મુકતાં આલાંમાય નખરાં કરી તેને ચાહવાનાં ઢોંગથી તેની સાથેજ પરણવા તૈયાર થઈ અને આ લુચ્છી નખરાંબાજ તુમાખી અને માજનદરાની ઓરતની મનોહર ખુબસુરતીપર લોભાઈ અંજનજ જાંહાંગીર તેની સાથે જલદીથી પરણ્યો, મગર આ લગ્ન કદી સુખી નિવડ્યાં નહીં. આલાંમાય જાંહાંગીરને નહીં પણ તેની લખોની દોલતનેજ ચાહતી હોવાથી પોતાનાં ધણીની દાદ કે દરકાર કર્યા વિનાં પૈસાનો ધુમાડો પારકાંઓ સાથે કરતી હતી.

લગ્ન પછીનાં પેહલાંજ ત્રસમાં તેઓને ત્યાં એક બેડી અવતરી જે હીરા નામની હતી, અને તે પછી આ બંને ધણી ધણીચાણી વચ્ચે

આપસઆપસમાં દરરોજની ઝુંબેસ ચાલવા લાગી; અને અને પોતપોતાનાં મીત્રો સાથે પોતાને મળહ દેખાડવા પારકા પૈસાનો આંખ મીચી ધુમાડો કર્યો જતાં હતાં.

પોતાનાં હાથમાં ઓચીંત દોલત પોતાના મરનાર કાકાની આવ્યાને છ વરસ પુરાં થયાં જેટલા ટુંક અરસામાં આ ખુરા બદમાસે પોતાનાં ખુરા મીત્રોની સંગત વચ્ચે સરતમાં, જુગારમાં અને દારૂનાં લખમાં અર્ધી દોલત ગુમાવી દીધી હતી, અને રહીસહી તેની કલાંટ અને ગણત્રીખાજ મોહરદાર આલાં પોતાનો વગવસીલો વધારવા અને જરદારોમાં માથું મારી પૈસાવાલામાં ખપવા પારટ ઓની ધધુખરમાં પાપરી માફક પૈસાની ધુળધાણી કરી નાખતી હતી. આ લુચ્છી બદમાસ ઓરતને તેનો ધણી જાંહંગીર જરાખી પસંદ ન હોવાથી, આવા દારૂયા છાકટા, જુગારી બદમાસ અને ઉલ્લુ ધણીને ગણકાર્યા વિના તેને વાપર વખાતો નાખી આલાંમાય પોતાનાં જેવાજ મીત્રોની મળહમાં પોતાનો વખત કાઢતી હતી, અને પોતાનો વખત સોહવાડવા આ ખુરી લુચ્છીએ મેરવાન મેજર નામનાં સંસારી શતરૂને પોતાનાં રમવાનાં રમકડાં માફક એક હાથ કરી લીધો હતો, અને લોકલજ્જન યા તો નીંદાની કશીખી દરકાર વગર ભવીખ્યમાં કશાંખી ખુરાં પરીણામોની પરવાહ કર્યા વીનાં આલાંમાય પોતાનાં ધનધનધોરી ધણીને એખલો અડુલો છકે ખુલે છોડી મેલી, તેની ગમે તેવીખી નામરજી અને હુંકમ છતાંખી તેની બોંહસપર હડેચોક આ મેરવાન મેજર સાથે બાહર ફરહર કરતી હતી.

જાંહંગીર દીનપ્રતીદીન ટલ્યાં-ઝાંટક થક રહ્યો હતો, અને એસુમાર ખરચનાં ખાડામાં ઉતરી જતો હોવાથી ભારે અફસોસ કરતો હતો, તેવામાં પોતાની મતલખી મોહરદાર આલાં પોતાનાં કાકાને તેમજ તેની દીકરીને પહરોણું તરીકે પોતા સાથે મુંબઈથી લેતી આવતી હોવાથી અધુરામાં પુરો વધુ ખરચ થવાનાં ખ્યાલમાં તે હકથી જ્યાદા ગમીતી ગીરફતારીમાં ગર્ક ગયલો બેઠો હતો, જેવામાં દુરથી ગાડીનાં ખખડાટથી તે ચોકષો અને અને આલાંમાયની સુફ્યાણી સવારી ખંગલા નજદીક આવી પુગવાનો ખ્યાલ થતાંજ પોતાનાં વિચારોમાંથી ઝખઝી હઠ્યો, અને નિશ્વાસ ફેંકતો ભારી કદમે તે કંમ્પાઉંડમાં જવા બહાર નીકળ્યો.

પ્રકરણ ૬ હું.

બહેકેલું વાળું.

ગાંધીગીર શેઠનાની આલાંખાએ પોતાની એકપુરી લાડકી દીકરી હીરાને માટેની પગારદાર ગવરનેસ દીનાં લામને અજાહ્યાદ જવા અગાઉથી પોતાને અંગે આવી રહેવાનો હુકમ કરમાવાથી આ ગરીબની પોરી તેજ દીને સાંજ પછી તેઓનાં અંગલામાં પોતાનાં કપડાં ચપડાં સહીત રહેવા આવી હતી. જે આલાંખા કાકા જલેજરને તો સ્વપને વરીક ખપ્પર ન હોવાથી જલેજર બ્યારે તે રાત્રે પોતાનાં મીત્રો સાથે જમી અંગે આવી નીચેનાં ઓરડામાં વિચારવત ઢપે ઉભો રહ્યો હતો તેવામાં આ ગરીબ છોડી તેની નજરે પડ્યાથી તેનો મનોહર અને દીલકશ મુખડો જોઈ જાણે કે આ જઈકે ટોસાએ કાંઈક વરસો પછી પોતે જોયેલો અહેરો એકવાર ફરીથી જોયો હોય, યાતો જાણે કે તેનો ભુટ તેની સામે આવી ઉભો હોય એવી કીસમથી તે ઓર્થાત ઉછળીને ચોક્યો હતો, મગર તે માત્ર પોતાની ભત્રીજાએ રાખેલી ગવરનેસ હતી એમ બ્યારે તેણે ખાત્રીપૂર્વક જાણ્યું અને માન્યું ત્યારે પેહેલી હરોલમાં આવી મનોહર અને ગંભીર તથા ઠસાયાજ છોકરીને ગવરનેસ તરીકે જોઈ તે ઘણુંજ અજાણ થયો અને પોતે જાણે કે એકાદ ભુત જોઈનેજ ચોક્યો હોય એવી કીસમથી દીનાંને પેહલી જોઈ કેવી રવેસે ધાસ્તીથી ચોકા ઉઠ્યો તેનો પોતાની બેટી જર તેમજ ભત્રીજા આલાં આગલ પ્રમાણીક એકરારનો ખુલાસો ટુંકમાં તેણે જણાવી દીધો ત્યારે આલાં, દીના લામ માટે કાંઈક કીસમે શંકાશીલ બની રેહી, મગર તે રાત્રે બોલમાં જવાની ધધુખરમા તે સર્વે વાત સંદંતર ભુલી ગઈ હતી, તે વાહલા વાંચનાર આગલા પ્રકરણમાં જોઈ ગયા છે.

આખનાં પલકારામાં બે દીન તો વહી ગયા, અને ત્રીજે દીને તો અજાહ્યાદ ઉપડી જવાની તૈયારીમાં જલેજર તેમજ આલાં તથા જર પડ્યાં. બેશક, અજાહ્યાદ પોતાનાં ધણીની પનોતી પનાહમાં આલાંખાને રહેવા વસવા ખીલ લ ગમતું ન હતું, અને ત્યાંના એકાંત વચ્ચેથી કંઠાલી અને કાયર થએલી, પોતાનાં ધનધન ધોરી ધણીથી નામુરાદ અને નામીપાસ થયેલી તેણી મુખ્ય પોતાનાં કાકા સર જલેજરનાં સાહ્યા હેઠળ પોતાની નાણુક તખ્તતું બાહણું કાઢી આવી હતી, અને અત્રે મુખ્યની મોજ-

શોખમાં આ તુમાખી ઉડાઉ અને ઉછાછલી અખળા એટલી હદ સુધીની ચક્રચુર અને મશગુલ બની રહી હતી કે અલાહપાદ જવાનું નકકી થતાંજ તેનાં પરનું લોહી વટીક ઉડી ગયું હોય એવી કાસમથી ફીકકા ફચ થતાં ને ઉદાસ અને ગમગીન બની રેહી હતી! એટલું છતાં બી અલાહ-પાદમાં તેણીને એખલાં એકાંતમાં પાંજરામાં પાળેલાં પક્ષી મીસાલ ઝુરખંજર થવાનું ન બની શકે તે ધારણાથી પોતા સાથ પોતાનાં તલ્ખ્યાંઝાંટક કાકા બલેજર અને તેની એક પુરી લાડકી બેટી જરને લઈ જવાની નકકી તૈયારી પોતાનાં ઘણીની નામરજી છતાં બી કીધી હતી.

ખેશક, બલેજરનાં બાપમાં તો જેવું દદી ને જોઇતુંતું તેવુંજ વૈદે દરમાબ્યા જેવું સહેલું અને આશાન થઈ પડ્યું, કાંકે આ ડોસાએ સત્તામાં છપલાવેલું હોવાથી ખસ્તે ખુહારીની ઉડી ખાહીનાં અંધકારમાં ગખડ્યું ખાધેલું હોવાથી, પોતાની આખરનું ગાખર નીકળતું બચાવવાનાં ધરાદાથી મુંબઈથી બાહરગામ જવાતો તે નિશ્ચય કરતોજ હતો તેવામાં પોતાની બત્રીજીએ તેને પોતાને વરને ગામ લઈ જવાની ઓફર કીધેલી હોવાથી આ ડોસાએ તો સંખ્યારાનો લાંબો દમ ખેંચી અલાહપાદ વગર આનાકાણીએ જવા તૈયારી કીધી હતી. તે એકજ બાપતમાં ચીંતાતુર અને શંકાશીલ બની રહ્યો હતો; તે બણતો હતો કે પેલો લખોપતી માલેતુજર ધનાઢય શેઠયો ધનજીશાહ હીરામાણેક છેક પાંચ વરસે મુંબઈ આવતો હતો, અને પોતાની આટા ટોલ હીકરી જલતી હય, એવી કાસમની ભુખરીખારસ અને ટલ્ખ્યાંઝાંટક લાચાર સ્થિતીમાંથી પોતાને બચાવાનાં એકજ મુસ્તકીમ સાધન તરીકે આ ધન હીરામાણેકને પટાવી ફાસલાવી પોતાની તરફેણમાં ખેંચી લેવા તે તરભર્યા મારતો અનેક કાસમનાં બિચારોમાં લીન થઈ ધુળમાં લોટતો હતો. પોતાની મનોહર દીકરી જરને તેનાં જેવા લખોપતી સાથ સ્વાદીનાં સર્વોત્તમ ગાંઠથી ગુંડી લેવાનો તે સંકેટ રચી ખેડો હતો, અને તેથીજ પોતાનાં મનને લગતી આ ખુશાલીભરી વાત પોતાની બેટીને પણ તેણે કહી સંભળાવી હતી, અને તે જેમ પોતાના છટકામાં તે માલેતુજર જીવાનને સપડાવાનાં ફાંફાં મારતો હતો, તેવીજ અદાથી પોતાની નખરાંખાજ બેટીનેખી સમજાવી રહ્યો હતો, કે જેથી એકવાર આ ધનવાન આગેવાન જીવાન પોતાની બેટીને હાથની ઉમેદવારીમાં જો દત્તેઈ પામી ચુકે તો પોતાનો જમાઈ જેમ અને એમ જલદી બનાવી પોતાની ખાતેનથી ભુખરીખારસ સ્થિતીમાં એકવાર પાછો પોતાના ધનાઢય જમાઈની દોલતથી પોતાની દમામદાર હાલતે પોંદચી શકે.

મગર હવે તે અલાહબાદ જતો હોવાથી રખેને આ ધન હીરામાણુક પોતાના છટકામાંથી નાહતી જવા પામે તેની યુક્તિમાં આ ડોસો લોભી ગણત્રી કરવા મડ્યો અને તે ધન હીરામાણુક વેચાતથી આવી ન્યાં ઉતારો લેનાર હતો ત્યાં એવી કીસમની ચીડી લખી વાળવાનો દાવ સાંધ્યો કે, જલેનર પોતે અલાહબાદ ઓર્મીતે ઉપડી જતો હોવાથી ધનને મુખ્ય મલી ન શકવાની કમનશીબી માટે હૃદયી ન્યાદા હયરાન અને પરેશાન બની રહ્યો હતો અને ચીડીની છેવટે તેને અલાહબાદ એ પાંચ દીવસ જરૂર આવવા બોંહસા બોંહસીતું નોતર લખી વાળવામાં આ ડોસાએ પોતાની હીકમતભરી જાલ બીછાવી હતી. બેશક તે માટે તેણે પોતાની ભત્રીજી આલાંની ખાસ મરજી પુછી હતી.

અને આ વરઘોડો આપદે અલાહબાદ જઈ પુગ્યો.

‘પરીન પેલેસ’ દુરથી આલાંએ પોતાની કઝીન જરને બતાવ્યો અને એક લાંબો નિશ્વાસ ફેંક્યો. જરે ઉલટ ભેર જીગરે ગાડીમાંથી ડોકયું બહાર કાઢી તે દમામદાર ઉભેલા પેલેસ અને તેની આસપાસ નજર કરી હતી બોલી “મરેરે, આલાં! કેવો લખલી? જાણે કે રાજનો મેહલ હોય એવો રોનકદાર દીલપઝીર અને ખચરંગી લાગેછ ને જીવને એ ઘડી રાહત આપેછ ને તું તો કેહછ કે ઘોરસતાન જેવો ને સમશાન ને બીયાંબાન જેવો છે તે કાં છે જે?”

બેશક, જરની પોતાની પીત્રાઇ આલાંને માસરયાં શહેરની આ પહેલવહેલીજ શુભ મુલાકાત હતી અને પેહલી હરોલથી આ ઉછાછલી અને લોભી છોકરી એટલી બધી હદ સુધીની ‘પરીન પેલેસ’ જોઈ ખુશાલ બની રહી કે તેની આવી ખુશી ભરી લાગણીથી દંગ થતાં આલાં શીકકા ચહેરાથી હતી બોલી. “બરયુરે મુવું! અહીંતો જુરી જુરીને મરી જવાનું! ધણી થતો પોતાનાં દોસતદારો સાથે લાલ વાવટો ઉડાવે ને બેરી થતી સાથે ચીકરાં ફારવા કરે! મુખ્યમાં તો નાટકો જોવાનું! મરે તાંહાં કેવું સોહવાઈ જાય જો?”

તેઓની ગાડી ‘પરીન પેલેસ’નાં કંપાઉન્ડમાં આવી ઉભી અને તેમાંથી આલાં તેમજ જર અને તેઓ પછવાડે ધીમેથી દીનાં લામ બાહર ઉતર્યાં. જલેનરને તો રટેશન પરજ કોઈ આમળનોં ફેન્ડ મલી ગયલો હોવાથી તેની સાથે ટાહેલાં કરતો બીજી ગાડીમાં ધીમે ધીમે પાછા આવતો હતો.

આણાંની નાંની દીકરી હીરાં જે આયા સાથ ત્યાં ઉભી હતી તે દોડતી દોડતી આવી પોતાની વાહલી માનાની ગોદમાં વાહત્રથી દબાઈ, અને પછી જરને હર્ષ સમેત બેટી પડી.

“હીરાં દીકરી” આણાં બોલી “આએ તુને શીખવવાને વાસ્તે ખાસ મુખથી હું ગવરનેસ કાવેલી છેક ને કાલથી હવે તું એવણુ કેહે તેમ ચાલજે ! દીનાં આએ મારી દીકરી હીરાં છે ! એને વહાલથીજ આહી ગણીને મનપસંદજ વતણુક ચલાવજે.”

હીરાએ પોતાની નવી ગવરનેસને જે ચાર ખજ પગથી તે માથાં વેર દીકરી દીકરીને આરીકીથી પરીક્ષા કીધી, અને પહેલીજ નજરે દીનાં લામનો સુંદર મનોહર ચહેરો આ આળકીએ જોયો ને જોયો વીશેષ ગમ્યો હોય એવી અદ્વચી હસતી હસતી દીનાંની આગળ આવી અને દીનાંએ ખરાં જીગરનાં જોસથી આ કોમળ આળકીને આશીષ દેઈ વાંકી વલી વહાલથી ચુમી લઈ પોતાની ગોદમાં દાખી અને તેઓ બંને આમનેમ આપતાં વાત કરવા લાગ્યાં.

આણાંનો ઘણી જાંહાંગીર શેઠના તેઓને બેટવા આહર આવ્યો, અને બંગલા માટે વાતો કરવા પડ્યો.

“જાંહાંગીર ! મેં તમુને કહ્યુંજ તેમજ મારા ઓરડાને કરતન કરાવ્યાછતી ? ને ભોંયપર સાદરી મારા નમુના પરમાણેજ પસંદ કીધીય કે ? વરી બધું બાગુતુંડું કીધુંજ ? શું સમજેછ કે ?”

પણ જાંહાંગીર સાંભણે કાણુનું ? તેની નજર એતેદાક ઓચીંત હીરાની ગવરનેસ દીનાં લામ ઉપર પડી જવાથી તે તો જાણે કે અગાએ-ખીથી નીકળી પડતી આંખો સાથ તે તરફજ એકાગ્ર ચીંતે જોતો ઉભો હતો !

“મરેરે ! એમ ઉસા જેવા પારકી પોરીને જોયા શું કરોજ જો ! મરે, જર ! આએ જોની એવણુ ડોરા આરેછ તે ? તારનો હું જવાબ પુછુંજ તે કેહવાને મારી ગમ જોવાને બદલે ડોરા ભોકીભોકીને પેલી ગવરને-સમેજ જાણે કાંઈ પુટળું હોય ને કોઈ દાહરો જનમમાં બધરાંઓને જોયાં નહી હોય એમ જોયજ ! મરેરે ! કોતકજ તો !”

જાંહાંગીર તો જાણે કે જમીન સાથ ચીટકી ખેડેલો હોય એવીજ કીસમથી હાલ્યા આલ્યા વિનાં ડોળા ફાડી પેલી ગવરનેસનેજ જોતો ઉભો ! તેના ચહેરા પર ચીંતાની પ્રગટ લાગણી દીસવા લાગી, અને તેનો ચહેરો જઈ મારી ગયો ! આણાંએ જાંહાંગીરનો હાથ પકડી પોતા તરફ ખેંચ્યો અને જાણે કે

કેવી એક સ્વપ્નવત ભયંકર સ્થિતિમાંથી ઓર્ચીત ખીદાર થયો હોય એવી અદાથી ઉછલી ચોંકી ધાસ્તીથી આલાને જોતો હોયો. “મરેરે! એમ ખેણુકોટક શું કરોછ જો? એવાં હુંલક જનવરની કાંની શું ડોરા ફારી જોવોછ?”

આ વેળા દીનાં લામ હીરાને લઈ તેઓની નજદીક આવી અને આલાં દીનાં તરફ જોલી “દીનાં! આએ મારા ધણી તુંનેજ કેમ જોયા કરેછ! શું છે કાંઈ સમજ પડે?”

પોતાની બાળનાં હરણી નાંખનારા સાહદથી દીનાં ચોંકી અને ખીજી પળે પોતાનાં મનનું સમાધાન કરતાં મીઠા વાંસળી જેવા સ્વરે જોલી. “એવણુ-એવણુ-દેખાવમાં માંદાં લાગેછજી. હું એવણુને વાસ્તે કાંઈ કરી શકું એવું છેજ?”

‘ઓ! ઓ!’ ધાસ્તીથી શીકકો ફર પડી જતાં હજીખી દીનાંને દીકી દીકીને જોતાં જાહાંગીર બબડયો! “તેજ-તેજ અવાજ-તેજ ચહેરો-તેજ ધપ-તેજ આંખો! ઓ માઈ! આએ કોણ છે?”

“કોણ?” પોતાની નવી ગવરનેસ આગળ જાહાંગીરની બેઅદખીભરી વર્તણુકથી ખેજલટ પામેલી આલાં ધણીજ ગુસ્સે થઈ અને નેણુ ફેરવી એક કમીનાં નોકર સાથે જેવી તુચ્છકારથી વાત કરે તેવી ઢપે મીઠજાથી જોલી. “મરે! કોણ છે? તમે મેડ મેડ થઈ ગીયાછ શું? છેકજ કેમ દાહરે દાહરે હેન અકજ બની ગીયાછ જો! તમે કોણુને એમ ઇડયટની કાંની જોયા કરોછ? કાંઈ સમજ પડે!”

આ વેળા નાની હીરાએ દીનાતું પાંખડું પકડી ખીજી બાજુ જવા કેહવાથી દીનાં, આલાંમાય, જર તેમજ જાહાંગીર ઉભાં હતાં, ત્યાંથી દુર ગઈ.

“પેલી-પેલી-છોકરી કોણ છે?” જાહાંગીરે ધાસ્તીથી ગોયા ધુજતાં સવાલ કીધો.

“કોણ છે? એ તો હીરાંની ગવરનેસ દીનાં લામ છે! ને એને જોઈ તમે એવા ઉલ્લુ માફક ખીહોછ કાંય, તે કાંઈ સમજ પડે? ને ઇડયટની માફક જોય કાંય કરોછ?”

“દીનાં લામ! ગવરનેસ!” તે બબડયો, “ને એક પળ મેં તો એમજ ધાયું કે એતો-એતો-આખાદ—”

“કોણ! શું?”

“છ વરસની વાતપર મરી ગયેલી છોકરીનું સાંભે આવી ઉભી એમજ મેં ધાર્યું ! એા માઈ ગોડ !” અને શીકકો પડી તે ધુનવા પડયો.

અને દીનાં તરફ એકવાર ફરીથી નજર ટાંકી જાંહાંગીર તેઓ આગળથી સરભોગ બંગલામાં ચાલી ગયો, અને જાંહાંગીરની ન સમજ પડે એવી ભેદી વર્તણુકથી બંને જર-તેમજ આલાં અગ્નિએબીથી એકબીજાનું કોહું ટીકતાં ઉભાં. અલાહબાદ આવતાં વારજ પોતાનાં ઘણીની અફસોસકારક લાગણીનાં ભુંડાં દર્શન થવાથી આલાંમાયનો સ્વભાવ ખીમડી ગયો, અને પોતાનાં આવા મુખ ઘણીને બસ પડેલી હોવાનાં બલાપામાં તે તદનજ ધુખરાએલી, કાયલી અને ખેચેન બની ગઈ.

આલાંમાય બંગલામાં ધુખરાએલે ચહેરે જર સાથ ગેઈ. પોતાનાં ધનધન ધોરી ઘણીની પારકી અને તેખી મવરનેસ જેવી હલકી પોરી તરફ ટીકાટીકીને જેવાની ખેમલાજીભરી વર્તણુકથી આલાં ઘણીજ ખફા થઈ, અને હીરા જેવી દીના સાથ અંદર આવી કે મીજનજમાંજ તે દીના તરફ ફરી ખોલી ઉઠી. “અહીં આવરે પોરી ! તારે વાસ્તે મને કાંઈ સમજ પડતી નથી. મારા કાકાજીએ તુને મુંબઈના બંગલામાં રાતે જેમ ત્યારે તેવણુ ભુત જેવો હોય એમ ચોક્યા, ને આજે શેડખી મદમએ જાણે કે ભુત દીકો હોય તેમ ચોક્યા ! મરે તું કાણુ છે તારે ?”

દીનાંએ શાંત ચહેરે નરમાસથી જવાબ વાળ્યો, “બાઈજી ! હું દીના લામ સીવાએ ખીજી કોઈ નથી, કોઈનો હું ભુતખી નથી.”

“આલાં ! ભુત શું ને દાકણુ શું ? એ તો છ વરસની વાત ઉપર એક ઠગારી દેંગી ઓરત જે આઠલાંપર કોઈતું મારવાની દગાબાજીમાં આખરે મરી ગયલી જાંહાંગીર ઓરખતા અને જાણતા હતા તેનાં જેવાજ ચહેરાની આએ દીનાં હોવાથી જાંહાંગીર પેહલી હરાજમાં ચોક્યા ! બાની ભુત શું ને વાત શું ? જેઓનું અંતકરણ પાક હોય તેઓ ભુત ને દાકણુની વાત જાણેખી નહી ને કદીખી ખીદે ધુજે નહીં !”

“હોસે કોઈ તે રાંડ-તે છ વરસપર મરી ગયલી જાંહાંગીર ઓરખતોતે તારે વરી એને જોઈને ગાવડી માફક વરી હવડાં ખીહધો સાનો જે ? મરેરે એવા ઘણીથી તો હું કાપર થઈ ગઈજી ? મરે મને અરખીભારખી સુખ નથીજો ! આવતાં વારથીજ મુવો એને નામનો બરાપો શર થયો ! ભુસુરે એવાં મુવાને !” અને ફફડેલી-ચટકેલી મીજનજમાંજ આલાં પોતાનાં ઓરડામાં ઉપર ચાલી ગેઈ, અને તેની પુઠે વિચારવંત ધપે જરખી ધસડામ.

અને દીનાં! તે ગરીબ આપડી પોતાની ડીચકાંઆજ આપનાં મીઠાનથી
દંગ થયલી ત્યાંજ ચીટકી ફેલી.

પ્રકરણ ૭ મું.

પાપનો પડછાયો!

અદમાસ જાંહાંગીરને એક ક્ષણની બી શાંતી ન મળી! નાની હીરાંની
શીક્ષક દીનાંને ચહેરે એવી તો હદ સુધીનો મરનાર પરીન શેઠનાંને આખે-
હુય મળતો આવતો હતો, કે આવા મઝના ચહેરાની મુશીબતથી આ
લુચ્છો પાપી હૃદયી જ્યાદા ધાસ્તીથી લુછ રહ્યો. પોતાનાં ધાસ્તીથી
ધમધમી રહેલાં જીગરને સંચારે અને સંતોષ આપતાં ખમડ્યો. “એ કાણુ
હોસે? કાંય નહીં પરીનની કાઈ ખેહન કે કઝીન, કે મામા કાકાની છોકરી
હોયને તેથી આવો મઝતો ચહેરો એનો બી હોય તો કાણુ જાણે? એ પરી-
નનાં કુટુંબને લગતી દરેક ખચર પેલી લુચ્છી નાજાંમાય નવલખીને હતી
અને તે અત્રે હોતે તો તે કેહતે કે આએ ગવરનેસ દીનાં લામ મરનાર
પરીનની ખેહન યાતો માસી કાકીની છોકરી હોવી જોઈયે.”

તે વિચારનાં વમળમાં વિંટલાએલો આગનાં એકાંટમાં બેઠો હતો
તેવામાં સર જલેજરની દીકરી જર તેની નજદીક આવી અને જાંહાંગીર
દીનાં લામને માટેજ અત્યાતુરતાથી અને અધીરતાથી સવાલો પુછ્યા, અને
આ ગવરનેસ ક્યાંથી આવી, તેનાં બાલ કેવા છે, તેની આખો કેવી છે
વીજેરે પુછપરછથી સ્વાભાવીક રીતે જર વડીક શંકાશીળ બની, તો બી
જાંહાંગીરનાં અશાંત મનને સમાધાન કરવા તેને ધીરજ આપતી બેસી.

“ભાઈ, ૭ વરષ પર તમે કેહોછ તેમ તમારા મરનાર કાકાજીની
એક દીકરી પરીન નામની હતી તો હવે પછી આએ ગવરનેસનો ચહેરો
તે મરનાર છોકરી પરીનના જેવો બી હોય તો શું મુજાહક છે? તેની
ધાસ્તી શાંતી કરવી ભાઈ! એવા મળતા ચહેરા ઘણા આવેચ.”

“મુજાહક! ધાસ્તી! કાંય નહીં એ ભુદ થઈ પોતાનું વેર લેણ
આવી હોય? ઓ-ઓ મારી સાથે ૭ વરષ પર મારામારી કરતી લેણ

આપનાત ક્યાનીજ રાતે જે ખોલ જતુનથી ખોલેલી તે મને આજે ખી
મારા કાનને અકરી મારાં રૂવેરૂવાં ઉળાં કરી, ધાસ્તીથી ગોયા મને થેલો
ખનાવેછ-ઓ-તે ખોલેલા કે જે જીવસ તો ખી મારો પીછો છોડશે નહીં
ને જે મરસે તો ભુટ થઈને ખી મારી પર વેર લેસે. ઓ-ખુદા-મારો જીવ
કમકમી આવેછ-મને ધુજરાં છુટેછ. મુવાંઓ પોતાનો કેહર કાઢવા આજે
દુન્યામાં ભુટ થઈ પાછાં આવેછ એમ હું તો ધારુંછ.”

“છટ-છટ-એમ અનેજ નહીં-જાંહાંમીર તમારી ધાસ્તી તદ્દનજ
ખોટી છે. મરી ગયલી પરીન તમારી પર વેર લેવા પાછી આવે એ મારા
માન્યામાં આવતુંજ નથી. એ તો તમારો ધખારો છે-ભુત દાકણની વાત
હું હંમેશ તુચ્છકારી કારુંછ-જેઓનાં અંતકરણ બરફ જેવાં પાક ને સાફ
હોય, જેઓનાં જીગરમાં ભલામનાંજ ભંડાર હોય, જેઓ વેર કે અદેખાઈ
જેવી ચીજનો સમાવેશ પોતાનાં જીગરમાં કરે નહીં તેવાં સ્વચ્છ પાક
અને ખાલેસ જીગરને ભુત અને દાકણની વાહીયાટ ધાસ્તી અને ચીંતા
જરાખી લાગતી કે થતી નથીજ.”

“તું નથી માનતી? પણ હું તો માનુંં છું મેની, અહીંથી અર્ધાએક
માસજ દુર એક અંગસો છે જ્યાં લોકો સાંજ પછી જરાને આંચકે ખાયછ.
કાંકે તમાં અગાઉ વરસોની વાત પર અમે ત્રણ ત્રણ નવાં ભાકુતો રહી
ગએલાં તેઓનાં ખુન થવાથી સાંજ પછી ત્યાં ભુત અને દાકણો ફરેછ ને
વરી લોકોએ તેનું નામખી ભુતખાનુ રાખ્યુંછ.”

“એ તો નીંદાખાર લોકના વેહમીઓને ગભરાવાનાં ખ્યાલીને ખાલી
હોંમ છે-જાવોની-તમે કેહો તો હું ને ભુતખાનામાં આજથી આઠ દીવસમાં
સત્રે જઈ આવું ને જોઉં કેવા ભુત છે તે? પણ હાલ ને ભુતખાનામાં
કોઈ વસેછ કે ખાલી છે?”

“એક ખુદી મુસલમાન ઓરત હસમત નામની વસેછ જે મરનાર
દાકણની પરીન મરી ગેઈ તેની ઘણાં વરસની જુની આયા ઉતી.”

આ વેલા જરનો પીતા જલેજર અને આલાંમાય તે તરફ આવવાથી
નેઓની વાત ત્યાંજ અટકી અને જર તેઓની સાથે ગેઈ જાંહાંમીર દીનાં
લામને માટે કેવી હદ સુધીનો વેહમ કરતો હતો. અને મરનાર પરીનનાં
જેવી મનોહર સુરત આ ગવરનેસની હોવાથી ભુત દાકણનાં વેહમ મનમાં
હસાવી દેઈ મેઈ છતાંખી ખાયલાથીખી બદતર બની કેવો ધાસ્તીથી ગોયા
ધુજતો હતો ને સર્વ વીટક વાત જરે આલાં તેમજ પોતાના ખાપ આગળ

મકરાણુ ૮ મું.

“ પૈસાપર સાનો ચાહ, ફકીર હો યા શાહ-
પૈસા, પૈસા, પૈસાની વાહવાહ-”

પૈસા માલેતુજ્જર અને લખોપતી ધન હીરામાણુકની અલાહબાદમાં ‘પરીન પેલેસ’માં ખુશ આમદીથી જો કોઈખી તેનાં પનોતાં પગલાંથી હૃદયી જ્યાદા રાજી થયું હોય તો તે સર જલેજર જસાવાલા હનો. આ ખુદો પોતાના છટકાંમાં આ ધનાદય જીવાનને ફસાવવાની વેત્રજીમાં વાંકો ટીકો બની તેને રીઝવવાની અનેક પ્રયત્ન કરતો ફરતો હતો. આ લખોપતી જીવાન જ્યારે ચાલીચલાવીને પોતાનાં છટકાંની લગોલગ નજદીક આવી પોંહચેો હતો, તો કાંઈખી રવેશે તેને શીશામાં ઉતારી પોતાનો જમાઘ બનાવી દેવાનાં પછાડામયાં વિચારોમાં તે મશગુલ બની રહચેો હતો, અને તેવો ખુશખખખીલચેો નેક પ્રસંગ ક્યારે જોમ અને એમ જલદી આવી પોંહચે તેની આતુરતા અને અધીરનાની તાપથી જોયા આ મતલબી ડોસો તપતો-જલતો હતો.

અને ધન હીરામાણુક ! તે હીરામાણુકનાં નામીયાં ખાનદાનનો એકનો એકપુરો વારેસ હતો, અને તેની લખોની દોલત ખાવા પાછલ કોઈખી શરીક ન હોવાને બદલે તે એખલોજ હેવાથી તથા છડો હેવાથી પૈસાનાં અનેક લાલચુ અને લોભી માઆપો પોતાની દીકરીઓને આવાં લખોપતીને પેહડાવી દેવાની ખાસ અકેક વચ્ચે જોવાજોગ હરીફાર્થ મચાવી રહયાં હતાં, મગર આ શુદ્ધ આચારવિચારનો નેકખખીલચેો ગ્રહસ્થ કોઈનેખી મચક આપતો ન હતો, કાંકે તે પોતાનાં વાહલા આપનાં મોતનાં ખીછાંનાં આંગળ તે આપની છેલી પડી દરમ્યાન મરનારની ખાહેશ મુજબ પવીત્ર કોલથી બંધાર્થ ગયલો પોતાને સમજતો હતો, અને તે કોલ અદા કરવાનાં, ખરૂં-ખોટું શોધી કાઢવાનાં ઇરાદાથી ખાખસુસ તે ઇંગ્લંડથી અત્રે આવ્યો હતો.

તેતો ખુશસુરત મરદાનગીલચેો મનોહર ચહેરો સામા જોનારનાં મનમાં અને આત્મામાં પેહલીજ નજરથી સારો વિચાર અને ઉત્તમ અપ ખેસાડી શકે એવો ખેસાણુપ્રકર હતો. તે લખોપતી હતો, મગર લખોપતીઓ, અને ખીજી જરદારો જેઓ પોતેખી લખોપતી હોવાતું ડોળ બાલી ફાંકો રાખી મોઢા

લોકમાં ખપવા ગોયા તણાઈ તુટતાં પોતાની પૈસાની ગરમીથી ગોયા તુમાખી, અહંકારી અને ગરીબોનાં વેરથી થઈ પડવામાંજ પોતાનો ધર્મ અને મોજ મારવાની જે સીફ હેમાકાત કરે છે, તેવી મોજમાં માનાવાલો અને તેવો ધર્મ પાલવાવાલો આ લખોપતો ધન હીરામાણેક મુદ્દલજ નહતો, પરંતુ તે તદ્દનજ ગરવો, નમાનો, સાલેસ અને પ્રમાણીક આચારવિચારનો તેમજ મક્કમ મનનો અને ખાલેસ જીગરનો સાલેસ જીવાન હતો. ગરીબ મોહ-તાજમાં મુદ્દલેસો ઉપર જોરજોલમ અને જબરજસ્તી કરનારાં તથા તેઓ માટે જાણે કે કેવોએક પોતાનાં રીચકાંબાજ નાકમાં વાસ પેવશ થઈ જતો હોય તેવાં નખરાંબાજ જરદાર તુમાખીઓ માફક ગરીબોને તે સેહજ પણ રવેશે ધીકકારતો ન હતો, મગર મુદ્દલેસોની મુશીબતો છુપી રીતે ટાળવામાં, ગોયા તેઓને ગેમી મદદ કરવામાં મોજ માની લેતો. તે ગરીબોને દાદખા અને પરવશી કરનાર મેહબાન મદદગાર હતો.

ધન હીરામાણેક ખુદરતની ફાટાંબાજ કરામતને આધારે ધનાઢય થવા પ્રાપ્તો હશે. તે ગરીબ આપાપને પેટે ગરીબીનાંજ અવતર્યો હતો. તેનો આપ ગરીબ હતો અને ગરીબાઈની કશીખી શરમ ક્યાં વિના પ્રમાણીક-પણેજ પોતાનું ગુજરાંણુ કરતો હતો, જ્યારે તેના કાકા ઉપર ભાગ્યદેવીની પ્રસન્નતા તાજીખી પમાડનારી હદ સુધીની લીલાલેહર કરી નાખનારી સખકતી હતી. તેનો કાકો રસ્તમ નાનપણમાજ હેદરાખાદનાં કોઈ નવાખને ત્યાં ટુંક પગારે ચાકરી રેહી ધણાંજ જીજ વખતમાં પોતેખી તે નવાખની મેહરથી અને તેની સન્તા તેમજ લાગવગથી ઓચીત જરદાર અને માલેતુ-જારખની રહ્યો, અને થોડાં વરસમાં તે મોટો વગવસીલો ધરાવતો લખોપતી બની ગયો. નામદાર જહાંપનાહ હુજુરની મેહરથી તેને નવાખનાં ખાસ ઇલકાખની શુભ નવાજેશ કરી, અને તે નવાખ રસ્તમજંગને નામથી ઓલખાવા લાગ્યો. નવાખી ચહેલમેહલ વચ્ચે રહેનાર આ કાકાને એકજપુરો ખેટો અવતર્યો હતો, મગર વધુ અફસોસકારક તો એવું બન્યું હતું કે તેનો બાળક ખેટો તદ્દનજ નાનો આસરે દોઢ કે બે વરસનો હશે તે વેળા એકાદ મુસલમીન નોકર સાથે બચ્ચાંની ગાડીમાં હુસનસાગર તખ્તવ આગળ ફરવા મોકલ્યો હતો, જ્યાં નોકર બીજે ઠેકાણે વાતમાં મશગુલ હોવાને લીધે ગાડીમાંથી તે બાળક ખેટો કોઈ ઉપાડી ગયું હતું, અને ગમે તેવીખી બુસતેજી કરવા છતાંખી તેનાં બાપ નવાખ રસ્તમજંગે પાવડી મીસાલે પૈસા વેચ્યાં છતાંખી આ બાળક ખેટોનો ફરોખી પડ્યો કમબાખ મહી શક્યો નહીં. તે બાળક ખેટોનાં ગુમ થવાનું યાતો ચોરાઈ જવાનું મુખ્ય

કારણ ધનનાં આ લખોપતી કાકાની કાંઈ ખાનગી સંસારી જંગલોને લગતુંજ હતું, અને અદેખાઈનાં આવેશમાંજ તે બાળક બેટા ચોરી ગયલો તે જાણતો હતોજ. તે બાળક બેટાનાં ગુપ્ત થયાંની ખીજે દીને બારીક જુસતેજુ કરતાં તેનાં પગમાંનું એક ખુટ તથા ઉનની ટોપી અને ગરમ શાલ હુંસનસાગર તળાવની નજદીકથી મલી આવવાથી અદેખાઈને લીધે કાંઈ બદમાસ સ્ત્રીની ઉશકેરણીથી આ બાળકનું ખુન થયું હોવાનીજ વાત ચોમેર જોસમેર ચાલી રહી, અને ઘણીખી જુસતેજુ કરવા છતાં કાંઈખી વધુ ખાતમી મલી શકી નહીંજ. તે બાળકની અભાગણી માતા પોતાનાં અચ્ચાંની જીવલેણ જુદાઈમાં એક માસમાંજ ગુજર પામી, જ્યારે ગમખવારી અને બેકરારીમાં આ લખોપતી આપ આશરે પાંચ વરસ વીંતાં બાદ માર્ગે લાગો! બેશક, પોતાની લખોની દોલત પોતાનાં બાળક બેટાનો કેટલીખી પતો મેલવવાની પ્રયત્ન કરવા યાતો તેનું ખુન થયું હોય તો ખરે ખુની શોધી કાઢી તેની ઉપર વેર લેવા મરતી વેળા તે લખોપતી શેઠયો ધન હીરામાણેકને તેમજ તેનાં આપને કહી ગયો હતો. અને આપ બેટાએ ઘણી જુસ્તેજુ કરવાની આજુ રાખી હતી મમર કાંઈ ખી પતો તે બાળકનો મળી શક્યો નહીં.

પોતાને મલેલી લખોની દોલતથી ધન હીરામાણેકનો આપ બેજીઆ કાંઈ ખી પ્રકારે તુમાખી બન્યો નહીં, પણ જેવો હતો તેવોજ સાદોમાદો રેહવાને ફરવા લાગ્યો અને આ ઓચીંત દોલતનો મોટો ભાગ ગરીબોનું દુઃખ તારણ કરવામાં વાપરવા લાગ્યો. પોતાના બેટાને તેને ઘણી સંગીન કેળવણી આપી અને લખોની દોલતપર અયાસી જાંદગી ન ગુજારે એવું વિચારી તેને વેપારને અર્થે ચીન જાપાન ને ઇંગ્લાંડ વીગેરે મોકલાવી આપ્યો અને બેજીઆ જ્યારે આ જેહાંન સદાની છોડી ગયો ત્યારે સર્વ દોલતનો હકદાર ઘણી ધન હીરામાણેક થયો મરતી વેળા બેજીઆએ એવી ખાહેશ દેખાડી હતી કે ધન જે સ્વાદીનાં ગાંઠથી એક થાય તો બનતાં લગીન પોતાના અંગત અને જાતી મીત્ર સરે જાંતેજર જસાવાલાની એક પુરી દીકરી જર સાથજ પરણે, કાંકે જર નાનપણથીજ બેજીઆને બંગલે આવી, ધન વેપાર અર્થે દેશાવર હોવાથી, મરતી ભેટલી હતી, અને બેજીઆને પોતાની વડુ કરી લેવા ઘણીજ ગમતી હોવાથીજ મરતી વેળા પોતાના દીકરા પાસ એવી કમુલાત લીધી હતી, અને એકે જરને તેણે ઘણાવાર જોઈ ન હતી છતાં ખી પોતાનાં આપની મરતી વેળાની ખાહેશ બનીપમાં પાર પાડવા કમુલાત આપી, તે પાછો વેપાર અર્થે ઇંગ્લાંડ ચાલી

ગયો, અને ઘણે વરસે તેને હાંદુસ્તાન આવેલો. આપણે જોઈએ છીએ! બેશક, પોતાનાં મરનાર બાપની ખાહેશને માન આપવા માટેજ તે અત્રે અલાહબાદ સર જલેજર જસાવાલાનાં આમંત્રણથી ચાલી ચલાવીને આવ્યો હતો, અને જર કેવા ગુણુ-દોષની હતી તેની બારીક પરીક્ષા કરવાજ પેહલી હરોળમાં તે માંગતો હતો. તે જેવો સાલેસ, મીલનસાર અને મરવો હતો તેવીજ પોતાની ભવીષની ભાગ્યણુ હોવાનો તે ખ્યાલ કરતો તે માંગનું જોવા અલાહબાદ આવ્યો હતો.

સર જલેજર જસાવાલાએ ધનને જર તેમજ આલાં સાથ ઓળખાણુ કરાવી. મેરવાન મેજર-જેબી તેજ દીને આલાંમાયની ખાહેશથી ત્યાં આવ્યો હતો-તેની બી ઓળખાણુ તેણે ધન સાથ કરાવી, અને આતાંમાયે પોતાનાં પેલેસમાં પોતાનાં થોડાંક મીત્રાને બોલાવ્યાં હતાં તેની સાથ બી ધનની બધેબધ ઓળખાણુ કરાવી.

પેલેસમાં ટેનીસ કોર્ટ કાઢેલો હોવાથી સર જલેજરનાં આગ્રહથી જર અને આલાં માયનો એક 'ગેસ્ટ' બમન પ્રીંટર એક બાળુ અને આલાંમાય અને તેની ખાસ ફ્રેન્ડ મેરવાન મેજર બીજી તરફ પાર્ટી બની ટેનીસ રમવાની શરૂ કરીધી! ધનને ટેનીસ રમવાનો આગ્રહ કરીધો. મગર તેને ના પાડ્યુ અને પોતે જલેજર સાથ સાંબી બાળુ વાત કરવામાં મશગુલ બની રહ્યો અને બારે ડોળે જરની ઉપરજ બારીકીથી નજર રાખવા લાગ્યો; આ બાળુ જરબી જાણી ચુકી હતી કે પોતાનાં બાપ સાથ વાત કરવાનાં ઓઢાં હેઠળ ધન તેનીજ ગમ બારીકીથી નજર રાખતો રહ્યો હતો જેથી પોતાને તેની નજરમાં વધુ દીલખુશ દેખાવા તે હસી હસીને હજીબી જ્યાદા નખરાં કરવા પડી, અને ટેનીસ ગેમ બંધ કરી જ્યારે સંધ્યા તેઓ અંદર ગયાં ત્યારે નખરાંબાજ જર બમન પ્રીંટર સાથ નખરાં કરતી ઢપે હસી હસીને હોલનાં એકાદ ખુણામાં વાત કરતી ધનની નજરે પડી અને જાણે કે કશામાં હોય નહીં એમ આ સાલેસ જુવાન બારીકીથી તેની હીલચાલ તપાસવા લાગ્યો. બેશક આ લખોપતી શીકાર તેનાં છટકામાં સપડાએ એવી આશામાં ને સ્વપનામાં જલેજર તો મધપર માખ ભમે એવી કીસમથી તેની આગલ ને આગલ ભમી તેને હસી હસાવી તેને વાતમાં મશગુલ રાખી મુકતો હતો, અને વારે ધડીએ ધનનાં બાપની મરતી વેળાની ખાહેશને લગતી વાત કરી ધનનાં કાન આડકત્રી રીતે બોલાવતો હતો, જે આ પોહચેલ ખુરી જુવાન બધું સમજી ગયો હતો.

આહ! પૈસા! પૈસા! નાચીઝ આદમી તે કીરતારની શુક્રગુન્નરી યા પુંગ્ગ કરવાની જોટલી દરકાર કે કદર કરી શકતું નથી, તેથી હગ્ગર દરગ્ગે વધુ આ લાંલચુ પૈસાની પુંગ્ગ કરવા પાછળજ, તણાઈ તુટી તેજ બાણે કે એકાદ ખુદા હોય એવી કીસમે તેનીજ આગતાસ્વાગતા અને અંદગી કરે છે. આ અવનીમાં પૈસોજ ખુદા છે. પૈસાનેજ માન તે પૈસાનેજ શોભા છે !

પ્રકરણ ૯ મું.

કવાબમાં પાછું જીતું હાડકું!

“ પરીન પેલેસ ”માં લખોપતી ધન હીરામાણેક તેમજ મેરવાન મેજરની ખુશ આમદીને અડવાડયું વહી ગયું, અને તેઓ સાથનાં આખા દિવસનાં સહવાસથી અને મોજથી દરરોજ રાતે મેજાનીઓથી આલાંમાય હૃદયી જ્યાદા ખુશીમાંજ રેહી! આ લખખુટ ખર્ચ કરનારી કિડાકિ અખખાને તો બસ દરરોજ પહરોણુઓને પોતાનાં મેહલમાં નોતરી તેઓને પોતાનો બપોરો દેખડાવાનો ફાંકો રાખી પૈસાની ગોયા ધુળધાણી કરવામાંજ પોતાની મોજ માની રેહી હતી, અને એવીજ મોજ તે માનવ વાળી હોવાને લીધેજ પોતાનાં ધનધન ધોરી એવકુફ ધણીની પરવાહ કે દરકાર વટીક કરતી ન હતી, એટલુંજ નહીં પરંતુ જ્યારેજી પહરોણુઓને આલાંમાય નોતરતી હતી તે વેળા તેનો ધણી પોતાની કલખમાં પોતાનાં ખુરા મીત્રો સાથ દારની ખુશ મોજમાં ચકચુર અનતો યાતો વીશાળ બાગનાં એકાંતમાં પોતાને માટે ખાસ રાખેલી ખંગલીમાં પોતાના ખુરા મીત્રો સાથ વખત સોહવાડવા જુગારનું જંગ મચાવી વલી સાથે વ્હીસ્કી સોડાથી ખંગ વાલતો હતો ! આ બાયલો એવકુફ ગોયા પોતાની કલાંટ અને લુચ્છી મતલબી ધણીઆણીથી ખીહતો હોય એવીજ કીસમથી બને એવી રીતે તે પોતે દુરતો દુરજ રેહતો હતો અને આલાંમાયનાં બાબમાં તો જેવું દહીંને જોઈતુંજ વૈદે ફરમાવ્યા જેવું સેહલું કાર્ય થઈ પડવાની પોતાનાં ધણીથી કશીખી પરવાહ કર્યા વિનાં પોતાને મનગમતા અનેક મીત્રો સાથ તાળુખી પમાડનારી હદ સુધીની મોજ મજાહમાં મશગુલ બની પાપરી માફક પૈસો વેરવામાંજ પોતાની મજાહ માની લેતી હતી, એ એક સાલેસ અને સદગુણી મોહરદારનું નિર્જન અને ખુશ કર્તવ્ય નિશંસ્ય ગણાય શકાય !

એક ધણી-કે જે પત્ની ધણી હોય કે દોરથી અદતર હયવાન મીસાલ શયતાન હોય, તોખી તેવા ધણી સાથ જન્મો જન્મ સુધી સુખમાં કે દુઃખમાં, આફટમાં કે શાંતીમાં, ગરીબાઈમાં કે તવંગરીમાં, તેનેજ સેવટ સુધી, જેમ એકાદ ચીવટ વેગો ઝાડનાં મોટાં થડને એસતવારીથી વલગી રહે એવી કીસમથી, વફાદારીનાં વાહલ સાથ વળગી રહેવાનાં ખુદ ખુદને બાર સુધીનાં પત્રીત કસમ એક મોહરદારે નોંધાવ્યા હોય, છતાંખી તેવી આઈન ફર્જથી વેગલી જઈ પોતાનીજ મોજને વાહલી ગણે તો એશક તેવી મોહરદારો આ દુન્યામાં કીસમતનાં કેહરમાં અચુક ફરી પડવા ઉપ્રાંત ખુદ તે કરીમે કારસાજની ખતિરાજીને ખફગીમાં આવી પડે છે !

આલ્લાંમાય એવી કીસમની નિલંજ અને લુંડી ધણ્યાણી પુરવાર થઈ હતી કે જે પોતાનાં ધણીનેજ પૈસે ચેલલમેલલ અને મોજ મારી પોતાનાંજ ધણીને એકાદ દોર કે હયવાન માફક ગણી તેની કશીખી પરવાહ કે કદર કરતી ન હતી, મગર તેવી એવફાઈમિરી વર્તણુકનો આયદે કેવો જફાકારક અને ખાતે ખરાય અંજમ આવી પડે છે. તેનો આ મતલબી અને લુચ્છી અખજાને હાલતો કશાખી દુરનો ઝાંખો ખ્યાલ થઈ શકતો ન હતો !

મેરવાન મેજર આ આલ્લાંમાયનો વીશવાસુ મીત્ર થઈ પડ્યો હતો; કહો કે કમવાની આંખોએ સર્વ પીકુંજ દેખાતું હોવાથી મેરવાન મેજર જેવા સંસારી અદમાસ, દગલખાજ શતરૂને આ બાણબુલી અખજા પોતાનાં વફાદાર સાચા સલાહકાર તરીકેજ ગણતો અને પીઝાણતું આંવેલી હોવાથી તેનાં વગર તેણીને એક ઘડીબર ચાલતું ન હોવાથી, તથા 'પરીન પેલેસ'માં તેણીને સ્મશાન બીયાંબાન જેવું લાગતું હોવાથી તેણીએ આ મેરવાન મેજરને પોતાનાં પહોરણા તરીકે પોતાનાં ધણીની નામરજી છતાંખી કશીખી પરવાહ કર્યા વીનાજ ખાસ બોલાવેલો આપણે જોઈ ગયા છીએ.

બાહરથી મીડો અને હસમુખા દેખાવતો આ મેરવાન મેજર આતેનથી નીચ અને ખુરો હતો, અને પોતાનાં મોં પરનાં મીઠાસ ઉપરથી અનેક નોંદાનોને આંજી નાંખી જરદારોમાં બેઝાવામા પોતાની ફર્જ માની પોતાનો કાલ આવી ખુરાઈથી નિર્મમન કરતો હતો. પોતાનાં હસમુખા સ્વભાવથી તેણે આલ્લાંમાયને પોતા તરફ એવી હદ સુધીની ખેંચી લીધી હતી, કે સાંધુનાં સાહયા તજેનાં આ સંસારી શેતાનને ગોયા ફરેસ્તા તરીકેજ તે અખજા માની ક્ષેતી હતી. મેરવાનની સ્થીતી 'આટા ટોલ ઠીકરી જલ્લી હય' એવી કીસમની ટલ્યાં-ઝાંટક અને કડકા ખાલુસ હતી,

અને જરૂર આલાંમાય તેને એવી તો હાથ લાગી હતી કે તેણીને મીઠું મીઠું પીરસી મતલબ કાઢી લઈ તે બદમાસ ‘આઘટાંપર કોઠડું’ મારવા કરતો હતો.

એક દીને સાંજે આલાંમાય પોતાની દોગકાટ જોડાવી મેરવાન મેજરને લઈ ફરવા ગઈ! બેશક, પોતાની વાતમાં કશીબી ખલલ ન પડે એવા ધરાદાથી તેણીએ ઘોડાવાલાને સાથે લીધો નહતો. દોગ કાટ મેરવાન હાંકી લઈ જતો હતો, બ્યારે આલાંમાય તેની પડોશમાં દમામથી બેડી હતી! અહીંતહી ‘રાઉન્ડ’ લીધા પછી રાત પડવાથી ‘પરીન પેલેસ’ તરફ કાર્ટ પાછી હંકરાતી હતી, જેવામાં સાંમેથી જોસબંધ આવતી મોટરનાં ભુંગલાનાં અવાજથી કાર્ટનો ઘોડો એકદમ ચાંકી ઉછલ્યો, અને મેરવાન મેજરની ગમે તેવીબી તે ઘોડાને ઠાભાવવાની પ્રયત્ન કરવા છતાંબી તેને ચાર પગે નાહસવા માંડ્યું. રાત અધારી હોવાથી કાર્ટ રખેને કોઈ બંગલા સાથ યાતો ફેડે બીજે અડડી પડે તેની ધાસ્તીથી બંને અંદર ગભરાવા લાગ્યાં. આલાં તો આ એચીંતા બનાવથી લગભગ બેભાન જેવી બની ચીસ પાડવા લાગી, અને મેરવાન મેજરે બ્યારે જોયું કે હવે તેનું આવી બન્યું હતું, ત્યારે ધાસ્તીથી ધુજતાં લગામ પોતાના હાથમાંથી ફેંકી એકદમ તે હીચકારો એક બાજુએ કુદી પડ્યો, અને ઘોડો તો કાર્ટને લઈને યાહોમ આગલ વધ્યો. આલાંમાયના સારાં નસીબે એક પારસી જુવાન સાઇકલપર એતેફાક ત્યાંથી જતો હોવાથી તથા ઘોડાને કાટમાં એખલીજ ધાસ્તીથી ચીસ પાડતી પારસી અબળા સાથ નાહસતાં જોઈ પોતાના જીવ ઉપર જોખમ બેડી સાઇકલ ઝડપથી ચલાવી ઘોડાને પડકવાની વેત્રણ કાઢી, અને આયદે આ જુવાને તેને ગરદન આગલથી લગામમાંથી પકડ્યો અને છેક દુર વેર તેની સાથ ઘસડતાં આયદે ઘોડો હડો પડી ઉભો રહ્યો. સાઇકલપરથી કુદકો મારી બીજાંએતે ઘોડો પકડવા આખી કાર્ટમાં બેઠેલી આલાંમાય ઉપર નજર કાઢી, જે બેસુધ્ધ થઈ પડી હતી. તેણીને ધીરેથી બીજાની મદદથી બાહાર કાઢી અને નજદીકજ એકાદ દવાવાલાની દુકાન હોવાથી ત્યાં લઈ જઈ સુવાડી અને તે જુવાને તેણીને સુધ્ધીમાં લાવવા માટે ત્યાંથી કોલનવોટર વીગેરે લઈ આ અબળાને હુશ્વાર કરવાની બીજાઓ ભેગાં કોશેશ કાઢી અને અર્ધા કલાક રહી આલાંમાય સુધ્ધીમાં આવી, અને પોતાના જન બચાવનાર જુવાનનું હૃદયી બપાદા હેશાંન માનવા લાગી.

આ બાજુ ઉપર બાયજો અને હીચકારો મેરવાન મેજર આલાંમાયને બચાવવાને બદલે, કે દોડતા ઘોડાને થોભાવવાની પ્રયત્ન કરવાને બદલે, પોતાનો જન બચાવવા હીચકારાંપણોથી કુદી પડ્યો હોવાથી તેનાં બંને

હાથો છોડાઈ ગયા હતા, અને કપાલપર સેહજ જખમ થયેલો હોવાથી બીજી ભાકુતી ગાડીમાં બેસી તેથી પેત્રી દવાવાલાની દુકાનપર આવ્યો, અને આલાંમાયનો પ્રશ્નોજ કટોકટ વેળાએ અચાવ થયેલો જોમ આ પાચલો હીચકારો તે કીરતારની લાખોલાખ શુક ગુજરી કરવા પડ્યો. આલાંમાય સાથ તેને બી પેલા જન અચાવનાર જુવાન આગળ હેશાનનો ઉભરો ખાલી કીધો; પોતાની ગાડી થોડાને બીજાં આદમી સાથ પેલેસમાં મોકલી આપી, પોતે બીજી ગાડીમાં જવા નીકળ્યાં. અત્રર્થત, પોતાનાં બહદુર અચાવનારને તેઓએ ‘પેલેસ’માં સાથે લઈ જવાની બોંહસા બોંહસી કીધી, મગર તેને તેઓ સાથ આવવા ના પાડતાં બીજે દીને આવવા કબુલ્યું, અને કટોકટ વેળાએ પોતાનાં જન અચાવનાર આ બહાદુર જવાન માટેનીજ વાતોમાં મશગુલ બનતાં આલાં અને મેરવાન મેજર ‘પેલેસ’માં જઈ પોંહચ્યાં, અને પોતે મોંતમાંથી કેવી રીતે અચવા પામી હતી અને રતન મેહતા નામના દ્ધેર જુવાને કેવી કીસમથી તેનો અચાવ કીધો હતો, તે સર્વ વાત તેણીએ જ્યારે સર જલેજર તેમજ જર આગળ કહી સંભળાવી ત્યારે તેઓ બી તે કીરતારની શુક ગુજરી કરવા પડ્યા, મગર આલાંને અચાવનારનું નામ સાંભળી જલેજર તેમજ જર ઓચીંત ચોંકી-ચમકી એકબીજાનું કોહું જોવાં પડ્યાં !

૭ વરસની વાત ઉપર જે વેળા જલેજર જસાવાલા કરાંચી હતો, તે વેળા પોતાની બેટી જરને બચભરેલા અકસમાતમાંથી અચાવનાર આજ દ્ધેર જુવાન રતન મેહતા હતો, અને જર તે વેળા પોતાનાં અચાવનાર તરફ જાનકેશાનીની શીફાગીરી વચ્ચે એવી તો હદ સુધીની પસોટાઈ ગઈ હતી, કે પોતાનાં જન અચાવવાના બદલામાં પોતાનો જન તેનાં બદલામાં રતન મેહતા ઉપરથી સદકે અને કુરખાન કરતી તેણીએ પાક કોલકરારની કબુલાત વટીક તેને આપી દીધી હતી, મગર આ રસબર્યો મામલો જ્યારે જલેજરને કાંને આવ્યો, ત્યારે નાદાનોનાં આ હુલ્લવેલ્યાં અને મુખાંબલરેલાં પગલાંથી તે હદ સુધીનો ખફા થઈ ગયો, અને પોતાના નામીયા ખાનદાનને મેહતા જેવાં હલકાં ખાનદાન સાથ જોડી નાખી નામોશી અને હસીમાં આવવાનો ડર કરી આ પ્રપંચી ડોસાએ નીચ યુક્તિ કરી આ રતન મેહતાને પોતાની બેટીનાં માર્ગમાંથી ખેરવવા આયદે ફતેહ પામ્યો, અને તે જુવાન પોતાની મુરાદમાં કેટલી હદ સુધીનો નામુરાદ અને નારાજ થયેલો હોવાથી ને એવો તો જીવ ઉપર આવી ગયો કે હયરાન પરેશાન બની પોતાની બેહન મેહરાં જે તે વેલા તેની સાથે કરાંચીજ રહેતી હતી તેને એખલી મુકી આક્રીકા જેવાં દુર દેશાવરમાં ચીડનો માર્યો જતો રહ્યો.

છ વરસ રહી દાખડામાંના ભુટ માફક ઓર્ચીત અલાહબાદમાં તે કુટી નીકલેલો સાંભલી જાહેજર તો તદ્દનજ અંખવાણો પડી ગયો, અને આ ક્વાખમાંના જુનાં હાડકાંનાં વિચારમાંજ તે લીન થઈ ગયો. તે શું આલાં-માયને પોતાની યુક્તીની વાત જણાવી દેઈ રતન મેહતાને ‘પરીન પેલેસ’માંથી ખરતો કરાવે? ના ના—તેમ અને તેમ ન હતું. કાંકે તે જાણતો હતો કે ઓસ્થાજે અવતારે તે પેલેસમાં તે તો પારકાજ હતો, અને વળી આલાંમાયનો એવો ખવાસ હતો કે તેનાં ધ્યાનમાં કે નજરમાં જો કોઈ બી શ્રેષ્ઠ લાગું તો પછી કોઈનીબી ગમે તેવીબી ના મરજી છતાંબી આ હુજતી અખળા તેવા સાથ વધુ સંબંધ રાખવાની, અને જ્યારે રતન મેહતાએ આલાંમાયનો કટોકટ વેળાએ જનનજ બચાવ્યો હતો તો પછી આલાંમાય આ જુવાનપર એટલી હદ સુધીની શીઘ્ર થઈ ગઈ હતી કે હવે તેનાં ધ્યાનમાંથી દુર કરવાની જાહેજર કશીબી યુક્તિ રચે પણ તે કારગટ ન લાગે એવુંજ વિચારી ભારે વમાસનમાં પડ્યો.

પ્રકરણ ૧૦ મું.

ભુતખાનાનાં ભુત !

ધન હીરામાણેકને ‘પરીન પેલેસ’માં જો કે આંહ દીન વહી ગયા છતાંબી, તે જરને હાથની માંગણી કરશે એવી વકકાં રાતદીવસ જાહેજર રાખતો હતો, મગર આ સાલેસ જુવાને તેની વાત સેહજબી રીતે પોતાનાં હોઠ બાહર ફૂડાવી નહીં જોયી જાહેજરતો છવ બાતેનથી ખાભરખોધામાં પડ્યો, અને રખેને આ તાજે શીકાર પોતાનાં હાથમાંથી છટકી જવા ખામે તેની ચીંતામાં રાતદીસ બેખાખલો પડ્યો. ધનની સંગતમાં તે અને તેમ પોતાની બેટી જરને આગળ આગળ પાડતો હતો, અને જરબી નખરાં કરતી ધપે પોતાનાં પંજમાં લેવા, આ સાલેસ જુવાન સાથ વખત સોહવાડતી હતી, અને ધનની નજરમાં દીલખુશ દેખાવા તે તરેહવાર ફાંફાં મારતી હતી, મગર આંહ દીન વહી ગયા છતાંબી તેણે તેણીનાં હાથની માંગણી કરવાની કશી પ્રકારની લાલચ દેખડાવી ન હતી એવી હદ સુધીનો આ સાલેસ જુવાન ગુપચુપ સર્વ માંજનું જોયા કરતો હતો.

એક દીને સાંજે ધન હીરામાણેકે પગે લટાર મારવાનું પસંદ કીધું અને પોતાનો વખત સોહવાડવા તેને પોતા સાથે જરૂને લીધી.

સાંજનો વખત હતો, અને આકાશ ઘેરાએલું હોવાથી ચોમેર કેટલેક દરજ્જે અંધકાર વ્યાપી રહ્યો હતો, અને કદાચ વરસાદ તુટી પડે એવાં ચીન્હો દીસતાં હતાં.

વાતમાં ને વાતમાં તેઓ ‘પરીન પેલેસ’થી આડાંતીડાં ફાટી ધણે દુર નીકળી ગયાં. ધન હીરામાણેક પોતાનાં યુરોપનાં પ્રવાસની રસીલી વાત જરૂ આગળ કહી સંભળાવતો હતો.

આકાશ ઘેરાએલું હોવાથી વરસાદની જીની છાંટીઓ સહેજસાજ પડવાથી તથા તેઓ વસ્તીથી દુર નીકળી ગયલાં હોવાથી વધુ વરસાદ પડે તો તેઓ ભીંજાઈ જાય તેની ચીંતાથી કેડે થોડોક વાર ડોભી જવાનાં એકમત વિચાર ઉપર તેઓ આવ્યાં.

“અરે માયરે” નખરાં કરતી ધપે લાડથી તે છોકરી ધનની દીલસોજી ખેંચી લેવા ધાસ્તીથી ખોલી ઉઠી, “હવે વરસાદ તો વધવાજ કરેછ-મરેરે-મારી આંખે સુન્નાં જેવી હોજરયાંની સાડી આજેજ પહેરીને વરસાદથી બધી ખરાબ થવાની. અહીં કોઈનાં બંગલાખી-”

“ધીરજ ધર જરૂ, જે આંખે ઝાડની ઘટા વચ્ચે સાંમે એકજ બંગલો દેખાયછ. બાકી આસપાસ તો બધું સમશાન ખીયાંબાન જેવું છે માટે જેનો હોય તેનો બંગલો-આપને ત્યાંજ પોરટીકોમાં ઉભાં રહીશું અને આકાશ ખુલી જવે ગાડી મંગાવી પેલેસમાં જઈશું.”

વરસાદનાં છાંટા વધુ આવવાથી તેઓ ધને બતાવેલા બંગલા તરફ ઝડપી કદમે ચાલવા માંડ્યું! બંગલાની કંપાઉંડની બાહરના નાનાં બંધ દરવાજાને ઉઘાડી તેઓ અંદર દાખલ થયાં, અને કંપાઉંડ એકાદ માલીની જતન યા ખરદાસ્ત વિનાં ઝાડ ઝાંખરાથી એવો તો ઉભાંછ ગયો હતો કે જાણેકે એકાદ સમશાન ખીયાંબાન જંગલ જેવો ખ્યાલ મલતો હતો! આવાં એકાંતવાસથી જરૂનાં દીલમાં ભય પેઠો તોખી ધન હીરામાણેકની બાજુમાં ચાલતી તે આગલ ને આગલ વધી.

“મરે એ કોણનો સમશાન જેવો બંગલો હોસે? કોઈ કારં ચલ્યુંખી દીસતું નથી” અને એમ બોલતાં બંગલાની ઉપલા મજલાની બારી તરફ નજર પડતાં ધાસ્તીથી તે પુકારી ઉઠી. “માયરે! ખોદા! ધન તમે સાંમે જોયું” અને એક જીણી ચીચ્યારી મારી ચીંતાથી ધનનો હાથ મજબુત ઝાલ્યો.

ધને જરની નજર જે તરફ ટંકાએલી હતી તે તરફ પોતેખી પોતાની ચગોર ચસ્મ ફેરવી. એક અખળાનો આકાર બંધ કાચની ખારી આગળથી કાઢતે ઝડપથી અંદર ખેંચી લઈ જતો હોય એવી કીસમે ધનની નજરે પડ્યો. “ પેલી અખળા ! જર-તેને તું ઓળખેછ ?” પણ જર તો જાણે જમીન સાથ ચીટકી ખેડી હોય એવી રીતે પુતળાં મીસાલ ધાસ્તીથી ગોચા નીકળી પડતી આંખો સાથ પેલી ઉપલી ખારી તરફજ એકી ટગરે જોવા પડી.

“ શું તે અખળાને તું ઓળખેછ !” આ ન ધારેલા તાગુખી પમાડ-નારા જરનાં ચહેરાપર થએલા ફેરફારથી અજાણ થતાં ધને પાછું પુછ્યું.

“ અરે-એ તો-એ તો દીનાં લામ છે !”

“ દીનાં લામ ? તે કોણ ? અહીં કોઈ રહેતું હોશે !”

“ નહીરે ! રહે કોણ જો ! એ તો આલ્પમાયની ખુચી હીરાને શીખવવા દીનાં લામ નામની ગવરનેસને મુખ્યથી લાવેલાં તે છે ! અને પેલો ખીજો કાઢતો ધાસ્તી બર્યો ચહેરો, એ ખોદા-ધન તે ચહેરો તમે બરાબર જોયો નહીં. તેને દીનાં અંદર ખારી આગળથી જોર જુલમથી ખેંચી ગેઈ ! પણ એ અહીં કેમ આવી ?”

“ ચાલ અંદર તો ચાલ-પછી બધી વાત-બાહર વરસાદનાં છાંટામાં વધુ ચીલ લાગશે.” ધન તેણીને અંદર પોરટીકામાં ખેંચી લઈ જઈ ઓટ-લાની સીડી પર ચઢ્યો અને બંધ બારણાને પોતાની લાકડીથી જોરથી • અઢાળી કાઢતાં અંદરથી આવવાની રાહ જોતો ઉભો.

થોડીક મીનીટ પછી ધડાક દેતું બારણું ઉઘડ્યું અને નેએ સામે લાકડીનો ટેકો દેઈ એક જઘફ મુસલમીન સ્ત્રી આવી ઉભી.

“ હમ ફરતાં ફરતાં વરસાદ પડતો હોવાથી અહીં થોખી જવાં આવ્યાંછ ને—”

“ અંહ ! આવો-આવો બાઈને શેઠ-અંદર આવી ખેસોને-વરસાદ બંધ પડેને સધાવજો.” પેલી ખુદીએ તેઓને આવકાર દીધો અને જર તો આ જઘફ ડોસીનો કડવા આવે વા ખીલક લાગે એવો ચહેરો જોઈજ ફરી ગેઈ અને ધડકતી છાતીએ ધનની બાજુમાં દબાતી ચાલતી નેનો હાથ મજબુત પકડી અંદર ગેઈ.

પેલી જઘફ ડોસીએ નેઓને અંદર ખુરશી પર બેસાડ્યાં અને પોતે ત્યાંથી દાદરપરથી ઉપર ગેઈ. જરે ધાસ્તીથી આસપાસ નજર ફીધી, તેજ

વેળા માલ ઉપરથી દુઃખની તીક્ષ્ણ ચીચ્યારી તેઓને કાને સંભલાઈ અને આવી દુઃખ ભરી ચીચ્યારીથી જર ઓચીંત ચમકી ઉઠી અને ધાસ્તીથી ધડક ધડક થતાં છગરે ધનનો હાથ મજામુત પકડી તેની બાજુમાં લગોલગ બેસી બોલી ઉઠી “ઓ માયરે-મને તો ખીહક લાગેછ-કેવી ચીચ્યારી ! તમે-તમે સાંભળી કે ? ધન !”

ધને બરાબર સાંભળી હતી, અને આવાં ભસ્તાં જેવાં દરામણાં ઘેરમાં આવવા માટે તે ખી અકરવકર કરતો જરનો હાથ પોતાનાં હાથમાં લેઈ ચીચ્યારી સાંભળતો બેસી રહ્યો, માલ ઉપર જોર સમેટ બારણાં બંધ કરવાનો અવાજ થયો, અને પાછી સમશાંત જેવી શાંતી પડરાઈ.

“ ધન-ધન-બા અહીંથી પાછાં ચાલી જઈયે. મને તો પેલી ડોસીનો ચહેરો જોઈજ ધાસ્તી લાગેછ-માયરે કેવો વીકાલ ! માયરે-મને તો હંડીનાં લખલખાં આવેછ ને-ને—”

ધને તેણીને સંધ્યારાનાં શબ્દો કહી શાંત કરવાની કોશિશ કરી, અને તેટલામાં તો પેલીજ જઈક ડોસી પાછી તેઓ આગલ આવી અને તેઓના ચહેરા બારીકાથી જોઈ જાણે કે તેઓની ધાસ્તી પામી ગઈ હોય એવી રીતે બોલી. “મારપર કાબરે ભુખું હોવાથી ચીચ્યારા પારી તેથી તમે ખીહધાં તો નહીં હોયની ! એતો ભુખું થયું તે પીજરામાં અદારકીક મુંઉં કરી ચીચ્યારી પાડવા લાગું.”

“ નહીં કાંઈ નહીં-પણ-પણ આએ બંગલાનું નામ શું, ને અહીં કોણ રહેછ ?”

“ શેઠ ! એને તો ભુતખાનું કરીને કેહેછ—”

“ ભુતખાનું” જર ધાસ્તીથી પાછું બોલી ઉઠી અને ચીંતાથી ડોસીનું કોહું ટીકવા લાગી. આલાંના વર જાંહાંગીરે જે વેળા આ ભુતખાનાંને લગતી તેમાં ભુતોનાં ચારાને લગતી ધાસ્તીભરી વાત જરને કહી સંભળાવી હતી, તે વેળા જરે આ ભુત-દાકણની વાતને હસી કાઢી એક દીવસ ભુતખાનું તે જાતે જોઈ આવવાનાં ઠાક ઉપર આવી હતી, મગર તાજુખી પમાડનારા સંજોગો હેઠળ જર જ્યારે આલી ચલાવીને ભુતખાનામાંજ આવી હતી ત્યારે ત્યાનાં ઉપરાંસાપરી બનાવોથી જરના દીલમાં ધણો ભય પેડો.

“ અહીં ભુતખાનામાં બધું એકાંત તે ખીયાંખાન જો ! શેઠ ! હું અહીં એપલીજ રહેઉંય તે માળપર મારે કાબર પક્ષી રાખેજુ, બસ ! પણ તમે કોણ છેઓછ ?”

આ ડોસી ભુતખાનામાં તમામ એખલી હોવાની વાત કેહતી હતી તે જરને ગળે મુદ્દા ઉતરો નહીં, કાંકે બંગલાની ખારીએથી તેણીએ દીનનાં લામનાં જેવા ચહેરાની અબળા સાથે ખીજે આકાર જેવો હતો, છતાં ખી આ ડોસી કાંઈ ખી પ્રકારે વાત છુપાવવાની મક્કસદથી પોતે એખલીજ વસ્તી ત્યાં જણાવતી હોવાથી અમ્મએખીથી જર ધનનું કોહું ટીકવા પડી.

“હમે તો અઃએ ‘પરીન પેલેસ’માંથી આયાંછ. ‘પરીન પેલેસ’નાં મોટાં બાઇનાં કાકાની છોકરી એવણ થાય ને હુ તો એનાં-એવનનાં બાવાનો પહરોણો છઉં.”

“હં! બલે-બલે પણ-પણ આસરે છ વરસની વાત ઉપર એજ વખતે ‘પરીન પેલેસ’ની એહસ્તન પરીન પોતાની સાથે પોતાના અદરા-એલા ધણીને લઇને આવીતીજે. તમે આયાને આયા મેં તેઓનેજ યાદ કીધાં. એહસ્તન પરીનની હું અચપણની આયા ઉતી ને મેં પેલા મ-મ-મુઆ સાથે પણવા નીકળી તાહરે કહયું કે જે જેટલો ગોરો તેટલો ખોટો છે પણ મારી બાઇએ તે નહીં માન્યું અને તે બીચારી બીચારી મ-મ-મરી ગેએએઈ.”

જર વધુ ને વધુ ગભરાવા લાગી! તે તો આ દેવસ્થાનમાંથી ચાલી જવાજ કરતી હતી, માટે ફરીથી બોલી “ધન આલો, હવે તો જઇયે! વરસાદ નરમ પડયો છે.”

ધન જવા માટે ઉડ્યો અને બને દરવાજાપર આવ્યાં અને પેલી ડોસીએ તેઓને આવકાર આપ્યો તે માટે ધને તેણીનો આભાર માન્યો અને બને બાહર પડ્યાં. બેશક, જરે તો એક શબ્દ વરીકે પણ બોલવાની હીમત કીધી નહીં એટલુંજ નહીં પણ પાછું ફરીને જેવાની વરીકે દરકાર કીધી નહીં.

તેઓને જતાં બેઈ હસમત બબડી. “શેક તો છે ભલો પણ-પણ બાઇ જેવી ગોરી છે તેવી પાખંદી છે-ગોરી તેવી તુમાખી છે!” અને બારણું બંધ કરી તે અંદર ચાલી ગઈ.

પ્રકરણ ૧૧ મું.

કલાખમાં હાડકું નંબર ૨.

વરસાદ નરમ પડી ગયા પછી ધન અને જર પાછાં ‘પરીન પેલેસ’ જઈ પોહ્યાં, અને દ્રોણ રમતી યારી આગળ જર ઉભી હતી જેવામાં આગમાં નજર કરતાં નજદીકજ આગની એકાદ તેજસ્વી બટીની સાંમેનાં આજટ ઉપર દીનાં લામને શાંત ચહેરે ત્યાં એકેલી જોઈ જર હૃદયી ગ્યાદા તાજુબ થઈ! તેણીને જરે તો ભુતખાનામાં દીડી હતી અને તેઓ આવે તેની અગાઉ દીનાં કેમ રવેશે પેલેસમાં પાછી ફરેલી હોવી જોઈએ તેનો વિચારજ તેને સુઝ્યો નહીં. ત્યારે શું ભુતખાનામાં તેણીએ દીનાનાં જેવા ચહેરાની ખીજ અખળા જોઈ હતી? ના, આ ગરોબ ગવરનેસનો ચહેરો એવો તો ગોરો ઘટમારો અને વખાણવા લાયક તેમજ ગંભીર અને શાંત હતો કે માત્ર એકજ વખત તે ચહેરો જેવા પછી હમરો લોકોની હઠ વચ્ચેથીખી તે ચહેરો ઝટ ઓલખાઈ આવે તથા ધ્યાનમાં હસી જાય એવો મનોહર હતો. તે શું ત્યારે ભુતખાનામાંથી દોડીને આવી? ઘણું તાજુબી બધું જરને આ તો લાગ્યું અને વધુ તે વધુ તે ગુંથવાડમાં પડી.

પોતાની વધુ ખાત્રી કરવાનાં ધરાદાયી જરે પોતાની આંખોને ઓલાવી અને જરનાં ‘પેલેસ’ છોડી જવા પછી દીનાં લામને ફેંચી બાહર જતાં તેણીએ દીડી હતી કે નહીં તે અરાખર યાદ કરીને જવાબ આપવા જણાવ્યું, મગર તે આંખોએ તો સાફ નાજ પાડી એવું કહ્યું કે આલામાયની ખુચી હીરા સાથ તે તેનાં ઓરડામાં રમતી હતી તેવામાં માથાંમાં સપ્ત ઘોકો મારવાથી પોતાનાં ઓરડામાં બારણું બંધ કરી મુઠ ગેઈ હતી, અને જરનાં આવવાની થોડોજ વખત અગાઉ બાહરની હવાથી જીવ વધુ શાંત રહે એવા ધરાદાયી તે બાહર આવી બેડી હોવી જોઈએ, મગર દીનાં બાહર તો ગમજ નહતી એમ તે આંખો ખાત્રીપુર્વક હતી.

આટલાં ઉપરથી સંતોશ ન પામતાં અંગલાનાં કંપાઉંડમાં દેખરેખ રાખેલા ચપરાસીને જરે ઓલાવી મંગાવ્યો અને દીનાં લામ તેઓનાં જવા પછી બાહર ગેઈ હતી કે નહીં તે માટેની પરપુજ કીધી મગર તેણીને આ ચપરાસીએ અંગલાની બાહર તેમજ અંગલાની અંદર આવતાં મુદ્દજ દીડી ન હતી, એમ તેના ખુલાસાથી જર વધુ ગુંથવાડમાં પડી.

આ વેળા આલાંભાયની ખુચી હીરા દોડતી દોડતી અંદર આવી અને તેને જોઈ જરે દીના ક્યા હતી તે માટે સવાલ કર્યો જેના જવાબમાં આ નિર્દોષ ખુચીએ ખુલાસો કર્યો કે તેઓનાં જવા પછી ગવરનેસનું માથું ઘણું દુઃખવાથી કોલંગવોટર લઈ પોતાના ઓરડામાં ગેઈ અને બારણું અંદરથી બંધ કરી સુઈ રેહી હતી, અને તેઓનાં આવવાની થોડોજ વખત અગાઉ થોડા નરમ પડવાથી પોતાનાં ઓરડામાંથી બહાર આવી હતી.

આ વેળા દીનાં લામજ અંદર આવી અને તેની પાસથી મોંઢેમોંઢું ખસંતરું કરી લેવાના ઇરાદાથી જર બોલી, “દીનાં, હીરાં કેલછ કે તારાં માથું ઘણું દુઃખવાથી તું તારા ઓરડામાં સુઈ ગયેલી પણ-પણ-ભુત-ખાનાંવાળા બંગલાની પહેલે માળની બારીએ મેં તારો ચહેરો જોયો એ તો પકડી ખાત્રી છે” અને શકભરી નજરથી જર દીનાને પગથી તે માથા તુલીક ટીકવા પડી.

“તમે મને જોઈ? ને ભુતખાનામાં? ભુતખાનું શું ને વાત શું? તે શું ને કાં છે તેથી મને ખચર નથી.”

“હું! મેં તુને નજરોનજર બારીએથી કોઈ ખીજાને અંદર ખેંચી લઈ જતાં દીઠો ને તું નામુકકર જાયછ, પોરી! માથું બોલ.”

“જી, હું તો મારું માથું ઘણુંજ દુઃખવાથી મારા ઓરડામાં અલેટાઈ હવડાંજ બાગમાં જરા વધુ શાંત થવા બહાર નીકળીને બંગલો છોડી હું ગેઈથી નથી.”

“ડીક ચાલી જ હવડાં તો” અને મીઝનમાં તે બારી આગળ જઈ ઉભી. શું તેની આંખે દગો દીધો હતો? ભુત ખાનાની બારીએ જોયેલો ઓરતનો આકાર દીના લામનો ન હતો, મગર તેનાંજ જેવીજ કોઈ ખીજ અખળાનો હતો? તેનાં અશાંત મનમાં અનેક વિચારો ખરપા થયા. બેશક આ ગુંચવ્યાડાભરી ખીનાં જરે પોતાની છાતીમાંજ હાલતુલીક તો છાતી રાખી, કાંકે તે ગવરનેસ પર એકાદ જસુસ તરીકે બારીક દેખરેખ રાખવા તે રાજ ન હતી.

આજીનો વખત થવાથી જર વિચારોમાં લીન બની ખાણુંતી ટેબલ પર ગઈ, મગર ધન હીરામાણેકની પાસે બેસવાથી તે અગાઉ જેવી હસ-મુખી બની ગઈ, અને આખો વખત ડાહ્યામાંજ વખત કાઢવા લાગી! બેશક ધન હીરામાણેક પર તે ઘણું વજન આપતી હતી, અને તેની

નજરમાં પોતાને વધુ ખુશ્નુરત અને દીલપસંદ દેખાવા કાંઈ તેનીજ ચાતમાં ને વાતમાં મશગુલ બની તેનું મન રીઝવવાની તે વેત્રણ કરતી હતી.

ખાણું ખાધા પછી જર બાગની દીલપઝીર હવા ધોરવા એખલી બાગમાં ઉતરી અને એકાદ ધ્રુવારાની સામેના બાજુપર વિચારવંત ધપે બેઠી. માહતાબની ઠંડી બરફ જેવી સફેદ રોશનીમાં તે બાગની રૈનક અને રચનામાં એર વધારો થયો હતો, અને આવી દીલપઝીર મનોહર સુંદરતા નીહાળતી આ ઉમેદબર છોકરી ત્યાં વિચારવંત ધપે બેઠી હતી. બેશક, ધન હીરામાણેકને ‘પરીન પેલેસ’માં આવ્યાને દીવસો વહી ગયા હતા. જે અરસામાં પોતાના આપની મરણને માન આપી, પોતાને રાજ કરતી રાણી બનવાનાં દીલખુશ સ્વપ્નનાં જોતી, આ લખોપતી ચીકાસદાર, ખીલુને પોતાના છટકામાં સપડાવવા તેણીએ અનેક તરાહના પજાડા અને ફાંફાં માર્યા હતાં છતાંજી ધને તેણીનાં હાથની માંગણી કરવાને સહેજ પણ અંશે કાળજી કે કદર ન કરવાથી હાલ નાસોપાસ અને નાઉમેદ થયલી તેજ વિચારોનાં વમળમાં વીંટલાયલી હતી, તેવામાં પાછળથી છુપાછુપ આવી કાઢ્યે તેની આંખ આસપાસ ઓર્ચીત હાથ ધાંકવાથી તે ચોંકી અને કોણે તેની આંખ પર હાથ ધાંક્યા તે માટે તે તરેહવાર નામો અટકલી બોલી ઉઠી, અને છેવટે ધનનું નામ મોઢાંમાંથી બહાર પડતાં સમેટ ધન હીરામાણેકે તેની આંખ પરનાં હાથ કાઢી નાખી તેની સાંમે આવી ઉભો.

“કેમ ડીયર—અહીં શું એખલી એખલી અદેખાઈ ઉપજાવનાંરી હદ સુધીની આવી ઠંડી લહેકી અને દીલપઝીર ચંદનીની દીલખુશ મોજ આપતી વિચારમાં છે?”

“માયરે! હું એવી ખીલધી જો ધન-પણ—”.

ધન તેની નજદીક ગુંહલુમંડ્યે બેઠો અને જરનાં કામત્ર હાથ પોતાના હાથમાં માયાથી લઈ બોલ્યો, “જર ડીયર! આ એકાંટનો લાલ લઈ ખાસ હુંબી અહીં મારાં મનની મુશદને લગતીજ વાત કેહવા આવ્યોછ! વાહલી જર! મારાં જીગરનો ભેદ ખુલ્લો કરી તારો જવાબ મેલવવાની—”

મમર ધન તે વાક્ય પુરો કરી શક્યો નહીં. તેજ ખજે એક બાબુથી ઝાડોની લટા વચ્ચેથી તેઓની સાંમે ઓર્ચીત એકાદ લુટ મીસાલ દીનાં લામ આવી ઉભી અને તેને બોઈ ધન ઉઠી ઉભો થયો અને તે આગલ બોલી શક્યો નહીં.

“ઓ ? હું હજારો માફ માગું છું ને હું ઘણી દલગીર છેઉં કે તમને ખસલ કીધીછું : પણ આઈએ આલાંખાયે તમને તેડવા માટેજ મને અહીં મોકલીછું.”

આ ક્વાળમાં આવેલાં હાડકાંને જોઈ જર તો હૃદયી જ્યાદા આતે-
નથી નાસીપાસ અને નારાજ થઈ ! અરેરે ! મુખનો મીઠાશભર્યો પ્યાલો
છેક મોંહ વેર પીવા માટે ધરેલો પાછો બાળુએ મુકવો પડ્યો ! અફસોસ !
પોતાની મોહરદાર બનાવવાને લગતી ઉમેદભર વાતજ ધન તેણીને કેહવા
માંગતો હતો, અને કમભાગ્યે આ ક્વાળમાં હાડકું ખુટી એસવાથી જરનાં
દીકની મુરાદ ગોયા કરમાઈ ગઈ.

“શું ? મને આલાં ખોલાવેછ ! વેલ ચાલ હું આંઉછ.”

મગર તેટલામાં તો જરને હાંક મારતી બુચી દીરાજ દોડતી દોડતી
આવી અને બોલી “માસીમાય ! ચાલોની તો ! અહીં એખલાં શું કરોય ?
મમા પ્યાના પર એફાય તે તમને તેરેય.”

“હા ચાલો ! ધન ડીયર ! તમે બી કાંઈ ગાસો કેની ?”

પણ ધનની જાણે બળા ! તે તો ચંદનીની રોશનીમાં આ દીનાં
લામનાં મનોહર મુખડાનેજ પગથી માંચાંવેર તાણુબી પમાડનારી હૃદયી
નિહાલતો ઉભોજ રહ્યો તેને તો આ મનોહર છોકરીને પહેલીજ જોઈ ને
તેની સુંદરતા અને નિર્દોષતાથી ગોયા દંગ થઈ ગયો. ધનને અગ્નએબીથી
દીનાને ચાલુ ટીકતાં જોઈ જર વચ્ચે આવી બોલી, “ઓ ! તમે એને જોઈ
વિચારમાં પર્યા કે ? ધન ડીયર ! એતો એતો દીનાં લામ છે ! એકજ ઠેકાણે
આટલા દીવસ વસ્યા તો બી તમને માલમ નહીં હોસે ! આહા ! પણ આએ
શું મ્યુઝીક શર થયું.”

અને જર હસ્તી હસ્તી હસ્તી ત્યાંથી દોડી ગઈ, અને તેની પાછળ
દીનાં લામ બી ધીમે કદમે આગળ વધી. “તમે બી ચાલો-ધનજીશાહ”
દીરા ધનને વળમતી બોલી.

“ચાલ આંઉછ દીકરી-પણ આએ છોકરી હવડાં આવી તે
કાણ દીકરી ?”

“કાણ ? આએ હમણાં માસીમાયની પછવારે ગીયો તે !-અંહ-તે
કેની તે-તે તો મને પ્યાનો, ને લેશન શીખવવા કેની તે મમાજી મુંખથી
મગરનેસ લાખાય કેની તે મારાં ગવરનેસ દીનાં લામ થાય !”

“ગવરનેસ ! ગવરનેસ !” અળખેખીથી ધન બબડ્યો. “સજકરતી રાણી જેવો દમામદાર સુંદર ચહેરો ને તે ગવરનેસ ! ઓ ! વેરી સ્ત્રેન્જ” અને હીરા સાથે દીનાંતોજ વિચાર કરતો ધન અંદર જઈ પુગ્યો.

મ્યુઝીક શરૂ થયું. આલાંમાય પ્યાનાંપર પોતાનો હુન્નર બતાવવા બેડી જ્યારે તેની પાસેનાં સ્ટુલ પર જર તેની સાથે ગાવા પડી, ધન બાગમાં બનેલા ઓર્ચીડ બનાવનોજ ખ્યાલ કરતો એકાદ આરામચેર પર અથેટાઈ ઉંડા ખ્યાલમાં બેઠો હતો. દીનાં લામનાં મનોહર ચહેરાનો છાપ તેની નજરમાં અને તેના જીગરમાં મજબુત પડી રહ્યો હતો.

ધનસાન ધારે છે એક અને તે કીરતાર કરે છે ખીજુંજ ! પોતાનાં મનની માનીતી ઉમેદને લગતી ખુશાલીભરી વાત કહેવા ધન આતુર હતો તેવામાં ન ધારેલા સુભાગ્ય કે માફા સંજોગોસર પોતાની મુશ્કેલી તેનાં જીમરમાંજ દટાઈ રહેવા પામી.

કામઠાંમાંથી છુટેલો તીર પાછો ફરી શકતો નથી. એક વાર હાથથી ગયલી ટક પાછી આવવી ઘણી મુશ્કેલી પડે છે.

પ્રકરણ ૧૨ મું.

બેદલરેલી અબજા.

આલાંમાયને બચલરેલા ગાંડીનાં અકસમાટમાંથી રતન મેહતાએ ખચાવેલી હોવાથી આલાંમાયે ખાસ પોતાનાં મીત્રોને એક મોટું દીનર પોતાનાં બેમુલ જ્ઞાનની સલામતીની શુકરચુગ્ગરીને માટે આપ્યું હતું, જેમા બેશક રતન મેહતાને ખાસ આ આલાંમાયે બધાં સાથે ઓલખાણ પીછાંણ કરાવી હતી.

‘પરીન પેલેસ’માં સર જલેજર અને તેની બેટી જરને જોઈ આ જુવાન ગોચા ઓર્ચીડ દંગ બની રહ્યો, અને જી વરસ ઉપર વીંટી ગયલી વાત હતી તે આ દુઃખી જુવાનને એકદમ હૈયે ચઢી આવી હતી આહ ! એક વખત એવો હતો કે તે વેળા આ સંગદીલ તુંમાખી છોકરી આ બહા જુવાન પર જાનફેશાની અને શીદાગીરી બતાવતી હતી, મમર આપદે પૈસાની નીચ લાલચ અને લાભને શરણ થઈ આ બેવકા હોડીએ પોતાનાં બાપની

તાબેદારી માની પોતાની જાન બચાવનાર આ બધા જુવાનનાં પ્યારને ઠોકરે માર્યો, કાંકે તે મરીજ ખાનદાનનો મધ્યમ વર્ગનો પોર્યો હતો, જ્યારે જર મોટાંમાં ફરનારી આગેવાન કુટુંબની એક હતી. હાલ છ વરસ પછી આ બેવકાની પુતળીને પોતાની ચશ્મ સાંમે ન ધારેલી ઉભેલી જોઈ રતન હૃદયી જ્યાદા જાતેનથી નારાજ અને નાસીપાસ થયો, મગર બાહરથી બોળું મન રાખી તે બધાં સાથ મલતાવડે અને હસમુખા સ્વભાવેજ દુર્યો.

છ વરસની વાત ઉપર આ રતન મહેતાને નામોશી અને નાસીપાસીમાં ગોયા હડધુટ અને પશેમાન કીધો હતો, તે વેળા હયરાન પરેશાન બની જ્યારે તે આક્રીકા ગયો હતો, તે વેળા તેણે ધન હીરામાણેક સાથ ઓળખાણ પડી હતી, અને ધનને લાંબે વખતે જોઈનેથી આ જુવાન ગોયા અગ્નિ-બીથી દંગ થયો, મગર લાંબે વખતે પોતાનાં મીત્રને જોઈ તે હૃદયી જ્યાદા રાજ થયો.

“તમે હમણાં અલાહબાદ કાંહાં રેહોછ !” અઝાંમાયે રતનને પુછ્યું જેનાં જવાબમાં આ સાલેસ જુવાન બોલ્યો “હું અહીં રોજ કોટેજમાં મારાં બેહન સાથ રેહુંછ. મારી મેહરાં બીચારી ઘણી સીકલી ચાલ્યા કરેછ ને તદનજ ઝુપંજર બની રેહીછ—એતો સારું છે કે મારાં સગાંની કોઈ માયબાય વગરની છોકરીને એને સોહવાય કરીને સાથે રાખીછ, નહીં તો વધારે ઝુરપંજર બની જાય.”

“જો, વરી તારે મેહરાં અહીં નહીં આવે? મારા ‘પેલેસ’માં હું રાખી એવનને તદ્દરેસ્ત કરસ ! વરી મારો વખતથી સોહવાસે ! મીં રતન બોલોની !” આઝાંએ આ ન ધારેલી ઓફર કીધી અને તેના જવાબ માટે તે ગુચ્છાયા કીધો, બેશક, પોતાની બહેન સાથ તેનેથી પેલેસમાં જો રેહવું પડે તો જરની નજદીક રહેતાં તેનો જીવ હૃદયી જ્યાદા રંજીદ થાય એમ તે વમાસવા લાગ્યો.

“આઝાં બપરે કાલેબાલે ‘રોજ કોટેજ’માંજ મેહરાંને મલી અહીં લાવશું ! કેમ ?”

“આહ ! એસજ કરશું ! મીં રતન ! તમારો હું જોટલો આભાર માનું તેટલો થોડો છે, અને મારાં જાન બચાવવાના હેશાંનનાં ઉભરાનાં બધા ભરીકે તમારે તથા તમારાં બહેન માટે હું જેની કશું તે થોડું છે.”

“તમારો હું આભાર માનુંછ, બહેન, અને તમારી સારી લાગ-બુઝીએ—”

તેઓ વાત કરતા હતાં તેવામાં દીનાં લામ કાંઈ કામસર આલાંભાયને કેહવા આવી તેને જોઈ રતન મેહતા બોલતાં બોલતાં અચકી જઈ અચ્ચ-
ચેખીયાં તેણીને ટગર ટગર ટીકવા પડ્યો.

રતનને અકકી ટગરે ટીકનાં જાંઈ જર હસીને બોલી, “ અરો !
તમેખી એને જોઈ ચોંક્યા શું, રતન ? ”

“ નહીં-હા-નહીં-પણ અગાઉ મેં એ ચહેરો કેટલે જોયલો એમ
યાદ આવેચ.”

“ ઝો ! આ દીનાં તો ઘણીજ બેદબરી પોરી લાગેછ ! એને જોઈ
પપા ચોંક્યા, પછી જાંહાંગીર ચોંક્યા, પછી વળી ધન હીરામાણેક ચોંક્યો
ને રહ્યા સહ્યા વળી તમેખી અજબ થાઓછ ! ”

“ નહીં, મેં આ ચહેરો કેટલે જોયલો એ મને પકડું ધ્યાન છે, પણ
કાંહાં જોયલો તે યાદ આવતી નથી.”

આ વેલા અલાહબાદની અગ્યારીનો મેહરવાન દાર પંડકી ત્યાં આવ્યો
એને રતન સાથે કાંઈ વાતે વલગ્યો જેવામાં તેની નજર આલાંભાય સાથ
વાત કરતી દીનાં લામ પર પડવાથી તે એકાએક ચોંક્યો અને દીનાને
વાંકાટીકો થઈ અકકી ટગરે જેવા પડ્યો. જર પાસે ઉભેલી હોવાથી આ
બેદ સમજી ન શકવાથી બોલી ઉઠી. “ મેહરવાન દાર કોણુને જોવોછ ! ”

“ અરે આએ એનાન આપરાં શેતેકે આલાંભાય સાથે વાત કરેછ
તે કોણુ છે વાર ? ”

“ લે તો ખુચીની મવરનેસ દીનાં લામ છે ! પણ બધા ચમક્યા ને
વધી તમેખી રહ્યા સહ્યા એ દુકતીથી ચોંક્યા કે ? ” જર તાનુખીથી
પુછવા લાગી.

“ દાદર હોરમઝની મદદ ! છે તે કે હું તો ભુત જોયો હોય એમજ
ચોંક્યો જી, જરબાઈ ! હું તો-હું તો-એમજ સમજ્યો કે જાણે બસ
બેહસ્તી, સપલશાહ શેકનાની પરીનજ બેહસ્તન પાછી જીવતી જાગતી
આવી હબીચ, બીચારી એ છેકરી ! લગ્નને દારજેન સેતાનનો જપ્યો
ખાટી ચતો ફરી બેઠો ને લમનમાં વધન થાયું. બીચારીનો બાપબી બેહસ્તી
થાયે, ને બેહસ્તી સપલશાહની હક્કાર છેકરી નહીં હોવાથી બધા હક
સધો જાણે રહ્યો. ને રૂપાંનાં ચતરાં જેવી છેકરી બીચારી થઈ. બધી
દોલત આએ પેલેસ તથા બધી જાગીરો બેહસ્તીનાં ભત્રીજા તે આએ

જાંઘાંમીરજી શેકને મલી ને આંખે છોકરી ખીચારી મરી ગઈ! તારે એના ન કોણ થાય? ગવરનેસ? અંહી” અને વાંકોટીકો થઈ એકવાર ફરીથી દીનાં લામને પગથી તે સાથાં સુધી ધારીધારીને જોવા પડ્યો. “જાણે આંખે છોકરી આંખાદ બેહસ્તન પરીનજ લાગેજી જો! એવોજ રૂપાનાં પતરાં જેવો ચંદ્રો, એવોજ ઘાટઘટમ બેહસ્તન તેનોખી ઉતોજ. એનાનને જોઈ મને જી વરસની તે વાન-તે-તે બેહસ્તન એકદમ યાદ આવી ગઈ,” અને રતન મેહતા સાથ તે ખીજી બાજુ ચાલી ગયો. દીનાં આમ આલાંભાય આગળથી છુટી પડી આગળ જતી હતી, જેવામાં ધન હીરામાણેકે તેણીને રોકી અને તેણીને કાંઈ વાતમાં મશગુલ રાખેલી જોઈ જર અદેખાઈથી નીકલી પડતી આંખોથી આ રાહઘાટ ઉંચે દમે જોવા પડી, અને ખીજીજ પળે ભારી પગલે એકાંત શોધતી બાગની ખીજી બાજુ ગમગીન વિચારોની ગીરફતારીમાં ગઈ ગએલી ફરવા લાગી.

“ઘણું અજબ જેવું! આ ગવરનેસ દુકતીથી બધાં ત્રોં ચોંક્યાં પણ આજે રહયા સહયા રતન મેહતા ને મેરવાનદારખી ચોંકયા! મોનાંપરથી તો આ પોરી ગાય જેવી ગરીબ લાગેય પણ એનાંમાં કાંઈ ભરમ હોવો જોઈએ! એ રાંડ મારી વચેખી કવાબમાં હાડકાં માફક આવી ને આવી ધનખી એને જોઈ જીક થઈ ગીયો હોય એમ લાગેય, ને એની સાથ બેલાઈ વાત કરવાની વેતણ કરેજી. મને પોતાની મોહરદાર કરવાની ઓફર કરતાં એ પોરીના એકદમ આવવાથી ધન તે વેળા મુંગો રહી ગીયો તે આજવેર પાછી ઓફર કાંધી નથી તો રખે આંખે હલકાં ને હીણાંછીણાંની દુકતીએ કાંઈ એનું માંયું ફેરવી મુકયું હોય! જોની! મારી સાથ વાત કરવાને બદલે એને તેરીને કેવી વાત કરેજી! આહ!” અને મ્યુઝીકનો મીડો શરોદ તેને કાને પડવાથી જીગરનાં ઉંડાણથી એક સરદ હાય મારી જર ધીમે કદમે ‘પેલેસ’માં ગઈ.

પ્રકરણ ૧૩ મું.

એ ગવરનેસ છે કોણ!

વાહાલાં વાંચનાર આગલ વાંચી ગયાં એમ બ્યારે લખોપતી ધન હીરામાણેક પોતાની ભવીષની સુખદુઃખની બાગ્યણ બનવાને લગતો દીક્ષાપુશ

અને ઉમેદ્દાર પાક એકરાર કરવા ચાલી ચલાવી જરૂરી રૂપરૂ ગયો હતો, નેવામાંજ કટોકટ વેળાએ જાણે કે ખુદ ખુદાને આ ધારેલાં કામની પસંદગી સામે આડકત્રી રીતે વાંધાજ હોય એવી કીસમથી ધનની સહાયતામાં આડકત્રી રીતે એક બેમુલ ફરેસ્તાનાંજ રૂપમાં દીનાં લામને તેજ ઘડીએ જાણે કે ત્યાં મોકલી આપી હોય, એવી અદાથી એમણીંત તેઓની વચ્ચે તે ગવરનેસ આવી ઉભી રેહવાથી ધન હીરામાણુક પોતાને સરફરાજ ને સુખી કરવાની નવાજેશની માંગણીને લગતી ઉમેદ્દાર વાત કરતો એકાએક ચોંકી અટક્યો, અને તેજ ઘડીએ આ ફરેસ્તાઈ ખસલતની છોકરીને પેહલીજ વાર તેણે તે વેળા રૂપરૂ જોઈ હોવાથી તેનાં આકર્ષી લેનારા મીઠા અને માયા ભર્યા ચહેરાને ટગર ટગર ટીકી આ સાલેસ જુવાન ગોચા પોતાને એકાદ પણ ભુલી જઈ અજાએમીથી આ ગરીબ ગવરનેસને જોવા અને વખાણવાનું પડ્યો. કટોકટ વેળાએ આ ગરીબની પોરીને કવાયમાં હાડકાં મીસાલ પોતાનાં સુખમાં આડે આવેલી જોઈ જરૂર જીગરનાં ઉંડાણથી હૃદયી જ્યાદા રજૂદા અને નારાજ થઈ, મગર તે પોતાની લાગણી બાહર બતાવી શકી નહીં, અને તે દીને હાથથી ગયલી તક ખીજી વેળા પાછી મલશેજ એવી આશામાં ઉમેદ્દાર આ લોભી છોકરી આશા રાખી બેઠી, મગર દીવસો પાણીનાં રેલા માફક આસાનીથી વહી જવા લાગ્યા, મગર ધન હીરામાણુકે તેવી આફરને લગતી વાત ખામખા યાતો એકાંટ તેવી તક ન મલવાને લીધે કરવાનાં ખાસ અખાડાજ કીધા અને આ લોભી છોકરી પોતાનાં ઉંઘા ભાયગ માટે ઘણી નાસીપાસ થઈ.

ઉમેદમાં ને ઉમેદમાં દીવસો ઝપાટામાં પસાર થયા, અને ‘પરીન પેલેસ’ રોજનાં રંગ-રાગથી ગોચા પરસ્તાન જેવો દીસવા લાગ્યો. આલાંમાયનાં તો હર્ષનો કશો પાર કે સુમારજ ન હતો. મેરવાન મેજર તેનો ખાસ મીત્ર હતો, તેમાં પોતાને થયલા અકસમાત વેળા બાહુદુરીથી બચાવનાર રતન મેહેતાની પોતાનાં મહેલમાં દરરોજની ચાલુ ખુશ આમદથી આલાંમાયનો વખત એવો તો સોહવાઈ જતો હતો, કે દીવસો કેમ પસાર થતા હતા તે આ અખજાને માલમ વટીક પડ્યા નહીં. દરરોજની પાર્ટીઓની ધુમધામ આ લખલુટ અને ઉડાઉ અખજા કરીને પોતાનાં ઘણીની હરામની મજેલી દોલત હરામમાંજ ગોચા ગુમાવતી હતી, બેશક, તેનો ઘણી થતો આ વીછણ વાઉ અને માજનદરાની મોહર દારથી કાયર થઈ ગયો હતો. આલાં પોતાનાં ઘણીને ધનવત્તા ઓંહસપર પોતાને અનપસંદ કામો કરી જતી હતી, અને અનેક રંગરાગ અને પાર્ટીઓ

‘પરીન પેલેસ’ માં જાંહાંગીરને પૈસેજ હજારોનાં ધુમાડા સાથે થતી હતી, છતાં આલાંમાય પોતાનાં ધણીને તેમાં આમેજ કરવાની જેમ કશી દરકાર કે કદર કરતી ન હતી, તેમજ તેનાં ધણીને જી તેની કશી બી રીતની પરવાહ ન હતી. જાંહાંગીર પોતાની કલમમાં યુરા મીત્રો સાથે જુગારમાં ખુદાર થઈ અર્ધી રાતે દારૂના યુરા લખમાં લોથપોથ બની ‘પેલેસ’ માં આવતો, જ્યારે આલાંમાય પોતાના જેવકુદ્દ બાયલા અને અનાડી ધણીની ગેરહાજરીમાં ખાસ એક આવકારદાયક સંજોગ માની લઈ પોતાનાં એલખીતાં વખાણનારાં અને ચાહનારાં દીલસોઝ મીત્રો સાથે દરરોજનાં રંગરાગ વચ્ચે પૈસાનો ધુમાડો કરી પોતાનો કાલ નિર્ગમન કરતી હતી, અને બંને બાજુથી આ ધણી-ધણીયાણી પૈસા પાપરી મીસાળ ખરચતાં હોવાથી જાંહાંગીરનાં કાકા મરનાર સપત્રશાહની આમટી હરામની લખોની દોલતનું છેક તબુ આવી રહ્યું હતું.

સાંજનો વખત હતો, અને જર બાગનાં એકાંતમાં પોતાનાં મનનું સમાધાન કરવા ફરતી હતી તેવામાં તેની નજર ગવરનેસ દીનાં લામ અને ધન હીરામાણેક પર પડવાથી તથા તેઓને હરીહસીને વાત કરતાં જેવાથી આ અદેખી છોકરી હૃદયી જ્યાદા અદેખાઈની અગ્નીમાં ગોયા બકીજલી જવા લાગી. તે જેતી અને ધણજ અફસોસ સાથે જાણતી આવી હતી કે જે મંજેગો હેઠળ ધન હીરામાણેકે એતેફક આ ગરીબની છોકરી દીનાં લામને દીડી હતી તે વખતથી જરની સોહબત સાંધવાનાં કરતાં આ લખોપતી સાલેસ જુવાન જાણે શા સળખોસર દીનાં લામને સોહધવા અને તેને રોકીને તેની સાથે વાત કરવાની મોજ માનવામાં તે પોતાનો વખત વધુ પસાર કરતો હતો. આ ગરીબની પોરી તેનાં સુખની આંડે આવી ઉબી રહેલી જોઈ જર તેનાં પર હૃદયી જ્યાદા ખફા થઈ મગર તે કાંઈ બી કરી શકી નહીં.

તેજ રાતે ખાણું લીધા પછી ધન હીરામાણેકની ખાસ ફરમાસથી દીના લામને ખ્યાનાં પર એસાડવામાં આવી, અને ગોયા સાંભળનારનું દીલ ખુદરતી આકર્ષે છે એવી તાજુબી પમાડનારી કીસમથી આ ગવરનેસે એવું તો દીલપઝીર અને જીગર બેહલાવનારું ગાયન પોતાનાં વાંસળી જેવા મીઠા અને સુંદર શરોદોથી ગાયું, કે જેઓએ આ સુંદર અવાજ સાંભળ્યો તેઓએ જીગરનાં ઉંઘણથી તારીફ અને પ્રસંસાનાં દીલખુશ પ્રમાણીક અપદો બોલ્યા પીનાં રહ્યા નહીંજ. ધન હીરામાણેક તો ગોયા આ ગરીબની એકીનાં અવા વાંસલી જેવાં કંઠથી ગોયા હર્ષથી આજેજ થયો

અને પોતાની પાસે બેઠેલા પોતાનાં ગોડયા રતન મેહતા અને જરની આગલ પ્રમાણીક એકરાર કરતો બોલ્યો ! “આહ ! શું સરસ છે ! એક રાજવંશીનો મેહલ ગોયા દીપાવી મુકે એવી અમીરી દેખાવની આ છોકરી ગરીબને પેટે અવતરી, મુકલેસીની મુશીબતમાં ઉધરી ગવરનેસ જેવી નોકરી કરવા પોતાનાં હીણાં અને ખુરાં સરજતને આધીન થઈ એમાં ખુદ ખુદરતનો અને તેનાં ખનાવનાર દાદગરનો ખચીતજ ઘણો ગેરમનસાફ અને અપજશ સમાયલો કેહવાય !”

“બેશક ! ધન” રતને પોતાની તરફેણદારી જણાવી ઉમેર્યું “પણ સાચું કેહું છું કે આવોજ દીક્ષપત્રીર ને દીક્ષપુત્ર કરનારો નાગુક કંઠ મેં ખીજે વખત અગાઉ કેઠે સાંભળેલો અને એ ચહેરાખી જોયલો મને યાદ છે પણ ક્યાં તે મને યાદ આવતો નથી.”

“તારે શું રતન-એ ગવરનેસને તે આગલ જોયલી શું ! ઘણું બેઠેલ્યું” જર હંમેશ માફક શંકાશીલ બની.

“હા ! અગાઉ એવોજ ચહેરો જોયલો મને ધ્યાન છે ખરો-પણ-પણ હું કહી નહીં શકતો.”

અને દીનાં લાભ ખુચી હીરાને લઈ ત્યાંથી ચાલી જવાથી, તથા ધ્યાનાંપર આલ્સામાય બેસવાથી તથા જરને ગાવા જણાવાથી તેઓની વાતચીત ત્યાંજ અટકી.

પ્રકરણ ૧૪ મું.

જીવનખાનાનો જીવ !

લગભગ સાડા અમ્પારનો અમંત્ર હશે અને રતન મેહતા તે રાત્રે ‘પરીન પેલેસ’માંથી બાહર પડ્યો. મ્યુઝીકના રંગસગથી તથા આલ્સાની આહુ કાકજીદીથી રતન મેહતાને ત્યાંથી ઉઠવા જરાખી થઇને ગમ્યું ન હતું અને આવી મોડી રાત્રે પોતાને મકાને જવા બાટે આલ્સામાયે પોતાની જોડીની ચાડી બેતરાવી આપવાની યાત્રા મોટરકારમાં જવાની બોહસપર બોહસ કરી મગર માહતાબની કંડી દીલપત્રીર રોશનીમા પડે ચાલી જવામાં તે પોતે મોજ અને મજાદ માની લેતો હતો એમ જણાવી આલ્સામાયની

ગાડોને લગતી ઓફર ધણું હેત સાથ નામંજુર કીધી અને બરફ જેવી સફેદ અને ઠંડી માહતાબની રોશની વચ્ચે આ સાલેસ જુવાન લાખો વિચારો કરતો ધીમાં કદમે પોતાને મઠકે જવા નીકળ્યો.

લગભગ મધરાતનો એકાંત વખત થયેલો હોવાથી રસ્તામાં તેને કોઈપણ સાંભુ મલી શક્યું નહીં, એવી હદ સુધીનો રસ્તો હરીહાક અને ખીયાંખાન જેવો ઉજડ અને એકાંત લાગતો હતો. એકાએક છેક દુર નજર કરતાં એક કાલા આકારને રસ્તો ઓળંગી સામી બાજુ આવેલી ઝાડીઓ તરફ જતાં રતને જોયો, અને પોતાની તીક્ષ્ણ આંખો આબાદ તે તરફ ફેરવી. તેને ઝટ અનુભવ્યું કે તે કાલો આકાર કોઈ ઓરતનો હતો. તે આકાર ઝાડીઓની ઘટા વચ્ચેથી ઝડપથી બહાર આવી ખુલ્લા રસતાપર આવ્યો, અને ચંદનીની બરફ જેવી સફેદ રોશનીમાં તે આકાર ઓરતનોજ હતો. એમ રતનની તદનજ ખાત્રી થવાથી આવી મોડી રાતે આવાં સ્મશાન અને ખીયાંખાન વચ્ચે આ ઓરત ક્યાંથી અને કેમ આવી પાછી ક્યાં જતી હતી તેની સ્વભાવીક રીતે રતનને ચટપટ થવાથી આમાં કાંઈપણ ભરમ હોશે એવો ખ્યાલ કરી પોતાનો રસ્તો છોડી પેલી કાલા પોષાકવાલી ઓરત ઝડપથી જ્યાં ચાલી જતી હતી તે તરફ તે ગોચા ઝડપથી ચાલ્યો-ઉડ્યો.

પેલી અખળા આસપાસ યા પાછળ જોયા વગર સીધી ને સીધીજ ઝડપથી ચાલતી હતી, જેની પુઠ રતને પકડી અને આવી એકાંત રાત્રે તે અખળાનાં એખલા જવામાં કાંઈપણ છુપો ભેદ સમાએલો હોવો જોઈએ એવો શક રાખી અળગાં અળગાં કદમે જરાબી અવાજ યા સંસારો કર્યા વિના તેણીની પુઠે આગળ ને આગળ વધ્યો.

પેલી ભેદભરેલી અખળાએ ભુતખાનાં તરફનો રસ્તો લીધો અને ભુતખાનાનાં કંપાઉંડનાં દરવાજાને કળ હોવાથી પેલી અખળાએ પોતાના ખીસામાંથી કુંચી કાઢી તે દરવાજા ઉઘાડી પોતે અંદર ગઈ અને પાછો તે બંધ કરી અંદર આવી ફેરવી સીધી ને સીધી ભુતખાનાની સીડીપર મઢી, અને બારણું બંધ હોવાથી આગાઉ માફકજ ઉઘાડી આ અખળા અંદર ગઈ તેથી બારણું પાછું બંધ કીધું.

રતન મેહતા તેની પુઠે આવ્યો અને ભુતખાનાનાં કંપાઉંડની બહાર ગીચ ઝાડોની ઘટા વચ્ચે ગમગીન વિચારોની ગીરફતારી વચ્ચે ગર્ક ગયેલો ઉભો રહ્યો. તે પેલી અખળાની પુઠે છેક અહીંવેર આવાં ડરામણાં ભસ્તાં જેવાં ખીયાંખાનમાં આવ્યો હતો, તો ત્યાંથી શુષ્કચુષ ચાલી જવું કે પેલી

ઓરતની હીલચાલ હજીખી ખારીકીથી તમાસવી તેની ગુંચવણ અને મંઝવણમાં તે પડયો, જ્યારે થોડીક મીનીટ વેહવા બાદ ભુતખાનામાંથી લાંખી તીક્ષણ દુઃખની ચીચ્યારીઓ ત્રણ ચાર વાર તેને કાને પડવાથી તે એકદમ ચોક્યો, અને આવાં સ્મશાન ખીયાખાનમાં રખે કોઇનું ખુન થતું હોય એમ પેલા ચીચ્યારી પરથી રતન ધડકતી છાટીએ વિચારવા લાગ્યો. તે હીમતવાલો હતો મગર તે એકાંત જગ્યા એવી હદ સુધીની ખીયાખાન અને સ્મશાન જેવી ડરામણી હતી કે આવા અકાંતમાં મધરાતે આવી ચીચ્યારીઓ સાંભળી ગમે એવો દ્વેર આદમી પણ ધાસ્તીથી ધુજ્યા વિના રહે નહીંજ તો પછી રતનખી ધાસ્તીથી ગોયા ધુજી રહ્યો તો તેમાં સંદેહ શો હતો ?

ત્યારે શું આવાં ભસતાં જેવા ખીયાખાનમાં કોઇનું ખુન થતું હતું ? તે દરવાજો ભાંગી અંદર જાય ? પાછી ચીચ્યારી તેને કાને પડશે યા તો કોઇની હીલચાલનો સંસારો તેને સંભલાશે એમ ધારી તે ત્યાં થોભ્યો, અને પાંચ દસ એમ કરતાં આસરે પંદર મીનીટ વહી ગઈ, મગર પવનની ઠંડી લહેકી વચ્ચે ઝાડોનાં પાંદડાં ખખડવાનો અવાજ યાતો માળામાં કોઈ પક્ષીનાં બોલવાનો સાહદ યાતો ઘાસમાંનાં કસારાનાં અવાજ સીવાય રતન કોઈ બીજું સાંભળી શક્યો નહીં !

ખારણાંનાં ઉઘાડ બંધ કરવાનાં અવાજથી રતન પોતાનાં ગમખ્વાર વિચારોમાંથી એકદમ બિદર થયો, અને કાન ઉંચા રાખી સાંભલવા લાગ્યો ! એક અબજા ભુતખાનામાંથી બહાર આવી, અને તેની પાછળ વાંકી વાંકી ચાલતી બુઢી અબજા લાકડીનાં ટેકા સાથ ચાલતી રતને જોઈ અને પેહલી અબજાને કંપાઉંડનાં દરવાજા તરફ આવતાં બોલતાં તેણે સાંભળી ! “નહીરે ! હસમત ! તું ખીલ નાં ! તું મને મુકવા સાની આવેજ ? હું ટુકે રસ્તે પા કલાકમાં તો પાછી બંગલામાં જેવી ગુપચાપ આવીજ તેવીજ પાછી જવસ ! તું તારે બેલાસક અંદર જા !”

“પણ-પણ બાઈ આવરી રાતે તું કેમ એખલી જશે હું—”

“અહીં આમે બંગલામાં ભુત વસેજ એવી ખીલક બધાંને પેડીજ એટલે અહીં આવી રાતે કોણ ફટકવાનું છે જે મને જોશે કે મલસે, હસમત ! તું તારે જા અંદર !”

“પણ વહી તે બહારે પેલી બાઈ ને શેઠ આયાં ને આપરે કુવાં ફક્કી જતાં બચી ગીયાંતો બાઈ ! પેલી ચીચ્યારીઓથી તે લોક ખીલવા, પણ મેંજ વાત ઉલટાવી નાંખીજે ને—”

“હા! તેમ હવે ફરીથી અને નહીં તે સંભાળજે! જો એચેની વધુ હોય તો મેં ગલાસમાં દોઝ કાર્યોછ તે આપી દેજે. લે ચાલ-હું જાઉંછ. તું જા અંદર જોઉં.”

અને હસમતને અંદર જતાં જોવા વચમાં તે અબળા ઉભી રહી અને બારણું બંધ કરી અંદર ગયલી જોઈ હરણી જેવી ચપલતાથી તે કંપાઉંડનાં દરવાજાપર આવી, કુંચી કળમાં ફેરવી દરવાજા ઉઘાડી પોતે બાહર આવી અને બાહરથી દરવાજા પાછો બંધ કરી કળ ફેરવી કુંચી ખીસામાં મુકી મોટેથી બબડી.

“આજે ઘણી રાત પડી ગેઈ! મરે, એ તો ચાંદરનું છે તે જરાખી ઠીક લાગેછ, ‘પેલેસ’માં જતાં એક દોઢ થશે.”

“હા! તમારા જેવી ઓરત માટે આ મધરાતનો વખત તદ્દનજ એકાંત અને ધાસ્તીભર્યો કહેવાય! મીસ દીનાં લામ!”

અને પોતાની છુપાએલી જગ્યામાંથી કુદકો મારી રતન દીનાં લામની સામે આવી ઉભો અને ધીમેથી બોલ્યો.

“શીકર નાં કર-મેહન! હું તુંને ‘પેલેસ’માં આવી ડરામણી મધરાતે દાવીડીકી પોંહચાડી આવસ.”

રતન મેહતાને પોતાની સાંમે એકાદ જુત માફક ઉભેલો જોઈ પેહલી હરોલમાં દીનાં તો જીગરનાં ઉડાંણથી થોડીક પળ ગભરાઈ શીકકી પડી તેને એકકી ટગરે જોવાજ પડી, મગર બીજીજ પળે પોતાનો ગભરાટ સમાવી જાણે કે કશુંબી બન્યું ન હોય એવી બેદરકાર ધપે હસી ધીમેથી બોલી ! “મીં રતન મેહતા! ઓ ભાઈ! ખચ્ચીતજ તમેજ છેઓ કેજી? થોડીક પળ તો હું એમજ સમજ કે જાણે આવી મધરાતે મારી સાંમે મને હંરાન કરવા જુત આવીને ઉભો મારી રગમાં હીંમતભર્યું લોહી દોડેછ, છતાંબી તમુને ઓચીંત આવી મોડી રાતે આવી બીયાંબાન જગ્યામાં જોઈને મને ધાસ્તી બે પળ બરપા થઈ ખરી.” અને જાણે કે કશું બન્યું ન હોય એમ શાંત સ્વભાવે તે હસવા પડી.

તે દીનાં લામ-આજ્ઞાંમાયે પોતાની બુચીને માટે રાખેલી ગવરનેસ દીનાં લામજ-હતી મગર આવી મધરાતે આવાં બીયાંબાન જેવાં એકાંતમાં તે કાંચ અને કેમ આવી તે બરમજ ગોયા રતન મેહતાને ન ઉકેલી શકાય એવો ભેદી થઈ પડ્યો !

પ્રકરણ ૧૫ મું.

“કયા રંગ બધા કરતી અરે આરત.”

થોડીક પળ બને અકેકને જાતાંજ ગુપચુપ ઉભાં રહ્યાં. તાજુબ થતાં રતન પેહલાં બોલ્યો. “તારી હીમત અજબ તરાંહની છે ! આવાં બીયાંબાન સમસાન ઘોરસ્તાન જેવાં બંગલામાં એક મઠ આવતાં ઠરઠર ધુન્ને તો તારા જેવી છોકરી અહીં વેર આવે ને વરી પાછી ‘પેલેસ’ વેર એખલી જાય એ માટે તારામાં કાંઈ અજબજ હીમત હોવી જોઈએ ! છોકરી તું બેરીકર રહે હું તુંને ‘પેલેસ’ વેર વળાવવા આવશ કાંકે તું તો ગમે તેટલું એખલું જવા દલેરી કરે મગર તુંને એખલી જવા દેવા મને પોતાને ડર લાગેય. આવી ઉશકેરાયલી મારી થઈ પડેલી હાલટમાં તુંને સહીસલામત પોંહચાડી આવવાની મારી આઈન ફરજ સમજુંછ.”

તે મીઠાસથી હસી. તેના મધુર હસવાનો સાહાદ રતનના કાનને એકાદ વાંસળીના મીઠા અને મધુર સરોદ જેવો દીલપર્જીર અને દીલખુશ લાગો.

“ફરજ ? એ ખુદા ! કેટલાંકો ફરજ શબ્દ ઘણીજ જુદી રીતે વાપરેય. દાખલા તરીકે તમે મારી પુઠે પુઠે છુપાછુપ એકાદજા સુસ તરીકે આવી છુપાઈ બેસવામાં તમારી ફરજ તેને ગણોછ, મીં રતન મેહતા ?”

તેઓ ધીમાં કદમે આગળ ને આગળ વધ્યાં જતાં હતાં અને દીનાના આવા મીઠાસથી તાણા મારવાથી રતનનું જીગર રંજીદ થયું.

“જાનસુસ ? વેલ-તેમ ખર-હું તેમ કયુલ કરંછ, પણ મારે ઇન્સાફ આપવા એટલો બચાવ કરવો અગતનો છે કે અદલુત અને નવાઈ જેવી બાબતને લીધેજ મને એમ વરતવાની ફરજ પડી ! પહેલી હરોળમાં તો આલાંમાયની ગવરનેસ એવી અરધી રાત ફરે એજ મને ઘણીજ અજબબી લાગી, ને તેથીજ તેની પુઠે જઈ તેમાં તેનો શું હેતુ હતો તે જાણવાની જિજ્ઞાસામાંજ મને તું કેહછ તેમ જાનસુસ બનવાની લાખલાજ ફરજ પડી. અત્રે જુલખાના વેર આવ્યા પછી તારા પાછા ફરવાની તથા અરધી રાતે અહીં આવવાનો તારો બરમ શોધી કાઢી તારી સાથ તુંને બંગલાબેર પોંહચાડી આવવાની સ્વભાવીક જિજ્ઞાસા થઈ.”

“મને પુછવાની રમ છે, કે આજ્ઞામાયત્રી કોમન ગવરનેસ ચાકરડી જે તમારાં કરતાં લાખો દરજ્જે ઉતરતી પંકતીની તેરી માટે તમુને એટલી જાણાસા ને ઉલટ ખરપા થઈ?”

“હું તો પેહલાં સમજ્યો કે તું ઉંઘમાં ચાલતી હોસે, પણ નહીં તું જીવતી જગતીજ જતી હતી, તેથી મારી ઉલટ ઉશકેરાઈ, ને આવી મોડી રાતે એક સાલેસ અજળા એખજાં એકાંતમાં બહાર જાય એમ હું ધારી શકતો ન હોવાથીજ મને પુઠ પકડવી પડી.”

“એશક-તમે એમજ સમજ્યા કે આએ ગરીબની છોકરી ઘણાં ઉંડા પાણીમાં ફરતી હોવાથી મોડી રાત વેર બટકેજ, ખરું કેની? ઉંઘ ન આવવાના સખમે ખી મન શાંત કરવા આહારલટાર કાંય નહીં લેવાય?”

“તે વાત ખરી! પણ ભુતખાના જેવા શમશાન જેવાં મકાનમાં રાત પડી તારી આવવાની ખાસ મતલબ કાંઈ ઉંઘ ન આવતી હોવાને લીધે નથીજ, એમ તું કયુજ કરશે-ને તેજ જાણવાની જાણાસાએ મને તારી પુઠે ઓળા મીસાજ બમાવ્યોજ! નાદાન છોકરી! મેં તુને જોઈને જોઈ અગાઉ તુને કેડે જોયલી હોવાનો ખ્યાલ થયો ને આજે રાત્રે ધન હીરામાણેકની ખાસ ફરમાસથી ખ્યાનાં પર દીજજીત વાંસલી જેવા સાલદથી ગાયલાં ગાયનથી મેં તુને તુર્તજ પીછાણી. આફીકાથી હું મુંખઈ એક વખત આવ્યો તો તારે એકાદ સખાવતનાં જલસામાં એમેચ્યુઅર તરીકે ખીજનાં સાથ તુને ગાયન ગાતાં સાંભળી હતી-તેજ અવાજ તેજ સુંદર હલક આજેખી મને યાદ છે! એમેચ્યુઅર તરીકે જલસામાં તેં ભાગ લીધેલો મને તુરતજ આજનાં ગીતથી યાદ આવી ગયો. ખરી વાતકે નહીં?”

“હું તે વાતની ના પાડતી નથીજ! ખીજાંની ફરમાસથીજ સખાવતના કામને ખાતર મેં ગીત વીગેરે ગાવામાં એમેચ્યુઅર તરીકે ભાગ લીધોતો. પણ તારે શું તે વાત યાદ કરાવી તમે મને મારાં ખાજ આગળ બંધી વાત જાહેર કરી મારી રોજપર મારાં પેટપર વાત મુકવાની બલાજ કરશે?”

“નહીં! છોકરી તે માટે તું બેરીકર રહે! હું જાણુંજ કે ઉંઘ ન આવવાને લીધે તું ચાલી ચલાવી ભુતખાનામાં આવી એ ઉડાવનારી વાત છે. મેં સાંભળેલી ધાસ્તીભરી ચીચારીઓપરથી મને તારી હીજચાલપર ધણોજ શક લાગેજ, ને ભુતખાનામાં આવી અરંધી રાતે તું શાને વાસ્તે આવી તેનો મને મોટો શક છે, જે જાણવાની જાણાસા હું થોળાવવાનો તો નથીજ, તોખી મારે જણાવવું જોઈએ કે આપણી ઓચીંત મુલાકાતની

વાત હાલ તુંલીક તો હું મારી છાતીમાંજ જ્યાં લગીન તેનાંથી બીજાને નુકશાની ન પોંહયે ત્યાં લગીન, દાખીને છુંપાવી રાખસ. અત્યાર આગમજ તારાં પરાક્રમેથી એ ત્રણ જણાં ચોક્યાંજ ને બીલવાંજ તે તુને ખબર છે, છોકરી ? તુને તુને ભુતજ સમજીને એ ત્રણ જણાં તો તુંને જોઈને ચોક્યાંજ તેનો બાયસ ?”

“બાયસ” દીનાં સહેજ હસી બોલી “મળતા ચહેરાની મુશકેલીને લીધેજ છે ! મારા શેઠ જાંહંગીર શેઠ પોતાની કોઠ છ વરસ પર મરી ગયલી સગીનાં જેવેજ મારો ચહેરો હોવાથી તેનોજ ભુટ હું હોવાનો ડર કરી ચોક્યા, તેમાં આ ગરીબ મુશ્કેલ કાચાર ગવરનેસનો કશોબી માહ ભારટ વાંક કે નકસીર નથી.”

“વારું તેમ હોસે, કાંયજે તેની મેં બીજી તેલકીક કાંધી નથી ! પણ બીજી નાણુક બાબત પર આવ્યે ! તુને ખબર હોસે કે તારાં બાઈની કઝીન જરબાનું આજ લાંબો વખત થયાંની પેલા લખોપતી અને માલેતુમ્મર ધનજીશાહ હીરામાણેક સાથ ગોઠવાઈ જવાની કમુલાટથી અંધારાંજ અને લખોપતી શેઠયા પર ઉમેદ બાંધી રાખનાર જર શીવાય કોઈબી બીજી અબળા મુજમાં રોજ બોલે એમ છે.”

“આહ” દીનાં કડવાસથી મીઠાજમાં બોલી ઉઠી “ધનજીશાહ હીરામાણેક જરબાનું સાથ ગોઠવવાનાં છે ને તેવણે મારા જેવી કુખ્ખી મુકકી હીણાંછીણાં ગરીબ ખાનદાનની ગવરનેસ પર, એક અહસ્થ એકાદ સાલેસ અબળાપર જેવી લાયકી બતાવી શકવાની દુરઅદેશી વાપડે તેમજ તેવી અદાથી, લાયકી બતાવી, એક સાચા અહસ્થનાં સદાચરણની સાલેસાઈ ને માયા બતાવી તો તેમાં જરબાનું જેવી ઉમરાવી ખાનદાનની બેટીએ અદેખાઈથી નીકલી પડતી આંખોથી જનુન અને વેર વરસાવી જોવા કે ગણવાની શું અગત છે ?”

“તું જાણતી નહીં હોસે, છોકરી, કે છ વરસ પર એજ જરનો મેં અકસમાતમાંથી જન બચાવ્યો તેનાં બદલામાં મેં શીદાગીરી એનીપર બતાવવાની સરકસી કીધી, મગર વાત બ્યારે ઘણીજ રસપર ચઢી ત્યારે જર ધન હીરામાણેકને પ્રેમીસ થયલી હતી એમ કહી મારી બોક્કર નામંજુર કીધી. તે પછી મને નાસીપાસ થઈ દુર દેશાવર જવું પડ્યું !”

“તેમ નથી, બાઈ ! આ લખોપતી સાલેસ શેઠયા ધનજીશાહ જે આજે તમારા કે મારા જેવીજ સાદી માદી સ્થિતીમાં હોતે તો શું જરબા-

તુનાં એવાં હૃદયી જ્યાદા ધરાંપરાં ચાલતે એ બાપે મને શક છે ! આજે પૈસાને માન છે ને પૈસાનેજ ઈજ્જત છે, પણ-ચાલો હવે ‘પેલેસ’ આપો હું અંદર એખલી જવસ-તમે એકાદ જસુસ તરીકે આજ રીતે મારી પુક પકડવાની જે સહ્યતા વાપરી તે માટે તમારું હેશાન માનુંચ.” અને ટકોર કરતી તે હસી પડી.

“ પેલાં ભુતખાનાંમાંથી પાટેલી ચીચ્યારી હજીખી મારું જીગર ડગમગ્યા કરેછ-છોકરી-ને ને—”

“ અરે એ તો ભુતખાનામાં પેલી ખુદી દોસી રહેછ તેને નજલાનું નેર કરેછ તેથી ખુમાખુમ કરેછ ! બાકી બીજું શું હોય ?”

“ હા ! ને તેથી તુંને ઉંઘ નહીં આવવાથી ચાલીચલાવી ભુતખાનામાં જાયછની ? વેરી વેલ ! હું ઇચ્છું કે આવી મોડી રાતની ચાદરનાંની વેક લેવાથી ભવીશમાં તું હાથ ઉકાવસે. કાલે સવારે એ ભુતખાનાં માટે હું જસતી તેહકાક કરસ ત્યારેજ સને સતોષ મલશે !”

“ ત્યારે તમે મને માનતા નહીં-હું જુદું બોલું છ એમ ધારેછ ? પણ ચાલો હવે તો હું જવસછ” અને એકરકાર હસતી હરણીની ચપળતાથી ‘પેલેસ’નાં કંપાઉન્ડમાં ચાલી ગઈ.

અને રતન ! આ અજ્યત્ર પણ ભેદી છોકરીની ભેદભરી વર્તણૂકથી તે હૃદયી જ્યાદા તાગુબ થયો અને પોતાને મકાને પાછો ફરતાં બબડયો. “ આએ નાદાન ને હુલ્લડ પોરી ઘણાંજ ઉંડાં પાણીમાં ફરતી દેખાયછ. અરધી અરધી રાત વેર કોઈખી મરદનાં સાહયા વીના આવી એકાંતજગ્યાએ રખડવામાં એનો કાંઈખી અવિચારી કે નિર્જન હેતુ હોવો જોઈએ. કીક ! એમાં શું ભરમ છે તે શોધી કાઢ્યા વગર હું જાંખીને એસવાનો નહીંજ.” અને ઝડપી કદમે તેને આગળ ચાલુ મુકયું.

પ્રકરણ ૧૬ મું.

ઔરત-શ્રાપ કે દોલત ?

“ રાંડ તું મને દીવાર કરાવવા બેઠી છી જીતું કાંઈ નહીં ” જાંહંગીર શેહના સવારે પોતાનાં ઔરડામાં ગમગીન વિચારોની ગીરફતારીમાં મર્ક ગયેલો બેઠો હતો, અને તેની ઉડાઉ અને લખચુટ ખચ કરનારી મોહરદાર આંત્રામાંય હાથમાં બીજાનાં ચોડા લઈ અંદર આવી જાંહંગીર સામે ધર્યાં અને આ અકેક પંખીનાં કાપડા, જવેરી, પંચોગર, અને ખાગીપીણીનાં ગંજવર બીજાથી જાંહંગીર ધાસ્તીથી શીકકો પડી ગયો, અને આ બીજો કેવી રીતે ચુકવવાં તેનાં જફાકારક વિચારમાં તે પડ્યો. પોતાની મોહરદારની આવી બેઠુંદી અને ઉડાઉ વર્ણલુથી તે હૃદયી જ્યાદા ખફા થયો. આગલી રાતેજ તે પોતાનાં યુર મિત્રોની સંગતમાં જુગારની બદીમાં પચીસ હજાર રૂપ્યા હારી ગએલો હોવાથી તેને સહેજ પણ અંશે શાંતી કે કરાર તો નજ હતો, અને આખી રાત બેચેની અને બેકારી વચ્ચે તેને ઉંઘતો એકથી ઝોંકા ન આવ્યો હતો. અને વળી સહવારનાં પોહરમાં પોતાની ઉડાઉ મોહરદારનાં બીજાનાં હજારો રૂપ્યાનાં ચીથડાં જોઈ તે ગોચા હેબતાઈગ ગયો અને આજુથી પાપરી માફક પૈસો ગોચા ખરચાતો હોવાથી છ વરસની ટુંક મુદતમાં લખો રૂપ્યાની મળેલી પોતાનાં કાકાની હરામની શ્રાપની દોલતનું છેકજ તથ્યું આવી રહ્યું હતું, અને જેમાંથી તે પોતાનું નશીબ અજમાવતો તેમાં તે મુદતજ ફાવતો ન હોવાથી, તથા પોતાની જરદાર અને વગદાર સ્થિતી દેખાડવાનાં જોલથી તે વધુ કરજમાં ઘસડાતો-તણાતો ચાલ્યો.

“ તમારો તો જ્યારે હોય ત્યારે હવરકુટોજ છે, સમજ્યાની ! વર જેવો વર ઐરી જરા રતી મોજમજદ કરે તેનાં પૈસા નહીં ચુકવે તો શું હું કરજ કરવા જઈ કે પારકા આગળ હાથ ઓરવા જઈ ? ” દમમાં આંત્રાં બોલી.

“ અરે પણ આવો જો ખરચ રાખશે તો બે મહીનામાં મને જેલમાં બેસવું પડશે. મને પચાસ હજારનું કરજ થયું ને આંખે પાર્ટીઓ ને દીનરો સાનાં આખી મરેચ ? એકેકાં દીનરનાં પાંચસો સાતસો રૂપ્યા ? હુ ત્રાઈ કીયા ચુલામાંથી ? ”

“કાંય લખો રૂપ્યા કાં ગીયા? મુઆ નસાખંદા ફેન્ડ સાથ જુમાર ને સરતમાં હજારો રૂપ્યા ગુમાવતા તમે સરમ નહીં રાખતા ને ઐરીએ પોતાનો જીવ જતો તેની શુક ગુમ્તરીમાં પાટીં આપી તો તેનો હવરકુટો કરોજ, તે તમારી સુધ કાં જતી રહેજ! વર થયા કે હેવાન?”

ઝોરડામાં આ ગરમ ટપાટપી થતી હતી તેવામાં એનેકાક બાહરની ગેલેરી પરથી પેલો લખોપતી ધન હીરામાણેક ત્યાંથી પસાર થતો હતો અને સાની મારામારી થતી હતી તે સાંભળવા દમ ઉંચો રાખી ને ઝોરડા આગળ આવી ગુપચુપ સાંભળતો ઉભો.

“પણ આએ મુંબઘના કાપડયાનું આડસો રૂપીઆનું સાડી વીગેરેનું ખીત્ર જોતી! રાંડ સાડોએની બધી અલગગાર લાગીય, ને બદયાનોનાં ને જુટનાં હુગર થયાજ ને રાંડ નવા કપડાં ને સાડીની શું અગટ ઉતી તે મને સમજવની?”

“હેં! ને શું હું એકજ ચીઠરાં પેહડયા કરી મારી લેવરી કરાંકિ કે? સાડી કપડાં વર નહીં અપાવે તો કોણ અપાવે? જો વરી છેકજ ફાસ્ટ ગીયાજ ને—બોલતી નથી તાંહાં લગીન કે? તમે ખીત્ર નહીં ચુકવો તો કોણ તમારો સગોવાહલો ચુકવસે? સાડી કપડાં પાંચસો સાતશોનાં લીધાં ને બે ચાર વખત ચારસો પાંચસોની પાટીંઓ આપી તો તેનો આટસો બધો ધુન્નરો કરી, ઐરીને દબરાવતાં તમને શરમ નથી આવતી કે? હું તમારો જુલમ વધુવાર સાંખવાનીં નથીજ. મુઆ દોસ્તદારો સાથ દાઝ પીવામાં ને પાસા ફેંકવામાં ને સરત રમવામાં લખો રૂપ્યા ગુમાવતાં શરમ નહીં આવી? ને હું મારા ફેન્ડોને બોલાવી જરા હસી બોલી ખવાઈ—પીવાઈ તો તમે આવો ધરક ધુન્નરો કરોજ? બોવાઈરે મારાં નામપરથી એવા જુંડા હાથ ધરતાએને?”

“અરે પણ કમખખત! આપરો પેલેસ કાંઈ ધરમશાળા કે મુસાફરખાનું છે કે બધાજ તારા સગાવહાલાને અહીં રાખેય, ને તેઓ પાછળ લખજુટ ખરેય કરેજ! રાંડ, પસ્તાસે—કાટલી લઇને બીખ માંગવી પડશે બીખ!”

“હું મારાં સગાંને રાખું તે સામે જો હવે પછી એક આડો સખુન ખી તમે કાકપોજ તો તમારું કીધું તમે જાણે સમજ્યા. હું આહવસ તે લોકને મારા મેહલમાં લાવી રાખમ, તે સામે તમને એક બોલ બોલવાની સન્ના નહીં, ઐરી સાથ આવી રકમતની કાંતી જાત કરતાં

તમારે સરમાયું જોઇયે! લેઓ આએ ખીલ બધાં તમારેજ ભરપાઇ કરવાં પડશે-વર થયા કે હજમ-હવે જુગારને સરતથી હાથ ખાંચો કે લખજુટ ખરચ નહીં થાય! બર્ષો રે માહરો દાહરો ને બરી જાંઘી! આંવા મુઆ બેવકુફ ઇડયટ સાથ જોરાઇ હું દુઃખી થઇ-બધી રીતે દુઃખી થઇ” અને ધીકકારભરી રીતે છેલ્લી નજર પોતાનાં બદમાસ ધણીપર ફેંકી રોહસાંભેર આલાંભાય તાંથી ઝડકથી ચાલી ગઈ.

“આહ! અફસોસ!” પોતાનાં દીલની સખ્ત નાઉમેદી અને ખફ-ગીથી જીગરનાં ઉંડાણથી નિશ્વાસ ફેંકતો જાંઘાંગીર બબડ્યો “બદકાર-જફાકાર ઓરત તું આ દુન્યામાં દોલત નથી પણ એક હરહડતા શ્રાપ સમાનજ છે! આહ! ખુદા! આએ ચંદાળ અને ઉંડાઉ અને બેદાદ બેદીલ ઓરતની પનાહ મેં શોધી નહીંજ હોતે! આ ઝેરી સાંપની આતેનની ઝેરી ખાસ્યટ પીછાણ્યા યા તેનો ટોળ કર્યા વગર માત્ર આહરની લલચાવનારી દીલજીત ખુબસુરતી પર હું અંજનઇ ગયો નહીં હોતે! આએ ચંદાલ ઓરત મારે માથે આશીરવાદ સમાન નથી પણ એક શ્રાપ છે! જે હરામની દોલતપર મેં ત્રાપ મારી, જે હકદારનો હક નાશકારક અને જીવલેણ વેરની ખુરાઇમાં દુઆડી, પાયમાલ સરગર દાન કરી તેની જાંઘીનો ખુરો અંત લાવવાની ફરજ પાડી હું લખોપતી થઈ બેઠો પણ અફસોસ, આ હરામની દોલત મને શ્રાપ સમાન થઈ પડી! એ બધા તેનાં-ઓ તે હકદાર મરનારનાં-શ્રાપ! બધા આએ શ્રાપ મને નડેજ! ખુદા! ખુદા!”

છ વરસની વાત ઉપરની જફાકારક કાંહણી તેને પાછી હૈયે ચઢી આવી! મરનાર પરીન તેની નજરો સાંમે ધીકકારથી ડોળા ધુરકતી અદાથી આવી ઉભી હોય એમ તેને જણાઇ. ધાસ્તીથી આ ખુરો બદમાસ ઉજલો પુની જેવો થયો, અને પોતાની આંખો બંને હાથે ધાંકી થોડીક પણ ખામોશ બેઠો! ધાસ્તી ને ચીંતાનું તેનાં પાપી જીગરમાં ગોચા મસમોટું જંગ જમી રહ્યું, અને પોતાની ધડકતી છાત્રીને શાંત રાખવા, પોતાનાં નાશરારક વિચારોથી ઘેરાંએલાં મનને તાજગી બક્ષવા તે લડડતો-પહડતો ઉડ્યો, અને કપ્પાટ ઉંઘાડી ધાસ્તીથી ધુજી રહેલા તન-બદનને નવેસરથી જોસ આપવા આ ખુરા અધર્મીએ સવારનાં પોહરમાં ગ્લાસમાં રેડવાની પરવાહ કર્યા વિનાં બાટલીએજ પોતાનાં મોંમાં દાફ રેડ્યો!

ધન હીરામાણેક સડી ગયલા સંસારના સીહા બનાવથી ગોચા હૃદયી બ્યાદા રંજીદા અને હૈશન રહ્યો, અને છાનોમાનો આહરની ગેલેરી પરથી પોતાનાં મનનું સમાધાન કરવા બાગમાં સટકી ગયો! વર-બિયર-ધમ્મની

થતી લડાઇ આ લખોપની શેડ્યાએ ઉંચે દમે પોતાની ગમે એવીબી નામરજી છતાં સાંભળી લીધી હતી, અને એરત આ અવનીમાં શ્રાપ કે દોલતજ થઈ પડે છે તેનાં વિચારનાં વમત્રમાં વીંટલાએસો તે આગમાં આમતેમ ફરવા પડ્યો.

પુરા અધર્મી અને પાપી જાંહંગીર ! તારી જુવાનીનાં જોસમાં બલાંઓ સાથ કીધેલી ભુંડાઇના બદલામાં તુને હવે તેઓના શ્રાપ નડે છે તેની તુને ખબર ક્યાં છે ? જીગરનાં ઉડાણથી નીકળેલી આશીષભરી દુવાની મુગંધથી એક પરોપકારી આદમીને જેવી રવેસે ખુસનુદી ખરપા થાય છે, તેમજ ગરીબોનાં તુટેલાં જીગરમાંથી નીકલતી નિસાસા અને શ્રાપ સાથની હાય, ભવીષમાં એક આદમીને તે હાયનાં નાશકારક ધુંવાથી, સત્યાનાશ અને ખાનાખરાબીની કંગાલપટમાં સરખસર લાવી મુકે છે ! જીગરોમાંથી નીકલતા આશીષ જેમ ફૂલે છે, તેમજ હાય અને શ્રાપ પણ તેવીજ ઉંડી અસર કરે છે !

પ્રકરણ ૧૭ મું.

પરીન શેઠનાનો ભુત !

જેઓ પોતાનાં ખભાંનાજ બળથી મુસતાફ રહી, જીગરનોડ મહેનત જેહમતનાં પરસેવાથી જરદાર થાય છે તેઓ ખાતેખરાખ શરાબ અને જુગારનાં પુરા લખથી જીગરનાં ઉડાણથી કમકમી દુરજ રેહવાનું હજારો દરજ્જે પસંદ કરે છે. મગર જેઓ આછટાંપર કોઇકું મારવાની હરામખોરાઇમાં પારકાની ઓર્ચીત મલી ગયલી આર્ષતી દોલતપરજ ગુજરો કરે છે, તેઓને પૈસા કેવી રીતે પરસેવાથી પેદા કરી સંધરવા તેનો ઝાંખો ખ્યાલ વટીક થવા પામતો ન હોવાથી આવી રીતની મલેલી દોલતનો તેવા હરામખોરો શરાબ અને જુગારમાંજ અફસોસકારક હદથી ઉપયોગ કરે છે. આપણા પુરા બંગીરના આખમાંથી તેમજ બધું બનવા પામ્યું હતું. પોતાનાં પરોપકારી કાકા મરનાર સપલશાહની લાખોની દોલત પુરા મીત્રો સાથ રંગરાગ ને જુગારની શરતમાં ગુમાવી આજે તે મોહતાજમંદ સ્થોતીએ રંજીદા અને હેરાન થયેલો આપણે જોઇપે છીએ !

જાંહાંગીરને એક ક્ષણની પણ શાંતી ન હતી એટલી હદ સુધીનો તે એઆખલો, ગાભરો અને નાહીંમત બની રહ્યો હતો. કાંકે આગલે દીવસે સરતમાં તે હારી આવ્યો હતો, અને તે તુરત વેળા ભરપાઈ ક્યાંથી કરવા તેના જજ્ઞાકારક વિચારોમાં ગોચા ધાસ્તીથી તે ધ્રુજ રહ્યો હતો. હારેલો જુગારી એવડો ખેલે એવી કાસમથી પોતે હારી ગયલા પચીસ હજાર પાછા મલી શકશે એમ ધારી તે દીવસે ખાનાખરાબની ખાહીમાં વધુ જીપલાવવા તે અકકલહીણ અને એવકુદ્ધ વિચાર કીધો, અને અફસોસ કે પચીસ હજાર મેલવવા જતાં તે અભાગ્યા દીને બીજા ત્રીસ હજાર વધુ હારી ગયો.

અફસોસ ! સરત અને જુગાર એવીજ કાસમનો લલચાવનારો ખાનેખરાબ લખ છે, કે એ લખની ખસ્તેખુહારીની ખાહીમાં ગળડવું ખાધા પછી તેમાંથી નીકળવાને બદલે અંદર ને અંદરજ અંધકારમાં નાચીજ આદમી સખડી આખરે કમોતે માર્ગે લાગે છે ! જેમ જેમ તે વધુ હારે છે તેમ તેમ એકના એવડા કરવાની ખુરી લાલચને વશ થઈ તે બદીમાં ફસી વધુ ને વધુ ખાનેખરાબીનાં ખરાબા સાથ અફલાઈ ઝીંકાઈ જાય છે !

મધરાતનો વખત હતો. ‘પરીન પેલેસ’ સ્મશાન જેવી શાંત ચુપકીદી વચ્ચે માહતાબની ઠંડી રોશની વચ્ચે બેહદ રહ્યામણો લાગતો હતો, અને આવી મધરાતે જાંહાંગીર હારેલો મારેલો જુગારમાં ત્રીસ હજારની નાદર રકમ ગુમાવી ખસ્તેખુહાર બનેલો લહરપહર હાલતે ‘પરીન પેલેસ’નાં દરવાજામાં દાખલ થયો. હજારો રૂપ્યાનું કરજ ક્યાંથી શીટાડવું તેનાં અફસોસમાં અને ધાસ્તીમાં ગોચા અર્ધમુઓ બનેલો ગમગીન વિચારો વચ્ચે લહરપહર સ્થિતીએ પેલેસ નરફ આગલ વધતો હતો.

પેલેસ તરફ જવાનાં સીધા રસ્તાપર તે ધીમે ધીમે ચાલતો હતો તેવામાં સામી બાજુથી મોટાં ઝાડની નીચેથી એક ઓરતનો સફેદ આકાર સામી બાજુએ જતો જાંહાંગીરનાં જેવામાં આવ્યો. તે આકાર ઓરતનો હતો કાંકે તેનાં છુટા લાંબાં કાલા બાલ અને બાજુ ખભાપરથી તેની છાતીપર ઉતર્યા હતા ! માહતાબની બરફ જેવી રોશની વચ્ચે આ ઓરતે તદનજ સફેદ પોષાક સજ્જેલો હોવાથી દુરથી જોનારને એકાદ જુતનોજ ધખારો મનમાં બરપા થઈ શકતો હતો !

માહતાબની ઠંડી મગર ઝલકાટવાલી રોશની આબાદ તે આકાર પર પડતી હતી અને પોતાની નજરો સામે પોતાનાં મરનાર કાકા સપ્તશહીદની મરનાર પરીનનો આબેહુબ ચહેરો જાંહાંગીરે દોડો !

પરીન શોડનાં તેમાં કાંઈજ સદહ ન હતો ! સહેદ પોષાક અને ધુજા આમો જયે જાહાંગીરે ૭ વરસની વાત ઉપર જ્યારે મરનાર હૈયાત હતી ત્યારે આજે વેળા જોવાથી હોવાથી પોતાની નજરે સાંમે મરનાર પરીનનો લુલજ આવી ઉભો હતો, એમ જાહાંગીરની પકડી ખાતી થઈ, ઉંચે દમે ધાસ્તીમર્જી ચહેરાથી ગભરાટથી નીકળી પડતી આંખો સાથ તેણે આ આકારને એવળ પ્રારી પ્રારીને જોયો ! એવા તેનું લોહી ધાસ્તીથી બધાઈ ગયું; તેનાં પગ અકડી ગયા. પોતાનાં માહભારત પાપનો પડખોળ તેની નજરે સાંમે ખડો હોવાથી ધાસ્તીથી તોફાની પવનમાં હાલતાં જાડનાં ધુજતાં પાંદડાં પેરે ફરકર ધુજવા લાગ્યો ! તેનો ચહેરો મોત જેવો શીકકા થયો. રાત દીસ તેનાં સ્વપનામાં મરનાર પરીન દેખાઈને તેનું તનબદન ગોળા ધુજતી મેલતી હતી, મગર તે રાત્રે તેની રૂઝ જાગ્રત સ્થિતિમાંજ પરીનનાં લુતને જોવાથી આ પાપી બંદમાસ જીવાન પોતે કીચેલાં માહભારત પાપની અત્રે સર્વ યાદ થતાં, તથા મરનાર પરીન જે મરી જશે તે એકાદ લુલ થઈને જી તેની પુક પકડી તેને હથરાળ અને હડત્રાક કરશે એવી ધમકીભરી ચેતવણી તેને અત્રે પાછી યાદ થતાંજ તે ચેતવણીને આધારેજ પરીનનો લુત તેની પુકે લાગ્યો હતો, એવું જાણી ધાસ્તીથી ધુજતો એકાદ ચીસ મારી તે એભાન તુટી પડ્યો ! આગળ આવેલાં જાડનાં કુણાં સાથ તેનું સાથું સખ્ત રીતે અફલાવાથી તેનાં માથામાંથી લોહીની ખર બેહવા લાગી.

બરડપર ચોકી કરવા રહેલા ચપરાસીએ જાહાંગીરની ધાસ્તીભરી ચીસ સાંભળવાથી તે પોતાનું જ્ઞાનસ લઈ ત્યાં એભાન પડેલા જોઈ તે લાગલો નોકરોવાલા ઓરડા તરફ દોડ્યો અને તેઓને ઉઠાડી લાવી ત્યાં લઈ આવ્યો. નોકરોએ દોડાદોડી કરી મુકી અને તુરતાતુરત તો પોતાનાં શેહને સંભાળથી ઉંચકી પેલેસનાં આગલનાજ હોલમાં સોફાપર લેટાડ્યો અને તેને સાવચેત કરવાના તરેહવાર ઉપાયો કરવા લાગ્યા. તેજ વેળા દીની લામ ગવરનેસ ત્યાં જઈ પોંહચી અને જાહાંગીરને એભાન જોઈ તેને હુસ્યારીમાં લાવવા તરેહવાર ઉપાયો વારાફરતી કરવા લાગી ! કાલંગવાટર, પાણી, કટકા વીંગેરે માણસો પાસે મંગાવવાની આ ગવરનેસ દોડાદોડી કરી મુકી. એક નોકરને જાહાંગીરની મોહરદાર આલાંખાવને ઉઠાડી હેડે લાવવા હુકમ કીધો, અને પોતે માથાપર પડેલા જખ્મનાથી વેહતાં લોહીને બંધ કરવાની કોશિશ કરવા પડી. પાણીથી લોહી સાફ કરી તેની ઉપર તેણીએ સંભાળથી ખટો વીરાદ્યા, અને જાહાંગીરને સાવચેત કરવાની તે ઇશારા કીધા કરતાં લાગી.

આલાંભાય પોતાનાં મીત્રો સાથે રંગરાગથી પરવાડી તુર્તજીવ બર ઉંઘમાં પડેલી હોવાથી નોકરનાં ઉઠાડવાથી તે હદથી જ્યાંદા ખબરી અને ખફા થઈ, કાંકે તેણીને તેનો બરથાર જેટલો વાહલો ન હતો તેટલી ઉંઘ તેને પ્યારી હતી. વળી તેનો ધણી બાગમાં એભાન તુંડી પડ્યો એવી ખબર નોકરને મોઢેથી જ્યારે તેણીએ સાંભળી ત્યારે “ મુઓ નસાખદો બારોબાર થઈ છાકટો થઈ મુઓ પર્યો હોશે ” એમજ તે પોતાનાં મનથી ખબડી ખબડી લપેરા ખાતી હોવામાં આવી.

“ કાંયરે પોરી! મારી સુનાં જેવી ઉંઘમાંથી મને કાંય ઉઠાડી રે? મરે આએતો કાંઈ જુલમ કાંઈ જુલમ કે—”

“ બાઈ, તમારા-તમારા-શેઠ બાગમાં એભાન થયલા હોવાથી અહીં નોકરોએ સુવાડયાછ ને ડોકટરને બોલાવી મંગાવ્યેકે? એવણ એભાન હોવાથી તમને—”

“ મરેરે! ભુસુરે એના છાકટા દારડયા ધણીથી! સારો દહારો ને રાત મુઓ બસ્તે બરાયા દોસ્તો સાથે ધીચી ધીચીને લીંગેલ થઈ પછી દારની ધુણમાં લાંબો થઈ પડે ને મારી સુનાં જેવી ઉંઘ હો! મરેરે! શું જુલમ કહેવાય! આવા મુવા છાકટા ધણીથી બધું માર નાક કષાઈ જાયજ, ને મને મોંય ભારી પરેજ ને એ મુઓતો બસ સમજતોજ નથી. તેંખી રાંડ અરધી રાતે સાનું રોખર કરી મને ઉઠારી! રાંડ જેતી નહીં કે ફરેકર બેહકેય તે? દારની જુમમાં ધરી પર્યો તુડી પડ્યો છે તે ખુમારી સહવારે ઉતરસે એટલે પોતાની મેરે સુધી ખુધી પાછી આવશે! મરેરે મરે! આએ તે કાંઈ જેવો તેવો સંતાપ!”

“ બાઈજી! એવનનાં મોઢામાં સખન વાગુજ તેથી એવણ એભાન થયાજ ને ડોકટર—”

“ દાર ધણો ધીચેલો તે લપેરો આપે હોશે ને પરી ગીયા હોશે તેમાં એટલું તે રાંડે ગોંધ્યાજ સાનુ કાંધું ને રાંડ પેટમરી મને સાની ઉંઘમાંથી જખકાવી? ડોકટરને તેરાવીને હસી કરસે, તેંખી મુઓ કહસે કે એનો પીધેલો છે. ડોકટરને કાંઈ બોલાવતી ના—જેરે પોરી—હુ અહીં બેસીને શું કર-મારો તો જીવ ફરેજ ને ખમરી આવેજ વાસતે હુ તો જઈને સુઈ જાઉંજ, જો કાંઈ ધણુંજ અગતનું કામ હોય તો તેમણે, મરેરે! આવા છાકટા હાથ ધરતાને લીધેખી સંતાપ ને મુઓ મધરતેખી જુલમ! મરેરે! મરે!” અને એમ બોલી આ બેદીલ બેદાદ અને સમરીલ

અમળા પોતાની ઉંઘને વાહથી મણુનાનાં હેતુથી લાગવી જેવી આવી તેથીજ
ચૂકડી ચઠકી પોતાનાં ઓરડામાં ગેઈ.

આ યાત્રુ દીનાં લાભ તેને દુસ્વારીમાં લાવવા ડોક્ટર આવે તે
અમાઉ અનેક ઉપાયો યોજવા લાગી. અને મહા મુશ્કેલીએ જાંહાંગીર
દુસ્વારીમાં આવ્યો. દીનાંએ તેને જાંહાંગીર પાણીનો દોઝ પાચો કે જેથી
તેના આંગમાં ગરમી આવી શકે.

જાંહાંગીર આવેદે સુધ્ધીમાં આવ્યો. દીનાં લાભ વાંકી વળી તેનાં
ચહેરા તરફ જોતી હતી. તેણે પોતાની આંખ ધાસ્તીથી ઉઘાડી અને
દીનાંનો ચહેરો જોઈ ધાસ્તીથી ચીસ મારી “ઓ! પ-પ-પરીનનો બ-બ
ભુટ” એમ બોલતાં પાછો બેસુધ્ધ થઈ ગયો.

આ છાકટો દીનાં લાભને મરનાર પરીનનો ભુટ સમજી બીજી વાર
બેલાન થયો, અને નોકરોથી એકવાર પાછાં મળરાટમાં પડ્યા! આખરે
ડોક્ટરને બોલાવી મંગાવવો પડ્યો!

પ્રકરણ ૧૮ મું.

એ શું? ભુટ કે ગાપનો પડછાયો?

ડોક્ટર આવેદે આવી પોંહ્યો અને સર્વે કેશ્યત દીનાં લાભે તેને
કહી સંભળાવી અને તેને સુધ્ધીમાં લાવવાનાં અનેક ફાંદાં તે મારવા લાગ્યો.
આવેદે છેક પાછલી રાતે ત્રણ વાગ્યા પછી તે સુધ્ધીમાં આવ્યો. જાંહાંગીરે
આંખ ઉઘાડી આસપાસ નગર ફાંધી અને ધીમેથી લડકની જગ્યાને
પુછવા લાગ્યો.

“પેલી-પેલી ગેઈ કે?”

“તમે કોણને વા તે પુછો છ? તમારા મોહરદારને વાસ્તે?”

“નહીં. નહીં. પેલી પરીન શેઠનાં-કાં ગેઈ? તેનો ભુટ! ઓ!

બને-બને—”

“પરીન પેલેસની નજીક કોહણી આ ડોક્ટર સાથે રહેશે જાણુતો
હતો અને મરનાર પરીનનાં અપાસ વચ્ચે જાંહાંગીર બહેમાઈ મયો હતો.

એમ ધારી તે બોલ્યો. “ મીઠા જાંઘીરો! અહીં તેનું કોઈ છે નહીં! જી વરસપર તે મરી ગયતી જીવતી થઈ કેમ આવે! તમારું મન બોલીનાં જવાથી નાનું થયું જ માટે જાણું બોલો ના ને—

“ અરે-મેં મારી નજરો નજર બાગમાં એને જોઈને પાછી અહીંની જોઈ! ખુદા-ખુદા! સફેદ કપડાંમાં છુટા બાલ સાથે બાગમાં જાડતી એથેથી મારી સાંભેથી પસાર થઈ ગઈ તે-તે મેં જોઈ. અહીં મેં મારી આંખ ઉઘાડી તારેથી વાંકી વકી મારો ચહેરો તપાસતાં એને જ પરીનને જ મેં જોઈ.”

ડૉક્ટર વિચારમાં પડ્યો! શું જાંઘીર દીવાનો તો નહીં થયો હતો?

જાંઘીરનો નોકર જે નજદીક ઉભો હતો તે બોલી ઉઠ્યો. “ શેડ સાથ! અહીં તો તમે કેહો છો તે કોઈ નહીં ઉતું-પણ પેલી બાઈની ગવર-નેસ દીનજાઈ લામ ઉતી-તેને જ જોઈ તમે પાછા બેભાન થઈ ચીયાંતા, લેઓ આએ ગવરનેસજ અહીં આવે છ તેને પુછી બાવી કરો.

દીનાં લામ તે વેલા ઓરડામાં આવી અને પેસા નોકરે સર્વ બીના કહેવાથી તે નજદીક આવી બોલી. “ જી વરસની વાતપર તમારી કોઈ સગી મરણ પામેલીનાં જેવા મલતા ચહેરાની હું હાવાથી મને જોઈ ધાસ્તીભરી રીતે તમે બેભાન થયા તેથી હું ઘણી દલગીર છેઉં છું. તમારી આગળ તમે સુધ્ધીમાં પેહલા આવ્યા ત્યારે હું જ ઉતી. એતો પરીનનો તો તમને ખાલી ધખારો ઉતો છું.”

જાંઘીરે ધાસ્તીથી ફાટફાટ થતા ડોળાથી પાછી દીનાં તરફ નજર ફાંધી. તે શાંત રીતે ઉઘાઈ જાય એવા મરાદાથી ડૉક્ટરે કેફની દવા આપી અને જાંઘીર કેફમાં પડવા પછી સહવારે તે નાગૃત થાય તો શું કરવું તેની સલાહ દીનાં લામને આપી ડૉક્ટર ત્યાંથી વિદાય થયો.

બીજા નોકર સાથે દીના લામ જાંઘીરની નજદીકજ રહી. આખી રાતનાં ઉગ્મગરાથી તે બેચેન જેવી લાગતી હતી.

સહવાર પડી અને આલાંમાય આ પી પોતાનાં ધનધન ધોરી ઘણીની ખબર પુછવા આવી. તેનો ઘણી પોતાની કલજમાંથી ધ્રુમ ધીંચીને આવેલો મધરાતે બાગમાં દાશની ઝુમમાં તુટી પડ્યો હોવાની જ આલાંમાય ખબર જાણતી હોવાથી તેનું ટીચકું ચઢી મળ્યું હતું, અને જાણે કે તેણીને પોતાનાં આવા છાકટા ઘણીથી કેવું ભારી અને શરમભર્યું લાગ્યું હોય એવી કીસમથી ચહેરોને ઢાંકીને ચઢાવી બગડાખાડા કરી રહી હતી. સારી રાતનાં ઉગ્મગરાથી તમા આજી મારગતથી દીનાં લામ થાકેલી અને સુસ્ત

લાગવાથી આજ્ઞામાયે દીનાંને આ પાણી કરી પોતાનાં બીજાંબુમાં અથેટવા કહ્યું અને પોતે પોતાના ધણીનાં બીજાંબુમાં નજદીક ધણીના નામનો અથડાટ કરવા પડી. તેણીને ન્યારે એવી ખબર પડી કે જાહાંગીરે મરનાર પરીન શેકાને યાતો તેનાં ભુતને મધરાતે બાગમાં પોતાની નજરોનજર જોઈ હતી તેની ધાસ્તીથી તે બેભાન તુટી પડ્યો હતો, ત્યારે આવી વાહીયાત અને ગાંડીધેલી બકવા સામે આજ્ઞામાયે પોતાનાં ધણીને હરકાટી દાઢ્યો, અને દારૂની ઝુમમાં એકાદ ઝાડને જોઈ બીહોવા હશે એવું જ અનુમાન ઉત્પન્ન કીધું. જાહાંગીર શેકાનાં પરીનનાં ભુત જોવાથી બેભાન તુટી પડવાની ખબર વીજલી વેગે આખાં શેહરમાં ફેલાઈ ગઈ, અને છેક ખપોર પછી તે વાત રતન મેહતાને કાને પડવાથી તેમણે ખરેખરે જાણવા લાગ્યો ‘પરીન પેલેસ’માં દોડી પોહ્યો.

બાગમાં જ નર, આજ્ઞામાયની ઝુમી હીરા સાથે રમતી, તેને સાંમે મલી અને રતને જાહાંગીર માટેની ખબરઅંતર પુછી અને જાહાંગીરે મધરાતે બાગમાં આમેહુમ પરીનને યાતો તેનાં ભુતને જ તેની સાંમેથી થતાં જોઈ કેવી રીતે બેભાન તુટી પડ્યો હતો, અને દીનાં લામ ગવરનેસે ડોક્ટરની સહાયતાથી ખડે પગે માવજત કરી કેવી અદાથી તેને હુસ્વાર કીધો તે સર્વ વીટક વાત તેણીએ રતનને કહી સંભળાવી અને આ વળી નવા બેઠથી તાળુગ થઈ તે અંદર જઈ પોહ્યો. જાહાંગીર બીજાંબુમાં પડ્યો હતો, તેની સાંમે દીનાં લામ માવજટ અથે બેઠેલી ગાલીચો ભરતી હતી, ન્યારે પેલો લખોપતી શેક્યો ધન હીરામાણેક તરેહવાર ખુશ મીઝ-જથી યાતો કરતો દીનાંને રીઝવતો હતો, અને તેની સોજતની સામેઝગીરીમાં ખુશનુદી અને મજાહ લાગતી હાય એવી કીસમથી દીનાં આ લખોપતી શેકયાની વાતમાં ઉકમાઈથી અને ઉમંગથી રસ લેતી હતી.

દીનાંને મોંઢેથી સર્વ કેફયટ સાંભળી રતન તાળુખીથી બોલ્યો “જાહાંગીર શેહ! મરણ પામેલાં વાહલાં કે હુસમેનો આ દુન્યામાં ભુત થઈ આવતાં હેય એ નહીં બને એમ છે, ને તોખી તમારી બેઠભરી વાત સાંભળી મને ધણીજ તાળુખી લાગીછ.”

“ખેં મારી નજરોનજર જોઈને પછી બેભાનીમાંથી બેઠાર થયા કેડે મેં આખા હુકાડીને—”

“ને આ ગવરનેસને જોઈ તમે મરનાર પરીન પાછી આવેલી સમજી પાછા બેભાન થયા. આએ ગવરનેસને તમે તમારી મરનાર સમીજ સમ-જવામાં ભુલકીધી! મહતા એહેરાની મુસકેલીમાં તમે ચીંતામાં આવી પડ્યાછ!”

આ વેળા દીનાં તે ઓરડામાંથી બાહાર ચાલી ગઈ, અને જોમ માહતાય એકાદ વાદળામાં છુપાતાં ચોમેર અંધકાર વ્યાપી રહેવાથી એક આદમી જેવી રવેશે એચેન અને, તેમજ દીનાં લામનાં ચાલી જવાથી જાણે કે ધન હીરામાણેક ખેંચાખસો અને એચેન અન્યો હોય એવી બેદલરી અદાથી તેણી તેણીની પાછળ ઘસડાયો.

રતન અને જાહાંગીર બંને એખલા પડ્યા. “રતન! ખરું કહેઉં છ કે આએ ગવરનેસને જોઈ મને ખીહકખી લાગેછ ને વળી તેની માયાભરી કાલજથી ખડે ખુદ માવજત કરવાથી મારો જીવ ખુશખી બનેછ! પેલી-પેલી મરનાર કાકાની મરણ પામેલી પરીનને આએ છોકરી એટલી તો આખેહુબ મલતી આવેછ-તેજ ચહેરો-તેજ આંખ-કે મને તેને જોઈને બસ અગાઉની જફાકારક ગમખવાર કાંહણી યાદ આવી મારાં હાડેહાડ ધ્રુજ ધમકી રહેચ. પણ મરનાર પરીનનાં જેવી આખેહુબ એ કાંય લાગેછ?”

“જાહાંગીર! દુન્યામાં ઘણી વેળા મલતા ચહેરાઓ મલી આવેછ અને અત્રે ખી તેમજ હોરોજ-વળી કદાચ મરનાર પરીન તમારા કાકાની છોકરી નહીં હતી પણ પારકીજ કોઈ ગરીબની છોકરી હતી તે કદાચ તેની બેહન કે કાંઈ માસી-મામી કે કાકીની આએ દીનાં છોકરી હોય તેથીજ મરનારનાં જેવો આખેહુબ ચહેરો મલતો આવે એમ ખી બની શકે. પણ તોખી મને એ મરનાર સગી પરીન શેકના માટે ઘણીજ તાણુખી લાગેછ. વેલ, મરનારની કાંઈ સખી હોસેની?”

“હા છે-જરા તકલીફ લેરો રતન! પેલી સાંમે કપાટ છે તે ઉગ્મડ ને ઘખી ખાણુ પરનાં ખાણાંની અંદર બોક્સ છે તેમાં એની સખી છે તે લઈ આવ.”

રતન કેહવા મુજબ ઉઠ્યો, અને કપાટ ઉઘાડી અંદરથી સખી કાઢી પ્કારી નજદીક જઈ તેને લાંબો વખત જોવા પડ્યો. બેશક, જાહાંગીર જણાવતો હતો તેમ મરનાર પરીનનો ચહેરો આખેહુબ તાણુખી પમાડનારી હદ સુધીનો દીનાં લામને મળતો આવતો હતો, પણ તે ચહેરાવાલી દીનાં લામજ હતી એમ તે અનુભવી કે અટકળી શક્યો નહીંજ. પાંચ મીનીટ પસાર થઈ મગર રતન મેહતા વિચારવંત ધપે સખીને ટીકેલ પ્કારી અમળજ ઉભો રહ્યો, અને જાહાંગીરે તેને હાંક માર્યો ત્યારેજ તે ખીદાર થઈ તેની નજદીક આવ્યો.

“કેમ, રતન, શું સ્વપ્નાં જોયછ? કાંય હું બોલુ છું તે અરુ ખી?”

“અલખત, ખરજ છે. ચહેરો આખેહુખ મરનારને મલતોજ આવેછ ખરો જાહાંગીર. જે પરીન શેઠનાં કીસમતની કમનશીખી વચ્ચે આપઘાત કરી તે દાદારને બાર ન પોંદચી હોય અને પોતાનો કીનો અને વેર લેવા જે જીવતી હોય તો જેવો ચહેરો આ સખીમાં દીસેછ તેવોજ ચહેરો દીનાં લામનો હું ધારી શકું!”

“ઓ ખોદા!” મોત જેવો શીકકો પડી તે ધાસ્તીથી બબડ્યો “એ પરીન મરી ગેછ ત્યારપછી જાણે કે એની જીગરોમાંથી નીકલી પડેલા હાયનાં ધુવાની જીવલેણ અસરો વચ્ચે ગુંગલાયો હોઉં એમજ મને નીરાંત નથી-જોતે પૈસે સુખ ને ચેન નથી, ઓ ખોદા! મેં એને જ્યારે હાંકી કાઢી તે વેળા જનુનનાં આવેશમાં તે ખુદાને બાર કસમ નોંધાવેલા કે એ જે આવી કંગાલ મુકલેશીમાં જીવસે તો તેનો બરાબર કીનો મારી પર લેશે ને જે મરી જશે તો ભુત કે દાકણ થઇને બી મારી પુક પકડી પોતાનું વેર લેશે! ઓ! ઓ! મને-ધુજરાં છુટેછ-હંડીનાં લખતખાં લાગેછ! આએ પાપનાં શ્રાપથી મારાં હાડેહાડ ધુજેછ! આહ! મરી ગઈ પણ પોતાના કસમ પાળવા આયદે ભુત થઇને બી મારી પુક પકડીછ-ઓ ખોદા! મારા પાપ માફ કર! આહ-પરીન-પરીન—”

અને ધાસ્તીનો માર્યો જાહાંગીર બેઅખત્યાર ધસાંધસ રડવા પડ્યો; રતનનું દીલ દયાથી દાઝી ગયું, અને તેને દીલાસાનાં સખુનો કહી તેને શાંત રાખ્યો. તે જાણતો હતો કે જીવાનીનાં જોરમાં કીધેલાં માહબારત પાપની સજા આ દુન્યાથી રદઆલેલ પોર્યો ઘણીજ ગમખ્યાર રીતે ભોગવતો હતો.

“મેં ઘણું ખમ્યુંછ-એ હાયની લાખોની દોલત મને શ્રાપ સમાન થઈ પડી અને બાહરનાંની નજરે હું લખોપતી દેખાઉંછ પણ ખાતેનથી મારી સ્થીતી કંગાલ થઈ પડીછ-મરનાર પરીનનાં હક હુડી, તેની લખોની દોલત પચાવી પાડી, તેને ગરીબી હાલતમાં રસ્તે હાંકી કાઢી તેને આપઘાત કરાવાની ફરજ પાડી હું ઓચીતો લખોપતી થયો. હું સુખી નથી મને ચેન કે નીરાંત નથીજ-એ ભડી છોકરીએ પોતાનાં કસમ પાળ્યાછ ને મારી પુકે ભુત થઇને પકડીય તો હવે તો મને દરરોજ સતાવસે તો તેની ધાસ્તીના ધુજરાં વચ્ચે હું દીવાનો ખનીતેજ પાપનાં શ્રાપ ભોગવતો કંગાલતમાં મરસ-ખુદા! મારાં પાપ માફ કર!”

રતન જાહાંગીરને દીલાસો દેખ જવા લડ્યો, પરંતુ જાહાંગીરની રત્ન મેળવી મરસર પરીન શેઠનાની સખી પોતાની સાથેજ રાખી ‘પરીન પેસેસ’માંથી બાહર પડતાં મંચારાનો લાખો દમ તેણે ખેંચ્યો.

“ઘણું તાવુખી ભયું ! નહીં સમજ પડે એવું લેદભયું ઉખ્યાણું !
હીક ! આ ગવરનેસનો લેદભયો ભરમ જાણવા હું એક બી ચીજ ઉલટાવ્યા
વગર હારીખાઈ એસવાનો નહીંજ.”

અને જાહંગીર ! ગરીબોને હયરાન કરવાનાં બદલામાં પાપની સજા
ભોગવવા તે કંગાલ્યતમાં પડ્યો હતો. ગરીબોના આપ અને તેઓનાં તુટેલાં
જીગરોમાંથી નીકળતી હાયનો નતીજો આપદે જફાકારક અને ગમખવાર રીતે
ઘણો સીતાબીથી મળી શકે છે, એમ હવેજ આ અકકલહીણુ, પાપી
બદમાસ સમજવા લાગ્યો, મગર અફસોસ, હવે પશ્ચાતાપ ઘણોજ મોડો
હતો ! જેવું તેને કીધું હતું તેવી કરણીનાં ભુડાં ફળ ચાખવાની શરૂઆત
અત્યાર આગમજની થઈ ચુકી હતી.

મકરણ ૧૯ મું.

દીનાંનો બીજો ભરમ.

મરનાર પરીનની સખી લઈ છેક અંધારૂં થવા આવ્યા પછી રતન
મેહતા ‘પરીન પેલેસ’માંથી વિચારવંત દબે બહાર પડ્યો. દીનાં લામ ગવરનેસને
જેકે ગરીબની પોરી તે ધારતો હતો, છતાં તેનો દમામદાર દેખાવ જાણે
કે જરદાર આગેવાન કુટુંબની એકાદ છોકરી માફક ટેકાવવાલો રતનને
લાગ્યો. તે તેણીને બરી પરાક્રમી, પાખંદી અને ટોંગી અબજા ધારવા
લાગ્યો, કાંકે એક સાલેસ અને ગુણવંતી અબજાને ન છાજતી અદાર્થી
રતને તેણીને મધરાતે ભુતખાનાં આગલ પકડી પાડી હતી તે વેળા પોતાને
પકડાઈ આવેલી જોઈ આ લુચ્છી ને બાંગર છોકરીએ રતન મેહતાને બનાવવા
અને હગવા તરેહવાર બાંહણાંઓ અને ઉલટાપ આપી હતી, અને આવી
મધરાતે આ છોકરીને એખલી જેવાથી તે હદથી બ્યાદા શકાશીલ બની
રહ્યો હતો, અને તેનો ભરમ જાણવા અને શાધી કાઢવા તે હજારો
પ્લાનો પોતાનાં અશાંત મનમાં રચતો ‘પરીન પેલેસ’નાં વરંદા પરથી ઉતરી,
બાંગરો ધીરે ધીમે ચાલતો બાંહર નીકળવા જતો હતો, તેવામાં દુરથી
ઝાડોની ઘટા વચ્ચે એક ઝાંઝત અને મૂંઝાં આકારને ઉભેલાં જોઈ રતન
સ્વભાવીક ચોક્યો, અને તેઓ બ્યા ઉભાં હતાં તેની પછવાડે ગીચ ઝાડો

આગળ આવી તેઓ કોણ હતો તેની ખાત્રી કરવા લાગ્યો. તે ઓરત કોઈન નહીં પણ દીનાં ગવરનેસજ હતી એમ તેનાં ચહેરાપરથી તેમજ ઢપછપ ઉપરથી તેની ખાત્રી થઈ, મગર તેની સાથે વાત કરતો ઉંચો અને મરદાનગીભર્યાં સોહામણા ચહેરાનો ઇંગ્રેજ પોપાકમાં સજ્જ થયેલો મર્દ કોણ હતો તે તે મુદ્દલજ્ઞ અનુભવી શક્યો નહીં. દીનાં લામને અંધારાનો લાભ લઈ કોઈ ત્રાહીત મર્દ સાથ વાત કરતાં જોઈ તે વધુ શંકાશીળ બન્યો, અને તેઓ શું વાત કરતાં હતાં તે ઉપર ધ્યાન આપવા દમ ઉંચો રાખી છુપાછુપ સાંભળવા ઉભો.

“ નહીં, નહીં બહાલા બાઈ ” દીનાં ગમખવારીથી બોલતાં સાંભળાઈ “ તું કશી શીકર ના કર ! માઠું માનીને, હોમી તું આયોજ તેવોજ એકદમ પાછો જા-હોમીબાઈ-આજને આજજ પાછો ચાલી જા. તું શું કામ ગભરાયછ ! મારો ખુદા મારી સાથે છેજ ! ખુદરતના બેદબર્યા સંજોગોને શરણ થયલી હું ખીનઅનુભવી વગર જાણથી અહીં આવીછ તો હવે તે ખુદરતનાં હાથમાંજ મારી સરજટ સોંપી આગળ ને આગળ હું રસ્તો લેવસ.” અને આટલું બોલી દીનાંએ પોતાના હાથમાં પેલા મર્દના બંને હાથો માયાથી કે વાહલથી પકડેલા રતને જોયા; પેલો સખસ તે પછી ઘણુંજ ધીમેથી બચડ્યો અને તે સાંભળવાની ગમે એવીખી કોશિશ કરવા છતાં તે શું ધીમેથી બોલ્યો તે રતન કમભાગ્યે મુદ્દલજ્ઞ સાંભળી શક્યો નહીં.

“ શું ? હું અહીંથી જતી રેહું ? હોમીબાઈ ! વાહલા બાઈ ! તારી રૂડી સલાહ મને ગળામાં આવી ખુટેછ ! નહીં ! નહીં ! એક રસ્તે જો આગળ પડી તો તે રસ્તાનો છેડો આવે ત્યાં લગીન સખુરી અને સહન-સીલતાથી ખુદરતને તામે થઈ, પાછળ હડવાનાં કરતાં આગળ ને આગળજ રસ્તો લેવામાં હવે તો ડાહપણ છે ! તું શીકર ના કર વાહલા બાઈ ! તુંને ખબર છે કે કેવો ખુદરતનો બેદબર્યો સંજોગ થયોછ કે પેલી મેહતાની મેહરાંનીખી પધરામણી અહીં થયલી છે ! કેવું અજબ જેવું ? આહ ! દુઃખી અને તુટેલું જીમર તેનો બદલો લેવા તલપત્તી રહેલું છે ! પણ ધીરજ-બસ ધીરજથીજ મારે આગળ રસ્તો લઈ મેં જે ખુદાને ખાર મારો કીને લેવાનાં પવીત્ર કસમ લીધાછ તે પુરા પાડવાની તે કારતારની કરમ-બક્સ અને રહેમદીલી મારા ઉપર ઉતારે એવીજ આરજુમા હું ધીરજ પકડી બેસીછા ! ”

“ પણ તારે તું નહીંજ માનતી-હમેશની એકજ વચની થઈ હજીખી તું તારી આવી હીણી સરજતમાં ખી મક્કમ રહેછ ? હું દલગીર છેલ્લે ડીયર

કે મારી અરજ નામંજુર રાખી બેઠીશ! ખેર! તારી મરજ છે તો હું એખસોજ પાછો જવસ! સુખી રહે!”

“વાહલા ભાઈ! શાને વાસ્તે દલગીર થાયશ? માફું થાયશ મે સારાંતેજ કાજે! તું ખસ મારી અરજ માન. આજે રાતેજ ખની શકે તો પાછો જા-કાગળ મારફતે શું શું બેદબર્યા બનાવેા બનવા પામેશ તે હું જણાવતી રહેવસ! ચાલ-સાહેબજી વાહલા ભાઈ.”

અને તેનાં બંને હાથો ચુપી દીનાં ત્યાંથી હરણીની અપક્ષતાથી ખીન્ને રસતે નીકલી ગઈ, અને પેસેા સખ્સ ખી દીનાંને જતાં જ્યાં વેર તે દેખાઈ ત્યાં વેર ત્યાંજ ઉભે રહી જોયા પછી લાંબો નિશ્વાસ ફેંકી ત્યાંથી ભારી પગલે ચાલી ગયો.

દીનાં લામની વાતચીત સાંભળી પેહલી હરોલમાં તો રતન મેહતા જાણે કે મુઝ્યમુઝ્ય વીનાતો હોય એવીજ અવાથી જ્યાં ઉભેા હતો ત્યાંજ ચીટકી બેઠો. જ્યારેતો તે ‘પરીન પેપેસ’માં આવતો જતો થયો હતો, ત્યારથી દીનાંનાં બેદથી તે વધતો શંકાશીળ અને તાણુખ ખની રહ્યો હતો, અને એક રાત્રે છેક બાર વાગે જુતખાનાં આગળ આ પ્રપંચી અને લુચ્છી અખજા નધારેલી રતનને મલી જવાથી તેનો ભેદ શોધી કાઢવા પાછળ તે મંડ્યો હતો, તેવામાં આજની કોઈ ત્રાહીત સખ્સની છુપી મુલાકાત અને તેની સાથની વાતથી ગોચા હદથી જ્યાદ તાણુખ બનવા ઉપ્રાંત ઘણોજ શકમંદ બન્યો. પેહલી હરોલમાં તો તે ધાસ્તીથી ચીંતાતુર ખની રહ્યો કે એકાદ પજે દીગમુઢ ખની જાણે કે પોતાની હસ્તી ખી ગોચા વીસરી ગયેા જણાયો કાંકે દીનાં ગવરનેસે વાતચીતમાં જે મેહતાની મેહરાંને વાસ્તે ઇસારો કીધો હતો તે તો તેની પોતાની બેહનજ હતી, અને પોતાની બેહનને આ બેદ-ભરી પાખંદી છોકરી દીનાં કેવી રીતે, ક્યાંથી અને કેવા ભેદી સંજોગોથી ઝોળખી શકે, અને પેલા ત્રાહીત મદ આગળ પોતાની આ બેહન મેહરાંની યાદ દેવડાવવામાં આ ભેદી છોકરીનો શું હેતુ અને ભાવાર્થ હતો તે મુદલજ સમજી ન શકે એવો બેદબર્યો અને ગુચવાડાબર્યો સવાલ રતનને થઈ પડ્યો. વળી ખુદને બાર પવીત્ર કસમ લીધેલા અદા કરવાની અને કીનો લેવાની જફાકારક અને ત્રાસદાયક યોજનાં કાણુને માટે આ અપરાધી છોકરીએ ઘડી રાખી હતી, અને તણીને એવું તે શું માહભારત દુઃખ આગલા વખતમાં થયું હોય કે જેથી તુટેલાં જીગરે તે કીનો લેવા તરસી ખની રેહી હતી તે આ સાહેસે જીવાન મુદલજ સમજી શક્યો નહીં. તેનું બેજી ચક્રભમ થઈ ફરવા લાગ્યું; આજની બેદભરી વાતચીતથી તેણે નક્કી અનુ-

માન આંધ્યું કે આ ગરીબની પોરી ગવરનેસ ઘણું ઉંડાં પાણીમાં ફરવા ઉપાંત લેતી જ્યાદા પાખંદી, બાજંદી, લુચ્છી અને મકકરખોર હતી.

તેનો ચહેરો સીંતાથી જઈ મારી ગયો, તેની છાતી વિચારનાં દયકાં-ઓથી જોયા ગુંગળાવા લાગી. પોતાની બેહનનું નામ દીનાંએ શાને વાસ્તે પેલા મદ આગળ દીધું હતું અને તે તેની સાંમે એકાદ ગુંચવાયલા ગુચડાં માફક ખીકટ અને અઘડો સવાલ થઈ પડવાથી પોતાનાં મનમાં મુગ્ધતા બબડ્યો, “આએ દીનાં છે કોણ? મારી બેહન મેહરાં સાથ એને શું સંબંધ? હીક! હીક! તું તારા ભેદથી બધાંનેજ ગુંચવાડામાં રાખેછ, છોકરી, પણ આજથી હું કસમ લેકેછ કે તું કોણ અને કેવી છે તે મારે બની શકે તો જોયા આકાશનાં ઉંચાણમાં નહીં તો પાતાલમાં પેટામાંબી ગરક જઈ શોધી કાઢુ ને ફર શોધું. મારી મેહરાં સાથ તુને ને પેલા શખસને શું લાગેછવળગેછ તેબી હું જાણવા માટે આખી ખસકતને ઉઘી કરીનેબી ખોલી કાઢસ.”

અને ગમગીન વિચારોની ગીરફતારીમાં ગઈ ગયસો તે બારી પગે ‘પેસેસ’માંથી બાહર પડ્યો.

પ્રકરણ ૨૦ મું.

“જેવું કરશે તેવું બરશે, એવો છે ખુદરતનાં બેલ,
જેવું માંગશે તેવું પામશે, એવો છે જગતનો બેલ,
માગે આઈ, થાય ન સાઈ હોય પાપમાં છેકેલ,
લાગે જેવું વાગે તેવું, પામે જે પોતાની પેહેલ!”

“કાંય ખપાછ! મને તેરાવી?” જર પોતાનાં બાપ સર જાણેજરને શોધતી આગમાં આવી ઉભી.

“હા! દીકરી મને તારી સાથે ઘણીજ ખાનગી ને ગંભીર વાત કરવાની છે! આવ બેસ.”

પોતાનાં બાપની એવી તે શું ખાનગી વાત હશે તેથી તાબુબ થતાં તે પોતાનાં પીતાની પાસે આતુરતાથી બેઠી અને આસપાસ કોઈ ન હોવાથી પકકી ખાત્રી કરી લઈ જાણેજરે ધીમેથી શરૂ કીધું. “દીકરી! પેલો લખો-

પત્ની ધન હીરામાણિક આવ્યાને બધા દલાડાનાં દલાડા પાણીનાં રેસા માફક પસાર થયા, પણ મેં જે ઉમેદ મારા મનમાં રચીજ તેને બરનું ભાગ્યવંતુ કાંઈપી આજ તક થવા પામ્યું નથી તેનો મને દરરોજ અંદરનો અંદર ઘણો અફસોસ બરપા થાયજ! જર-મારી ટલ્પાંઝાંટક સ્થિતિમાંથી છુટવા મેં ઇચ્છ્યું તુ કે ધન જ્યારે ચાલી ચત્રાવી અડોવેર તુને શોધનો આવે ત્યારે બની શકતી તરતીય ને તદ્દકીરથી તારે હાથ કરી લેવો, કે જેથી તું એક લખોપતીની ભાગવંતી મોહરદાર થવા ઉપાંત મને મારી લેભાગુ લાચાર હાલતમાં માહભારટ ટેકો થઈ પડે, પણ તેંપી આજ વેર તેને જીટકામાં સપડાવવા કાંઈ કીધું નથી એ માટે મને બહુજ અફસોસ થાય છે! દીકરી મારાં ભવીષમાં બનનારા જરૂકારક બનાવની આગાહીથી હવે મારાં હાડે હાડ ધુજેજ! માંગનારાંએને હાથનાલી આપી હું વધુવાર આવી ભપકાભરી જરદાર સ્થિતિમાં કદીપી રહી શકનાર નથીજ અને એકબારગી જે સહેજપી સંસારો બાહર જવા પામે કે હું તો તદ્દતજ ગરીબાઈની કંગાલ્યટમાં ગમડી પડયોજ, તો યાદ રાખજે દીકરી કે ધનવાન ને આગેવાન ચાપલુસીખેર પોર્યાઓ હાલ તારી પુડે પુક ભમરા માફક ભમેજ તેમ તે વેલા તારા જેવી ગરીબ થયલી લાચાર એચાર પોરીનો કોઈ ભાવપી પુછશે નહીંજ! દુન્યા મતલબની છે! ચલકતી ચામચામનાં ચલકાટ ઝલકાટમાંજ આજ ને કાલ તો માન અને શોભા સચવાયલી છે. સમજી” અને હયાં તેણે લાંબો નિશ્વાસ ફેંક્યો.

“પણ પપા તેમાં તમે શું મારે વાંક કાઢેરાજ! હું તેમાં સું મારું માથું ફેરી લોહી કાઠું! મુતું નશીબપી એવું એ આંગણ આગળનું આગળ દોરેજ કે જે વેલા એક દિવસ ચાલ્યો ચલાવ્યો ધન મારા હાથની ઓફર કરતો મારી આગળ આવ્યો અને પોતાની મનની બત્રી મુરાદનો પાક એકરાર કરવા તૈયાર હતો ને તેજ કટોકટ અભાગણી ઘડીએ પેલી રાંડ કાભા ગવરનેસ દુકતી ત્યાં એકાએક કવાબમાંનાં હાડકાં માફક આવી નડી ને તે દીવસથી તે આજની ઘડી વેર મેં આશા રાખીજ કે ધન ખીજી વેલા પોતાની ઓફર કરવા મારી આગળ આવે, પણ અફસોસ, કે હું મારા વિચારમાં હુમકાજ! આએ ધનપી મને તો કોઈ ઉલ્લુનો પડો ને પારખુંતુ પુછડું લાગેજ, કાંચકે અભાગણી ઘડીથી પેલી રાંડ નાપાક ગવર-નેસને જોધને જોધ, તે ઘડીથી તે રાંડનાં એબલગામણાં ચહેરાપર એખી તાણુખી પમાડનારી કીસમે મોહી પડયો, ને તે દિવસથી મારી સાથ વધુ વખત પાસ કરવાને બદલે આએ રાંડ કોઈ હીણાંછીણાં રખડેલ અને મુવાં

હુચ્છાં ચોતાં રખડતાં રવડતાં માયઆપની એવીજ ખંધી ને એઅન્નગામણી પેટખરી પોરી પર હવે ઓધાઈ પંથરાય જાયજી, તે મને શું જોવાની આંખ નથી ? ને પપા, જે જીવાનનું દીવ્વ મારો તરફ નહીંજ તેવા સાથ માત્ર દોડતની કોભ અને કાકચને ખાતર મને તેની સાથ પરજીવાની બોંહસ કરોજી તો તેવો જીવ્વમાત હું કેમ ખમી શકું ?” જરનો ચહેરો બોલતાં બોલતાં ગુસ્સાથી લાલ બની યો.

“ પણ ગરીઆઈમાં અવત્યાં મારવાનો જીવ્વમ તું કેમ ખમસે તેનો વિચાર કર, દીકરી ! હું ખીખારી થવસ તો તુંખી થશે તો પછી તુંને ગરીબીમાં અવત્યાં મારવા પરસે સમજી. તું આહરથી તો મોબાદાર ને વગદાર સરની છોકરી છે મગર આતેનથી સાધારણ ગરીબ વરગથી હાલ કોઈખી પ્રકારે ચઢતી પંકતીની નથીજ. તું જોયજી કે જાણેજી કે ધન અદેખાઈ ઉપગ્નવનારી હદ મુધીનો પેલી ગવરનેસ ગરીબની પોરી ઉપર શીદા બની રહયોજી અને તેના સહવાસમાં મુખ સમજી તેની સોડ સાંધવા તે નીરંતરજ તલ્પી રહયોજી ! અગાઉ આજાંમાયના હુકમથી એ ગવરનેસને આપણે હોડમાં કે કેડેખી બેડાં હોઈએ ત્યાં ફટકવાનો જરાખી હુકમ નહીં હતો, ને હાલ ખાસ જાણે કે એજ ધનની સત્તાથી તે આપણી સાથ ભેલાયજી ને તેનાં આગ્રહથી વાતચીતમાં ભેલાઈ ગીતરંગ ગાઈ વધુ ને વધુ ધનને આ હુચ્છી પોરી પોતા તરફ ખેંચેજી. એનો એનો ઉપાય કર, દીકરી, નહીં તો યાદ રાખજે કે આ ગરીબની ખંધી ને પાખંદી પોરી પોતાની ગરીઆઈમાંથી સદાની છુટવા આ લખોપતી જીવાનને એક હાથ કરી તેની સાથ કદાચ પરણી જશે તો તું સદાની હાથ ધસતી કુંવારીજ રહી જવાની. તારી ગરીબ સ્થિતી જો જણાશે તો એક કોમન સખસખી તુંને ધુંખારીને જોયે નહીં, એ મારા બોલને યાદ કરજે. જરા ટક મલવે તુંજ એને ધરીને એની કમુક્કાન લઈ લે, એની પુઠેપુઠે ભમીને કે ફરીનેખી એને તારા છટકામાં સપડાવી બાંધી દે કે પાછલથી પસ્તાવો કરવો પડે નહીં. જર સંભાલજે, પેલા વલી રતન મહેતાની અતરેની આમદથી જો તારું બેળું જેમ જી વરસ પર ગીયું તું તેમજ જો હાલ ચકલમ થયું હોય અને જો અગાઉની જનકેશાંતી હાલ પાછી ઉભરી આવી હોય, અને તેનાં જેવા ભુખરીખારસને ગરીબનાં પોર્યા તરફ જો તારો દીવ્વસોજી બતાવનારી ચાલચલણથી જો આ લખોપતી જીવાનને મચક નહીં આપતી હોય તો તેમાં તું તારી ખાનેખરાખી હાથે કરી કરશે એ યાદ રાખજે. એ ધનની પુઠેપુઠ ફરી પેલી રાંડ ગવરનેસ પોરીનાં કરતાં

ધનની નજરમાં તું ઉંચો અને મોહ્યત્વનો છાપ ખેસાડવાની કોશિશ કર, નહીં તો મારું માનજે કે તું ભવીષમાં જરૂર પડતાસે. જ્યારનો એ રતન અહીં આવી નડયોછ ત્યારનો મને તારી પર જરાખી વીસવાસ નથી. તું આલાંભાયને સમજવી કાંઈખી કરી પેલી રાંડ ગવરનેસને બાહર કઢાવ કે જેથી તારો રસ્તો કાંઈખી કરી ખુલ્લો થાય.”

“પપા—તમે મને ઘણું ધનસહ કરોછ ! રતન મેહતાને મસે મને ઘણું સખત બોલોછ. અકસમાતીક રીતે એ અહીં આલાંભાયનો માનીતો થયો તો પછી શું એનેખી અહીંથી ખરતો કરાવવાની તમારી મતલબ છે ? શું હું લોકોને દેખાડવા ને તેઓની હસીમાં આવવા રતન સાથે વાત નહીં કરતાં ઉંચે મોઢે ફરું ? એમ કેમ અને ? તમે ખોટો શક તમારાં મનમાં લાવોચ. વધી ધનને પગે હાથે લાગતી અને તેને હાથની ઓફર ચાલી ચલાવીને મને વરસ વેચાવા જેવી અને મને હીણપસ્તી અને નીચું દેખાડવા જેવી અકકલ વગરની લાગેછ ! હું મારો ટેકને ટેકાવ છોડી દઈ એમ તો કદીખી તેને પગે હાથે લાગવા જવા મારી આખર ગુમાવું નહીં આહ ! પેલી રાંડ પેટખરી દુકતીને વાસ્તે હું જરૂરજ આલાંભાયને સમ જવસ ને અને તેમ તેને અહીંથી પેડો અપાવવાની હું તજવીજ કરસ. એ મરે રાંડ પેદાની પરતી ને આવતી જતી !” અને જેટલી દેવાઈ એટલી ગાળ દેતી તે ઉડી અને મીઝજમાં ઝડકથી ચાલી ગેઈ, અને તેનો બાપ તેની પાછળ ધીમે કદમે પાછળ ગયો.

આ બાપ-બેટીની સર્વ વાત તથા બેટીની અદેખાઈનાં આતસર્થાં બજતાં જીગરમાંથી નીકલેલી પેટ ભરતી ગાળો ધન હીરામાણેકે શબ્દે શબ્દ સાંભળી લીધી હતી. તેઓ બાજટપર બેઠાં હતાં ત્યારે ધન હીરામાણેક દીનાને શોધતો બાગમાં ઉતરી પડયો હતો, અને આ બાપ-બેટીને બાગના એકાંતમાં ગંભીર ગુફતેગોમાં મશગુલ જેઈ તે તેઓની પાછળની ગીચ ઝાડી આગળ છુપાછુપ માંજનું જેતો ઉભો અને ઉંચે દમે વધતી જતી તાગુખીથી આ લખોપતી શેક્યાએ આ બાપ દીકરીની વાત બરાબર સાંભળી અને તેઓનાં ત્યાંથી જવા કેડે સંધ્યારાનો લાંબો દમ ખેંચ્યો અને ખુદરતથી મલી ગયલા આ નવી જાતના સખકથી તથા ભવીષમાં આવી પડતી મુશકેલીમાંથી કેટલે દરજ્જે પોતાને છુટો થયો જોઈ તે કીરતારની તેણે લાખોલાખ શુક ગુજરી કીધી

જસાવાલાની જરને તે સાલેસ, માયાળુ ગરવી અને નમાનીજ સમજતો હતો, અને પોતાનાં બેહસ્તી બાપનાં ખીલાણાંપર જલેજર જસા-

વાદાની આ જર સાથજ બનતાં તુલીક સ્થાદીની સાજવારીથી એક થવા મરતી વેળા તેનાં આપે ખાહેશ બતાવેલી હોવાથીજ તે ખાહેશને માન આપવા તે આદ્યો ચલાવ્યો હયાં વેર આવીને જરને હાથની માંગણી કરવા તે ગયો હતો, મગર કટોકટ વેળાએ તેનો તાજુખી પમાડનારી હદ સુધીનો અચાંચ થયેલો જોઈ હાલ તે દાદગર દાવરની જગરો જનથી સ્તુતી કરવા લાગ્યો, કાંકે જર કેવી તુમાખી અને મગરર અમળા હતી તે તેઓની વાતચીતપરથી ઝટ અનુભવ્યું હતું, અને જો તે અગાઉ ધન હીરામાણેક આ હગ અને દોંગી છોકરી સાથ કબુલાતથી એક થઈ અંધારી ગયો હતો તો બરીપમાં આવી લુચ્છી મતલબી અને ગણત્રીયાજ ગરર અમળા સાથ છતે પૈસે તે દુઃખનાં માહસાગરમાં સરખસર દુખી જતે એમજ તે ધારતી કરવા પડ્યો.

“એસક જેવી મોનાં પરથી ગોરી ને મીડી છે. તેવીજ આ તુમાખી છોકરી લુચ્છી અને પાખંદી તેમજ અદેખી માલમ પડી આવી” ધન ખખડ્યો. “હીક! હીક! ગરીબો તે જાણે કે તદ્દનજ ગટરમાં નાખી દેવાનાં હોય એમજ એ છોકરી તુમાખી છોકરી પેલી ખીચારી સાલેસ, નમાની, ને ગરવી ગરીબની દીના ગવરનેસનાં પેટપર લાત મુકી તેને રસ્તે રખડાવાનો જે સંકેટ રચેછ પણ તેમાં તે કેટલી હદ સુધીની ક-તેહ પામેછ તે હું ખી જોવસ! મારે મનસે ગરીબ અને તવંગર એકજ સરખાં! મારે મનસે જર અને દીનાં એકજ સરખીજ! જરદાર માલેતુજરની છોકરી છે તો શું થયુ, એ દીનાં કોઈ મુશ્કેલીસ મોહનાજમંદની દીકરી થઈ તો શું મુશ્કેલકો? અને તે દાદગર દાવરનીજ બેદી બતાવત છે! એક સાલેસ, ગરવી, નમાની, તાબેદાર અને ગુણવંતી છોકરી પછી તે ગમે તો મુશ્કેસની બેટી હોય પણ મારે મનથી તે રાજકરતી રાણીજ ગણાય! હીક! હીક! જર! ખુદાની હું શુકરગુજર કરંચ કે તું તારા ખરાં રૂપમાં ઓળખાઈ આવીશ! જોઈકં કે ગરીબ છોકરીને હયરાન કરવાથી નવીજો તુંને કેવો મહેલ!”

અને વિચારવંત ધપે આ લખોપતી સાલેસ જુવાન પોતાનાં અશાંત મનમાં જરદારી અને મુશ્કેસીનો, સાલેસાઈ અને તુંડાઈનો તેમજ બલમ-નસાઈ અને તુમાખનો મુકાબલો આ અને છોકરોઓનો કરતાં તે પોતાનું મન શાંત કરવા કાળે આગની બહાર પડ્યો.

પ્રકરણ ૨૧ મું.

લોકીટ કોણની ?

દીનાં લાભ એક સાંજે બાગનાં એકાંતમાં એક બાજતપર પોતાની વર્ક આસકોટ મુકી આલાંભાયનેમાટે લેસ શુકંતી પોતાનાં સુંદર ખુલ્લખુલી શરોદે ગીત ગાતી નિર્દોષ અદાથી બેસી હતી. અને તેનો સુંદર હલક ધન હીરામાણેક તે બ્યાં બેસી હતી તેની પાછળથી સાંભળતો અને વખાણતો ઉભો હતો, તે આ દીનાંને સહેજ પણ અંશે ખચર હતી નહીં. ગીત ગાઈ રહ્યા પછી ધન કુદકો મારી દીનાંની નજદીક એકદમ આવી ઉભો, અને તેનાં સુંદર હલકે ગાયત્રાં ગીતનાં મીઠાસથી તેનો શ્રવ હૃદયથી બ્યાદા દીલખુશ થયેલો હોવાની પ્રમાણીક અને સાચી સીધારસનાં વખાણબર્યા માયાલુ શબ્દો તે બોલ્યો, જેની મોહ્યતવંતી અસરો હેઠળ દીનાંના મનોહર રૂપસારો ઓશકથી ગોચા લાલ થઈ ગયા, અને મીઠાસથી હસી ધનનો તેની સારી લાગણી માટે આભાર માનવા લાગી.

ધન હીરા માણેક આ ગરીબની છોકરીને તે કશીખી સુગ ધરાવવા યા કચવાયા વીનાં તેની દીલખુશ અને મનપસંદ સામેલગીરી અને હાજરીની આજુ ધરાવતો તેની સોડ સાંધતો હતો. પેહલી હરોલમાં તો આ ગરીબની ગવરનેસને તોફર વર્ગનીજ પંકતીની ગણી તેણીને આગલા હોલમાં યાતો બ્યાં બધાં બેઠા હોય ત્યાં તેણીને કદીખી તે તરફ ન આવવાનો તેની શેઠાણી આલાંભાયનો સખ્ત હુકમ હતો, મગર રફતે રફતે ધન હીરામાણેકે તેવા હુકમનો અનાદર કરાવી દીનાંને તેઓ વચ્ચે છુટથી બેલાવાની અને વારંવાર ખ્યાનાપર પોતાના ખુલખુલ જેવા સુરીલા શરોદે ગાઈ સાંભલાવાની આગેવાની કરવાથી આલાંભાયેખી તે પછી ધણો વાંધો ઉઠાવ્યો નહીં કાંકે તેણીએ દીનાં લાભની સાલેસાઈ, વીવેક અને સભ્યતાથી ઝટ અનુભવ્યું કે જે કે દીનાં એકાદ નિર્ધન માખાપની મુશ્કેલ છોકરી હતી, છતાં તેનામાં એવો એકખી સરમમાં નાખનારો દુર્ગુણ સેહજ પણ અંશે હતો નહીં, મગર તેથી ઉલટું બાણે કે એકાદ જરૂદાર માલેતુજ્જરનીજ કેળવાએલી બાળા હોય એવીજ કીસમથી બધું મનપસંદ અને રીતસરજ તે તેઓની વચ્ચે કરતી જતી હતી.

ગરીબ થયાં તે કાંઈ રસ્તે યા ઉકરદે ફેંકી દેવાનાં નથીજ, એ ધન હીરા માણેકનો વાજખી મળ્યુત વાંધો હતો, અને એવીજ પરોપકારી વર્તણૂકથી ધન હીરામાણેકે દીનાં લામને આગળ પાડી હતી.

અને ત્યારે દહીં ને જોઇતું વૈદે ફરમાવ્યા જેવી ક્રીસમે ધન હીરા-માણેકને દીનાં લામ સાથે એખત્રાં એકાંતમાં તેની સોડ સાંધવાનું ઘણુંજ પસંદ હોવાથી તે તેની પાસેજ ખુશ ટાહેત્રાં કરતો બેઠો, મગર થોડીજ સ્ત્રીનીટમા કવાજમાં હાડકું તેને એકાએક નડવાથી ધન જીગરનાં ઉંડાણથી થોડો ઘણો કચવાયો તેઓની વાત વચ્ચે ખત્રત્ર નાખનાર કોઇજ નહીં પરંતુ જરનો આપ જલેજર હતો. તે તો આ ખંતેને આગનાં એખલાં એકાંતમાં ખુશ ગુફતેગુમાં મસગુલ જોઇને હૃદયથી જ્યાદા તાગુબ થયો, મગર પોતાની અગ્નએથી જીગરમાંજ છુપાવી જાણે કે કશાંમાં હોય નહીં એમ હસતે મુખડે તેઓની નજદીક આવ્યો. ધન હીરામાણેકને પોતાની દીકરી જરની સોડ સાંધવાને ખદલે આ ગરીબની છોકરી સાથે દીનપ્રતીદીન વધુ ને વધુ ભેલાતો જોઈ આ શેડયાનું દરેમંદ ફિલ હૃદયથી જ્યાદા દુઃખી થતું હતું, કાંકે ધન હીરામાણેક અકક્લ વરીક કમુલ ન કરી શકે એવી ક્રીસમનું જો એ મલાહજબયું કામ કરે યાને ધનવાન આગેવાન ખાન-દાનની મનોહર જર સાથે સ્વાદીનાં ગાંડથી એક થવાને ખદલે પેલી કંગાળ પોરી સાથે ચોકડું ગોડવવાની સર્યામ હેમાકાટ કરે, તો બેશક તેની સર્વ ધારેલી ઉમેદ અને મુરાદનો કોટ આંખનાં પલકારામાં ધરરધુસ તુડી પડે અને વળી તે સાથે પોતાની અતંગ સ્થીતીમાં વધુ લાચારીમાં આવી પડે તો લોકમાં મોહ દેખાડવું તેને ઘણું ભારી પડી જાય. એક પળમાં તેને લાખો વિચારો પોતાનાં અશાંત મનમાં કીધા, અને ધીમે કદમે જલેજર ખાજટ આગળ આવી ઉભો, જ્યારે એતેફાક દીનાંની વર્ક ખાસકેટ જે જમીન ઉપર મુકી હતી તે ને અચાનક અજાણતાં જલેજરની લાટ લાગવાથી તે ખાસકેટ ઉડલાઇ પડી અને અંદરની દરેક સ્ત્રીજો વેરવીખેર જમીન પર પડી. જલેજર વાંકો વળી ખાસકીટ લેવા કરતો હતો તેવામાં દીનાંએજ વાંકી વળી તે ખાસકીટ લઈ ખાજટ પર મુકી, અને તેમાંથી ખાહર પડી ગએલી સ્ત્રીજો પાછી ખાસ-કીટમાં મુકી. ખાસકીટમાંથી કાંઈ ચલકતી સ્ત્રીજ એક ખાજુ પડવાથી જલેજરે વાંકો વળી તે લીધી અને દીનાં લામને તે આપવા જતો હતો, તેવામાં તે એકદમ ચોંકી હાથ ખેંચી ઉભો અને તે સ્ત્રીજને એકકી ટગરે જોતો ઉભો. તે હાથીદાંત ઉપર કોઈ મર્દની ચીતારેલી તસવીર સાથની શુશીભીત લોકીટ હતી, કે જે સખી આસપાસ જીણાં જીણાં મોતી મંદી

લીલાં હતાં. જાણેજર તો આ લોકીટની સખીનેજ એકકી ટગરે જોવા પડ્યો, પછી એક લાંબો દમ ખેંચી દીનાં તરફ શકમંદ નજરે થોડીક પણ જોઈ તે બોલ્યો. “ મને તુંને પુછવાની એચ્છા ખી કરવી પડેછ, તે માટે દલગીર છેડે, પણ આએ લોકીટ તારા કબજામાં કાંઈથી આવી તે જાણવાની મને ઇતેજારી લાગેછ.”

“ તારે શું તમે આએ ચહેરાને પીછાણેછછ ?”

“ તું શું એને પીછાણેછ વાર ?”

“ નહીંછ ! મને કાંઈ ખબર નથીજ ! એતો આજ જ એક વર્ષ પર ઘણીજ અકસમાટીક રીતે મારા કબજામાં આવીછ. એ લોકીટનો ઘણી શોધવા મેં ઘણીખી જુસ્તેજુ કીધી પણ હું તેમાં ફતેહ પામી નહીં ! જેની પાસથી તે મેલવી તેનું નામ નાજનમાય નવલખી હતું.”

“ હેં ! શું ! નાજનમાય નવલખી !” જાણેજર પોતાની યાદદાસ્ત તાજ કરતાં વિચારવત ઢપે બોલ્યો. “ મને કાંઈ એ નામ ધ્યાન આવેછ. પણ એની પાસ આએ સખી કયાથી આવે ?”

“ પણ જી એ સખી તમે જોલખી ?”

“ અજાત નહીં કાંય ? એતો મારી મરનાર ઘણુયાણીનો એક પુરો ભઈ માણેક દાવર જે હાલ હું ભુલતો નહીં હોડે તો ચીનમાં હોશે. આએ નાજનમાય નવલખી કોણ, તે એની સખી સાથની લોકીટ એનાં હાથમાં કેમ આવી તે હું પુછાવી મંગાડે ? કેવી રીતે એ તું મેલવી શકા ?”

“ જી ! જ વર્ષ પર હું એક ઠેકાણે મ્યુઝીક ટયુશન આપતીતી ત્યાં કોઈ કોઈ વાર મારી બાઈને આએ નાજનમાય નવલખી નામની બૈરી મલવા આવતી મને મલતી હતી, તે હમારા વચ્ચે વાતચીતનો વેહવાર હતો પણ ઘણાં કાંઈ સહીયારાં નહીં હતાંછ ! એક દિવસ મારી આગલ આએ લોકીટ લઈ આવી તે અંદરનાં મહેલાં બે મોતી ખરી પડેલાં હોવાથી તે મને આપીને કોઈ પંચીગર પાસ પાછાં જડાવવા મને અર્જ કીધી, તે મને તે લોકીટ સ્વાધીન કીધી. વચમાં ચાર એક દીવસ રહી પંચીગર પાસ મોતી જડાવી હું મ્યુઝીક ટયુશન આપવા ગેછ તો મારી બાઈએ જણાવ્યું કે કાંઈ ચોક્કસ સંસારી ખટપટ થવાને લીધે મારામારી કરા. નાજનમાય તો ત્યાંથી જતી રેહી, અને ક્યાં ગામ ચાલી ગેછ તે પતોજી મલતો નથી. લોકીટ તે પછી મારી પાસેજ રહી. નાજનમાયને શેધી કાઢી લોકીટ તેને

સ્વાધીન કરવા અનેક પછાડા માર્યા, પણ ફેકટ, તેની આજ લમન ધનનસલ મલની નથી. મને તો ખચરખી નહીં કે આ સખીમાંના અલ્પ તમારાં મરનાર મોહરદારનાં ભાઈ થાય ! કેવું અજબ જીવું !”

ઉંચે દમે જાણેજરે આ હકીકત સાંભળી. તે દીનાં લામને શકમંદ નજરથી ટીકતો ઉભો. આ વાત તેનાં ધ્યાનમાં ઉતરી શકી નહીં અને આ છોકરી અધાં પાટયાં ગોઠવતી હતી એમ શંકાથીજ અની દીનાં લામ માટે તે તરેહવાર ખુરા વિચારો પોતાનાં મનમાં લાવવા પડ્યો. પેલી લોનીટ દીનાંને પાછી આપતાં તેણે પુછ્યું

“ વાડ એ નાંગંમાય કદમાં કેવી હતી ?”

“ જી, કદમાં તેવણુ ઠીગણું, અને ગોલ ભરેલું મોઢું હતું, નેચહેરોખી જોનારને ખુશ કરે એવો નખરાંઆજ હતો ! પોતે નવલખી સાથ પડ્યા અગાઉ તે નાંગંમાય મીસ્તરીને નામે ઓલખાતીતી—”

“ હેં ! એમ ! તારે તો હું ધાડંછ તેજ-તેજ એ હોવી જોઈએ— આહ-હું એ ઐરીને તો વરસા થયાં મરી ગયલી ધાડંછ આહ-તેજ ખરાખર તેજ ” અને એમ બોલતાં અગાઉની કાંઈ ગમખવાર કાંહણીની યાદ તેને તાજ થઈ હોય એવી કીસમથી તે વિચારવંત ઢપે ઉભો, તેનો ચહેરો સહેજ જદ મારી ગયો, અને એક લાંબો નિશ્વાસ ફેંકી તે ત્યાંથી ભારી કદમે વિચારોમાં ગીરફતાર અનેલો ચાલી ગયો. નાંગંમાય નવલખીની અને લોકાટની અચાનક વાત સાંભળવાથી તેનાં ચહેરામાં હદથી જ્યાદા ફરફાર થઈ ગયો હતો. તે આ ઓરતને ખરાખર પીછાણતો હોય યા તો આગલાં વરસોમાં તેની તરફથી કાંઈખી સારો કે નરસો નતીજો મળ્યો હોય એવીજ કીસમથી જદ મારી ગયલા શીકા ચહેરાથી ગભરાટની અદાથી જાણેજરને ત્યાંથી ચાલી જતાં જોઈ દીનાં લામ કાંઈ ઓછી તાજુબ થઈ નહીં.

પ્રકરણ ૨૨ મું.

એક જફાકારક કાંહણી.

જાણેજરનાં ત્યાંથી જવા કેડે દીનાંએ ધન હીરામાણેકને પુછ્યું “ તમે આજે માણેક દાવરને પીછાણતા હોશોજી !” અને દીનાંએ પેલી સખીવાલી લોકાટ ધનનાં હાથમાં મુકી.

“ નહીં ! મેં કાંઈ એ માણેક દાવર તે આએ જાણેજરનાં સાળાને જોયો નથીજ, પણ એને લગતી લાંબાંણુ હકીકત મારે કાને આવીતી ખરી. ખરેખર ઘણો મનોહર અને દસામદાર ચહેરો છે ! ખેશક જાણેજરનાં મરનાર મોહરદાર કરતાંતો ચહેરો ઘણોજ સોહામણો છે.”

“ ત્યારે તમે શું તેવણુને જોયલાં કેજી ?”

“ નહીંરે ! તેનો ખીચારી ચોક્કસ સંજોગો વચ્ચે પોતાની દીકરીનાં જનમ પછીનાં ખીજાં અકવાડ્યામાંજ ખેલ નતનીન થઇ. પોતાની માતાની સખી સાથની લોકીટ કોઇ કોઇવાર જરણાનું પેલડેજ તે મેં જોઇજ. પણ અજાણ જેવું તો એ છે કે માય અને આ દીકરી જરનાં ચહેરાને ઘાટઘટમ વચ્ચે આસમાન જમીનનો ફરક લાગેજ, એટલુંજ નહીં પણ જર તો પોતાનાં બાપ જેવીખી લાગતી નથી. તદનજ જુદાજ ચહેરાની લાગેજ. કોઇ સગાંવાહલાંમાંખી એવો ચહેરો મળતો આવતો નથી એટલી જુદા ચહેરાની એ લાગેજ ! દીનાં હું સાચો એકરાર કરુંજ તે તું માનસે નહીં પણ બાજે વેલા જાણે કે તારો ચહેરો જાણેજરનાં મરનાર મોહરદારને મળતો આવતો હોય એમ લાગેજ.”

“ એમ ? નહીંજ એ મારા માન્યામાં નહીં આવતુંજ.”

“ નહીં, આ મારો પ્રમાણીકે એકરાર છે, ને તેમાં જાણેજરની વાતથી ટેકો અને કેટલે દરજ્જે સામેતી મલેજ, કે મુંબાઈ હતાં ત્યારે જાણેજરે તુને પેલડવેહલી એકદમ જોઈ ત્યારે તેવણુ સરખામણીથી તાજુજ થયાતા ! જર તો જ્યાર ત્યાર પોતાની માતાની લોકીટનો ચહેરો જોઇ તારા ચહેરાનાં મળતાપણાં માટે ઘણી અજાણ થાયજ. તે ચહેરામાંની માયાભરી આંખો, તેમાંનો ચહેરો સોભા આપે એવું જીજી નાખ, અને તેવીજ ધપજપનો મુકાબલો સેહેલાઇથી તારા મનોહર ચહેરા સાથ થઈ શકે. ખરું કેહુંજ કે જરની મરનાર માતાનો આખેહુજ મળતો ચહેરો જેટલો તેની પોતાની જણેતી દીકરી જરનો નથી મળતો આવતો તેટલો તુંને મળતો આવેજ ! ચણું તાજુખીમયું છે, દીના !”

દીના આવી સાચી સીધારસથી જરાખી હર્ષથી પ્રજુલ્હીત થઇ નહીં. તેણીએ સર્વ શાંત ચહેરે સાંભળ્યું અને ધીમેથીજ જવાબ આપ્યો “ દુન્યામાં બાજે વખત મળતાં ચહેરાનાં અનેક આવી શકે તેમ મારેખી ચહેરો મળતો આવતો હોય તેમાં હું અજાણ થાઉં નહીંજ. જુઓની પેલડી હરોલમાં તો મારો ચહેરો પોતાનાં મરનાર કાકાની દીકરી મરનાર પરીજ

શેડનાનાં જેવોજ આમેલુખ મલતો આવતો જોઈ, જાંહાંગીર શેડ તે મરનારનો ભુત જોયો હોય એમ મને જોઈ બાજે વખત ચોંક્યા. વળી તમે કહો છો તેમ જરયાનુનાં પપા જલેજર શેડની પોતાની મરનાર મોહરદારનાં જેવોજ મારો આમેલુખ ચહેરો જોઈ પેહલી મને જોતાં સમેટજ ચોંક્યા. ત્યારે શું મારા ચહેરામાં એવું જાદુ ભર્યું છે કે જવાનાંજ ચહેરાને મલતો મારો ચહેરો આવેછ. તે દહારે પેલા અગ્યારીપરનાં પંકડી આયા તેની મને જોઈ છ વરસની વાતપર અહીં જાંહાંગીર શેડની મરણ પામેલી સગીનાં જેવીજ હું આમેલુખ દેખાવાથી ભુત જોયો હોય એમ ચોંક્યા ! અજાણ જેવું ! તારે આએ લોકીટમાંની સખી તો કંઈ જલેજર શેડનાં ઘણાણીનાં ભાઈની નીકળી પણ તારે તેવણ અને આ નાંજાંમાય સાથ શું એવો ઘાડો સીધો યા આડકત્રો સખધે હતો કે ભેટ દાખલ આ લોકીટ નાંજાંમાયનાં હાથમાં આવી ! શું તેઓ વચ્ચે જનકેશાની હૃદયી જ્યાદા હતી ?”

“ હા તેમ ઉતું ખડં એમ મેં સાંભળ્યુંતું. વાત એમ છે કે માણેક દાવર પોતાની બેહેનને ત્યાં પહોંચેલા ઉતરેલો તે દરમ્યાન આ નાંજાંમાય સાથ ખુબ પીછાણ પડી અને કદાચ તે જનકેશાની પરથી વાત વધીને કદાચ તેઓ ઘણી-ઘણીયાણીથી થઈ શકતે ખરાં પણ માણસ ધારેછ શું ને ખુદા કરેછ બીજું ! આએ નાંજાંમાય તે વખતે જલેજર શેડને ત્યાંજ હોવાથી આ માણેક દાવર તેની નખરાંબાજ અને મતલબી ધપછપને ખુબસુરતીથી અંજાઈ લોભાઈ ગયો ને મોટાં ખાનદાનનાં આ જુવાન્યાને તેણીએ પોતાની લભાસ ને નાંજેનખરાંથી હાથ ફરી લીધો, ને આ ભોલા જુવાને તેની સાથ લગન કરવાનું નક્કી કરીધું.”

“ પણ મેં તો એમ સાંભળેલું કે આ અધી લયલા મજનુંની વાત એ બેહસતનને જેવી ખચર પડી કે લાગલી નાંજાંમાયને લઈ બાહરગામ ચાલી ગઈ ને થોડા દીવસ બાહાર ગામજ રેહવા દેઈ આડકત્રી રીતે પોતાનાં જરદારને આગેવાન ખાનદાનનાં ભાઈનાં લગન આવી મુકલેસ ને લુચ્ચી સાથ થતાં અટકાવ્યાં. ખરી વાત કે શું ?”

“ હા-તું કેહછ તે બરાબર છે-પણ મારા વિચાર ને મત પ્રમાણે જલેજરનાં મરનાર મોહરદારે પોતાના ભાઈનાં લગન આ ગરીબની છોકરી નાંજાં સાથ અટકાવવામાં દાહપણ કીધેલું નહીં કેહવાય. બેશક, નાંજાં તેની બેહેનને ત્યાં સાધારણ નોકર યા કમપેનયન તરીકે ઉતી એ વાત ખરી પણ તેની અસાધારણ ખુબસુરતી પર માણેકે અંજાઈ લોભાઈ તેની સાથ

પરણુવા માંગ્યું, અને તેની પોતાનાં ખાનદાનની ટોચ અને ટેક રાખનાર બેહને આ લગનની વાત અડછતી જાણનાં જે પગલું ભરી તેઓનાં લગન અટકાવ્યાં તેમાં મારા ધારવા પ્રમાણે મોટી ગફલતી ને લુલ્લ કીધેલી કેલવાય. રાગને ગમી રાણી ને છાણા ઠાપતી આણી ! માણેક જરદાર અને આગેવાન ખાનદાનનો હતો અને તે આ નાંજા જેવી ગરીબ વર્ગની અયણા સાથે પરણુવા માંગતો હતો તો તેમાં ખોટું શું હતું ? ગરીબ તે કાંઈ નાખી દેવાનાં નથીજ. તેઓમાંના કેટલાંકો તો એવી હદ સુધીનાં ખાલેસ જીગર અને અમીરી ખવાસ ધરાવતાં જણાયજ કે જેઓ જરદાર માલેતુજીર કરતાં લાખો દરજ્જે સર્વોત્તમ માલમ પડેજ. તે કીરતારની કરમઅક્ષેસથી હું લખોપતી થયોજ પણ આગલી મારી ને મારા મરનાર પીતાની કંગાળ સ્થિતી હું જોકે લુલી જતો નથીજ ને એકતારગી જે હું મારી આવી જરદાર માલેતુજીર હાલત વચ્ચે મારાં સુખની સાગેઈ તરીકે કોઈ ગરીબની રાંક છોકરી પસંદ કરું તો તેમાં ખોટું કીધેલું શું કેલવાય ? તેમજ માણેક દાવરે પેલી નાંજામાય જેવી ગરીબની છોકરીને પણવા ધાર્યું ને તેમાં તેની બેહને ફાંચડ મારી તો તે કામ મને તો ધણું જામુન ને અધર્મી લાગેજ. નહીં વાર ?”

“ નહીંજ ? તમારા મન સાથે હું મલતી નથીજ ! મેં તો એમ સમજ્યું તું કે આએ નાંજામાય જેવી બાહરની ખુશસુરતી ધરાવતીતી તેવી બાતે નથી મેલી કપટી અને ખરાબ હતી, અને ગમે તેવી ગરીબ હતી પણ સાલેસ ઓરતને ન જાજે એવી નખરાંબાજ અને મતલબી હતી, અને માણેક દાવર આવી લુચ્છી બદમાસ ને ખરાબ ઓરત સાથે વેલસો પરણી ધીરેથી પસતાવો ન કરે, પોતાના તોખ્ખી ને અમીરી ખાનદાનને એમ ન લગાડે એવાજ ધરિદ્રથી તેવનની બેહને લગન અટકાવવા જે વેલવાડ પગલાં બધાં તે ખુદ ખુદાને બાર વેરનીપસંદગી પામે એવાં તદ્દનજ રાસ્ત ને દરસ્ત હતાં એમ હું માનુંજ. ગોલાય સાથે કાંવચ લેલાય નહીંજજ ”

“ એમ કે ? હોયખી-પણ, ત્યાર પછી તો માણેક દાવરે પોતાની બેહનની આ લગન અટકાવાની ઠગબાજી માલમ પડી આવવાથી તે તો એકદમ દેશાવર ગીયો ને આજે ચીનમાં તે લખોપતી વેપારી તરીકે બાણીતો છે.”

“ ને હવે તેવણ એક કંગાલ કમીનીને લુચ્છી મતલબી ઓરત સાથે લગનનાં ગાંઠથી પોતાને છુટા કરવા પોતાની મરનાર બેહનને ખરાં હિસાબ વચ્ચે યાદ કરતા હોસેજ.” દીનાએ વચ્ચે ટાહુકો મુકયો.

“ત્યાર પછી તો તે ખીજ સાથે પરણી ગેઈ. તેઓને ત્યાં એક છોકરીનો જન્મ થયો જે પછી તેનો વર ખીચારો મરી ગયો.”

“અને જલેજરનાં મરનાર મોહરદારે કદાચ આજે નાંજાને સદાય થઈ હોશે વાઈ!”

“નહીં! ત્યાર પછી તો એવો કમનશીબ અને દુઃખી અનાવ અન્યો કે મરનાર ખીચારી પોતાનાં આ ઘણી જલેજરને પડખેથી નાહસી આ નાંજાંમાયનાં ઘેરમાં આસરે શોધતી આવી અને ત્યાંજ પોતાની સસારી જાંજલો વચ્ચે એક ખેડીનો જન્મ આપી નાંજાંમાયનીજ હાજરીમાં તેનાંજ ઘરમાં મરનાર ખેડસ્તનશીન થઈ. આ જજાકારક કાંહણી મારા પપાએ કહેલી મને યાદ છે! મરનાર ખીચારી એકાએક ઘણી કાચા કાનની ખની ગેઈ, અને પોતાનાં ઘણી જલેજર માટે તેણીને ઘણો મજબુત ને ખુરો વેહમ પેડો. ને એતો પારકા અખળા સાથે ઘણો સંબંધ ધરાવતો હતો, એમ વેહમ રાખી મરનારે ઘણીજ સખત મારામારી કીધી, અને કાચા કાનની ખરાખીમાં આ વરવહુ સદાનાં જુદાં પર્યાં અને મરનારે પોતાનાં ઘણીનો આસરો છોડી પોતાની ખેજવની હાલત સાથે આ નાંજાંમાયનાં ગરીબ જુકડાંનોજ આસરો લીધો ને તાંજ ખીચારી આજે જરને જન્મ આપી પોતાનાં ઘણીની હાજરી યાતો દીલાસા સધ્યારા વિનાં દુઃખમાંજ માર્ગે લાગી. જલેજર મરનારને પોતાને અંગણે લાયો ને નાની ખુચીને તો નાંજાંનીજ સંભાલ તણે રાખી. જલેજરે કાંઈખી અઘટીટ પગલું ભર્યું હતું કે કેમ ને તો કોઈ જાણતું નથીજ. પોતાની મરનાર મોહરદારનાં જજાકારક મોંતથી નેવણને ઘણો ખુરો ફટકો લાગે, ને પોતાનો ગમ વીસરાવાને લોક નીંદામાંથી છુટવા એકદમ જલેજર પોતાનો અંગણો અંધ કરી દેશવટો ભોગવવા ગીયા અને આજે જર નાંજાંમાયની સંભાલ તણેજ ઉછરવા લાગી. એ વરસ વેર પોતાનો ગમ ભુલાવવા જલેજર અહીં તહીં ભટક્યા કીધા, જે અરસામાં નાંજાંમાય તરફથી જરને હવે પોતાની સાથે યાતો ખીજે કેડે રાખવાની આજુજી કરવાતું કાગળ જલેજરને મળ્યું, કાંકે નાંજાં પોતાની દીકરીને લઈ ખીજે કેડે જતી હોવાથી, નાંજાંએ જરને જલેજરની સંભાલમાં સોંપવા આપપર લખી જણાવ્યું, જે વેળા પોતાની દીકરી તરફનો ખ્યાર ઉભરવાથી જલેજર નાંજાંમાયને ત્યાં ગીયો, ને પોતાની ખેડી જરને નાંજાંને ત્યાંથી લઈ આવી પોતાનાં સગાંને તાંહાં રાખી વલી પાછો તે દેશાવર આવી ગયો. નાંજાંમાય તો તે પછી પોતાની દીકરીને લઈ કોણ જાણે કાં ગેઈ તે આ જલેજરનેખી મુદ્દલજ માલમ પડ્યું નહીં, ને તે

જીવતી હતી એમ આજેજ તારે મોંઢેથી આ લોકીટ એતેકાક જોવાથી સાંભલ્યું ને જાણ્યું. ખરેખર ઘણીજ જઠારકારક કાંઠણી કેલવાય. મરનારે પોતાનાં ઘણી માટે એવો ખુશ વહેમ રાખ્યો નહીં હોતે, તો સંસારનું આવું સત્યાનાસ થઈ ઘણી જીવાન વયે કંગાલ્યતમાં તે ખીચારી માર્ગે લાગતે નહીંજ, પણ ખીચારી કાચા કાનની ખરાબીથી નીંદાનો ભોગ થઈ પડી. કોઈ બદમાસોએ પોતાની મોજને ખાતર આ સુખી ઘણી-ઘણીયાણીનાં સંપીલા સંસારનું સત્યાનાસ વાળી નાખ્યું! એક અબજા પોતાનાં ઘણી માટે જો પોતાનાં મનમાં ખુશ વેલમ લાવી રાખી તેને માટે ખુશ વિચારી કાચા કાનની ખરાબીની જો સંસારની કીસ્તીને નાશકારક તોફાન વચ્ચે સપડાવી નાખે, તો તેવી અબજા માહભારટ અપરાધની જેમ હયાં તેમજ તે કીસ્તારની નજરેખી એકસરખી ગુનેહગાર ને તકસીરવાર કેલવાય ને લેખાય!”

“મને તો લાગેછ કે આએ વર-વહુ વચ્ચેનાં વીયોગ ને કંકાસનું મુલ નાંજાંજ હોવી જોઈયે. પોતાનાં લગન અટકાવ્યાં તેના કોથમાં કાંચ નહીં આએ લુચ્છી વેરથી પાપી બક્ષાએ ઘણી-ઘણીયાણીને જીદાં પાડવાનું માહભારટ પાપ કીધું હોય, ને તેમાં પોતાનું વેર કાંચ નહીં લીધું હોય?”

“હોયખી- તે હું જાણુતો નથી કે જાણેજર અને મરનાર વચ્ચે કોણે કંકાસ સોધાવ્યો. પણ આવી જઠારકારક કાંઠણી યાદ કરવાથી મારું દીલ ખરેખરજ આજેઈ થયુંછ, તેથી હું અહીં આયો તે અગાઉ જેવા મીઠાસથી દીલપઝીર ગાયન ગાતીતી તે ગાઇ સંભળાવી મારાં દીલને ખુશ કરવા તું આતુર રેહશે એવી આજુ ધરાઉંછ.”

“હાહ! કાંચ નહીં, લેઓની તમારું દીલ ખુશ કરવા હું મોટી ખુશીથી ગાવસ.” અને પોતાના વાંસલી જેવા જીલજીલી હલકે એવું તો દીલપઝીર અને દીલકશ મધુર ગાયન ગાયું, કે જે સુરીલાં કંઠમાં જાણે કે આખી દુન્યાનો મીઠાસ અને પમરાટ, આખી ખલકતનું સુખ અને મોજ, સમાએલાં આ ધન હીરામાણેકે તે વેલા અનુભવ્યાં!

પ્રકરણ ૨૩ મું.

કાન આગળની ચોગરીની નીશાની.

ગાંધાંગીરને માથાંમાં થયેલો જખમ રૂઝ વધ્યો. તે દીન પ્રતિદીન ઉદાસ બેઘાબલો અને કાયલી બની રહ્યો હતો, કાંકે તેને એટલી હદ સુધીનું કરજ હતું, અને માંગનારાંએ તેની ઉપર ખાનગીથી એવું તો દબાણ કરતા હતા, કે હવે તેઓ ગાંધેરમાં આવી ગાંધાંગીરને સતાવી તેની આખરનું ગાખરું કાઢી નાખવાની સખ્ત ધમકી આપતા હતા. 'પરીન પેલેસ' તો જુગારી છાકટાએ અત્યાર આગમ્યનો છુપાછુપ મોટંગેજ મેડ્યો હતો. 'પેલેસ'માંથી નોકરનફરોને કાઢી મુકવા, પોતાના કાકાસસરા ગલેજર અને તેની બેટી જરને પોતાને વતન જવા, તથા ખીજાં કાઢનેખી પેલેસમાં ન રાખવા, અને મોઢીઘટ પાર્ટીઓનાં ખરચ ન કરવા અનેક વેળા આ બદમાસે પોતાની ઉડાઉ મોહરદાર આલાંમાયને કહી ઝુંબેસ ચલાવી હતી, મગર ખુરાં પરીણામોની કશીખી પરવાહ કે કનવાર કર્યા વિનાંજ તે તો અગાઉ મીસા લજ પાર્ટીઓનાં રંગરાગમાંજ પોતે મોજ અને સુખ માની લેતી હતી. પોતાનાં કાકા ગલેજરને તથા તેની દીકરી જરને પોતાનાં ઘણીની બોલસ ખૂર તેની ગમે એવીખી ના મરજી છતાંખી પેલેસમાંજ રાખી મુક્યાં હતાં અને એટલાંથી ન ધરાંતાં ગણેકે પેલેસ તે કાંઈ એકાદ ધર્મશાળા યાતો મુસાફરખાતું હોય એવી કીસમથી આલાંમાયે રતન મેહતાની બેહન મેહરાં નેખી ખાસ પેલેસમાં સાથે લાવી રાખી હતી. આ ઉડાઉ અખળાનો જન રતને બચાવેલો હોવાથી તે એટલી હદ સુધીની તેની ઉપર શીદા બની હતી કે ગણેકે પોતાનાં જન બચાવવાનાં બદલામાં તેની ઉદાસ કાયલી અને નખળી બેહનને પોતાનાં 'પેલેસ'માં રાખવાની બોલસાબોહરી કાઢી હતી, અને મેહરાંની મતલબ પેલેસમાં આવી વસવાની જરાખી ન હતી, છતાં પોતાનાં એકાંટવાસમાં ગમગીન બેસવાનાં કરતાં આવી મોટા લોકની કંપનીમાં કેટલે દરજ્જે સોહવાઈ જશે એવી પોતાના ભાઈની વીનંતીથી તે પોતા સાથની નાની ખુચી ગુલાં સાથ પેલેસમાં આવી વસી હતી, અને આલાંમાયની નાની ખુચી હીરા સાથ આ નાની ગુલ એટલી હદ સુધીની પલોટાઈ ગઈ હતી, તેઓમાં એવો તો ખુદરતી ખેંચાણકારક ખાર ખાઝી ગયો, વલી તાણુખી પમાડનારી હદ સુધીના બંનેના ચહેરા જેમ મનોહર

તેમ કેટલે દરજ્જે એટલા તો મલત્તા આવતા હતા કે તેઓ અને બેહનોજ હોય એવી કાસમથી અકેકનાં ગળામાં હાથ ભેરવી આસપાસ આગો દિવસ ફરતાં જોઈ સર્વે કોઈ અજબ થતાં હતાં.

ત્યારે જાંહંગીર પોતાને થયલા અકસમાતમાંથી સાગ્ને થયો હતો છતાંય પોતાના ઓરડામાંથી બહાર પગ મુકતો ન હતો, એટલુંજ નહીં પણ પારકાને તે પોતાને ઓરડામાં આવવા દેતો હતો નહીં. રતન મેહતા તેનો દીક્ષસોજ દોરત હતો, અને આ વેળાથી તે તેની સાથે માત્ર દીનાં લામનીજ વાત કરતો બેઠો હતો. રાત અને દીવસ ઉંઘમાં કે જગૃત સ્થિતિમાં જેમ જાંહંગીરને મરનાર પરીનનો ચહેરો તથા આ દીનાં લામનો ચહેરો સતાવતો રહ્યો હતો તેમજ રતન મેહતાથી દીનાં લામને લગતાજ બેદમાં રાતને દીસ તેનાંજ ખ્યાલમાં મશગુલ ને ચક્રચુર બની રહ્યો હતો.

“ જાંહંગીર, મેં આએ તમારી મરનાર પરીનની સખીને મેગની-કાઈંગ ગલાએ બારીકીથી ચહેરાની રૈનકને તપાસી, તો ઘણું દરજ્જે એ ચહેરો આએ ગવરનેસને મલતો આવે છે,” અને એમ બોલી રતને પોતાનાં ગજવામાંથી મરનાર પરીનની સખી કાઢી જાંહંગીરના ધુજતા હાથમાં મુકતાં બોલ્યો, “ વાઈ, આએ પરીનને દાખા કાનની આગળ આ ચોગરી જેવી નીસાની આ સખીમાં પડીછ તે સાની છે વાઈ?”

“ એ નીસાની સખીમાં છે તે યરાયર છે. એ નાસ્લી ઉતી તે વેલા અકસમાત દાદરપરથી પડી ગયલી હોવાથી કાનની આગળ ઉંડો જખમ થયો હતો જે ઉપર ટાંકાં મારી લીધા હોવાથી ચોગરીની ધંધાણી જવેદાન સુધીની પડી રહેલી છે. પણ તે પુછવાનું કાંઈ કારણ, રતન?”

“ નહીં! ખાલી પુછુંછ! વાઈ, મરનાર પરીન મરી ગઈ તે અગાઉ છેલ્લી તેજ રાતે કોઈ ડૉક્ટરનાં ઘરમાં હતી એમ તમે કહેવોછ તો તે ડૉક્ટર હાલ કાંઈ છે ને—”

“ આહ! તે તો હોમી ડૉક્ટર પોતાની માય હીરાંખાઈ સાથે અત્રે રહેતો હતો ને મારા કાકાએ પોતાનાં પૈસાથી તેને વેજાત મોકલી શીખવ્યોતો! હાલ તો હું ધાઈછ ત્યાં સુધી તો મુંજમમાં હોવો જોઈયે.”

“ અહીંથી થોડે દુર ભુતખાનું કરીને બંગલો છે તેને માટે તમે કાંઈ જણોછ, જાંહંગીર?”

“ હા! મને તો તેનું નામ સાંભલીનેથી ધુજરાં છુટેછ! તેમાં તો ભુતની વસ્તી છે, ને રાતે તે તરફ જતાં આવતાં સોકને ભુત વારંવાર

થેરેછ. અગાઉ અમે વખત અંદર ખુન થયાં હતાં ને તેઓ ભુત થઈ ત્યાં ફરેછ ને લોકોને હેરાન કરેછ.”

“બેશ ! લોકો તો તરેહવાર ગપ્પા મારે, પણ મારા માન્યામાં આવતું નથીજ, પણ વારં, એ ભુતખાનામાં કોણ રહેછ ?”

“ભુતખાનામાં તો મરનાર પરીનની નાનપણની જે ખુદી મુસલમાન નોકર હતી તે એખલી તાંહાં રહેછ ! ભુત-પલીદની વાત તું હસી કાઢેછ, પણ મને તો જ્યારથી મેં તે દહાડે આગમાં એહસ્તન પરીનનો ભુટ જોયો ત્યારથી ભુતની વાતનાં ધુન્નરાં ને લખલખાં છુટેછ.”

“હીક ! હીક ! હવે અંધો ભરમ ખુલ્લો થશે એમ મને તો લાગેછ ! ભુતખાનામાં કોણ ભુત છે, તમારા આગમાંનો કોણ ભુત છે ને આએ ગવરનેસ કોણ છે તે હું અધું થોડા વખતમાં દીવાની જોટ જેવું ખુલ્લું બતાવી દેવસ.”

અને એમ બોલતાં તે જાંહંગીર આગળથી બહાર પડ્યો, અને ધીમે કદમે આગનાં ઉંડાણમાં ઉતરી વિચારવંત ધપે ફરવા લાગ્યો. દીનાં લાંમ કેવા પ્રકારની ખંધી ને લુચ્છી છોકરી હતી તે શોધી કાઢવા પાછળ તેનીજ પુઠ તેને ધરી રાખવાનો તે હાલ કસદ કરતો હતો, જેવામાં એતે-ફાક તેની નજર દુરનાં એકાદ બાજટપર કોઈ ઓરતને એટલી જોઈ તે ધીમે કદમે નજદીક ગયો તો તેને માલુમ પડ્યું કે બાજટપર દીનાં લાંમ ભર ઉંઘમાં પડી હતી.

દીનાં ઉંઘમાં હતી તો તેનો લાખલખ તેના કાન આગળ જખમની ચોગરીની નીશાની છે કે કેમ તેની ખાત્રી કરવા રતનનું મન લલચાયું અને આસપાસ નજર ફેરવી તે તદ્દનજ અળગાં કદમે બાજટનાં છેક લગોલગ નજદીક આગ્યો અને દાયા કાન આગળ વાંકો વળી જેવા પડ્યો, મગર દીનાએ કપાળ આગળથી પોતાના રેશમ જેવા ચળકતા કાળા બાલ એવી તો સીધટથી પોહલાં પત્યાં પાડી નીચે ઉતાર્યા હતા કે બાલથી તેનાં અંતે કાન તમામ ઢંકાઈ ગયા હતા, જેથી રતન કાંઈખી જોઈ શક્યો નહીં. યુ તે પોતાની ખાત્રી કરી લેવા બાલનાં ઝુલ્કાં કાન આગળથી સહેજ ઉંચકી કાન આગળ ચોગરીની નીશાની છે કે નહીં તે જોવાની હામ બીડે ? બેશક, આ એક જોખમભર્યો અને સજ્જતાથી વેગજો અખત્રો હતો તો ખરો. તેનાં બાલને હાથ લગાડવા જતાં જે એતેફાક દીનાં મગી ઉઠે તો ઓરતનાં દીલને આવી હાલતે હાથ લગાડવા

માટે તે હીણપરતી કે નામોશીમાં આવી પડે એવો મામલો હતો, છતાંબી આવો જોખમભર્યો અખત્રો કરવા તેને પોતાની સર્વે હીમત એકઠી કાઢી અને ઘણોજ નજદીક આવી દીનાંનાં દાયા કાન પર પડેલાં આલનાં બુલકાં તેણે ઘણાંજ ધીમેથી ઉંચકવાં, અને કાન આગલનો ભાગ ખુલ્લો થતાં સમેતજ કાન આગળ ચોગરીની નીશાની રતને ખુલ્લી જોઈ અને ધારતી સમેત તે એ પગળાં પાછળ ઉડી ગયો.

જાંહાંગીરે આપેલી મરનાર પરીનની સખીમાં પરીનનાં દાયા કાનની આગળ જેવી ચોગરી હતી, કે જે ચોગરી નાનપણમાં સખત ઘાતી નીશાની હોવાની વાત જાંહાંગીરે રતન આગળ સંભળાવી હતી અને આવીજ ચોગરીની ઈધાણી દીનાંલામનાં દાયા કાન આગળ જોવાથી હવે પછી શું અનુમાન કરેવું તેના વિચારમાં તે ગુંચવણ અને મુંઝવણમાં પડ્યો. શું આ ચોગરીની નીશાની બહરનાંઓથી છુપાવવાને કાજેજ દીનાં આલનાં આવી સુંદર રીતે પર્યાં પાડી કાનનો ભાગ સદંતર ઢાંકી દેતી હતી ? શું ત્યારે મરનાર પરીન જીવતી હતી ? શું ત્યારે દીનાં લામ એક ઠગારી, ધુતારી, પાખંડી અને લુચ્છી અચળા હતી ? શું ત્યારે પરીન શેફનાં તેજ દીનાં-લામ હતી ? તેનાં અશાંત મનમાં એકાદ પગમાં લાખો વિચારો વીજલી વેગે પસાર થવા લાગ્યા.

આ બાબુ રતનનો હાથ તેનાં આલને લાગવાથી દીનાં ઓર્યાંત ચોંકી પોતાની ઉંઘમાંથી બીદાર થઈ, અને આંખ ચોલી આસપાસ જોવા પડી અને પોતાની સાંમે હંમેશ મુજબ રતન મેહતાને જોઈ આ ગરીબની છોકરી એક ભારી નિશ્વાસ ફેંકી તેની સાંમે ટગર ટગર જોતી ઉભી અને તેનાં દીલને શા માટે હાથ લગાડ્યો હતો તે જો મવાલ દીનાં રતનને પુછશે તો તેનો શું જવાબ દેવો તેનાં વિચારનાં વમળમાં રતન ગુચવાડામાં તેની સાંમેજ ઉભો રહ્યો.

પ્રકરણ ૨૪ મું.

તર્યાપાવ !

ચોડીક પળ તો બને એકેકને જોતાંજ ઉભાં જે પછી દીનાંએ ગંભીરાઈથી બોલવાનું શરૂ કર્યું. “હું ધારતી’તીજ કે તમે હોશો! આજને

કાલ જાણે કે મારા પડછાયાં માફક તમે મારા જેવી ગરીબ નોકર વર્ગની સ્ત્રીને કોણ જાણે શા સખખથી પુઠ પકડી હેરાન કરોંછ તે મને સમજ પડતી નથીજી.”

“ દીનાં! તું અત્રે ‘પેલેસ’માં સર્વ બેદબરમોનો મુળ સખખ થઈ પડીછ તે વીસરી કેમ જાયછ, ને તેનું મુળ ઉંડાણથી શોધી કાઢવા માંગુંચ. તાહરે ચહેરે જાંઠાંગીર શેઠની છ વરસ પર મરણ પામેલી સગી પરીન શેઠનાંનાં ચહેરાને એવો તો આખેડુમ મળતો આવેછ કે તેથીજ બધો ગરબર ઘોઠાળો વધુ ને વધુ ગુંચવણથી થવા પામેછ. વલી પેલાં ભુતખાનામાં ભુત ને દાકણની વસતી છે તેથી લોકો તેની નજીક વડીક જવા તરખાયછ ને ધુજેછ જ્યારે તું અરધી અરધી રાતે ત્યાં એખલી જવાની હીમત કરેછ ને તુંને ભુટ સતાવતા કે નડતા નથી એ એક ખીજે ભરમ છે. વલી તે દાહરે સાંજે જાંઠાંગીર શેઠ આગલથી બાહર પડતાં મેં તુનેજ કોઇ યુરોપ્યન પોષાકમાં પારસી સાથ વાત કરતાં મારી નજરે જોયો. જેને તેં હોમીનાં નામથી ખોલાવેલો મને યાદ છે ને વલી જાંઠાંગીર શેઠે છ વરસની વાત ઉપર મરનાર પરીન આપઘાત કરવા અગાઉ કોઈ હોમી ડોકટરનાં ઘરમાં છેલ્લી જોવામાં આવી હતી એવી વાત સાંભળવાથી તથા તે ડોકટર મરનારને ઓછો વધતો ચાહતો હતો એમખી જાણવાથી મને તો લાગેછ કે છ વરસની વાત ઉપરનો તેજ હોમી હોવો જોઇએ. આ એક વલી ત્રીજે ભરમ ઉમેરાયો, જેરી વેલ! ખીજું તું જાણેછ કે ધન હીરામાણેક જર સાથ વચનથી વરસો થયાં બંધાએલો છે એવું તું જાણી ચુકીછ છતાંખી એખલાં એકાંતમાં તું તેને મલી ભેટી તેને તારી જાતમાં ખીજાવવાની કુચાઇ કરે તો તે નામોશી ને હીણપતી ભયું છે. એટલું યાદ રાખજે, નાદાન છોકરી, કે તું આ લખોપતી શેઠ્યાને હાથ કરી તેને પણવાનાં હવાઇ સ્વપ્ના જોતી હોવામાં તું ઠગાશે ને સેવટે હીણપસતીની હરધુટમાં તુંને તદનજ નીચું જોવું પડશે કાંકે એક કોમન ઈબ્નરદાં પીબ્નરદાંની હલકી વરણની બેદબરી ખંધી અને મતલખી ગવરનેસ ચાકરદી વર્ગની પોરીને આ લખોપતી શેઠ્યો પરણી જાય એ નહીં બનવા જેવું છે, સમજી. તું સુઝમાં રોજ ખોલેછ. એકબારગી આ બાણુભુલો શેઠ્યો તારાં નાજેનખરાંથી તથા તારી જુડી સાચી લખાસનાં ઝેરથી જો અંજાઇ ગયો હોશે તો તું કોણ છે ને અરધી અરધી રાત કયાં ને કેમ ભટકેછ તે સર્વ વાત આ ધનને કહી હું જરૂરજ એવો નાપસંદ બનાવ અટકાવવા મારા જીવનાં જોખમેખી આગળ પડસ, સમજી.”

“ભાઈ,” દીનાં ગમખ્વારીથી બોલી. “મેં તમને અગાઉથી કહ્યું તું ને હાલથી પાછું પુછું છ કે મેં તમારું શું અગાડ્યું કે જેથી તમે આવી અદાથી મારી પુઠ પકડી બેઠા છ? ગરીબ અને મોહતાજમંદ મુકલેસોને સતાવવાની તમારી વર્તણૂક ખરેખર ખુદા વાજાની નથીજી.”

“ધન હીરામાણેક મારો ફ્રેન્ડ છે ને તે એક મક્કરખોર અને મતલબી અબજાની જલમાં ફસી પડે તે જેવા હું માંગતો નથી. તારે લીધે ‘પેલેસ’માં તું જ્યારથી આવી છ ત્યારથી કંકાસને મારામારીનું બી રોપાયું છ, તે ખેદકારક છે. તારા ભરમો હું જાણું છ ને તે જે મને જણાવવાની ફરજ ન પાડતી હોય તો તું ધન હીરામાણેકનો પીછા છોડ. ને ચપચાપ અહીંથી બીજાં કેડે ચાલી જ કે તેમાં શોભા છે! ભુતખાનામાં અરધી અરધી રાત વેરની તારી રખડપતીને સર્વે ભેદ ભરમનો છોડો આવવો જોઈએ, નહીં તો દુન્યાની નજરે તુંને હીણપરતીની હડધુટમાં ઉઘાડી પાડી જગની નામોશીમાં લાવવાની મને લાઈલાજ ફરજ પડશે! હવે મને જવાબ દે. તે દાહરે સાંજે પેલા કોઈ પારસી જેને તેં હોમીનાં નામે ઓલખાવ્યો હતો તેની સાથ વાત કરતાં તેં ‘મેહરાં મેહતાબી અહીં આવેલી છે’ એમ તેને કહી સંભલાવ્યું તું તે યાદ કર! હવે મને જણાવ કે મેહરાં મેહતાં સાથ તુંને કે તે મરદને શું સનાન સુટક છે?”

“હા! તારે તે વખતેથી તમે સહ્યતાથી વેગળા જઈ હમારી વાત છુપાછુપ સાંભળી કે? ઘણું સારું! મને મેહરાં મેહતા સાથ શું સનાન સુટક છે? ભાઈ! તમે મને ભેદભરમોથી ભરપુર જાણો છ ને માનો છ પણ તેવા ભેદભરમોમાં હું એખલીજ નથી. દુન્યામાં એવાં ઘણાંબી ભેદી માણસો હોઈ શકે છ! દરેક આદમી પોતાની છાતીમાં પોતાનો થોડો ઘણો ભરમ દુન્યાનાં લોકથી છતો છુપો રાખી દુન્યામાં ફરે છ. દાખલા તરીકે આલાંમાયની આગલી જીંદગીનો ભરમ જાહાંગીર શેઠ જાણે છ? જરખાનું નાં જીગરનો ભરમ તમે કોઈથી જાણી શક્યાં છ? તેમજ તમારી બેહનનો આગળનો ભરમ તમેથી જાણી શક્યા છ કે તમે બીજાનો ભરમ જાણવાની દાનેશમંદીથી દોડાદોડી કરો છ? હીક! તમે કોઈથી દહાડે તમારી બેહનને મોઢેથી જસી વાહડયાનું નામ બહાર પડતાં સાંભલ્યું વાર?”

“હા! એ મેં નામ સાંભળ્યું છ” રતન વિચારવંત બપે બોલ્યો, “પણ મારી મેહરાંને મોઢેથી નહીંજ. પણ તારે એ કોણ છે, ને મારી બેહન સાથ શું લાગે વલગે?”

“હીક! તે જવાબ આપવા ને ભરખ ખુલ્લો કરવાનો આ વખત નથી? ચાલો મને જવા દેઓ! હવે ઘણું અતેશ થયું! તમે જો મને હેરાન કરવા ખેડાછ, મને હીણપસ્તીમાં લાવવાનો કસદ કીધોછ તો ભલે મને તેની કશી તુંબા નથીજ! અહીંથી મને તમારી લાયકાથી જો કાઢી મુકાવશે તો વલી બીજને તાં હું તુરત રેલવશ! મારા જેવી ગરીબ નોકર વર્ગની છોકરી પોતાનો પેટનો ખાડો પુરવા ગધેરાં વડીતરૂં કરી જરદાર ને તુમાખી આછ ને શેકના તાણા તપસા ને ઠપકા મુંગે મોંઢે સાંભળી લાચારીમાં ફરજ્યાટ દીવસો પુરા કરે તો તેવી એક કંગાળ છોકરીને સતાવી તેનાં પેટ પર લાટ મુકવાની લાયકી ખુદાખી ખુદ ખમી ન શકે એવી માહભારટ છે! ખેર! તમે તમારાથી થાય તે કરજો! ગરીબોને સતાવવામાં કોઈ સુખી તો થતું નથીજ. તમારે ગમે તે સખત પગલાં ભરજો. મને તેની પરવા નથીજ—તમારે ગમે તો રાત ને દીવસ જનસુસ માફક મારી પુઠ પકડજો, તમારે ગમે તો પેલા સાલેસ શેક્યા ધનજીશાહને ‘ખધી રીત ને વાતથી વાકેફ કરજો મને તેની કશી દરકાર નથીજ—સમજ્યા! હું આવી લુચ્છી ને મતલબી ને કંગાલ ઇજરદાં પીજરદાંની પોરી છેડં એમ ધનજીશાહ ને કેહજો ત્યારે એમખી એટલુ જણાવશે કે એવનની લાખોની દોલતપરજ માખ માફક ભમી જર પણવા તૈયાર થમછ, નહીં તો મારા કે તમારા જેવી દોલત એવણની હોતે તો આ તુમાખી આઈ ધનજીશાહ શેકને ઝાંખીને જોતે વડીક નહીં.” અને દીનાં ત્યાંથી હરણીના જેવી ચપળતાથી રતન આગળથી સડસડાટ ચાલી ગેમ, અને તાજુખીથી દંગ થતો રતન તેને જોતોજ થોડીવાર ત્યાંજ પુતળાં મીસાલ સાવજ જેવો ઉભો રહ્યો.

પ્રકરણ ૨૫ મું.

ખુચી ગુલ.

મેહરાં મેહતા ઉદાસ કાપડી અને ખેચેન દીસતી હતી. જમાનાની ગીરદેશથી તેનો મનોહર દીલકશ મુખડો ગોયા એકાદ કરમાયસાં ગુલ માફક કરચલી વળેસો ઝાંખો દીસતો હતો અને આવી ભરજોખન વયમાં ફેટલાંક માહભારટ દુઃખના ખોળ હેઠલ કચડાઈ ગઈ હોય એવી દીસમની તેનાં

એહરા પર બેરાએલી ગમગીનીનાં બોળ હેઠળ દુઃખી અને તમામ અસંતોશી દીસતી હતી. તે સીકલી દીસતી હોવાથી પોતાનાં ‘પેલેસ’માં પોતાનાં સાહચા હેઠળ અનેક કીસમની મોજ શોખ અને ખાણીપીણીથી મેહરાને તંદરેસ્ત અને આસુદી બનાવી નાખવાનાં ફાંકાંમાંજ જીંદગી કરીને આલાંમાયે તેણીને પોતાના મેહલમાં લાવી રાખી હતી, અને કોણ જાણે શા સમયથી ખુદરતી ‘પરીન પેલેસ’માં તેનું આવવાનું દીલ સહજ પણ અંશે લલચાયું નહીં.

સાંજનો વખત હતા, અને બાહર ફરવા જવા માટે ગાડી જોડાતી હતી તેટલાં એક બાળુનાં ઓરડામાં આલાંમાય અને જરબાનું મેહરાં સાથ વાતે વળગ્યાં હતાં, અને તેણીનાં કુટુંબને લગતી કેફયત આલાંમાય પુછતી હતી.

“ જી વરસની વાત અગાઉ તો હું કરાંચીજ રેહતીંતી ” મેહરાં બોલી “ અને મારા ભાઈએ એકાએક બસ દુર દેશાવરજ જવાનો મનસુબો કરવાથી જીભરું એતો ચાલી ગીયો અને મને નવલ કાકાને ત્યાં રાખી. ખોદા રાખે નવલ કાકા પાંચ પૈસે ઘણા સુખી ઉતા, અને હમો માયબાપ વગરનાં ભાઈએહનપર ઘણાજ પ્યાર હોવાથી મને પોતાની દીકરી તરીકેજ રાખી હતી, ને ખુદા ન કરે ને કાકાજીને કાંઈ કશું હોય તો મનેજ સર્વ મહે એમજ લોકમત ખોટું દોરવાયું હતું, અને ઘણાંકા પૈસાનાં જીવ પર મારી પર તરભયાં ભીરતાંતા. આદમીનાં ઢંગઢડા વગરનાં વિચાર પર કાંઈ ભરસો છે? વખત આસાનીથી વહી ગયો ને નવલકાકા જેવણ કુવારાજ ઉતા, ને કુવારીજ જીંદગી ગુજરવાનું પસંદ કરતાંતા, તેવણ આખરે પોતાનાં ઠેરાવ પર પાણી ફેરવયું ને કોઈ જીવાન છોકરી સાથ પરણી દર પડી ગીયા ! મેં તો ઘણું બી સમજાવ્યું, અનીખનાં તારા તોડયા પણ એકનાં બે નહીં થયા, ને હું તો અદેખાઈ કરુંજ ને એવનાનાં પૈસા પર કુદી રેહીજ, એમ ખોટાં ખોટાં અનુમાનથી મારી સાથ ખુબ મરાઈ પર્યા ને આખરે નવી ને જીવાન કાકી લઈ આયા ને કાકી તો રાંડ તે એવી અદેખી એવી-અદેખી કે મારો તો પોપરોજ કાઢવા બેડી અને દરરોજ ચીકરાં ફરવા લાગી ને કાકાને તરેહવાર ઉલટું સુલટું સમજાવી મારો પગદોડે ત્યાંથી કાઢવાનીજ નીચ યુક્તીમાં આખરે એ રાંડ ફાવી ને મને કાકાજીએ આજે રાંડ નવા રમકડાંનાં કારસ્તાનથી ખુબ મારામારી કીધી ને મને પોતાનાં ઘેરમાંથી સદાની ચાલી જવા કહયું. રખેને કાકાનાં દલ્લામાં હું અદેખાઈથી ભાગ પાડું એવા ઇશિદાથીજ કાકીએ મારી પુઠ પકડી ને આખરે તેમાં ફાવી. મને બી કરાંચીથી ઘણાજ કંટાળો

આવેલો, ને ત્યાં રહેવાનું બી એર જેવું લાગવાથી એકદમ હું તો માસં માયનાં દુસ્તાં સગાંને ત્યાં મુંબઈ આવતી રેહી. મુંબઈમાં ને ઘેરમાં વસતીંતી ત્યાં નીચે ભોંયતળે આએ મારી મુઝ કોઈ ડોસાં સાથ રહેતીંતી ને મારી સાથ એને ઘણોજ પડોસ પડી ગીયો. થોડોક વખત પછી તે ભોંયતળેનાં ડોસાં બીયારાં ગુજરી ગીયાં ને, મરે આએ ગુલાબની ક્લી એકાએક તદનજ નીરાધાર ને નાચાર થઈ પડી ને મને એ ઘણીજ ગમતી હોવાથી તથા ઘણોજ પડોસ હોવાથી મેંજ એને મારી સાથે રાખી આ બુચી કાંઠ પેલાં ડોસાંની નહીં ઉતી તે એવણુ મરતી વખતે બધી કાંઠણી કહી ગીયાં. ડોસાંની કોઈ દુરની સગાંની છોકરી કેટલાં વરસની વાત ઉપર એકાએક આએ નાહ્યાં ઝમ્મરને લઈ નવસારીથી આવી. અને એએક દીવસ રેહી બાહર જવાનું બાહનું કાઢી એકાએક કોણ જાણે સા સખબથી દર્યામાં નખાવી દીધું ને મરનારનું કોઈ ઓણખીતું પાલખીતું નહીં હોવાથી તથા આએ નાહ્યાં બચ્ચાંને તદનજ એખલી નીરાધાર ને લાચાર થયલી જોઈ ડોસાંને દયા લાગવાથી પોતાની સાથે રાખી, ને ત્યાર પછી હું જ્યારે મુંબાઈ આવી ત્યારે માળપર મારાં સગાંને ત્યાં હું રેહતીંતી ત્યાં ચાલુ આવવાથી એવો તો પડોસ પડી ગયો, કે મારી આગલથી તો ખીસવાજ નહીં માગે તેથીજ ડોસાં મુજ્યાં પછી મને દયા ને દીવસ લાગવાથી મારી સાથેજ રાખી ને મને એના પટપટારાથી ઘણુંજ સોહવાઈ જાયય ઘણીજ ખોલકણી છે. તેમ વક્તી ખાનદાની હોય એમ ઉંચા તેસ્ત દેખરાવે એવી સુગડ ને સ્વચ્છ છે!”

“ પણ મરે આલાંમાય-હીરાખી એની સાથ પેહલે દહારેથી એવીતો પહોટાઈ એકાં કે બસ સાથેજ ખાયછ ને સાથેજ ફરેછ ને રમેછ બંને એવાંતો એકેકનાં હાથમાં હાથ ધાલીને રમ્યા ફરેછ કે આખો દહારો કાંહાં એ લોક ફરેછ તે મુદલ માલમ પડતું નથી. એનેખી હીરાનાં જેટલાંજ વરસ હોસેની?” જર ખોલી.

“ હા, એટલાંજ હોસે ” આલાંમાય ખોલી. “ ને નહીંતો એકું અદકું હોશે. ગરીબને પેટ અવતરેલી તે લાગેછ એવી ગોરી ઘટમારી ને ગુલાબની ક્લી જેવી કે જાણે કોઈ મોટાંની છોકરી હોય એમ લાગેછ-વક્તી મરે મેહરામવધારે તો અજબ જેવું એ છે કે આ ગુલાબે ઘાટ ઘટમખી કેટલે દરજ્જે મારી હીરાનાં જેવો લાગેછ ને જો તમારી એ મુઝ જરા લાંબી નહીં હોતો તો, બાણી રામર એકે એકનેજ હોય એમજ કોઈ ધારી ને મારમખી રાકે-એકે જાણું અકેકનાં મળામાં હાથ એકવી ફરેછ તારે સને

અર્ચું ઘણું જ હસવું આવેછ કે આટલા થોડા દીવસમાં ગણેકે કેટલાં વરસનાં સહી મીઠાં હોય એમ એકેક વગર ઘડીખી ચાલતું નથી.”

પણ ગાડી પોરડીકામાં તૈયાર ઉભી હોવાથી તેઓની વાત ત્યાંજ અટકી પડી અને ત્રણડે જણાં ગાડીમાં ફરવા બાહર ગયાં.

દીનાં લામ એતેકાક તે ઓરડામાં કામસર આવતી હતી તેવામાં ખુચી ગુલને લગતી વાત તેઓને કરતાં સાંભળી દીનાં અંદર આવવાને બદલે બાહર બારણાં નજદીક સકીનની પાછળ ઉભી રેહી તેઓની સવં વાત એતેમોત્ત સાંભળી લીધી હતી અને ગુપચાપ ત્યાંથી ચાલી જઈ આગનાં ઉંડાણમાં ઉતરી પડી.

આલાંમાયની ખુચી હીરા ગુલ સાથે આગમાં ક્યારાઓ વચે પડગયાં પકડતી હતી તે તરફનાં નજદીકનાં બાજટ પર દીનાં જઈ એડી અને બને ખુચીઓ દીનાંને જોઈ તેની તરફ રમતી રમતી પોતાનાં પકડેલાં પડગયાં દેખાડાવતી દોડતી આવી.

દીનાંએ ગુલને માયાથી પોતાનાં બોળામાં એસાડી અને તેનાં ગળામાં જીણી સુનાની સાંકળી સાથે લટકાવેલી કેકનાં આકારની જીણી લોકેટ ઘણાં ધ્યાનથી જોવા પડી. વાત કરતાં કરતાં આ કેકનાં આકારની નાની મુશોબીત લોકેટ દીનાંએ ઉઘાડી તો તેમાં અંદરની બાજુ ઊપર એક મનોહર અમ-બાની ઘણીજ જીણી સખા દીનાંએ જોઈ. આ સખી તેણીએ ઘણાંજ ધ્યાનથી ચીપી ચીપીને તપાસી અને પાછી લોકેટ બંધ કરી પુછવા પડી, “દોકરી આએ લોકેટમાં સખી છે તે કોણની?”

“જી! એતો કેની-તે કેની તે મારાં મમાજી ગુજરી ગીયાંની તેવનની એતો સખી છેજ. એતો મેહરાં માસીએ, મને ગમેછ કેની નેથી, પહેરાવીય ને મેં પેહરી રાખીય.” તે નિર્દોષ બાળકે ખુલાસો કાઢ્યો.

“હા! ને તારા પપાખી નથી કે?”

“નહીજ પપાખી નહીં ને કોઈ-કોઈખી નહીંજ-આએ મારાં માસી-જીજ છેજ; મને તો માસીજ ઘણાંજ ગમેછ ને તમેખી મને કેવાં ગમેછ જોજ?”

દીનાં હસી પડી અને પોતાને ગળે વળગાડી ખ્યાર અને હેતથી તેનાં રમસારો પર ચુમી લીધી.

આ બાળક એડીનાં વાહલાંમી જફાકારણ કાંઠણી દીનાંએ અડઢતી મેહરાંને મોઢેથી સાંભલી લીધેલી હોવાથી આ માતખીતા વગરની ખીરાધાર

બાલકી કુલ માટે તે હદથી જ્યાં ત્રાસ ગમગીન બની રહેલી. આ નીરાધાર સાચાર બાળકની માતા મુશ્કેલ અને મોહતાજ મંદ હતી, અને કોણનાં સા સાચાથી છ સાત વરસની વાત ઉપર પોતાની જીંદગીથી કંટાળીને કાયલી બની પોતાને લાથેજ પોતાની કંગાલ જીંદગીને છેડે ઘણીજ ગમખ્યારીથી લાવી હતી, એમ મેહરાંને આલાંભાયને અને જરને કેહતાં દીનાંએથી સાંભળવાથી તે આ બાલકમેરી માટે પોતાનાં દીલસોજ દિલમાં હદથી જ્યાં ત્રાસ દયા બતાવવા લાગી. તે જોતી આવી કે જ્યારથી મેહરાં આ ગુલને લઈને 'પેલેસ'માં આવી હતી ત્યારથી આલાંભાયની, નાની બુચી હીરાં સાથે બોલ બોલતાં એવી તો પસોટાઈ ગઈ હતી કે બંને સાથે ને સાથેજ ખાતાં પીતાં તથા ફરતાં હરતાં હોવાથી, દીનાં તેઓ વચ્ચેની તાણુથી ભરી જનકેશાનીથી ઘણીજ હેરટ રેહી, એટલુંજ નહીં પણ આ ગુલાંનો ઘાટઘટમ અને પરી સુરત ચહેરાંથી વધતો ઓછો આલાંભાયની હીરાનાં મનોહર રંગરૂપને કેટલે દરજ્જે મલતો આવતો હોવાથી જેમ આલાંભાય ને જર તાણુય થયાં તેમજ દીનાંથી કાંઈ ઓછી તાણુય થઈ નહીં? થોડીક પળમાં તેણીનાં મનમાં વીજલી વેગે હમ્મરો વિચારો બરપા થયા અને પોતાનું મન શાંત કરવા ગુલ અને હીરાંને સાથે લઈ તેઓને રમાડવાના હેતુથી આગનાં ઉડાણમાં જઈ ઉતરી.

પ્રકરણ ૨૬ મું.

“ કર ને જો હયાં—ન હોય પછી તો ત્યાં,
અંહી તહીં ક્યાં—મલી સગ્ન જ્યાં;
તો ખાતરે ખુદા—ન કર તું ખતા,
થઈ એગુમાં આ જોહાનમાં, ઓ જાહેલ !

સાંજનો ચખત હોવાથી પોતાનું મન સનાવવા પોતાના ઓરડામાં આખો દિવસ ગંધઈ રહેલો બ્લહાંમીર બસતો છુપાતો બાગમાં આવેલા 'સમર હાઉસ'માં ગમગીન વિચારોની ગીરફતારી વચ્ચે ગઈ ગએલો બેઠો હતો. રખે માંગતારાઓ રસ્તે તેની માડી અટકાવી તેની પર દબાણ કરી તેની આબદ લે અને લોક વચ્ચે હીણપસ્તીમાં આવી નીચું જોતું પડે એવા

ધરાદાથી તે ઘણો બહાર જતો ન હતો, અને જો કદાચ જતો તો સાંજનાં એકાંટ પછીજ તે બહાર નીકળતો હતો. પોતાનું મન તેજ રાખવા અને અશાંત મનને શાંત રાખવા તે સહવારથી તે મોડી રાત વેર દાંડ ધીચતો હોવાથી તેનો ચહેરો જોવાજોગ હદ સુધીનો કદર ખીલામણો લાગતો હતો. તેના ટોપચાં મુજબ આવેલાં લાગતાં અને આંખો લાલ થયેલી દીસતી હતી, અને દાંડની મોહકાંણુથી તેનાં હાથપગ ધુજતા હતા. એક વારનો લખોપતી મગફર શેઠે જમાનાની ગીરદેશથી પોતાનાં પાપની માલબારટ શીક્ષા ભોગવતો આજે કોડી વીનાનો કરજમાં દુખી ગયેલો એકાદ મુફ્ફેસનાં કરતાંખી હજાર દરજ્જે વધુ કંગાળ હાલતે પોતાનો કાલ નિર્ગમન કરતો હતો.

પોતાનાં હીણાં નશીબને નાંમે રડતો, આગલી પાછલી ગમખવાર સ્થિતી યાદ કરતો જાંહાંગીર માથે હાથ દેખે ‘સમર હાઉસ’માં બેઠો હતો. જેવામાં હીરાં અને ગુલનાં મોટેથી ભોલવાનાં અવાજથી તે એકદમ ચોક્યો અને તે તરફ જોવા પડ્યો. આ અને ખુચીઓ એકાદ નિદોષ પટગ્યાંની પુઠેપુઠ તેને ધરવાની કોશિશ કરતી ખુમ મારતી દોડતી હતી, અને એનેકાક પટખુ ‘સમર હાઉસ’માં ઉડી જવાથી અને છોકરીઓ તમામજ ભોલાઇથી ‘સમર હાઉસ’માં અંદર દોડતી જઈ પોહચી. અને હીરાં પોતાનાં પાપને ગમખવારીથી ત્યાં બેઠેલો જોઈ દરવાજા આગળજ અટકી ઉભી અને ગુલનેખી ત્યાંજ દોખાડી.

આ નિર્દોષિનાં ત્યાં અકસમાતીક સંજોગોએ આવી ચઢવાથી જાંહાંગીર મન સાથ અજડવા લાગ્યો. કંકે તેમો અશાંત મનને તેથી વિશેષ હાંપી પુગેલી તેને જણાઈ.

“સાની રાંડ ગડખડ કરતી આવી—જોતી નહીં કે તારો પાપ સીક છે તે જશ અંહી આવી દર પર્ષોજ તો તાંહખી રાંડ આવીને સતાવેજ” જાંહાંગીરે ગુસ્સામાં પોતાની દીકરીને ધમકાવી કાઢી.

“શું જો પપા, એનો આજે ‘અટર-ફલાઇ’ને પકડવા હમે અંહી આયાં ને તમે એમ અમથી અમથી ગાર સાની દેઓજ જે તેની વાત?” હીરાંએ જવાબ આપ્યો, જ્યારે ગુલ જાંહાંગીરનો વીકાલ ચહેરો જોઈ ખીલધેલી અસથી હીરાંની પાછળ ધારતીથી ધુપાઈ રહી.

એકાએક જાંહાંગીરની નજર ગુલ ઉપર પડી, અને એ પણ પગથી માથાંવેર ધારી ધારીને જોઈ તે જાણે કે અને છોકરીઓનાં ચહેરો સરખાતો હોય એવી ક્રોસમથી અનેને કાંઈકે કોને અકક પછી ટીકવા લાગ્યો, અને

ઘસ્ટીથી પોતાની જગ્યાપરથી એકદમ ઉડ્યો અને પોતાના અને હાથ માથાંપર મુકી અને તે ધુજતાં તનબદનથી જોવા પડ્યો! તોફાની પવનમાં હાલતાં ઝાડનાં ધુજલાં પાંદડા પેરે આ બદમાસ ગોચા પગની પાટલીથી તે માથાંની ટાંજકી વેર ધુજતો હતો. તેનો ચહેરો ઉજલો પુની જેવો થઈ રહ્યો. તેનાં ડોળા ધારતી અને આંકટની આગથી ગોચા લાલ થઈ બાહર નીકળી પડતો લાગ્યા. લાંબી કંધમાંથી એકાદ બચકર સ્વપ્નો જેઈ બીહ યા તો જગૃત સ્થીતીએ એકાદ ભુટ જેવો હોય યાતો પોતાનાં માલ-મારત પાપનો પડછાયોજ તેની નજદીક તે જેતો હોય એવી ક્રીસમથી આ આયલો હીચકારો તાગુખી પમાડનારી દદ મુધીનો બીહધુજ રહ્યો. તેનું મસ્તક ફરવા લાગ્યું તેને ગોચા ફેર આવવા લાગ્યા અને બાજરને પોતાનાં ધુજતા હાથે પકડી ટેકા દઈ ઉભો.

“ઓ! ઓ! આએ-આએ કાણુ-હીરાં-આએ કાણુ-ક-ક-કાણુની છોકરી છે?”

અને એકવાર ફરીથી ગુલને તે ધારી ધારતે જોવા પડ્યો. તેની આવી ક્રીસમની ફેરવાઈ ગયત્રી સ્થીતીથી તથા એકક્રી ટગરે ગુલનેજ ધારી ધારી ધારીને જોવાથી આ નિર્દોષ આજકા ગભરાટ સમેટ બીહધુજ રેહી અને હીરાંનો ફેક ખેંચી ત્યાંથી ચાલી જવા તે કોશેશ કરવા પડી.

“એતો પપા-આપરાં છે તે કે અંહી મમાનાં સહી છેની પેલાં મેહરાંમાસી તે મેહરાંમાસીની એતો ખુચી ગુલ છે. પણ પપા તમે એમ શું જોયા કરોજ જો-આ મને તો બીહક લાગેજ જો.”

“મેહરાંમાસીની ગુલ-ખોલ-ખોલ બરાબર બંકી મર દુકતી એ કાણુની દુકતી છે?”

“પપા તમે આંજે એમ શું કરોજ? મને અધી ગભરાવી નાખી? એમ ધમકાવોજ તે હું મમાજીને કેહી દેવસ! એતો પેલા રતનજી આવેજ કેની-જેવજી મમાજીને તે દાહરે અચાબ્યાં તેવનનાં મેહન મેહરાંમાસી રહેલાં છે તેવનની આએ તો ગુલ છે.” અને પીકુ ફેરવી ઝડપથી ત્યાંથી દોડવા જતી હતી તેવામાં જાહાંગીરે તેણીને જતાં ત્યાંથી અટકાવી અને છેક નજદીક આવી ગુલનો હાથ પકડી આગળનાં બાજર પર તેને ધસડી બેઠો, અને આ બધી જલતખી બજાથી નિર્દોષ ગુલ લો રડવા પડી, જેને હીરાંએ પતાવી મુખી રાખી અને જાહાંગીરેથી તેને પતાવીને ચોમાની પાસે મેસાડી

મુંગી રાખી અને ગુલ ગભરાટથી ધુજતી પોતાને હાંમત આવે એવા ધરા-
દાથીએક હાથે હીરાંતો ફેંક મળ્યું ત્રાલી રાખી બેઠી.

“બીહ નાં દીકરી-એસ મારી પાસે” બાતેનથી ધાસ્તીથી ધુજતાં
ગુલને પટાવી પુછવા પડ્યો, “તારાં મમા-પપા છે કે?”

“જી-ન-ન-નહીજી-મમાખી નથી ને પપાજીખી નથી ને કોઈ કોઈ
નથીજી. મારાંતો-મારાંતો માસી માયજી છે બીજું કોઈ-કોઈ નહીંજી”
ગુલે ધીમેથી પણ ઠાવકી રીતે જવાબ આપ્યો.

“માસી માય કોણ?”

“મેહરાં માસી રે પપા-રતનજી પેલા આવંજી કેની તેવનનાં બેહન
કેની તે મેહરાં માંસી સમજ્યા, પપા” હીરાંએ વચમાં તાપસી પુરી, “પપા
મને તો એ ઘણીધંધળ ગમેજી જો-હા—”

કેટલે દરજ્જે જાંહાંગીરને સધ્યારો આવ્યો. તેની નજર ગુલનાં
ગળાંમાંની સાંકલી સાચતી કેકનાં આકારની લોકાટપર પડવાથી તે તેને
ફેરવી ફેરવીને જોવા પડ્યો, અને એકવાર ફરીથી તે ધાસ્તીથી ધુજવા પડ્યો.
ધાસ્તીથી ધુજતા હાથોથી પેલી લોકેટ ઉઘાડી અને અંદરની મનોહર
ચહેરાની અબજાની નાની સખી તરફ પેહલીજ નજર કરતાં જાણે કે
એકાદ ભુત જોયો હોય એવી કાસમથી ચોક્યો અને પેલી સખી છેક
નજદીક ધરી ધારી ધારીને જોવા પડ્યો અને બીજી પળે તેનાં ધુજતા
હાથોમાંથી પેલી લોકેટ સરી પડી, તેને ફેર આવવા લાગ્યા, તેનું માથું
ફરવા લાગ્યું અને બીજીજ પળે મોટી ચીચ્યારી પાડી બાજટપરથી ઉડાઈ
પડી જમીન પર બેભાન પુટી પડ્યો.

આ ઓચીંત બનાવથી અને છોકરીઓ ચીસાચીસ પાડવા લાગી અને
તેઓનાં ખુમરાંણથી તથા જાંહાંગીરની ધાસ્તી ભરી ચીસથી દીનાં લામ જે
‘સમર હાઉસ’થી થોડે દુર ફરતી હતી તેને કાને પડવાથી દોડતી દોડતી તે
‘સમર હાઉસ’માં હાંફલી હાંફલી દોડી આવી અને બંને છોકરીઓને ગભરાટ
થી રડતાં અને ચીસ પાડતાં જોઈ તથા જાંહાંગીરને બેભાન જમીન પર
પુટી પડેલો જોઈ દીનાં ગભરાટથી ચોકી.

‘પેલેસ’માંથી કોઈખી આકરને તુરત તુરત ત્યાં દોડી આવ્યા કેહવા
માટે દીનાંએ હીરાને જણવ્યું અને આ બંને છોકરીઓ હાંફલી હાંફલી
‘પેલેસ’માં જઈ પોહચી આ માહ બતાવ્યો લગતી લગત કહી સંજાણાણી

નોકર નફરતું નાનું ટોળું તે 'સમરલાકેસ' તરફ ધસડાઈ આવ્યું, દીનાની સહાયતાથી નોકરોએ સંભાલથી પોતાના શેકને ઉંચકી 'પેલેસ'માં લઈ આવ્યાં, અને તુરતાતુરત તેને આવધ કરવાતાં અનેક ઉપાયો લેવા લાગી. કમનશીએ 'પેલેસ'માં આઝાંમાય તથા જર કે કોઈ ન હોવાથી દીનાને નોકરો સાથેજ જાહાંગીરને હુસ્યાર કરવાની જગરી જોડમત ખેંચવી પડી.

રાત પડી અને આઝાંમાય જર તથા મેલરાં સાથ આહરથી ફરીને આવ્યાં અને પોતાનાં ઘણીના ખેસુધ થવાના કમનશીય અને સનાનનાં સમાચાર સાંભલી આઝાંમાયતો દજગીર થવાને બદલે હદથી જ્યાદા ગુસ્સે થઈ અને પોતાનાં જુગારી કુછંદી અને દારદ્યા ને છાકટા ઘણી માટે પોતાનાં અશાંત મનમાં તરેહવાર સેસ બરવા લાગી.

આયદે જાહાંગીર હુસ્યાર થયો અને આસપાસ ચીંતા અને ધાસ્તીથી જોઈ આઝાંમાયને પુછવા લાગ્યો " પેલી જેઠ-પેલી દુકતી જેઠ ? "

તેની મતલબ ન સમજવાથી આઝાંમે તે કોણને વાસતે બોલતો હતો, તે બરાબર સમજવા કેલવાથી આ બદમાસ અધર્મી બોલ્યો. " પેલી-પેલી હીરા સાથ રમતીંતી તે-તે દુકતી ! "

અસતો તે બોલેછ તેવામાં મેલરાં મેલતા સાથ હીરાં તેમજ ગુલ અંદર ઓરડામાં આંચ્યાં અને જાહાંગીરની નજદીક આવવાથી તેની નજર થાછી ગુલ ઉપર પડવાથી તે મોટેથી આંગ મારી કહ્યો! 'ઓ-ઓ-એને બાહર કાઢ! એ દુકતીને મારી નાખ-આગ લગાર-મારી સાંમે નાં લાવ—"

જાહાંગીર નિર્દોષ બાલકી ગુલ માટે શા સમજથી બીલધુજીને તેને માટે આવા કડવા સખુનો ઓચરતો હતો, તથા આગમાંથી એજ છોકરીને જોઈને કીયાં કારણોથી ખેસુધ થયો તે આઝાંમાય મુદલજ સમજી શકી નહીં તે તો હદથી જ્યાદા કંટાલી જેઠ હોવાથી મીઝજ ખોલી દેઈ ફફડી " મુઝો તો ધીચીને આવીને હવે આવાં ખેનખોટક કરેછ ! બપાં દોંગ છે, બીજું કાંઈ નથી. તે દહાડેખી ખુબ પીધેલો તેની બાહરમાં આગમાં ઠોકર લાગી હોશે ને તુટી પડ્યો ને ભુત જોવાનું બાહણું કાઢ્યું, ને આજે હવે ઘણી પીધેલાંની જુમમાં આ નાની છોકરીને પુડે લાગોછ. એ શું તુને નરવા આવેછ જે-મરેરે!-આએ નશાબદોં મુઝો છાકટો હવે તો મને બહુજ નીચું જોવરાવેછ જો. એવાં મુવાં હોયાંખી સરખાં નહીં હોયાંખી સરખા અક્ષા જણેરે મારી " અને પોતાનાં ઘણીને નામે ગાજો દેતી તે

ગુરુસામાં ત્યાંથી ચાલી ગેઢ અને તેની પુઠે જર તેમજ મેહરાંબી બંને છોકરીઓને લઈને ત્યાંથી વીદાય થયાં, અને દીનાં તેમજ એકાદ નોકર ત્યાં રહ્યાં.

કાંઠાંબાજ ખુદરત બાજે વેલા અદ્ભુત ચમત્કારથી એક પાપી અને બદમાસ ઇનસાનનાં માહબારટ પાપનો આયતો યા પડ્યામે એવીતો તાળુબી પમાડનારી કીસમથી ભવીયમાં તેની સાંમે ખડો કરે છે કે એક પાપી ઇનસાન પોતાનાં પાપની માહબારટ તકસીરમાંથી બચી જવાને બદલે આ કાંઠાંબાજ ખુદરતનાં અંદીઠ હાથથી મોડે યા વેહલે પોતાની માહબારટ તકસીરની ખુરી શીક્ષા ભોગવતો આજ દુન્યામાં 'કર ને જો' ના કરણીનાં સવોત્તમ કાયદા મુજબ પોતાની ભુંડી કરણીનો નતીજો હયાંનો હયાંજ જોઈ તથા અનુભવી શકે છે.

પ્રકરણ ૨૭ મું.

“મેહમ મારગારેટ લેડીઝ એમપોરીઅમ.”

બીજે દીને સહવારે આલાંમાયે પોતાના ધણી જાંહંગીર સાથ વેંદચી લીધું. જાંહંગીરે પેલી ગુલ કોણુની હતી અને 'પેલેસ'માં કેવા સંજોગો હેઠળ આવી હતી તે ધાસ્તીના ધુળરા વચ્ચે સવ આલાંમાય પાસથી જાણી લીધું અને જ્યારે તેણીએ તે ખુચી કોણુની હતી અને રતન મેહતાની બેઠન મેહરાંએ કેવા સંજોગો હેઠળ રાખી હતી તે સર્વ વાત કહી સંભળાવા પછી તેઓને ત્યાં રાખવા માટે જાંહંગીર બહો કચવાયો અને તે દુકતીને તાબરતેબ ત્યાંથી બહાર કાઢવા આલાંમાયપર દબાણ કરવા પડ્યો. પોતાના ભરથારે ખુચી મુલને પેલેસમાંથી હાંકી કાઢવા કહ્યું ત્યારે તે પોતાના ધણીની એક નિર્દોષ બચ્ચાં તરફની ધીકકારભરી હલકી વખણ જાણી જોઈને તે હદથી જ્યાં બહા અને ગુરસે થઈ અને મીજાજ ખોલી દેઈ બોલી ઉડી. “મરેરે ! તમારું બેજુ તદનજ ચકાસી મીયુંજ જો ! પેલી રાંડ ગવરનેસ તો તમારી રાંડ સખી વહાલી જ વરસપર કુનો તલાવ કરી મરી ગએલી તેનો ભુત આવેલો જાણી તેને બહાર કાઢવા તમે જીદ કરી રહ્યા ને યાદા, તે હવે આએ તાના નિર્દોષ બચ્ચાંની પુક પકડી તેને કાઢવાની વેતરણ કરેજી. પણ મારો જીવ જાય તો તે બાંસે નહીં.

સમજ્યા. બુચીનાં ગળામાંની લોકીટમાંની સખી જોઈ તમે એસુધ થયા તો હવે તેમાં ખી તમારો દમેશનો ભુતજ પાછો ભરાયો હોશે. મારી જીભડં હીરા સાથ તો એવી પેલેસમાંથી ગેઘછ કે એક ઘડીભર ખીસાડતી નથી તો તેને અહીં પેલેસમાંથી ગાહાર કાઢું, તો મારી જીભડં દીકરી જુરામને દુશમન જુરપંજર થઈ જાય. એ વાત નહીં બનશે, સમજ્યા. આવતા બુધવારે પેલી મેડમ મારગારેટનાં ફેનસી બોલમા તમે હજરખી ના કંદો તોખી જવાની ને ફર જવાની.”

“હું આજે ફરીથી ચેતવણી આપું છ કે એ રાંડ ચંડાલ મડમનાં ઘરમાં પેલા મેરવાન મેજર સાથ જો જતાં જણાઈછ, તેના ફેનસી ડરેસ બોલમાં જો તું ગેઘછ, તો તુંને મારા ‘પેલેસ’માંથી હાંકી કાઢસ! તું મને ના સતાવ, રાંડ ચંડાલ, તું મને ખરાબ લગાડેછ, હીણું લગાડેછ. આજે મેડમનાં ઘરમાં હજરેનો જુગાર રમેછ, ને મારી પર તે રાંડનાં કપડાંનાં બીલોનાં ઓઠાં તજે બીલ મોકલેછ તેનો હું જવાબદાર નથીજ. રાંડ એજ બદમાસ તારું સત્યાનાશ વાળી તારી અરધી અરધી ખાઈ તુંને બીખારી બતાવશે ”

“અસ! અસ! તમારી એંચી નાં ચકાવો! મેરવાન મેજરની જુતીની કામતનાંખી તમે નથી, સમજ્યા. આજે તો એને ગાળ દીધીછ તે જવા દેકંચ, પણ હવે પછી દેશે તો તમારી જ્યાં એંચી કાઢસ. મુંવા બુચ્છા બદમાસો સાથ રેસીસ વીગેરેના જુગારો રમતા ને દહારામાં બંધે બાટલીઓનો ઘાણુ કાઢતાં તમે સરમ નથી પકડતા? તમે બીલ નહીં પાસ કરે તો કોણ તમારા દાદને કેલવા જાડં? મેં બોલમાં જવા ડરેસ સીવાડયોછ, તેનાં બીલના પૈસા ને મેડમને ત્યાં થયલો ખરચ તમુને આપવોજ પડશે. મને પેલેસમાંથી ચાલી જસ કહોછ પણ મને કાઢનાં કાઢનાં તમેજ ચાલી જશો. યાદ રાખજો. હું તમારી બોલસ પરજ જવાની ને ફર જવાની. તમારા સકારખી બરે! અરધી અરધી રાત કઝખમાં બટકી દારૂ પી થઈ લટરપર થઈ જમીન માપે, પછી ગામને એમ જણાવે કે એ તો ફલાણુનો ભુત જોયો ને ફલાણુ ડાકણુનો એળો જોયો! એવી વાહીયાત વાતથી હું તદ્દન કંટાળી ગઈછ તમારાથી.” અને એમ બોલી રાંડસાબેર આજ્ઞાંભાય બબડતી બબડતી ત્યાંથી ચાલી ગઈ.

મેડમ મારગારેટ બાનુઓના પોશાક સીવાડવાની અલાહબાદમાં દુકાન માંડી બેઠી હતી, તે કોઈ ઇંદાશ્યન હતી, અને સાથે લાગી એવી હદ

સુધીની મનોહર અને ખુશસુરત હોવા ઉપરાંત, હૃદયી જ્યાદા નખરાંયાજ
 હોવાથી તેનાં નાંજે નખરાંથી અનેક જણાં તેની ફરેખી જલમાં ફસી પડી
 ખરતે ખુદારીની ઉંડી ખાદીમાં ગચડયું ખાતાં હતાં! મોઢા પોપાકો બનાવી
 એકના બમણા બમણા ચીરવાનોજ તેનો હેતુ હતો અને નીચે દુકાન રાખી
 પોતાના માલ ઉપર આ પાખંડી લુચ્છીએ ખાસ વેરીંગ રૂમ અને શો રૂમ
 રાખ્યા હતા, કે જ્યાં દરરોજ બંધ બારણે મદો અને ઓરતો સાથ જુગારની
 બાજી ચાલતી હતી, અને આવા લખમાં મેડમ પોતાની ખુશસુરતી અને
 નાંજેનખરાંથી હસી હસાવીને આગેવાનીથી તરેહવાર નિર્દોષિને ફસાવી
 હંફાવી સત્યાનાશ વાળી નાખતી હતી. જાંહાંગીર પણ પોતાના મીત્રો ભેગો
 વારંવાર ગયો હતો જ્યાં આ બદમાસ પ્રપંચી મેડમની મોંહજલમાં તે એટલો
 બધો તો ચકચુર ફસી ગયો હતો કે આ લુચ્છીએ પોતાનાં ફરેખ ફંદાના
 લયંકાર છટકામાં આ બદમાસ બાયલા જાંહાંગીરને સપડાવી હજારો રૂપ્યા
 હાથતાલી આપી સફાચક કરી નાખ્યા ત્યારેજ આ લુચ્છાની સુધખુધ બધી
 રીતે ઉંઘડી અને હજારો રૂપ્યાનો ધુમાડો કરી મેડમ મારગારેટને ત્યાં ન
 જવાના તેણે કસમ લીધા. પોતાને આવી હદ સુધીનો કડવો અનુભવેલો
 હોવાથીજ મેડમ મારેગારેટને ત્યાં પોતાની મોહરદાર આલાંભાયના પોપાકો
 ત્યાં સીવાડવાની વાત તેને કાને આવવાથી શરૂઆતથીજ જાંહાંગીરે મેડમ
 સાથ સંબંધ ન રાખવા ચેતવણી આપી, મગર આલાંભાય તો બોંહસા-
 બોંહસીથી મેડમ સાથ બધાંને દેખડાવી મોટાઈ મારવાનાં મનમુખાથી ગા-
 ડીમાં બાજો વેળા સાંજે સાથેજ ફરતી હતી! મેરવાન મેજરે આ મેડમ
 સાથ આલાંભાયની ઓળખાણ કરાવી હતી, અને મેરવાનની ટુસલવણીથી
 કોઈ કોઈ વેલા મેડમના ઉપરના શો રૂમમાં બીજાઓ ભેગી આલાંભાયખી
 જત જતની ઇટાલ્યન રૂઢીની જુગારની બદીમાં ફસી પૈસાનો ધુમાડો કરતી
 અને હારેલા પૈસાનાં બીલ પોપાકનાં બીલનાં ઓઠાં હુંદળ મેડમને પોતાના
 ઘણીને નામે કરવા જણાવતી, અને મેડમ મારગારેટ પોતાથી ફાવે એમ
 એકના બમણા કરી જાંહાંગીર ઉપર બીજોના ચોડા મોકલતી હતી, અને જાંહા-
 ગીરે આલાંભાયને કોઈથી બીલ સહી ન કરવા તેને ચેતવણી આપી હતી,
 છતાંબી તેતો તેની બોંહસ ઉપરજ મેરવાન મેજરની સોખતમાં મેડમનાં
 લેડીઝ એમપોરીઅમમાં આંબજો ખરચ કરતી હતી, અને હજારો રૂપ્યા
 બીલના ભરપાઈ કર્યા વિના પડી રહેલા હોવાથી તથા જાંહાંગીર બીલ પાસ
 ન કરતો હોવાથી મેડમ મારગારેટ ઉઘરાણી માટે આલાંભાયને વીણવતી
 હતી, અને એકના બમણ કરવા આ લુચ્છી બદમાસ ઓરત મેરવાન જેવા
 સંસારી શતરૂની ખુરી ટુસલવણીથી તરેહ તરેહના જુગારમાં થાપ ખાતી

વધુ ને વધુ કરજમાં સપડાતી જતી હતી. જે જાંહંગીર ખીલ સહી ન કરે અને મેડમનાં નાણાં ભરપાઈ ન કરે તો તેને નામે ખોટી સહી એક ઉપર કરી એક વટાવી લાવવાનો નાશકારક રસતો આ ખુરા અધર્મી મેરવાને સુચવ્યો અને અલાંખી ગોયા પોતાના ધણીને માલત કરવા અને ઠેકાણે લાવવા આ નીચ રસતો વધુ પસંદ કરવા લાગી, અને તેનો ધણી જે સીધે રસતે ન ચાલે તો આવી કીસમથી તેને હંફાવવાના સંકેટમાંજ તરેહવાર યોજનાઓ મેરવાન સાથે રચવા લાગી.

અને ત્યારે પોતાની મતલબ પાર પાડવા અને પોતાને ગ્રાહકોની આમદ વધારવા આ લુચ્છી છટાદ્યન અબજાએ ફ્રેન્સી દરેમ મારક ખોલ કરવાની યુક્તી રચી અને તેમાં અનેક યુરોપ્યનો ઉપ્રાંત મોટાં ખાનદાનનાં લોકોને તેણીએ નોતરેલા હતા. આલાંમાય અને મેરવાનનેખી નોતર્યા હતા તેમજ આ લુચ્છી અબજાએ જાંહંગીરને પણ ખાસ આમત્રણ કીધું હતું. મેરવાન મેજર તેમજ આલાંમાય રોમ્બો અને જુદ્યટનો પોશાક પેહડી જનાર હતાં અને એક પારકા આદમી સાથે આવા બાલમાં ન જવાની તથા મેડમનો તેમજ મેરવાન મેજરનો સંબંધ સદાબરો છોડી દેવાની અનેક એતવણી આપી હતી છતાંખી તે જાંહંગીરની ખોહાંસપર મેરવાન સાથે વધુને વધુ ભેલાતી મેડમને ત્યાં ઘસડાતી જતી હતી.

મકરણ ૨૮ મું.

“તમે શેહનશાહની તોખમનાં, હું તો ગરીબ લાચાર,
ગોલાબ થુઅર એકજ ક્યારે, કપ્પુ ન દેશે બાહાર.”

જાંહંગીર ગુલનાં ગળામાંથી લોકીટમાંની સખી જોઈ શા કારણથી ખેલાન થઈ ગયો હતો તે કારણ જાણવા દીનાં લામ ધણી ઈતેજાર અને અત્યાતુર હતી, છતાંખી તે તેનો ભેદ મુદ્દલજ જાણી શકી નહીં. લોકીટમાં જે અબજાની સખી હતી, તેતો ગુલની મરનાર માલાની હતી, જે ખીયારી કોણ જાણે કેવા ભેદી સંજોગો ઉપર મુફલસીની મુસીબતમાં આપઘાત કરી માર્ગે લાગી જવાની જફાકારક કાંહણી મેહરાં મેહતાએ આલાં તથા જરને કહી સંભળાવેલી એતેફાક દીનાંએ સાંભળી કીધી હતી તો પછી

ખુચી ગુલ્લની મરનાર માતાની સખી પેલી લોકીટમાં જોઈ જાહંગીર જો તેથીજ એભાંન થયો હોય તો મરનાર સાથ આ ખુરા અધર્મીને એવો તે શું અણુખનાવ અનેલો હોવો જોઈએ, કે તેની સખી જોતાં સમેટજ તે એકદમ એભાન થાય ?

અને આ મુજબ દીનાં લામ પોતાનું ભરવાનું લેઈ આગનાં એકાંટમાં ઉપલા ભેદી સંજોગોનો વિચાર કરતી બેઠી હતી, જેવામાં દીનાંને એખલી જોઈ ખાસ ટક સાંધી પેલો લખોપતી શેઠયો ધન હીરામાણેક તેણીને સોલધતો ત્યાં આજ પુગ્યો. ધન હીરામાણેકને પોતાની મલ્લમાં ફસાવવાને લગતું ગંભીર તોલમત રતન મેહતાએ મુકા તેને વણી રીતે બદનામ કાઢી હતી, અને અદેખામ ઉપજતવનારી લદ્દે તે જર અને ધન હીરામાણેકનાં સુખની વચ્ચે કવાયનાં હાડકાં મીસાલ આડે નડી જરનાં હાથમાંનું બેકામતી એમુલ ધનામ પોતે લુચ્છાધથી લઈ લેવાની તે નીચ વેત્રણ કરતી ધનને પોતાનાં ફંદામાં ફસાવતી હતી એમજ રતન મેહતાનાં ખોટાં તોલમતથી દીનાં લામ ખાતેનથી લદ્દથી જ્યાદા રંજદા થઈ હતી. ધનને પોતાની સામે આવી ઉભેલો જોઈ વળી પાછો છુપાછુપ રતન મહતા તેણીને પકડી પાડી વધુ તરકટ રચે તેની શીકરમાં તે ખાતેનથી ડર કરવા લાગી, તોખી આહરથી માયાભરી રીતે મીઠાસથી હસી ડોકાંનો માલખતવનો લેહેકો કરી આવકાર આપ્યાથી ધન તેની પાસે મલકાનો બેઠો.

“ દીનાં ” ધને તેનાં હાથમાંનું ભરત કામ ખાતુએ મુકયું અને તેનાં કામળ હાથ પોતાનાં હાથમાં કાંઈ મોલખનથી ધરી બોલ્યો. “ દીનાં, આજે તુંને ખાસ એકાંટ સોલધતોજ આપ્યોજ ને મને તેવી ટક મળી ગયલી હોવાથી હું તે કીરતારની લાખોલાખ શુકરગુજરી કરુંજ. મને આજે છેવટનો સાંભલી લે! મેં તુંને હજારો વાર કહ્યું હતું કે મારે મનસે જરદાર માલે-તુજર અને ગરીબ મોહતાજમદો સરખાંજ છે! તુંને પણ તેવાજ વિચારથી ગણતો આવી શરૂઆતથીજ માન અને મોહખતની લાગણી દીલસોજ ખતાવનો રહ્યોજ, તો તેવી લાગણીનો પુરાવો અત્રે ખતાવી આપવાને હું અત્રે ખુલાસો કરતો તુંને એકાંટ સોલધતો આપ્યોજ. મને ખુદાની કરમ-બક્ષેસથી કશાંનીખી હાજત નથીજ, કશાંનીખી ગરજ નથીજ, તોખી તારી સોખતની ગરજ હોવાથીજ હું તુંને સોલધતો અત્રે આપ્યોજ. વાહલી દીનાં, તારી વાતચીતમાં, તારી અદામાં અને વર્તણુકમાં કાંઈ એવી તો તેજ અને ઝમકની નુરાની વસેજ, અને તારી રંગોમાં જણેકે એવું તો અમીરી ખવા-સનું લોહી દોડતું હોય એમ મને લાગેજ, કે ગમે તેવી ખી તું મુક્લેસ

ખાનદાનની છોકરી છતાં, ગમે તેવીખી નોકર વગરની છતાં, હું તો તુંને એકાદ જરદાર માલેતુજરની બેટી તરીકેજ ગણતો આવ્યોજ! નહીં તું મને સાંભળ! વચ્ચે નાં બોલ-મારાં હાથમાંથી તારા હાથ ઝુટાવી લેવાની વેત્રણ નાં કર. મને સાંભળી લે, પછીજ મને જવાબ દેજે, અને યાદ રાખજે કે તારાં નાસીપાસ ઉપજ્જવનારા જવાબથી હું મારી લાખોની માલમીલકત છતાંખી દુઃખી બનસ. જર સાથ ભવીશની સર્વોત્તમ દોરીથી મજબુત સીકડાઈ જવાના ઉમેદ ભર્યા હેતુથી હું ચાલ્યો ચલાવ્યો મારાં મુરખી મરનાર પીતાની ખાહેશ મુજબ અત્રે આવ્યો, મગર તે પછી તારી ને જરની વચ્ચેનાં દરરોજનાં આસમાન જમીનનાં તફાવટથી મારી આંખ એવી તો બેદભરી ક્રીસમથી ખુલ્લી થઈ, મારી નજરમાં બેઠાંમાંથી તું દરેક પ્રકારે એવી તો શ્રેષ્ઠ માલમ પડીય, કે જર સાથ સ્વાદીનાં ગાંધી એક થઈ, આવી લોભી છોકરી સાથ બરબાદી કરવાની શીકરથી તેને બાળુ મુકી, તારા જેવી ગરીબ પણુ સાલેસ અને અમીરી ખવાસ દેખાડનારી સર્વોત્તમ છોકરી સાથ મારી ઉમેદ બાંધવા મેં મન પર લાધું, અને મેં જે મારાં ઉમેદભર્યાં મનમાં જે મુરાદ બાંધીય તે સર્વોત્તમ રાસ્ત અને ખુદા વાજખીજ છે એમ હું માનુંજ.”

હયાં તે દમ ખાવા ઠોપ્યો, તે ટકનો લાભ લેઈ ઓશકથી લાલચોળ રૂપસારો સાથ મીઠાસથી હસી દીનાં બોલી. “જી! તમારી વાત હું તદ્દન સમજી ગેઈયિજી, ને તમે જે મનમાં મુરાદ બાંધવાનું પગલું ભર્યુંજ, તે મારા નાકેસ વિચાર મુજબ દાનેશમંદી ભર્યું નથીજ! આ એક ન બની શકે તેવી જોખમભરી વાત છે, અને તમારી ઉમેદને મુરાદનાં ફલ કરમાઈ જાય તેનાં ઘણાજ જોરાવર સખખો છેજી! પેલલી હરોળમાં તો આપણા વચ્ચે આસમાન જમીનનો માહભારત અંતર છે, જે અંતરજ એક ન બની શકતી ચીજને કદીખી ઉમેદભર બનાવી શકે નહીં એમ છે! કાંદા ગાગાં શાહા ને કાંદાં ગાગાં તેલી. કાંદાં તમે જરદાર માલેતુંજર લખોયતી શેક્યા અને કાંદાં પેટનો ખાડો પુરવા રખડતી વહીનરૂં કરતી હું મુકલેસ ચાકરદી! કાંહે સોનું ને કાંદાં કઠીર! કાંદાં ગુલાબ ને કાંદાં શુઅર! તમુને નાપસંદ અને ગમખવાર જવાબ આપવાની મને ખચીતજ દક્ષગીરીભરી ફરજ પડેજ! તમે. જણોજીજી, કે તમે મારા જેવી ચાકરડી સાથ વધુ બેસાવોજ તેની અદેખાઈથી અહીં પેલેસમાંના કેટલાકોએ તો મારી પર તમુને ઉશકેરી મારી જલ્લમાં ફસાવી જરને ખરતી કરી નાખવાની નીચ યુક્તિ રચવાનું તોહમત મેલ્યુંજ, ને જે વખત જાયજ તેમાં આ ‘પેલેસ’ હીણપસતીની હડધુતમાં સદાનો છોડી જવાની ધાસ્તીમાં હું છેડું! મારાંપર મુકેલાં તોહમતની હું મુદ્દલજ તકસીરવાર

નથીજ કાંકેકશાખી ખુરા ખ્યાલ કર્યા વગર તમોને હું દીલસોજીથીજ વખાણતી
આવીશ. તમારી એ માંગણી ના પાડવાની મને દલગીરી સાથ લાઇલાજ ફરજ
પડેછ. મારા જેવી ગવરનેસ, હલકાં ખાનદાની, ધ્મિરદી પીગરદી પોરી
સાથ પરણી લોકચર્યા અને નીદાંમાં તમે આવી પડો તે કારણથી તમારી
ઉમેદને હું પગભર કરી શકતીજ નથીજ માટે દલગીર છેઉં.”

“ શું તારે મને નાં કેહેછ ! મને જનમોજનમની દુઃખી સ્થીતીમાં
છતે પૈસે તું મુકવા રાજ છે ! સમજ, વાહલી દીનાં ! સમજ ! લોક સાથ
યાતો તેઓની નીદા સાથ આપુને કશું લાગતું વલગતું નથીજ. તું ગરીબ
ખાનદાનની હોશે, પણ હું તો તુને અમીરી ખસલતની ને તોખમની ધારેછ
તો પછી શું મુગ્ધકો છે ? સમજ વાહલી દીનાં સમજ, આ ઉમેદભર
જીગરને તું તારા નાસીંપાસ જવાબથી દર્દમંદ ના બનાવ. મને તારા મીઠા
'હા' થી સુખી કરવાની બસ નવાજેશ કરા ! ”

“ નહીંજ, તેમ નહીં બનશે ! મારી સાંમે બલનાં કાઢી મારી નીદા
કરનારાં પર, ને મારી પર તોહમટ મુકનારાંપર જે હું વેર લેવા માંગતી
હોઉં તો આ સુન્ના જેવી તક છે, મગર હું ખાલેસ ને મોટાં મનથી તે
ટક હાથથી જતી રેહવા દેવા રાજ છેઉં ! હું જે આહું તો તમુને પરણી
એક થઈ બધાંઓને ઉંધાં પાડી બરાબર સવાદ ચખાડું, પણ તેવી ખારીલી
ખાસ્યટ મારી નથીજ. આ છેલ્લીવાર તમુને હંમેશનો 'ના'નો જવાબ
આપવાની મને દલગીરીભરી ફરજ પડેચ.”

“ ખેર ! આજથી હું છતે પૈસે દુઃખી છેઉં ! મારે મનસે આજથી
બધું અકારં, નકારં ને ઝેર જેવું થઈ પડશે ! ખેર ! તારા જેવી લાખોની
દોલતનીખી લોભ લાલચની તુંભા ન કરનારી અમીરી અને ઉમદા ખવાસની
સર્વોત્તમ છોકરીને હું હંમેશજ ભલામીમાં યાદ કરસાં આહ ! કેવું અમીરી
અને તોખમી જીગર ! આહ ! કીસમતા ! ” અને જીગરનાં ઉંડાણથી લાંખી
સરદ હય મારી ધન હીરામાણેક નાસબર, નાસીવાસ અને નાઉમેદ થયલો
મારી પગલે દીનાં આંગણથી જતો રહ્યો. તેનાં દર્દમંદ જીગરમાં દરેક ઉમેદ
અને મુરાદ કચડાઇને કરમાઇ ગઈ. તે લખોપતી હતો અને પોતાની લખોની
દોલતનાં જાદુથી તે જે આહતો તે મેલવી શકતો હતો, મગર પોતાની
લાખોની દોલતથી, તેનાં માહભારત ઝલકાટ-ચલકાટથી સેહજખી અંશે
અંજબા યાને લોભાયા વિના આ ગરીબની છોકરીએ તેની ઉમેદભર માંગણી
કહણ અને મંકેકમ દીલે ના પાડી હતી, અને છતે પૈસે પોતાની માંગણી

ને ખરતો જવાબ ન મલવાની પેહલાજ વેળાની હારથી ધન હદથી જ્યાદા હયરાન પરેશાન થયો, અને જાણેકે તેને મનથી ખુદ દુન્યાજ દુખી ગેઈ હોય એવી કાસમથી હારી ખાઈ સદાનો દુર દેશાવર એકાંત સોહધવાનાં મજામુત ફેડાવ પર અચખુચ આપ્યો.

પ્રકરણ ૨૯ મું.

હડહુટ !

પોતાની ઉંમેદ અને મુરાદમાં નાસીપાસ અને નારાજ બનેલો ધન દીનાં આગળથી ચાલી જઈ ગમગીન વિચારોની ગીરફતારી વચ્ચે ગઈ ગએલો બાગનાં દરવાજા તરફ જતો હતો, જેવામાં જર હસ્તી હસ્તી તેની સાંમે એકદમ આવી પુગી. ધન તદ્દન ધુખરાએલો જેવો દર્દમંદ દીસ્તો હતો અને પોતાની સાંમે જરને આવી ઉભી રહેલી જોઈ તે હદથી જ્યાદા દબંગીર થયો. બલી દીનાં એ મોટાં દીલથી તેની ઓફર ના મંજુર રાખી હતી, અને તેની ઉમેદભર ઈચ્છા નહીં પાર પાડવાનું જર વચ્ચે નડતું હાડકું હતું, એમજ ધારી તે હાલ જરની આમદીથી ખરાં મનથી કચવાયો.

જરે તેને ખાસ સખબથી રોકી રાખ્યો અને તેને દીલ બેહલાવનારી વાત ચીતથી મલકાવી નાખવાની આ લોભી છોકરીએ પ્રયત્ન કરી, પણ ધન એટલી હદ ચુધીનો આજ્ઞેદ્ અને હયરાન, પરેશાન બન્યો હતો, કે સર્વ પ્યારી ચીજ તેને અકારી નકારી અને ઝેર જેવી લાગતી હોવાથી, જરની ખુશી ભરી વાતથી બી કંટાલો ખાતો તે ત્યાંથી ચાલી જવાનું આહુ કાઢતો હતો, મગર તેમાં તે મુદલજ ફાળ્યો નહીં, કાંકે જરે ધનને રોકી રાખી તેની સાથે વાતમાં મશગુલ બનવાની પોતાનાં મનમાં ખાસ ઈચ્છા રાખેલી હોવાથીજ તેણીએ તેને જવા દીધો નહીં. અને તેનો હાથ પકડી એક બાજુનાં ખુણામાં આવેલા રાણકદાર બાજટ ઉપર બેસવા તેને હસડી ગઈ, અને વગર દીલે અને વગર મને ધન જરની સર્વ મતલબ તુર્તજ પામી જઈ ગુપચાપ તેની સાથે બાજટ પર બેઠો. જરે તેનો હાથ પોતાના હાથમાં લેઈ માયાથી પોતાની મુરાદને લગતી દીલખુશ વાત કરી

તેનાં કાનમાં મધ રેડવાની વેત્રણ કીધી મગર આ નાદાન છોકરીને સ્વપ્ને વડીક ખપ્પર થઈ નહીં કે સર્વ તેની દીલખુશ અને દીલખેલવાવનારી વાન તેનાં કાનમાં મધુર લાગવાને બદલે ઝેર જેવી કાટેલ લાગતી હતી, કાંકે તેનું દીલ અત્યાર આગમનનું ભાગી તુડી ગયતું હોવાથી એક પણ મોહ-બત ભર્યો મીઠો સખુન તેનાં તુટેલાં જીગરમાં સમાવવા માટે મુદ્દલજ નજ્યા ખાલી ન હતી.

“કેમ ધન ડીયર.” જર માયાથી મીઠું પીરસતું બોલી, “તમે કાંઈ હવડાં ઘણાં મોઢા મોઢા થઈ ગયાછ. ગરીબપર કાંઈ છેકજ ખફા છેઓ?”

“નહીરે, તેમ કાંઈ નથી.” ધુખરાએલે ચહેરે ધને જવાબ આપ્યા.

“ધન, આજે હું ખાસ તમને સોહધતીજ અહીં આવીછ ને સાઈ થયું કે તમે મલી ગીયા. ધન, મને સાંભળી લેવો. તમારે લગતીજ ઉમેદમાં મેં આટલાં આટલાં વરસ કાઢ્યાં ને મારાં મુરાદભર્યાં જીગરમાં ઉછાલા મારતી લાગણી ઉભરાઈ આવી આજે બાહર ખાલી કરવાની મને ખુશાલી બરપા થાયછ. વાહલા ધન! આ તન અને મન આજ વરસો થયાં તમા વાહલા પરજ સદકે કરી નાંખ્યુંછ. આ જીગર તમારા મોહબતના મીઠા સંધ્યારા વચ્ચે ઉછાલા મારી રહ્યુંછ! વાહલા ધન! આજે એમ ધુખરાએલા જેવા કેમ છેઓ? તમને આવા ઉદાસ જોઈ મારું ક્રોમળ જીગર ચીરાઈ ને વીંધાઈ નયછ! મારી વરસોની ઉમેદ પાર પાડી મને સુખી ને સરફરાજ કરવાની નવાજેશ કરશો. બોલોની વાહલા, મારાં જીગરને ખુશતુદી મલતો જવાબ તો આપો.”

“જર” તે દબાએલે સાહદે મોંહ કુમલાવી બોલ્યો “તારી મતલબ હું પામી ગીયોછ, ને તારી ઉમેદને જવાબ કરતી હપનો આશાવંત ઇસારો કરવાનો હાલ મુદ્દલજ વખત નથી એમ હું ધારૂંછ.”

“નહીં, એમ ના બોલો વાહલા ધન” આ મતલબી છોડી નખરાં કરતી ધપે મોંહ કુમલાવી બોલી “તમે જણોછ, વાહલા કે મારા પપા સાથ તમારા મરનાર બાવા આપણા વચ્ચે ભવીશમાં સયાદીનો ગાંઠ વાળવા કમુલ્યું હતું, અને જે આધારે હું તેજ ઉમેદમાં વરસો તક બેઠી, તો હજી તો હું ક્યાં લગીન તમારી મોહબતની આગમા ઝુર પંજર બની ફરૂ. મને જવાબ દેઓ, વાહલા તમારા ખુશાલી ભર્યા જવાબમાંજ મારું સર્વ સુખ સમાએલું છે.”

“તુને તારી ઉમેદને કચડી નાખનારી ધપે મને નાં ડેહવાની ફરજ પડેછ તે માટે હું ધણો દલગીર છઉં. મારા પપાએ તારા પપા સાથ જે

આપુને અંધાધ જવાનાં કાલકરાર કીધાં, મગર હાલ તે સમો ને સંજોગ નથી એમ વિચારી મને પેહલી ને છેલ્લી વેલા ના કહેવાની દલગીરીભરી ફરજ પડેછ. ચાલ સાહેબજી. મને જરા કામ છે તેથી જવુંછ.”

અને જરને દુકામાં રોકડું પરખાવી તે ગભીર ચહેરે ઉડી ઉભો થયો. અને જવા કરતો હતો તેવામાં અપાટામાં જરે ઉડી તેનો હાથ પકડ્યો અને લગ્ન નેણ ફેરવી બોલી “જરા ઉભા રહેવા. મને સાંભળી લેઓ, તારે શું તમારાં જીવનમાં કાંઈ બીજું રાંડ પેટખરીએ ઘેર કાપુંછ ને તેથીજ મારો વરસાનો ઉમેદ બરો પ્યારનો મત્તકાર કરવાની દાનેશમંદી કરેછ? ઓ! હું તે મુદતજ સાંખી સકસ નહીં.”

“એટલી આકરી ને અદેખી પડવા જેવી તારી અધીરાઈ ને નયનાઈ માટે મને ખેદ બરપા થાયછ, જર, પણ તેવું કાંઈજ નથી ને—”

“હા! હું બધું જાણુંજેછ! મને બી જોવાને જોદાએ આંખ આપીછ કે કાચનાં કટકા!” જર અણુકા કરતી મીઠગળથી બોલી “પેલી રાંડ પેટખરી માજદરાની હીણાંછીણાંની એમલગામણી પોરી દીનાંએ તમારું મગજ ફેરવી નાખ્યુંછ ને એ રાંડ પેટખરી ચંડાલ તરફ તમેબી ઘણાજ લાલતી ગીયાછ. ને તેવી એક ઈંજરદી પીંજરદી હલકી પોરી સાથ તમે કાંઈ ઉમેદ ખાંધી બેઠાછ, ને મને મલવાનાં અખાડા કરી તેજ રાંડને છુપા છુપ મલવાની તમે હવે ઉમેદ કરેછ; પણ ધન. આવી હલકી આકરદી વરગતી એમ-દલા-મેરીથી—”

આતો ઘણું અતેડ થયલું ધને જેવાથી જરને આગલ બોલનાં એકદમ અટકાવી તે હસામાં બોલ્યો.

“એકાદ નિર્દોષ અણખા માટે આવી કમકમાટ ઉપગતવાની હદ સુધીની તારી તેજ જગ્યાત ચાલતી જોઈ હું ઘણાજ દલગીર છેઉં. તારા તરફથી આવા ખરાબ સામુનો આચરેલા સાંભળવાની મેં સ્વપ્ને વરીક વડી રાખીતી નહીં. એ તો જેવાં જેનાં વિચાર! રાજાને ગમી રાણી તો ધાણ સમતી આણી! એકતાર ફરીથી પેહલી ને છેલ્લી વાર મને તુંને નાં કહેવાની ફરજ પડેછ.” અને એમ બોલી એક છેલ્લી નજર મારી ક્યાં વમર રીસ એવી અણધારી તે ઝડપથી ત્યાંથી ચાલી ગયો.

જરને ઘણું જ નીચું જીવું પડ્યું. તે તો તદ્દન અખવાણી પડી ગઈ. આવા કાટનાં કટકરની તો તેણીએ સ્વપ્ને વરીક ન રાખી હતી!

આવો અષળશ તો ખુદ ખુદા વડીક ખમી ન શકે એવો જુલમાટ ભરે
તેણીને લાગ્યો. તેની આંખમાં અદેખાઈનો ગરમ આતશ બરપા થયો.
વેરથી તેનું હૈયું ઉઝાલા મારવા લાગ્યું. તેનો ચહેરો જનુનથી કાલો ડાળુ
મારી ગયો, અને ફફડાટમાં તે બબડી “ હીક! હીક! આએ બધાં એજ
રાંડ બીખારીનાં કારસતન છે! હુબીતો ખરીકે આએ મહીનાની આખેરીએ
અહીંથી રાંડને પેડોજ પકરાંઉ, તારેજ આ માણુ લુલો પોતાની સુધ ઠેકાણે
લાવસે! મારી વચ્ચે એ રાંડ કાલા જો આડી નડશે તો રાંડ પેટબરીનું
કાટલુંજ કાઢાડી નાખસ! હુબી જોઉંછ, ધન, કે તું કેમ હવે એ હુચ્છી
મકકરખોરને મસેછ બેટેછ ” અને પુરા વિચારોનાં વમલમાં વીંટલાઈ તે
ભારી પગલે ‘પેલેસ’ તરફ આગળ વધી.

મકરણુ ૩૦ મું.

મેહરાંનો ભરમ-જસી વાહડ્યા કોણુ?

દીનાં લામને હલકી પાડી તેને ખરાં રૂપમાં બધાંની નજરે દેખાડવી
હીણપસ્તીમાં લાવવાનું રતન મેહતાએ જાણે કે માથે લીધું હોય, એવી
કાસમથી તેણે દીનાં સાથ ખુબ વેંદચી લીધું હતું. બધાં તો આ મરીબની
પોરી વીરધ થયાં હતાં, મગર રહ્યો સહ્યો આ રતનખી તેણીને સુખેથી
જંપવા ન દેતો. પોતાની બેહનનું નામ આ મતલખી અને બદમાસ છોક
રીએ શા માટે લીધું હતું, અને તેમાં શું ભરમ હતો તે દીનાં પાસથી
જાણી લેવા માંગતો હતો, મગર આ હીમતવાન છોકરીએ તો રતન
મેહતાને પાણી ઉતાર કરી નાખે એવી અદાથી એવું તો શેકડું પરખાવ્યું
કે તે હદથી જ્યાદા આ પોરી ઉપર બધા થયો અને કાંઈખી દાખ-દખાણથી
‘પેલેસ’માંથી આ ઢોંગી અને હલકી વસ્તણની છોકરીને કાઢી મુકવાના
સકેટપર તે આવ્યો. જસી વાહડ્યાને માંડ તેની બેહન કાઢી વેળા રતન
આમળા બોલી હતી કે નહીં તે માટે દીનાંએ બેદી સવાલ કીધા, અને
તેનો બેદ ખુલ્લો કરવાની ના પાડતાં તેનો ભરમ તેની બેહન પાસથીજ
પુછી લેવા જણાવાથી જસી વાહડ્યાનો શું ભરમ તેની મેહરાં છાતીમાં
રાખી હુખાવતી હતી તે જાણવા તરફી રહ્યો. જસી વાહડ્યો છ વરસની

વાત ઉપર ખરીન પેલેસની ખરીન શેઠનાં સાથ સ્થાદીનાં ગાંડથી એક થનાર હતો, જે છેલ્લી ઘડીએ ખરીનને ખરીખ અને લાચાર જાણી પરખ્યો ન હતો જે સર્વ વીટક વાત રતનને જાહાંગીરે કહી હતી, તો તે જસી વાહડયાને મેહરાં કેવી રવેશે ઓલખે તે તેને ભેદ ભરેલું ઉખ્યાણું થઈ પડ્યું. તે હૃદયી જ્યાદા શંકાથી જાળ બન્યો, અને પોતાની બેહનને મેહરી ખરંતર જાણવાની અધીરતામાં તેણે પોતાની બેહનને શોધી કાઢી અને એકાંટમાં લઈ ગઈ તેણે અચ્ચુચ સવાલ પૂછ્યો “મેહરાં-મને જાણ્યું જણાવી દે, કે આએ આલાંમાયની ગવરનેસ દીનાં લામ છે તેને શું તું ઓળખેછ?”

“નહીં, કેમ જાહ? એવો સવાલ?”

“વેલ! તારે તેં મને તારો વીશ્વાસુ નહીં કીધો ને તારી ખસગી વાત ને હોય તો તે મારાથી છુપાવી તે માટે દલગીર છું—મને જવાબ દે મેહર, કે તું જસી વાહડયાને અગાઉ ઓલખતી’તી?”

જસી વાહડયાનું નામ સાંભળી જાણે કે સર્વે દાંખ માર્યો હોય એવી કાસમથી મેહરાં એકદમ ચમકી! તે તનખદનથી ધુજવા પડી. તેની જખાંન મુદલ ઉપડી શકી નહીં. ધાસ્તીથી તે ઉજલી પુની જેવી થઈ ગઈ. તેણીના ચહેરાપરનાં આવા તાજુખી પમાડનારા ફેરફારો રતને ઘણી ખારીકાથી અનુભવ્યા. તે ગંભીર ચહેરે ઓલ્યો. “તારે મને જવાબ મલી ચુક્યો, બેહન. તારે તું એ જસી વાહડયાને ઓળખેછ. હીક, તે કરાંચીનો રેહવાસી હતો જે પછી છ વરસ ઉપર મુંખાઈથી અહીં અલાહબાદ આવ્યોતો તે તુંને ખખર હોશે. અહીંથી તે જાણે કે પાતાળનાં પેટામાં ગરક ગયો એવી કાસમથી નાજુદ થઈ ગીયો તો. મને તું ખુલ્લે ખુલ્લું જણાવ. મેહર, કે એ બદમાસ પોચાં સાથ તુંને શું લાગેછ વલગેછ! તારો ભરમ મને આજ દગીન નહીં જણાવ્યો તે મને ઘણી જાંઝ ચરેછ, કાંકે હાલનાં ખારીક સમયમાં મને તારે લીધે એક હલકી ઇન્જરદી પીન્જરદી પોરીનાં તાણાં તપલામાં આવવું પડશે.”

મેહરાં જવાબ દેવાને તદ્દન અશક્ત હતી, કાંકે આ ન ધારેલા ઓચીત સવાલથી તે તો હૃદયી જ્યાદા ધાસ્તીથી મુંખાડમાં પડી ગઈ હતી. તે મોત જેવી રીકકી પડી ગઈ અને ધાસ્તીથી ધુજતાં તે દુસ્કે દુસ્કે સુવા પડી.

“મને જવાબ દે, મેહર. આજે પોર્ચોને આંધી અક્ષાહ્યાદમાં છ વરસની વાતપર પરીત શેઠના નામની ચરનાર ઊંઢરી સાથે પરણ્યા અગાઉ તું એને કરાંચીમાં ઓલખતીંતી વાર?”

“હા બાઈ.”

“ગમરા નાં, હવે બની તે બની, પણ ખુદા ખાતર સાચ્યે સાચ્યું કહી દે થું હું દેશાવર જતો રહ્યો તે પછી તે એની સાથે મીત્રાચારી બાંધીતી વાર?” તે વખતનાં વેહવા સાથે તુંને ચાકી હળીને તુંને પડતી મુકી ચાલી ગીયો તો?”

“હા! બાઈ! મારાં એવાં કંધાં બાયગળતો.”

“એ લુચ્છો પોર્ચો તુંને ચાહતોતો તે આપરા નવજ કાકા અણુતાંતા વાર?”

“હા! તારા જવા પછી નવજકાકા સાથે હું વસી તારે આજે જસી સાથે મને ઓલખાણ પડી ને હું નવજકાકાની કરી લીધેલી દોકરી હોવાથી મને બધી દોલત મલવાની એવું તેને ધારેલું હોવાથી આ દોલતનાં જીવ ઉપર તે મારી પર જનકેશન કરી મલવા ભેટવા લાગ્યો. નવજકાકાને હમારી છુપી મુલાકાતની ખબર થવાથી એની ચાલ ચલણ સારી ન હોવા માટે મારી ઉપર ખુબ ગુસ્સે થયા, ને તેને કદીખી ન મલવા મને સમજવા લાગા! પણ મેજ અભાગણીએ માન્યું નહીં. મને તે લેલા કમલાની આંખે પીલુજ લાગું. હમે કાકાની હરસેખી છુપાં છુપ મલવા ભેટવા લાગ્યાં, અને આયદે કાકાએ પોતાની ચશમ ફેરવી અને કોઈ જીવાન ઊંઢરી સાથે પરણી બેઠા, અને હું તદનજ રખડતી થઈ! મારો સર્વ હક કાકાની દોલત પરથી જવાની મને હવે અરધી ન મલે એવું વિચારી જરતી મને બેવકા થઈ, મને છોડી દેઈ સદાનો ચાલી ગીયો. ઓ! તેજ વખતે હું મુઈ અભાગણીની આંખ ખુલ્લી થઈ કે એ તો મારા કાકાનાં પૈસાપરજ મોહી પડી મારી પર જનકેશન કરતો હતો. ઘણે ઘાંખે વખતે મારી પર મારી સખીને કાગળ્યાં મોકલી આપ્યાં, ને પછી ન્યુસમાં વાંચ્યું કે એતો અલાહ્યાદમાં જરદાર માલેતુજર શેઠયાની ઊંઢરી પરીત શેઠના સાથે પરણવાનો છે. ને જો પછી થોડો વખત રેહી આ ચરનાર ચરીતનાં લગનમાં કેવું વક્ષન થયું ને આજે વરરાત્રીએ પલુકા ના પાડી ને તે કાં ગુમ થયેતેને તેને થોડો ઘણો જાકાકરક હેવાલ ન્યુસમાં મેં વાંચ્યો હતો! ખસીત મને બેવકા નીવડવાનો એને ઘણો ખુશ નતીએ તો મલ્યો.” અને આટલું બોલ્યા

તેણીએ લાંબી સરદ હાથ ખેતાલાં તુટેલાં જીવરમાંથી આહર કાઢી. “ તાર પછી તો નવી કાકા સાથે રોજની પંચાતી થઈ ને કાકાનેથી ઉઠાડું ખાઈ-ડાવાથી તેવણીથી ઘણી તણખાંચ કરવા લાગવાથી હું આપણાં માયનાં સગાંને ત્યાં મુંબઈ ચાલી ગઈ.”

“ નાદાન છોકરી, તેં તારા કાકાની હરસે ઘણું અવિચારી ને ખુર પગલું ભરી જીંદગીની ગોયા ખુલારી કરી નાખી, અને ઘણી તારા સગા ભાઈથી આ વાંક છુપાવવાની તેં કોશિશ કીધી. એ ઘણું ખુર થયું. આ અજાણ્યાદ છોડી હવે મુંબઈ ચાલ, અહીં રહેવામાં સાર નથીજ.”

“ વાહલાં ભાઈ! મને જાણીતે કે તુંને આજે જસીને લગતી વાત કાણે કહી ?”

“ આહ! પેલી રાંડ કમીની લુચ્છી પોરી દીનાં-પેલી આજ્ઞામાયની ગવરનેસે કહયું. તારો ભેદ તે પાખંડી આગળ છુપો નથીજ. ગરમા ગરમ ટપાટપીમાં એ રાંડ બેશરમ છોકરીએ જસી વાહડયા માટે તુંને શું ખચર છે, તે તારી પાસથી જાણવા મને દયાણુ કીધું. ખેર! એ ભેદભરમની લુચ્છી અખળાને કંઘાડી પાડી હીણપસ્તીમાં લાવવાજ હું કોશિશ કરું છું પણ તારો ભેદ એ જાણતી હોવાથી હવે મને ગોયા એની આગળ નીચું જોવું પડેછ. ખેર! હું મારી બીજીનેમની એજન્સી અહીંથી કાઢી બીજે શેહરે કહરાવસ. કાંયકે જ્યારથી આજે અવરને અભાગ્યાં શેહરમાં પગ મુકયોય, તારથી મને દરેક જાતની પીડા ને આપદામાં ચીંતા ને શીકરમાં કિતરવું પડયુંછ. મને અજ્ઞયએથી એજ લાગેછ કે તારો આજે ભરમ આ ભમાતુ રખડેલ ને પાખંડી ગવરનેસ કેવી રીતે જાણવા પામી.” અને ગમગીન વિચારોની ગીરફનારીમાં ગઈ ગયસો તે ત્યાંથી ભારી પગળે આગળ વધ્યો !

મેહરાંને લગતો ભેદ દીનાં કેવી રીતે જાણવા પામી હતી તે જાણવાને માટે મેહરાંનો જીવ ઘણો અધીરો બન્યો. અને દીનાંને શોધી કાઢી તે ભેદ પુછવા દીનાંને શોહધતી તે આહર પડી, અને આયદે આગમાં ફરતી તેણીને જોતાથી મેહરાં એકદમ તેની સાંમે જમ ઉભી. મેહરાંને એકએક તેને ખેતા સાંમે આવેલી જોઈ દીનાં તાણુખ થઈ “ દીનાં! મારે તુંને એ ખોલ અગતનાં જ મુજબાલ લેથીજ તુંને શોહધતી હું ખાસ આવીછ.” તેનો ચહેરો ગમગીન અને ઉદાસ થયસો અને તેની આંખ રડવાથી લાલ થયલી દીનાંએ જોઈ.

“ મને પુછાછ. હા બેલાસક શું પુછવુંછ.”

“ હું જસી વાહડયાને વાસ્તે શું જાણુંછ તે મને પુછવા તેં માન બાધને ખાસ દયાણુથી ભરમમાં જણાવ્યું તું, તો એ જસીને વાસ્તે તું શું જાણેછ તે મને નહીં જણાવે.”

રતનને જણવેલા પોતાનાં બેઠી સવાલની દેવી જલ્દી અસર થવા પામી તે જોઈ દીનાં હૃદયી વ્યાદા તાબુપ થઈ અને હસ્તી બોલી.
“ તમે શું ખરેખર તે સવાલનો જવાબ જાણવાની આર્જુ ધરાવોછછ ?”

“ ખચીતજ નહીં તો તુને ખાસ મલવા હું આવતે નહીંજ. મને જણાવ કે કરાંચીમાં તુને શું જસી સાથ મલાકાત થઈતી વાર ?”

“ મેં મારી છંદગીમાં જસી વહાડયાને કરાંચીમાં જિયોતો નહીંજછ.”

“ તારે વાર અલાહબાદમાં ઓલખાણ પડોતી ?” કાંઈખી જવાબ આપ્યા વિનાંજ મેહરોને ટગર ટગર જેતી દીનાં ગુપચુપ ઉભી રહી.

“ કાંય સમજેછ કે, તું મારે વરે તે જસી વાહડયાને વાસ્તે શું જાણેછ ?

“ હું બધું જાણુંછ જસએ જરા અણીથી પણી વેર.”

“ હું બ-બ-બધું એા માંયરે તું બધું તે શું જાણેછ.”

દીનાંનો ચહેરો ગંભીર થયો, અને દમામથી તે બોલી “ જ્યારે તમે મને બોલાવવાની ખાસ ફરજ પાડોછ તો મન બોલી દેવાની દલગીરીભરી ફરજ પડેછ. કે આ જસી વહાડયા જો તે જ્યાંખી હોય ત્યાં હવડાં જવતો હોય તો તે કોઈજ નહીં પણ તમારો હકદાર લગનથી બંધાયલો એકવારનો ભરથાર થાય ” અને એટલું બોલી તે મેહરો આગલથી સસડાટ ચાલી ગઈ.

તેણીના છેલ્લા બોલોથી વીંજલીનો ઝોરાવર પ્રવાહ મેહરોનાં તનબદનમાં ઝોલા પેવશ થયો હોએ એવી કીસમથી તે ઝાંકી, ચમકી તેના હોઠ અને તેનો ચહેરો શીકકાદ્ય પડી ગયા. તેનું માથું ફરવા લાગ્યું, અને તેને જીવ એકાએક ફરી આવવાથી પોતાનાં મનનું સમાધાન કરવા નજદીક આવેલા ખાજટ કંપર આ અભાગણી છોકરી તરફજ આહટ થએલી ફસડાઈ પડી !

આ અભાગણી અને દર્દમંદ દીકરી દુઃખી અવળાએ પોતાના જીવનમાં છુપાવી રાખેલો પાપની માહમાર નક્કીર સાથેનો અપજ્ઞાનનો બેદરબરમ વરસો થયાં કોઈને અપર વડીક ન પડે એવી રીતે જાનો રખા-એલો જોવાની તેને હીમત આસા અને ધીરજ હતી, છતાંખી આ ગરીબની નોકર વર્ગની છોકરી દીકરાંએ કેવા બેદી સંજોગો હેઠળ તેણીનો બરમ જાણી લીધો તે તે મુદતજ અટકલી શકી નહીં! મેહરાંએ આ 'પેલેસ'માંજ દીનાંને પેલલવેલલી વાર જોઈ અને જોની આવી હતી અને આગળ દેડેખી તેણીને જોયલી હોવાની તેને મુદતજ ખાત્રી ન હતી, છતાંખી આ લુચ્છી પામંદી અને બેદી છોકરીએ મેહરાંનું તરકટ અને પાપ કેવી રીતે પકડી પાડ્યું તે આ અભાગણી દુઃખી આજાને ખચ્ચીતજ એક બેદ બરેલું ગુંચવાએલું ગુચ્છુંજ માલમ પડ્યું!

પ્રકરણ ૩૧ મું.

પરીન શેઠના—મરી ગઈ કે જીવતી ?

મરનાર પરીનની સખીમાં તેનાં જ્ઞાન આગળ જેવી યોગરીની નીચાતી હતી તેવીજ આપ્તા દીનાં લામને કેવી રીતે હોમ સકે રતન મુદતજ સમજ શક્યો નહીં. કાંય નહીં પરીન જીવતી હોએ અને દીનાં લામ તે પરીનનો ખીજો અવતાર હોય! કાંય નહીં પરીનના મરણુ પ્રામયાનાં જુડાં સમાચારમાં કાંઈ સહરાધાટ હોય, અને તે જીવતીજ રેલવા પામી હોય, અને દીનાં લામનાં જોહાં હેઠળ તે અત્રે આવવા પામી હોય! પોતાની વધુ ખાત્રી કરવાના ધરિદાથી આ હોમી ડોકટરનાં ઘરની નેહકીકતી જુસતેજુમાં તે નીકળ્યો. જ વરસની વાત ઉપર જે રાત્રે છેલ્લી પરીન આ લીરાંખાઈ અને તેના બેટા હોમી ડોકટરનાં ઘરમાં ગેઈ હતી તે વેળા તેઓની નોકરીમાં રાખેલી મુસ-લમીન અવળા હુરમતનો પતો રતને 'પેલેસ'માંનાં નોકર નક્કરો પાસથી મેલ્યો અને હુરમત અલાહબાદમાંજ કોમ યુરોપ્યનને ત્યાં નોકરી હોવાથી 'પેલેસ'માંનાં એકાદ નોકર પાસ તેણીને 'પેલેસ'માં તાલતલાવટથી ઓલાવી મંગાવવાની ચુકતી રચી અને તે મુસલમીન ઝોરત પૈસાની લાલચે આવી અને પૈસાનાંજ લોભમાં જ વરસની વાત ઉપર અનેકો બનાવ જે તેણીને થાદ હતો, તે રતન આગળ જાંજાણથી કહી સંમજાઓ.

પરીન જે વેળા ડોક્ટર હોમીનાં માતા હીરાંઆઈને મલવા આવી હતી તે વખતે તેનો મોત જેવો શીકકો અને રડમસ અંદરો હજી ખી ચા નોકર દુરમતને યાદ આવતો હતો. પરીન સાથે પરણવાની જ્યારે જસીએ ના પાડી, તે વેળા સપલશાહે ઋતુનમાં દાદર ઉપરથી ગળાડાવી નાખ્યો અને તે લયલરી માંદગી ભોગવતો હોમીનાંજ ઘરમાં માળા ઉપર ખીમાર પડ્યો હતો, તેને છેલ્લીવાર તજર કરવા તદ્દનજ એખલી પરીન ઉપર ગેઈ હતી અને ત્યાર પછી ઘણાજ લાંબો વખત વેર પાછી હેડે ન આવવાથી કદાચ ખેભાન થઈ હોયે એવું ધારી હોમી ઉપર આવ્યો અને પરીન તો પાછમે દાદરેથી ગુપચુપ ચાલી ગયલી હોવાથી, તથા પોતાની જાંદગીની દોરી ટુંકી કરી નાખવા માટે પટપટેલી હોવાથી રખેને તે કેડે નખાવી દે એવી ધાસ્તીમાં હોમી ગભરાટ અકલાટમાં દોડધામ કરતો પોતાની માતાને જણાવી એકદમ ઘરમાંથી ચાલી ગયો. પરીને નદીમાં નખાવી દીધું હતું, અને તેને નદી તરફ જતાં કેટલાકોએ જોઈ વરીક હતી અને હોમીએ તથા ખીજનંઓએ પરીનની લાસને વાસ્તે ઘણીખી જુસ્તેજુ કાંધી મગર તેનો કાંઈખી પત્તો ઘણીખી તજવીજ છતાં મલી શક્યો નહીં. તેજ રાત્રે પાછલી રાત્રે આ આયા દુરમત સુતેલી હતી અને તેને એકદમ ઉઠાડવા હીરાંઆઈ દોડી આવ્યાં, અને રાંધણીમાં જઈને ચુકો સલગાવી ગરમ પાણી તથા ચા કરવા ઝડપથી દુરમતને જણાવ્યું, અને તેવનની કોઈ માસીની છોકરી પુનેથી અલાહબાદ આવેલી હોવાથી, તથા માર્ગમાં ગાડીમાંજ એકદમ તે સીક પડી ગએલી હોવાથી દાક ઉતારવા તથા સેક કરવા ગરમ પાણી અને જીવ દેડવવા માટે ગરમ ચા જોઈતાં હતાં, એમ જ્યારે હોમીનાં માતા હીરાંઆઈએ દુરમતને જણાવ્યું ત્યારે તેણી તુર્તાતુર્ન રાંધણીમાં ગેઈ અને ફરમાવ્યા મુજબ ચા વીગેરે તૈયાર કાઢી, અને તે લઈ હીરાંઆઈજ તે માલ ઉપર લઈ ગીયાં. તેવનની માસીની છોકરી એકા-એક સીક પડી તેઓને ત્યાં આવી ઉતરી હતી એમ બાહર વાત કરવા તેને સાફ ના પાડી હતી, એટલુંજ નહીં પણ તેણીને જ્યાં રાખવામાં આવી હતી તે ઓરડાનું બારણું બંધને બંધ રાખી મુકવામાં આવતું, અને દુરમતને અંદર જવા હીરાંઆઈ મુદ્દજ જતાં ન હોવાથી તેવનની માસીની છોકરી કેવી હતી અને તેણીને શું હતું તે દુરમતને માલમ પડ્યું નહીંજ. વચમાં બે ત્રણ દીવસ પછી ઘરની આસપાસના બાગમાં અધારી રાત્રે હોમી પોતાની સાથે હાથ પકડીને કોઈ કાલા પોષાકવાલી અબજાને ચલાવી ઘરમાં લાવતો હતો, તે દુરમતે રાંધણીની બારીમાંથી અડહતાં જોઈ પણ તે ઓરતનો ચહેરો તેણીને મુદ્દજ જણાયો નહીં.

“પણ વારું, તેનાં કદપરથી તું કહી શકે કે તેણી પરીનનાં જેવાજ દેખાવતી હતી?” રતને વધુ યારીકાથી સવાલ પુછ્યો, જેનાં જવાબમાં આ દુરમત બોલી “પરીનબાઈનું કદ મને જરાજરા માલમ હતું, ને બાઈની માસીની આ સીક પડેલી છોકરીનું કદબી ઘણું ખરું તેનેજ મલતું આવતું મને તો જણાયું, પણ અંધારામાં કાંઈ ચંદ્રેરો જણાયો નહીંજ. વચમાં દસ એક દીવસ નીકલી ગયા અને પેલી બાઈની માસીની છોકરી કોણ જાણે કેમ, ક્યારે અને કેવી રીતે ગુમ થઈ ગઈ તે મને તો જરાબી માલમ પડ્યુંજ નહીં. તે પછી એ દીવસ રહી તાર આવ્યો ને તાર વાંચી બાહરવણે શેઠ એકદમ કંઠે ગામ ચાલી ગીયા ને આઠએક દીવસ રહી પાછા આવ્યા ને મને મારો એ મહીનાનો પગાર ચુકવી આપી મને રમ્મ આપી એક શેઠને બાઈ અલાહાબાદ ફરતીયર વેચીસાડીને મુંબઈ ચાલી ગીયાં. હું તો શેઠ એટલુંજ જાણુંછ.”

“હાં! પણ પેલો જે શેઠ મરનાર પરીન સાથે પણવાનો હતો તેનેબી ગંબીર સ્થિતિમાં આ લોકે રાખેલો તેનું શું થયું તે તુને ખબર છે?”

“અલ્લા જાણે કે તેનું શું થયું ને બાઈ શેઠે તેનું શું કીધું ને તેને કાંઈ રાખ્યો તે! પણ તેતો તદનજ ઘડીપણ જેવાજ થઈ રહેલો, આંખ ઉંઘાડીને જોય નહીં એવા ધાસ્તીમાં હતો, તો તે શેઠ તો એ ચાર દહારામાં કંઠે લઈ ગીયાં હોએ ને મરીબી ગીયો હોય-પછી તો અલ્લા જાણે શેઠ!”

દુરમતના આટલા ખુલાસાથી સતોરા પામી રતને તેણીને દસ રૂપ્યાની નોટ સંરવી અને ખુશી થતી તે ત્યાંથી ચાલી ગઈ.

તેનાં ખુલાસાથી રતનને ખાતરી થઈ કે હીરાંબાઈની માસીની છોકરી કોઈજ નહીં પણ પરીન શેઠનાંજ હોવી જોઈએ, અને હોમી તેણીને ગુમ થયેલી જાણી પુઠે ગયો હતો અને તેણીને હોમીએ કંઠે પકડી પાડી ખરા બીની ખુવારીમાંથી અટકાવી પોતાને ઘરે છુપાછુપ પાછો લઈ આવ્યો હોય. અને લોકની નજરમાં પરીન મરી ગયેલી હતી એમજ દેખાડવા રખેને દુરમત બાહર જઈ વાત કરી અંધાબરમ ફેાડી દે એવી કાસમથી માસીની છોકરીનાં એમાં કે બાહણાં હોઈજ પોતાને ઘરે લાવી રાખી હોએ.

ડાઁ હોમી મુંબઈમાં લદ્દથી જ્યાદા પંકાઈ ગયો હતો અને તેની તારીફની અનેક ખબરો પત્રોમાં વાંચેલી હોવાથી મુંબઈ જઈને મરનાર પરીનને લગતો બેદ આ મા દીકરાં પાસથી મેળવવાનો સંકેટ રતને રચ્યો અને એકદમ મુંબઈ નીકલી પડવા તેને મન પર લીધું.

આહ ! આ અધા બેઠ બરમોનાં સતોષકારક ખુલાસાથી રતનને જે એવું ખુશ્ખે ખુશ્ખું માલમ પડી આવે કે પરીને આપઘાત કીધો ન હતો પણ જીવતી હતી અને પોતાનું નામ નીશાન ફેરવી દીનાં લામનાં ખોટાં નામથી લોકોને હંફાવી સુખી અને શતોષી ઘરોનાં સત્યાનાશ વાળી મુકતી હતી-અરે એટલુંજ જે તેને માલમ પડે-તો એકદમ આ અદમાસ ઢોંગી અને પ્રપંચી લુચ્છી છોકરીને હીણુપસ્તીની હડધુતમાં લાવી મુકી જગની નજરમાં હલકી પાડી, પોલીસનાં હાથમાં સોંપી તેની અદધ્યાનતનો ઘટનો ફેજ અતાવવા તેને મજામુત સંકટ રચ્યો.

પ્રકરણ ૩૨ મું.

વગર ખાધાની ખોરચી !

ડોં હોમી અને તેની માતા હીરાંબાઈ પાસથી પરીન શેઠનાનાં અને દીનાં લામ માટેનો ખરોતરો બેઠ કાઢી લેવા માટે રતન હાડમારી વચ્ચે મુંબાઈ આવ્યો.

ખંભાલા હીલ પરનાં પોતાનાં શુશોભીત ખંગાલામાં એક સાંજે રતન મેહતાએ ડોકયું ખોસ્તું ! તેને પકંકા વિચાર કીધો હતો કે હોમી યાતો હીરાંબાઈ મલે તો તેઓને ધુળવી ધમકાવી અનેક કીસમની ધમકી અને ચેતવણી આપીનેખી મરનાર પરીનને લગતો સર્વ બેઠ પડાવી લેવા કદીખી ચુકવું નહીં.

તે અંદર ગયો, જ્યાં વરંડા ઉપર આયા બેઠી હતી તેને ડોં હોમીને માટે પુછપરછ કીધી અને શેઠ તો બાહરગામ સીધારેલા હોવાની ખબર મોકરે આપવાથી ટલુકા કરતો રતન પુછવા પડ્યો ! “ શેઠ કાંઠાં બાહરગામ સધાબ્યાહ ? અલાહબાહ ગીયાહ કે ? ”

“ નહીં શેઠ તે હું કાંઈ જાણતી નથી-પણ વણી વખતે બાહરગામનાં ડાકટરો ખોલાવેછ તે ઘડી ઘડી જાએછ. અલાહબાહ ગીયા કે કાંઠાં ગીયા તે તો બાઈ જાણતાં હોસે.”

પોતાનાં નામનો કાર્ડ આપાને આપ્યો, અને થોડીક પણ વીંટાં બાહ આયા પાછી આવી, અને હોમીની માતા હીરાંબાઈ જે ખોરડાંમાં બેઠી હતી ત્યાં રતનને લઈ જઈ આયા ત્યાંથી આવી ગઈ.

“આવોડ બેસો.” હીરાંબાઈએ નરમાસથી શરૂ કરીયું. “કેમ છું કામ છે.”

રતને સાંમે ખુરશી લેતો હીરાંબાઈ ને ટગરટગર કીકનાં બોલ્યો; “મને તો તમારા દીકરાને મલવાનીજ ખાસ ખાહુશ હતી! પણ હવે મારે જ કહેવુંજ તે તેવણની ગેરહાજરીમાં તમારી રૂબરૂની જણાવવાનું એકજ સરખું હું ધારું. તમારી આયા કેહતીતી કે શેઠ બાહરગામ સધાવ્યાછ, તો શું તેવણ અલાહબાદ ગીયા હોશે-ખરૂં કેહ—”

હીરાંબાઈનાં હાથમાંનું સીવવાનું એકદમ ભોંય પર પડી ગયું! તેવણ સહેજ અંશે ચોંક્યાં અને કાંઈખી બોલ્યા વિનાં રતનને ધારી ધારી જોવા પડ્યાં. તેવણનાં ચહેરા પર થએલાં ફેરફાર ઉપરથી રતને પોતાનાં સવાલનું વાજખી પણું તપાસી લીધું.

“હું જોકેંછ કે હું બોલવામાં ખરો છું” તે કસસાથી બોલ્યો.” હું પોતેખી અલાહબાદથીજ અહીં ડાંગ હોમીને કાંઈ ઘણાંજ જરૂરીનાં કામને માટે આવેલો છું. તમારા દીકરાની અલાહબાદની છેલ્લી ખાનગી વીઝીટ વેળામે એવનને તદનજ અકસમાન સંજોગો હેઠળ જોયલા હોવાની મને ખાત્રી છે. ‘પરીન પેલેસ’ નામનો બંગલો છે તેનાં બાગમાં મેં જોયાતા. એ ‘પેલેસ’ તો તમને જરાખર ખબર તો હોસેજી વેલ! ત્યારે તમારા દીકરાને એક અંધારી સાંજે કોઈ એરત સાથે ખાનગીથી વાત કરતાં મેં મારી નજરો નજર જોયાતા. તે અમળા કોઈજ નહીં પણ દીનાં લાભ હતી. તમે એ છોકરીને આલખોછ તો ખરા!”

અને હીરાંબાઈનાં ચહેરાનાં ફેરફાર ઉપરથીજ તેનાં સવાલનાં જવાબનું અવલોકન થતું હોય એવી કીસમથી આટલું બોલી રતને તેણીનાં ચહેરા તરફ બારીકીથી નજર કીધી. તો માણસ પડ્યું કે રતનનો સવાલ સમજી હીરાંબાઈ ફરીથી અગાઉ માફક સેહજ ચોંકી અને ગભરાટની લાગણી તેમના ચહેરા ઉપર પ્રગટ થયલી જોઈ.

“આનોખી તારે મને જવાબ મળ્યો” તે જાણે કે એકાદ ખેરીસ્ટર હોય અને બંધવાની કલટપાલટ તપાસ કરતો હોય એવી કીસમથી કસસા-માંજ બોલવા પડ્યો. “તારે તમે એ દીનાં લાભને પીછાણોછ, અને તેનાં લાભ અને ફાયદામાં તમે ઘણી કાળજી ધરાવોછ, ખરૂં કેની? એક વખતે તમારા દીકરાએ ઘણીજ કીમતી મદદ કીધી હતી, અને હાલમાંખી તેવણ તેના સાચા મીત્ર તરીકે રહેલા છે. તમે અને તમારો બેટો આટલી હદ સુધીની કાળજી કદર એ દીનાં લાભ માટે ધરાવોછ તો તેને વાસ્તેજ હું

ખાસ ખુલાસો પુછવા આપોછ. આ ઢોંગી છોકરીએ “પરીન પેલેસ” અને સાથે અલાહબાદથી છોડી જવાંજ જોઇએ, નહીં તો ‘પરીન પેલેસ’નાં હાલનાં માસેક જાંહાંગીર શેઠનાંને તથા ખીજનાંને ખર્ચ કહેવાની મને ફરજ પડશે.”

હીરાંબાઈ એકાએક ચોંકી, તેનો ચહેરો જઈ મારી ગયો, અને શીકરમંદ ચહેરે તે ખુરશી પરથી ઝટક મારી ઉડી અને બોલી “તમે કોણ છોઓ! છોઓ કોણ?”

“મારું નામ રતન મેહતા છે. હીરાંબાઈ મેં તમને ચોકાવ્યાં તે માટે ઘણો દલગીર છું, પણ મારે જણાવવું જોઈએ કે ગમે તો એ છોકરી દીનાં લામ અલાહબાદ સદાનું છોડી જાએ નહીં તો સાચે સાચું બધું કહી દે!”

“એટલે શું સાચે સાચું કહે?”

“સાચું એમકે તે દીનાં લામ નથીજ, પણ છ વરસ ઉપર આપઘાત ફરી મરી ગયલાંમાં ખપેલી પરીન શેઠનાંજ છે. હું બધું જાણુંછ, અણાથી પણી વેરનું જાણુંછ.”

હીરાંબાઈ જઈ મારી ગયલા ચહેરાથી પાછી ખુરશી પર બેઠી. આતેનથી તેનું તનબદન ધુજળુ હતું.

“મને બધી ખબર છે. પરીન શેઠનાં મરી ગયલીજ નહીં પણ તમારા દીકરાએ તેને છુપાવી જે તમારો દીકરો નાં પાડશે નહીંજ. જે રાત્રે તે આપઘાત કરવા તમારે ઘરથી ગુમ થઈ તારે તેને શોધવા તમારો હોમી તેની પુઠે ગીયો, તે તેને નદી નજદીક જતાં પકડી પાડી પોતાનાં ઘરમાં લાવી છુપાવી અને તમે તમારી માસીની છોકરી એકાએક સીક પડી પુનેથી આવવાનું આહણું કાઢી દરેક જણથી ખાસ છુપાવી તમારા ઘરમાં રાખી અને થોડા દીવસ પછી તે તમારી કહેવાની માસીની છોકરી સદાની ગુમ થઈ અને ત્રણ ચાર દીવસ વીટા આદ તાર મલતાં તમારો દીકરો તેને મલવા ગીયો ને તે પછી થોડો વખત રેહી તમે કોંકે અલાહબાદ છોડી મુંબઈમાં વસવાટ કીધો. આ પરીને તે પછી ગામેગામ છુપે નામે નોકરી કીધી અને દીનાં લામનાં છુપાં ને ખોટાં નામ હેઠળ પાછી અલાહબાદમાં અને તેથી વધી ‘પરીન પેલેસ’માં પોતાનું વેર રેવા, જાંહાંગીરને ચોકાવા ગમરાવા પાછી આવી. પરીન શેઠનાં તેજ દીનાં લામ છે તેની ઘણી સામેતી છે! જ્યારે દીનાં લામ ગવરનેસ તરીકે

આવી ત્યારે પરીન શેઠનાના ચહેરાને આખેદુખ મલતી આવતા ચહેરાથી પેલેસનો માલેક જાહાંગીર અનેક વખત મરનાર પરીનનો બુટ હોય એમ ચોક્યો, ને તે પછી ઘણાંકો ચહેરાની તાળુખી ભરી સરખામણીથી અજ્ય થયાં. મેં પોતેખી મરનાર પરીનની અગાડની સખી જોઈ અને આરીકીથી મેં આ દીનાનાં ચહેરા સાથ સરખામણી કરી. વળી પરીનની સખીમાં તેનાં દાખા કાન આગલ ચોગરીની ધધાની મેં જોઈ અને અજ્ય જેવું તો એ કે તેવીજ ચોગરીની ધધાની આપાદ દીનાં લામનાં દાખા કાન આગલખી મેં જોઈ! બોલો હવે હું મારી તપાસમાં તદ્દન ખરો છે કે નહીં? તમારી ચુપકીથી અને તમારા ચહેરા પરનાં થયલા ફેરફાર પરથી અધી પુરવારી મલી શકેછ કે આ પરીન મરી નથી ગઈ પણ જીવતી જગતી છે ને આ દીનાં લામ કાઢજ નહીં પણ પરીન શેઠનાંજ છે! જે એમજ હોય તો છુપાં નામ હેઠળ એમ જુઝ્યાઈ કરવા માટે તથા ખીજાં-એને ખીહવરાવવા અને ચોકવા માટે આ જુઝી દોંગી છોકરી ગંભીર તોહમત અને વાંકમાં આવી જાય અને સરકાર તરફથી ગંભીરમાં ગંભીર શીક્ષા જેમ આવી દગ્યાજી અને જુઝ્યાઈને માટે થાએ તેમ વળી તેવી જુઝ્યાઈ ચોટાઈમાં સામેલ થનારાં તમે લોકોનેખી ગંભીર તોહમત વચ્ચે કાંઈ બોધી શીક્ષા થાએ નહીં! અદમાસ અને પાખી છોકરીને ક-નેજન આપી ખોટી રીતે મદદ કરવાનાં વાંકમાં તમે અને તમારા દીકરાનેખી આજમાં આવવું પડશે! તમને અધી ખબર છે. પરીન શેઠનાંની અધી દોહત સીધી રીતે કાયદાસર જાહાંગીરનાં હાથમાં આવી. એ છોકરી બીખારી થયલી હોવાથી આવી ટક મલતી પોતાનું વેર અને કીનો લેવાને માટેજ આલી ચલાવી તેજ શહેરમાં તેજ મેહલમાં આવેલી છે! હજીખી હું થોડા દીવસની છુટાછુટ મુકુંજ એટલા વખતમાં તમે લોક એને આવા ખોટા રસ્તાથી પાછી હઠાવી અલાહપાદ એકદમ છોડી જવા સલાહ આપજે, નહીં તો યાદ રાખજે કે તમારો ને એ પોરોનો અંજામ ઘણો ખુરો આવશેજ. આલો હવે હું તમારો વધુ વખત રોકતો નથી” અને ખુલાસાથી દમ ખેંચતો તે ખુરશીપરથી ઉડી ઉભો થયો.

હીરાંખાઈએ સર્વ હીમત એકડી કરી અને પોતે ઘણીજ ધીરજથી બોલી ઉડી. “તમે બોલી રહ્યા-અસ! દીક! એકજ જમંદાર ઓરતનો તરીકો અને મોલો જાલજ્યા વગર ધાક અને ધમકીથી ભરપુર તમારી દાનેશમંદી અને સાક્ષેસાઈ ભરી સુક્યાણી વાતથી હું જેટલી અજ્ય થઈ તેટલી ચોકીખી. દીનાં લાંબ કાણ ને પરીન ને એજ કે કેમ તે મેં કયુલ્યુંખી

નથીજ, તોખી આવી તમારી સાલેસાઈ માટે હું શું વિચાર કરું ! બાઈ, તમે કેહા અકકલના દુશમેન છેઓ ! કાંહાં અલાહપાદની વાત ને તમે ચાલ્યા ચલાવ્યા કાંહાં મુંઝઈ વેર પારકાં સાથ હોગ્નતોજ કરવા આયા. તમે બળતું ઘેર બાડે લેવા આવેલા જણાવોય. તે કોઈ ખીચારી પેટનો ખાડો પુરવા વહીતર કરતી હોસે તો તેની પુક પકડી તેનાં જસુસ તરીકે તે ખીચારીની દરેક હીલચાલ છુપાછુપ એક સાલેસ અહસ્થને જરાખી ન જાળે એવી રીતની તપાસી તેના પેટપર લાત મુકવાની તમારી કુકરાજને તેંહકરાઈમાં કશીખી ભલાઈ કે મોટાઈ દેખાતી નથી. વળી તેને તમે પોલીસના હાથમાં આપવા નીકલ્યા તો નીકલ્યા, પણ હમે માય દીકરાંનેખી જેલમાં પુરવા નીકલવાની તમારી ધાક ધમકાઈ આએ મારો એક બાલ વટીક વાંકો થયો હોય એમ હું જાણતી નથી. તમારાથી થાય તે ભલાઈ અને ભલમનસાઈ કરજો, બાઈ. સુરજ સાંમે ધુળ છાંટવાનો નતીજો તમુને શીખવવો પડવાનો નથીજ. ભલે ભાઈ ભલે ! એક જઈક આરતને જેલમાં મોકલવાની તમારી ધાકધમકી નાના જોરીમાં સુતેલાં પોયાંને શીખાડને ને બતાવતે તો તમારી સુકયાણી દાનેશમંદી અને અકકલનું તોલ બરાબર થતે ! જાઓ, ખોદાનાં સુકરાનાં કરો, કે મારો જીભર દીકરો અહીં હાજર નથી, નહીંતો આવી ધમકીનો બદલો, તથા ઘેરનો ધણી હું, બાહર નીકલ તું, જેવી ઘેરમાં પ્રવેશ કરી ધાંધલ ધરપચનો નતીજો તો એવો તો ચખાડતે કે ગરીબોને સતાવવાની અને જીલમ ગુજરવાની તમારી સુધ્ધમુધ્ધ તરતજ ઠેકાણે આવી જતે ! આવજો ભાઈ-આવજો મરું ! ગમે તો આવતી વખત વધારે દબરાવા, ગભરાવા પોલીસ કન્સ્ટેબલખી સાથે લાવજો ને બેડીખી સાથે લેતા આવજો ! આયા ! આયા !” અને આયા તુરતે દોડતી અંદર આવેલી હોવાથી તે બોલી “જતો, આ શેઠ સાહેબને આપરા બંગલાનો દરવાજો દેખડાવી આવ. બરાબર-આવજો હં ભાઈ-આવજો.”

હીરાંબાઈનાં ઠંડા અને મીઠા બોલવાનાં ચટકા ઝટકામાં રતન તો તમામ આજેજ થયો ! તેણી મીઠું મીઠું પીરસી હસી હસીને પગની પાટલીથી તે માથાની ટાળકી વેર ધુજરી છુટી આવે એવા તાણા મારસે એમ રતને તો કશી વકકરી રાખી હતીજ નહીં. તે તો એકાદ પળ દીગમુઠ બની રહયો, અને પોતાનો કાંઈખી ઉપાય ન ચાલવાથી હડધુતની હીણપસ્તીમાં તે ઝડપથી ત્યાંથી બાહર પડયો. તેને ઘણો ફફડાટ લાગો હતો. ધર્મ કરતાં કર્મ નડતું હોવાનો તેને ભાસ થયો, અને રંજીદ થઈ તે ચીડનો માર્યો બબડયો ! “આગ લાગે બધી ચીજને ! કીયે ભોગ ચોધડયે અલાહપાદમાં આવી

‘પરોન પેલેસ’માં હું જતો આવતો થયો ! મારાખી કાંઠાં અભાગ લાગ્યા કે પેલી ચપરખાંધી ને બદમાસ દુકતીની પુકે લાગો. પણ હવે બન્યું તે તો બન્યું ! છેક બરદર્યે આવી દુખી જવામાં સાર નહીંજ ! એ રાંડ દાકણનો ફેજ તો ખરાખર લાવવોજ જોઈએ,” અને તરેહવાર ખુરા વિચારે કરતો તે ત્યાંથી બાહર પડ્યો.

ડાંઠ હોમીને મત્રવા માટે તે નજદીક અડવાડયું વેર ત્યાં રહ્યો, પણ હોમી બાહરગામથી પાછો ફરેલો ન હોવાથી નાસીપાસ અને નાઉમેદ થઈ ફારેલો મારેલો તે અત્રાહ્યાદ જવા નીકળ્યો. અથા દરમાંથી કાંઈ લેવટા નીકળવાની આસા રેહતી નથી, કાંકે કાંઈ દરમાંથી એકાએક સાંપ પણ નીકળી આવે છે, તેની આ વગર વિચારે પારકાંઓની વચમાં એવકુશાઈથી માથુ મારનાર રતન મેંડતાને ખખર ક્યાંથી થાય ?

મકરણુ ૩૩ મું.

“ નાર સમ ખસ પુરી ન કોઈ જહાનમાલય,
પાપ ખસવત પુરી, નહીંકયુ સાચી થાય.”

અમાગણી જર ! પૈસા પર મધમાખ માફક લાલચથી બમી રહેલી આ મતલખી અને બુચ્છી લોભી છોકરીનાં મનની ઉમેદનો સર્યામ નાશ થવાથી તેણી હદથી જ્યાદા હયરાન અને રંજીદ થઈ પોતાની નાસીપાસીને લગતી જફાકારક કાંઠણી રહતી ચસ્મોએ પોતાના પીતા જાહેજરને કહી સંભળાવી અને આ લોભી પીતા પણ પોતાનાં હાથમાંથી મુન્નાની ચટલી સપાટામાં ઉડી જતી જોઈ ઘણો ગમગીન રહ્યો, તેથી પોતાથી બનતું કરી ધનને મનાવી પટાવી લેવાનાં તે કેડાવ ઉપર આવ્યો.

એક દીને રાત્રે આધા પછી ધન હીરામાણેક ચંદનીની ખુશનુદી ધોસ્તો આગમાં વિચારવંત ઢપે ફરતો હતો, તેવામાં જાહેજરે તેની પુક પકડી અને એકાદ ખુણામાં લઈ જઈ તેણે વાત કરવાનું શરૂ કીધું.

“ કેમ ધન, હાલ કાંઈ ઘણાજ વિચારમાં કેટલો વખત થયો ફરેચ, શું છે ?”

“ નહીં! મુંબાઈમાં ચોક્કસ બીઝનેસ હાથમાં લીધેલું હોવાથી તે માટેની હું ગોઠવણમાં છેલ્લે અને હવે આજે કાલે હું જવાનો છું.”

“ ભલે, પણ તે અગાઉ મને સાંભળી લેશે એમ ધારું. હું શું કહેવા માંડુ છું તે તું ચેતી ગીયો હોસે. ખરેખર તારાથી મને ઘણું નાસી-પાસ થવું પડ્યું છે. તારા મરનાર બાવાજીની મરતી વખતની ખાહેશને માન આપવા કાળે જે આશા મેં મારા જીગરમાં ઉછેરી મુકી તેવીજ આશામાં મારી જરનેથી ઉધારી મોટી કીધી, પણ તેમાં મને તદ્દનજ નીરાશી મલીચ પોતાની જગ્યાએ મને ઉભું રહેવા અને તુંને છોકરા તરીકે ગણવા તથા ભવીષ્યમાં મારી દીકરીનો હાથ તારા હાથમાં સોંપવાની મરતી વખતની તારા પીતાની ખાહેશ હાલ તું ભુલી જતો લાગેય, અને તેવી ફરજ બજવવામાં તું પછાત પડે છે, તું અહીં આવ્યો તે વખતે તારા મરનાર પીતાની ખાહેશને માન આપવાનાજ ઠેરાવ સાથ આવ્યો, તોપણ પેલી પાંખડી, ઢોંગી અને લુચ્છીની ફરેથી જલ્દમાં ફસી પડવાથી તારો તે ઠેકાવ તું તેવી કમીની નીચને ખાતર બાળુ મુકી મરણ પામેલાં વાહલાંની ખાહેશ નામંજુર કરી મોટી તકસીરમાં આવી પડેય.”

દીનાં લામને માટે આવા અણુઘટતા સમુનો ઓચરેલા સાંભળી ધન વચ્ચે બોલી ઉઠ્યો. “ લુચ્છી! પાખડી ને ઢોંગી! માત્ર તમે જે શકપરથી કાઢને બદનામ કરતા હોય તો તમારી તેમાં ભુલ કહેવાય, મીઠું જલેજર !”

“ નહીં, ભુલ નથીજ! મેં બધી વાતે ખાતરી કીધી છે, ને માલમ પડ્યું છે કે આએ હલકાં ખાનદાનની બીખારી પોરી બદમાસ, હલકી લુચ્છી અને ખરાબ છે. પોતે બીખારી હોવાથી તારી સાથ પરણી જઈ એકાએક દોલતમંદ થાએ એવા સંકેટો રચીનેજ મીઠાસથી અને મકકરથી પોતાની ફરેથી જલ્દમાં તુંને સરખસર ફસાવી તારી બોલાઈનો નીચ લાભ લીધેય. બાકી એ પોરી મીઠી બાહરથી છે, તેવી બાતેનથી કપટી, અદેખી અને ખરાબ ચાલચલણની છે. તેની બીજાવેલી જળમાં ફસી પડી તું તેની પુઠેપુઠ બમવાની હેમાકાત કરે છે, ને છૂપી મુલાકાતોથી મલી ભેટી તું વધુને વધુ ફંદામાં ફસી તારા મોભા અને તારી તોખમનો તું નાશ કરે છે ને બીજને બી તેથી તું દુઃખી કરે છે! ધન! જરા વિચાર કર! કાંહાં તું ને કાંહાં તે? તું કાંઈ અવિચારી પગથું ભરે તે અગાઉ મારે તુંને એ દુકતીતે વાસ્તે ખરી વાત જાહેર કરવી છે. પ્રછી તો તારે ગમે તે કરજે” અને એમ બોલી પોતાનાં અંદરનાં ગળવ્યમાંથી કાગળ્યાંનું પેકેટ કાઢી તે તપાસતો બોલ્યો “ જો! જ્યારે દીનાં લામ મારી આલાંખાયની ચાકરીએ રહી ત્યારે એને આએ સરડીરીકેટ આલાં આગલ રજુ કીધી તે વાંચ!”

ધને તે સરટીરીકેટ લીધી, અને ચીપીચીપીને વાંચી. એક સરટીરીકેટ મુંઝાઝનાં કોઈ નસવાનજી બનશાની હતી. બીજી કરાંચીની કોઈ બાઈમાય બઢ્યાની હતી. ત્રીજી કોઈ ખતીજાઈ મહમદબાઈની હતી. દીનાં લાંમે તેઓને ત્યાં સારી ચાકરી કાઢેલી હોવાની સરટીરીકેટ હતી જે વાંચી ધને પાછી જાણેજરનાં હાથમાં મુકી.

“વેરી વેલ ! હવે જે આએ બધી સરટીરીકેટ સદંતર ખોટી છે : અને આએ દીનાં લાંમે ખોટી બનાવટી સહી સાથનું તરકટ કુલ્લું કરી બુઝ્યાછથી ખોટી સરટીરીકેટ આલાંને બતાવી અહીં રેલીછ, એજ પેલલી હરોલમાં તેની ખરાબ ચલાચલણ પુરવાર થાએછ ! મારા કરાંચીના સોલી-સીતર બમનશાહ પર આએ સરટીરીકેટો મોકલા આપી તેઓને વાસ્તે તેલકાક કરવા બારીકાથી જણાવ્યું ને તેઓએ મુંઝાઈ અને કરાંચી જુસ્તેજુ કાઢી તો માલમ પડ્યું કે સરટીરીકેટમાં જે નામોની સહી હતી તેવા નામોનાં કોઈખી તે સરનામાં મુજબ મુંઝાઈ યા કરાંચી રેલતાં હતાં નહીં ! તેવં નામનું કોઈ હતુંજ નહીં ! જે આ સોલીરીટરનું કાગળ વાંચ.”

જાણેજરે ધનના હાથમાં કાગળ મુક્યું અને તેણે તે વાંચી એક નિશ્વાસ ફેંક્યો. ધને તે કાગળ પાછું જાણેજરનાં હાથમાં મુક્યું.

“કેમ હવે શું થાયું ! આ બુઝીને પાખંદી છોકરી કેવી બદમાસ છે તે તે હવે જોયું તો હોએજ. હું જે ચાહું તો એને ખોટી સહી કરવા માટે અને લોકોને કગવા માટે પોલીસના હાથમાં આપું કે ઠેકાણે આવું. પણ નહીં એ જે અહીંથી પેટો પકડે, આબરમાં જતી રહે તો સતાનાનું સુનું. વાર, હવે એ હલકા ઈજરદી પોરી કેવી રખડતી રજલતી છે તે તુને જણાડું. થોડા દિવસ પર મને હાથ નહીં આવવાથી બાગમાં ફરતો તો ત્યારે એકાદ ખુણામાં છેક મોડી રાત્રે એ છોકરીને કોઈ મરદ સાથે ખુપાકુપ વાત કરતાં જોઈ, બીજી વેળા તો છેક અરબી રાતે મેં એને બાહરથી જોઈતી. આવી રખડતી પોરી અધી અર્ધી રાતવેર કારસતાન અને કોહતાં કાવત્રાં કરી મરદો સાથે ફરેહરે ને રખડે રજડે તો તેવી બદમાસ બુઝી પોરીની આબર કેવી કોડીની કીંમતની છે તે તુને સમજવું કાંઈ મુશ્કેલ નથીજ. એ રાંડ દુકતી બ્યારથી પેલેસમાં આવીછ, ત્યારથી કાંઈ ને કાંઈખી ખુશ બનાવો બનેછ, ને એજ રાંડ મારી દીકરીની વચમાં કવાબમાં હાડકાં મારૂક આવી નડીછ. પેલા રતન મેહતાએખી એને અર્ધી અર્ધી રાતવેર બઢકતાં જોઈતી, અને તેખી એ પોરીનાં કારસતાન શોધી કાઢ્યા પાછળજ લાગેલો છે. દીકરા, મારે હવે કાંઈ વધુ કહેવું નથી. તારા મરનાર પીતાની

મરતી વખતની ખાહેશને તું ખેવચની અને ખેવકા ન થાય, અને તારી ફરજ બુલી જઈ તું કોઈ હલકી અને મકકરખોર દુકતીના ફંદામાં ફસી નહીં જાએ તેજ સખખથી ખાસ ચેતવણી આપવા, ને એ દુકતીને ખરા આકારમાં તું દેખાડવાનીજ મેં મારી ફરજ સમજીને આટલો ખુલાસો કીધોછ. યાદ રાખજે, તું મારી મોંઢસ પર જીદ કરી આ હલકી બીખારડી પોરીને પરણી જશે, તો મારું તેમાં કશું આગનાર નથીજ, પણ તેથી મરનારની ફરજ વીસરી જવામાં જનમો જનમ તું નકસીરવાર રેહસે. અને તારી જરદાર સ્થિતીમાં એક બીખારડીને પણવામાં જગની હીણુપસ્તી નામોશી અને હડધુતમાં આવી પડવા ઉપાંત લોકને મોંઢું દેખાડવાનુંખી મારી પડી જશે અને એમ બોલી જાહેજર ત્યાંથી ઝડપથી ચાલી ગયો. ધનનાં મન ઉપર તેનાં બોલવાથી કેટલે દરજ્જે અસર થયલી હોવાથી જાહેજર ઘણો સંતોષી બન્યો.

ધન હદથી જ્યાદા હયરાન રહ્યો. આ ગરીબની છોકરીને તેની મુક-લેસી અને કંગાલ્યતો નીચ લાભ લેઈ હદથી જ્યાદા પુક પકડી સતાવતાં હોવાથી ધનને ઘણો ખેદ ખરપા થયો. ત્યારે શું દીનાં એવી હદ સુધીની ઝુઝડી, મતલખી અને કાવત્રાંખાજ તથા કીનાંખોર હતી ! ખરેખરજ નહીં એમ ધને ખાત્રીથી માન્યું કાંયકે, જે આ ગરીબની કંગાલ પોરી જે અધાં ધારતાં આવ્યાં તેમ મતલખી, પાખંદી ઝુઝડી અને મકકરખોર હોતે તે પોતાની મતલખ પાર પાડવા, અધાં ઉપર પોતાનું વાજખી રીતે વેર અને કીનો લેવા અને પોતાની કંગાલ સ્થિતીમાંથી એકદમ ધનવાન અને આજે-વાન બની જવા તથા જર ઉપર કીનો લેવા તે જરાખી ઓશકાયા વીના ધને પોતાની મોહરદાર થવાની ઉમેદખર ઓફર કીધી હતી, તે ઓફર મોટી ખુશીથી સ્વીકારી ધનની હકદાર મોહરદાર થતે ! પણ ધને જોઈ લીધું કે અમીરી ખ્વાસની આ સાલેસ અને બલી છોકરીએ પોતાનું આદશાહી દીલ ખતાવી રખેને કોઈ ખીજ હકદારનો હક તેનાં વચ્ચે નડવાથી જતો રહે એવા સર્વોત્તમ અને ઉમદા બલાઈ બર્યા વિચારોથી ધારીને મોટાં માન અને હયશાન સાથે ધનની ઓફર તેણીએ મકકમ મને છેવટની ના પાડી હતી ! આ સર્વ હકીકત ઉપરથી ધને માની લીધું કે 'પેલેસ'માં વસતાં દરેક જણાં આ ગરીબની સાલેસ છોકરીને તદનજ ખરાખ ચીતારી તેની પુક પકડી તેને હીણુપસ્તીમાં ખાફર કાઢી મુકવાનીજ ખાજ રચતાં હતાં તેમાં તેઓ કેવી ખેવકુશાઈ અને હેમાકાત કરતાં હતાં તે તેણે ઝઠ પારખ્યું.

પ્રકરણ ૩૪ મું.

મળતા ચહેરાની મુશીબત.

પોતાનાં મનનું સમાધાન કરવા 'પેલેસ'ના આગના દરવાજા નજદીક ધન વિચારવંત ઢપે આવી પુગ્યો. દરવાજા આગલથી વળણુ લેઈ તે આહર જતો હતો તેવામાં કોઈ એ જણાં જુપાજુપ વાત કરતાં તે આગુ ઉભાં રહેલાં તેની નજરે પડવાથી ધન ચાલતો એકદમ તાગુખી અને ગભરાટથી અટકી પડ્યો અને અનેને ધારી ધારીને જોઈ તે હૃદયી જ્યાદા હેરત રહ્યો. અને દરવાજાની આંદે ભરાઈને ઉભો. તેણે એટલી તો ધીમેથી વાત કરતાં હતાં કે ધનને તે પરગરી સાંભળાઈ નહીં. ચાંદની રોશનીમાં દીનાં લામને ચહેરો તેણે ઝટ પારખ્યો, અને જલેજર દીનાં અરધી રાતે મરદો સાથ ભટકતી હતી એવી વાત હવડાંજ કીધેલી હોવાની તેને ઝટ યાદ આવી. દીનાં પેલા યુરોપિયન પોપાકમાં સજ્જ થએલા પારસીને હોમીનાં નામથી બોલાવતાં ધને સાંભળ્યો. વાત કરતાં પેલો મર્દ કે જે ધન આગળ પીક કરી ઉભો હતો તે ફરી ગયો અને માલતાબની ઠંડી અરફ જેવી રોશની વચ્ચે ધને તે મર્દનો ચહેરો ઘણીજ આરીફીથી જોયો અને અજાણ્યોના આલથી તે એકદમ ચોંકી ચમકી ઉઠ્યો! શું તેની આંખ દગો દેતી હતી? શું તે ખાલી સ્વપ્નો જોતો હતો? એકવાર ફરીથી પોતાની આંખોં ચોળી અને અજાણ્યોથી કાટકાટ થતા ડોળાથી પેલા મર્દનાં ચહેરાની ઘણીજ આરીફીથી તપાસ કીધી અને પોતે જોયેલો અનાવ કાંઈ ખાલી કે ખ્યાલી સ્વપ્નો ન હતો. મગર ખરેખર અનાવ તે જોતો હતો એમ તે હૃદયી જ્યાદા વિચય પામ્યો, અને દીનાં લામ તેમજ પેલા મર્દને ત્યાંથી ચાલી જતા જોઈ તે તાગુખીથી અપડ્યો.

“ઓ માર્ક! આભેલુખ ચહેરો! જાણે કે તદનજ બેલસતી ફસતમ કાકા! આહ! બેલસતી કાકાનોખી દેખાવ એવોજ દમામદાર ઉતો, ચહેરેખી એવોજ અમીરી તોખમનો હતો અને ઘટમારોખી આભેલુખ તેજ! શું આએ સ્વપ્નો જોઈંછ કે ખરેખર અનાવ છે! કાંય નહીં બેલસતી કાકાના જેવો આએ મરદનો ચહેરો હોએ! નહીં અહીંથી મુંઝાઈ જાંઉં તે અગાઉ આ મરદ કોણુ તે જરૂરજ દીનાં લામને પુછી જોઉં! આહ! ખુદા! કેવો આભેલુખ કાકાનો ચહેરો! કેવું સરખાપણું!” અને એમ બોલતો તે ધીમેથી

બાહર પડ્યો અને આગની ખીજ તરફ વિચારવંત દુખે ચાલતો હતો તેવા માં દીનાં લામને ઝડપથી “ પેલેસ ” તરફ જતાં તેણે જોઈ. પેલા મર્દને નાંકાવેર વળાવી આવી દીનાં છુપાછુપ ‘ પેલેસ ’ જતી હોવાનોજ ખ્યાલ ધનને થયો. આવી તક લાથમાં આવેલી કદી ન ગુમાવવી એવો મક્કમ હેઠાવ કરી ધને દીનાંની દુકે રસ્તે પુક પકડી અને દીનાંની સામે તેનો રસ્તો ઘેરી ઓચીંતો ઉભા રહેવાથી ધનને એકાએક તેની સામે આવી મોડી રાત્રે આવી ઉભા રહેવાથી દીનાં હઠથી ન્યાદા ગભરાઈ. મગર પોતાનો ગભરાટ દીલમાં સમાવી હસતી હસતી તે તાળુખીથી તેને જોતી ઉભી !

“ મને માફ કરજો દીનાં કે તુંને મને રોકવાની ખાસ અગત પડેય ! ”

“ જી ! ખીજાંઓ બેગા તમેખી મારી પુકે છુપાછુપ આવોજ એમ મેં આજે જાણ્યુંજી ! ”

“ નહીં ! તેવા અપરાધનો હું તકસીરવાર થયો નથીજ એ સત માનજે. અધાંઓ તુને ખરાય ચીતારતાં આવ્યાંજ ને તેમ ધારવા મારી પર દયાન વડીક કરવામાં આવેજ, છતાંખી હીરા અને કાચ વચ્ચેનો, ગુલામ અને હુવડ વચ્ચેના તફાવતની મને સારી રવંશે પીછાણ હોવાથી, હું તો તુંને અમે તેવી ગરીબ છતાંખી અમીરી તોખમની અને આદશાહી દીલની સાલેસ છોકરીજ માનુંજ એ નક્કી યાદ રાખજે ! મેં તારી પુક પકડી નહીં પણ એતેફાક હું જે રસ્તેથી જતોંતો ત્યાં તુંને એક મરદ સાથ વાત કરતાં જોઈ અને તે મરદનો ચેહેરો જોઈ હું એકાએક ભુત જોયો ને જોયોજ અસ મને ખુદરતી ચટપટ થઈજ, અને તે કોણ હતો તે શોધી કાઢવાની કે જાણવાની મને અધીરતા થઈજ, અને તેજ સમયથી તારી પાસ તે જાણી લેવા તુંને રોકવાની જે મેં નક્કી કીધીજ તો તે માટે બેશક બણો દલગીર છું. મને કેહે, નીરાશ નાં કર ! મારું જીગર તે જાણુવા તે તલપેજ કે તે મરદ કોણ હતો કે જેની સાથ વાત કરવાની તેં એકાંતમાં તક લીધી ? ”

ધનને આકળો અધીરો પડેલો જોઈ દીનાં મીઠાસથી હસી અને બોલી.

“ જી ! તમારા સવાલનો જવાબ આપી તમારી અધીરતાને તૃપ્ત કરી શકતી નથી તેથી દલગીર છોઉં ! આ એક ખાનગી ખાખત છે ને તે મરદનું નામ જાણવામાં તમને શું હાંસલ મલશે તે હું સમજી શકતી નથીજ. ”

“ નહીં, નહીં, દીનાં ! મારી આ માગણી તું નાં પાડતી નાં મને તે એકદમ જણાવ ! તેમાં તુંને કોઈખી રીતે હું નુકસાન પોહ્યાડસ એમ મનમાં ડર નાં લાવ ! મારી અધીરતા શા માટે ઉત્કેશજ તે હું તુંને પ્રશ્નકરુંજી ! ”

જણાડિંછ! આ મરદનો ચહેરો આમેલુખ મારા મરનાર કાકા રસ્તમકાકાને મક્કતો આવેછ. તેવણુને તો ગુજર પામ્યાં ને કાંઈ વરસો વહી ગયાંછ છતાંખી મેં જાણુ કે જીવતા જગતા મરનારનેજ તારી સાંમે કબા રેહલા જોયા હોએ એવી કીસમથી હું ચોંક્યો!”

“ઓહ! એતો દુન્યામાં મક્કતા ચહેરા ઘણાંખી આવેછ! તમેજ મારે વાસ્તે કહેતા’ની કે મારો ચહેરો પેલી જર પોતાની માયની સખીની લોકીટ પેહડેછ તે સખીનાં જોવાજ આમેલુખ લાગેછ. વળી જાંહાંગીર શેહ ખી મને પોતાની કોઈ છ વરસપર મરી ગયલી સગીનો જીન જેઈ ચોંક્યા. એ બધી મક્કતા ચહેરાનીજ મુશકેલી છે, અને તમારી મુશીબત ખી એમજ સરખા ચહેરાનું પરિણામ છેછ!”

“નહીં! નહીં! તું મને ના તવજાવ! મને ખરેખર કહી દે કે એ કોણ હતો! મારા મરનાર રસ્તમ કાકાએ હેદરાખાદમાં એક નવાખ તરીકેજ લાખોની રેલાછેલ વચ્ચે જાહોજલાલી ભોગવી’તી અને કેટલાંક વરસોની વાત ઉપર હેદરાખાદમાં ત્યાંનીજ કોઈ જરદાર રેહવાસી અખજાનાં ફંદામાં મરનાર ફરી ચુકેલા હોવાથી એવણુ જ્યારે હકદાર લગનનાં ગાંઠથી બંધાયા ત્યારે કાકાજી પર વેર લેવાનો પેલી હેદરાખાદી ઓરત તરફથી તાગડો રચાયો અને કાકાજીનો નાનો એક પુરો દીકરો હતો જેને એક સાંજે આયા ગાડીમાં ફરવા લઈ ગેઈ અને અને આયા ખીજે ફેકાણે વાત કરવા જતાં ગાડીમાંથી તે છોકરાને કાકાએ કાઢી લીધો અને ગમે તેવી ખી જીસ્તેજી છતાં તેનો પતો મળ્યો નહીં! કાકાજીએ હજારો રૂપ્યા ખરચ્યા, પણ ધારવા મેલે ઓરતની અદેખાકને લીધેજ તેવણુનાં છોકરાનું જીન થયું હોય કે નદીમાં નાંખી દીધો હોએ એમજ લોકમત ધારવા લાગ્યું! ગમે તેવી ખી બારીક જીસ્તેજી છતાં ખી કાંઈ પતો ન મળ્યો ને પોતાના એક દીકરાનાં ગમમાં મરનાર રસ્તમ કાકા ગુજરી ગયા અને લાખોની દોલત મારા ને મારા મરનાર આવાજનાં નામપર કીધી અને ખાસ ફરજ આપી હતી કે જે તેવણુનો દીકરો હોયત હોય એવું માલમ પડે તો હજારો રૂપ્યા ખર્ચાનેખી તેનો પતો મેળવી તેને સ્વાધીન કરવી. મારી ને મારા આવાની દોલત ને વેલા તો ઘણીજ ગરીબ હતી. અને મરનાર કાકાની આ લાખોની દોલતથીજ હમારું નસીબ ફેરવાઈ ગયુંછ, અને મરનાર કાકાની દોલતની ખરકતથીજ વેપારમાં મેં લાખોની દોલતને વધારી મુકીછ! આહ! આજે ખી જે તે મારો કઝીન હોયત હોય તો તેના મરનાર આપની સધી દોલત તેને લવાસે કરી મરનાર તરફની

ફરજ બગવવામાં હું મોટી ખુશી માનું ! દીનાં ! હવે તુંને બરાબર સમજ પડશે ! તું જે મરદ સાથ વાત કરતી'તી તેનો ચહેરો આબેહુબ મરનાર કાકાજીનાં જેવોજ હોવાથી તેવણનો ગુમ થયેલો બાલક ખેટો મને તુરતજ દેવે આવ્યો, અને તે કદાચ મરી ન ગયો હોય અને જીવતોજ હોએ એવા ખ્યાલથીજ તે મરદનાં સરખા ચેહેરાથી તેનું નામ નીશાન જાણી લેવાની મને ખુદરતી ચટપટ થઈ ! એમાં મારી મરનાર તરફની આધન ફરજ બગવવા સીવાય બીજી ખુરી મતલબ કરી નથીજ એમ હવે તું ખાત્રી રાખશેજ. અત્યારેજ તે બાલક ખેટો ખુદાની કરમ બક્ષેશથી જે હયાત હોય તો જે મરદ સાથ તું ખાનગીથી વાત કરતી'તી તેનીજ ભુરનો અને ઉમરનો તે આએ વખતે હોતે !”

“ આ જફાકારક કાંદણી સાંભળી હું ઘણીજ દલગીર છું, તેમજ વળી તમારી વફાદારી બરી વળણનેથી હું મોટાં હેત સાથ વખાણું ! તમે જાણોજ કે એક પછી બધાંજ મારી પુરે લાગેલાં છે, જે કે તેઓમાંનાં કાઠનુંખી મેં જરાખી બગાડયું યા દીલ દુખવ્યું નથી છતાંખી મારા જેવી વાખાની મારેલી મરીખ છોકરીને સતાવવાનીજ સાલેસાજ એ લોક કરેજ પણ તમેજ એક સાડાં માનવાવાલા અને મારે વાસ્તે કસુંખી ખુદ ન માનનારા એક દીલસોઝ અને સાચા મુંડખી મારી પડખે હેવાથી મને ખરેખર ઘણોજ સતોષ બરપા થાયજી. તમુને હું તવલાવતી નથીજ. જ્યારે પ્રમાણીક નીષ્ઠાથીજ મરનાર તરફનો પવીત્ર કોલ અદા કરવાની આશન ફરજને ખાતરજ તમે જે તમારી ઉમદા અને એ મુલ લાગણી બતાવોજ, તો તેમાં મારે તમુને શા માટે તવળાવવા જોઈએ. આ મરદ એક તમારાજ જેવો તમારાજ જેવા અમીરી અને બાદશાહી ખવાસનો અને ઉદાર દીલનો સાચો અને વફાદાર તેમજ દીલસોઝ સાથી છે જે મારાં દુઃખમાં એક દીલાસા માફકજ છે ! જેવા તમે મેહરબાન છેઓ, તેવોજ એથી કદરદાન અને જનકેશાન કરેજ. એવણનું નામ હોમી ડોક્ટર છે, અને મુંબાઈમાં તેમજ બહારગામ પોતાની બોહલી પ્રેક્ટીસ અને દયાલુ તથા મલતાવડા સ્વભાવથી ઘણાજ વીખ્યાતી પામેલા સાલેસ જીવાન છે, અને-અને-કોઈ કોઈવાર જ્યારે અલાહબાદનો કોઈ અંગ્રેજોને ત્યાંનો કોલ આવેજ ત્યારે એવણ આવતાં અહીં મને મલેજ. મુંબાઈમાં મલબાર હીલપર પોતાના બંગલામાં પોતાનાં માતાજી સાથ રહેજી.”

“ માતાજી ? તારે શું આએ ડોક્ટરનાં માયખી છે ? બોહ ! તારે મારી ગણત્રીઓ તેથી ઉધી વલેજ ! કાંકે મારાં કાકી કાંઈ દેખાત છેજ નહીં, તે

પછી આ હોમી માટે-માટે-" તે આગળ કાંઈ બોલી શક્યો નહીં પણ યાદ કરતો હોયે એવી કાસમથી સુપ ઉભો !

" નેવર માફન્ડ! માફ મુ'બમમાં જવાનું તો છેજ તો પછી ઘટની પુછપરછ એનાં માતાજી પાસથી હું કરી ગરાયર આતમી મેલવી મારી ખાતરી થશે ત્યાં લગીન તલાસ તો કરશજ! જો એ મારી ધારણાથી કલટો કોઈનો છોકરો હોયે તો મારા મરનાર કાકા રસ્તમજંગના જેવાજ આબેહુબ ચહેરો કેમ આવી શકે તેની મને ઘણીજ અજાણેખી તે ચટપટ થાયજ! ખુદા એમાં મને મદદ કરે! દીનાં! તુંને હું વધુ વાર રોકતો નથીજ." અને માયાથી દસી નમીને ધન વિચારવંત દૃષ્ટે ત્યાંથી ચાલી ગયો.

પ્રકરણ ૩૫ મું.

" થવાનું તે થયું, ગમ નાં ઇગર કર.
પવન પર ખીઠ પકડી નાં શીકર કર."

રતનની બેહન મેહરાં ખીજાણે બિમાર પડી હતી. મન ઉપર પડેલા માહબારન બોળને લીધેજ દુઃખી થઈ બિમાર પડી હતી. રતન મુ'બાઈ ગયો તે વખતનાં કરતાંખી તે મુ'બાઈથી ગયો પાછો આવ્યો તેટલાંમાં મેહરાંમાં એવા ચાંકાવનારા અને ચીંતા ઉપજાવનારા ફેરફારથી રતન ઘણોજ ચાંક્યો અને ધારતીથી બેઘડી પોતાની બેહનને ટીકવા પડ્યો.

રતનને પોતાની આગળ આવેલો જોઈ મેહરાં એઅખત્યાર રડવા પડી અને દુઃખની તીક્ષણ લાગણી સમેટ બોલી! " ભાઈ! હું તારીજ ટગર કરતી'તી! મારી છાત્રી ભરાઈ આવીજ! આ દુઃખ મારાથી ખમાતું નહીં! મેં તુંને ઇચ્છોજ, ભાઈ અને તે માટે તું મને માફ કેમ કરશે? તું મને ધીકારસે-એ હું જ્યારે મારી ખરી વીટક વાત તુંને કેલવસ તારે તું મારીપર શીટકાર નાખશે." અને દુસ્કે દુસ્કે તેણી રડવા પાડી.

રતન તેની નજદીક જઈ બેઠો અને તેને દીઝાસો આપી શાંત કીધી " નહીં તું ધીરજ ધર! મારા સોહરાઈ સુકાઈ ગયલા અવતારથી મારી

છાટી વીંધાઈ જાયછ ! તું શું વાત કહેવા માગેછ, - પેલા જસીને લગતી ? તે તો હવે તેં મને કહી હવે તેજ પીંજન સાને વાસ્તે કરી તારો જીવ કુહરાવેછ ! બની તે બની ! જેવી કાસ્તની કમનશીબી, મેહરાં !”

“ઓ ! મુઠ્ઠા હું અભાગની ! તે દહારેજ મેં હીચકારીએ તુંને બધું ખરેખર નહીં કહ્યું ! મને તે વખતે ધાસ્તીથી લખલખાં ચઢી આયાં ને મેં ખરો ભરમ મા જણ્યા ભાઈથી છુપાવ્યો તો તું મને કેમ માફ કરસે ? અરે ખોદા ! સાત સાત વરસ વેર મારો ભરમ આ છાટીમાં સમાવી માફ જીગર ભાંગી નાખ્યું ને હું આએ હાલતે આવી પડી ! તે દહારે જસી વાહડ્યા માટે તેં મને એકાએક પુછ્યું ત્યારે મેં તુંને એમજ જણાવ્યું કે તે મને ચાહતો’તો, ઓ ખોદા-ખરી વાતતો-અરે અફસોસ છાટી ફાટી જાયછ-તે તો-તે તો-મારો હકદાર ભરથાર થતો’તો.” અને પોતાના બંને હાથ નામોસીથી પોતાનો ચહેરો દેખાડવા ન માંગતી હોઝ એવી કીસમથી આંખ ઉપર ધાંક્યા અને આંસુઓનો ધોધમાર દર્યો રડવા લાગી ! આ ધાસ્તીભર્યા એકરારથી રતનખી ખાતેનથી હેરટ રહ્યો મગર જાણે કસામાં હોય નહીં એવી અદાથી તેણીને શાંત કરતો બોલ્યો. “તારો ભરથાર-ઘણુંજ અજબ જેવું, મેહર ! અને સાત સાત વરસ થયાં તું આએ બદમાસ સકાઉન્ડૂલની પરણેતર થાય ?”

“હા-સાત લાંબાં જફકારક ધાસ્તીભર્યાં વરસ થયાં” દસકળાં ખાતી થીમેથી આ અભાગણી છોકરી બોલી. “અરે ! ભાઈ, તું મને કેમ માફ કરશે ? મેં ઘણુંજ નીલંજ ઘાટકી અને બેવકુરી બધું પગલું બધું-મેં બધાંને ઠગ્યા-નવલ કાકાને અને મારા ભાઇનેખી ઠગ્યા-તે અફસોસ આએ હાલતે હું મારી તકસીરની શીક્ષા ભોગવતી આવી પડી. અરેરે ? સાત સાત વરસ વેર મેં એવું ખમ્યુંજ ભાઈ-એવાં તો દુઃખો દાંત પીસીને સહન કીધાંજ કે-કે-” તે આગળ બોલી શકી નહીં. ગુંગળાતી છાતી વચ્ચે તે એકદમ પાછી નાનાં બાળક પેરે બે અખત્યાર રડવા પડી.

“ના રડ, બેહન, ઘોલાએલાં દુધપર અફસોસ કરવો મિથ્યા છે. તેં મને તો ઠગ્યો પણ શું નવલ કાકાનેખી ઠગ્યા ?”

“અરે ભાઈ-ભાઈ ! બ્યારે હું દાનવેતમાં જતી’તી તારખી મને એ જસી સાથે ઓળખાણ પડી અને હમુને દોસ્તી પડ્યા પછી તુરંતજ સ્કુલ માંથી નવલકાકાએ ઉઠાડી મુકી અને એ ઘરમાં આવી મને મલતો ભેટતો થયો ! હું એની લટરાજ પર લોભાઈ-એનાં સોહામણ ચહેરાપર હું મોહી

પરી-ને એ કહેા મને નવલકાકાની વારસ સમજી મનેજ કાકાની લાખોની દોલત મળશે એમ મલકાઈ મારી પર જુદાં ઘરાંપરાં કરવા લાગો; નવલ-કાકાએ એની સાથ વારંવાર જોઈને મને એને મલવા નાં પાડ્યું ! એવા નાદાન કુચ્છા પર તણાઈ ન તુટવા કાકાએ મને ઘણીખી વીણવી પણ તે વખતે હું એવી આંધરી થયલી કે મને સુઝ નહી પડ્યું ! બ્યારે કાકા એ જસીને વાસ્તે મારામારી કરવા લાગા તારે હું છુપાછુપ એને દરરોજ મલવા લાગી ને એને મને એવી તો ઘેરી લીધી કે ખુદા એના વગર મને ઘડો ભરખી ચાલ્યું નહીં. થોડોક વખત પછી પોતે હવે કરાંચીથી સદાનો ચાલી જવાનો વિચાર મને જણાવવા લાગો ને તે સાંભલી મને ધાસ્તી લાગી, મારી છાટી ફાટી જવા લાગી કે એનાં વગર એની જુદાઈનાં જીવલેણ ફટકાથી હું મરીજ જવસ ! મેં ઘણો વીણવ્યો તારે મને છુપાછુપ લગન કરવા ઉશ્કેરી અને મેં આંધળીએ આ બુરો મારગ અખત્યાર કરવા મરજી જણાવીને હમો છુપાછુપ લગનનાં ગાંઠથી એક થયાં. થોડા વખતમાં તો કાકાએ પોતાનાં લગનની ધામધુમ કરવા માંડી ને પણ્યા ત્યારે આ જસીએ જોયું કે હવે મને કાકાનો વારસો નહીં મળશે એવું ધારી દોલતપર મોદી પડેલો આએ પોર્યો મને જન્મો જન્મની દુઃખમાં રંગડોલી કરાંચીથી મુંબઈ ચાલી ગીયો ! મેં ત્યાર પછી ઘણુંખી વીણવીને લખ્યું પણ એને મને કડાચ્યાજ કાઢ્યા અને જવાબ વાળવાનાખી અખાડા કરવાથી મેં છેવટનું એક કાગળ લખ્યું ને મારી સખીને મારાં કાગળે જે એની પાસ હોય તે પાછા મંગાવી લેવા તાકાદ કાઢી ને એને મારી પર તે મોકલી આપ્યાં ને તે પછી એનો પતોજ લાગો નહીં ! ઓ ખોદા ! ને અભાગ્યા કંગાળ દીવસો મેં આખી આખી રાત રડવામાં ને કિત્તગરામાં કાટ્યા ! અરે એક પૈસાના લોભીને હાથે સરયામ ફગાઈ જન્મો જન્મની નામેસીમાં જકડાઈ પકડાઈ જવાથી મને બધું અકાઈ ઝેર જેવું લાગું.

“ થોડો વખત પછી ન્યુસપેપરમાં એ જસીનાં લગન અલાહ્યાદમાં કોઈ શેઠનાં ખાનદાનની પરીન નામની છોકરી સાથ ઘણાં ધામધુમથી ગોઠવવાને લગતી ખબર મેં વાંચી અને અફસોસ આ લોભી ખેવકા પર મને ઘણોજ ફેહર છુટ્યો, ને અલાહ્યાદ જઈને બધો ભરમ ફેરી દેઈને કોઈ ખીસારી છોકરી ને ફરતાં બચાવી લેવું એવું મને કાંઈ થઈ આવું પણ મારી એમાં ફસવાઈ થય એમ વિચારી બલાપામાંજ જરતી હું ખામેશ ભેડી ! આહ ! ખોદાખી કોઈ કોઈ વેળા લોભીએનો લોભ તોડવા અને ખેવકાએની ખેદીલીનો નતીજો દેખાડવા અનેક તરાહનો રંગમાં ભંગ કરી

મુકેછ તેમજ એ બેદીલ બેવફાનાં બાબમાંથી એમજ ખુશ બનવા પામ્યું. કાંકે ન્યુસપેપરમાં એ જસીના લગનમાં વઘન કેમ થયું તેની જફાકારક કાંહણી દુકમાં દરસાવી હતી અને વસી જસીનેથી ખુદરતની શીક્ષા કેવી થઈ હતી તે મેં ફરીફરીને વાંચ્યું. પરીન બીચારી નામોસીમાં આપઘાટ ફરી મરી જઈ છુટી બીચારી, જરે હું અભાગણી જન્મો જન્મની દુઃખી થઈશ! વસી અધુરામાં ખુશ દુઃખપર દામ કાકીએ દીધો, ને તેને મારી સાથ રોજના બાંજ્યાં નહીં છુટ્યાં ને કાકાજીનાં કાન બંબેરવા લાગી, ને આખરે કાચા કાનનાં નવલકાકાએથી આ ચીંત્તાવસી ને પૈસાદાર પરણેલી પોરીનું કહ્યું માની મને ઘરમાંથી ચાલી જવા કહવાથી હું મુંબઈ જઈ વસી. જ્યારે તું ભાઈ આયો ને અલાહબાદ જવાનું નકી થયું ત્યારે એ બેવફા જસીની અલાહબાદની લગનમાંના વઘનને લગતી વાત મને પાછી હૈયે ચઢી આવી અને કદાચ કાંઈથી પતો મલસે એવીજ આસામાં હું આવી.”

ચોડકવાર ઠોબી મેહરાં પુછવા લાગી. “ભાઈ મને અજબ એમ લાગેય કે મારા ભરમને લગતી વાત આએ દીનાં લામને ક્યાંથી ખબર પડી-એને કેમ જાણી?”

“એ લુચ્છી, દગલબાજ ને ઢોંગી છે. એનાં મેં બધા ભરમો શોધી કાઢ્યા ને મને માલમ પડ્યું કે એ તો છ વરસપર મરી ગએલી ધારવામાં આવેલી પરીતજ છે જે ખોટા નામે ઠાગાથી ને દગાથી આલાંભાયના વર જાંહાંગીર પર પોતાનું વેર લેવા છુપા છુપ આવીછ, કાંચ કે જાંહાંગીરનાં હાથમાં બધી દોલત એની કાયદા મુજબ આવી જ્યારે એ અરધી વીનાની રખડતી રજળતી થઈ ગઈ! હું મુંબઈ એજ પાખડીનાં કાવત્રાનો મુદ્દો પકરવાજ ગીયોતો ને બધી રીતે એ હવે ઉંઘાડી પરીછ. જસી સાથ પરણવા નીકળેલી એજ છોકરી ને આએ દીનાં છે ને તેથીજ તારો ભરમ કદાચ એ એક યા બીજી રીતે જાણતી હોવી જોઈએ! મેં આલાંભાયને તથા જરને બધો ભરમ ખુલ્લો કીધોય ને એ ઝેરી સાંપને તુંતાં તુર્ત પોલીસનાં હાથમાં આપવાનીજ તાકીદ કીધીછ! આહ! બેહન! બેહન! તેથી તારે હાથે નખોદ વાળ્યુંછ! પણ ધોલાએલાં દુધપર અફસોસ કરવામાં હેમાકાટ છે! હું અહીયાં અલાહબાદમાં કંટાલી ગીયોછ ને મારી નોકરી ત્રાન્સફર કરાવી નાંખસ! અહીં આવી ઉલગબરદીમાં વધુવાર રહેવામાં સાર નથીજ! મેહરાં! તુંથી હવે ‘પેલેસ’માંથી ઘેરે આવ કાંકે-કાંકે-મેં તો સમજ્યુંછ-આહરતો ખુમ ઉડી રહીછ કે-કે પેલેસના માલેક જાંહાંગીર શેહેને જે વખત જયજ તેમાં દીલમાંના કપડાં સાથ બાહર નાહસવું પડશે!

ભલાં માણસે પૈસાને પૈસો તરીકે સાચવ્યો નથી તે હવે આપદા છે !
તુંબી હવે કાત્રની કાલ ઘેરેજ ચાલ-સમજી.”

અને રતન મેહરાને સંધ્યાશે આપી જાગેજરને સોંપતો આહર પડ્યો.
દીનાં લામનો ભેદ શોધી કાઢી જાણે કે તેને કેવા એક વાધ માર્યો હોય
એમ આતેનથી ફતેહથી ખુશી થતો તે અહીં તહીં દોડતો ફરતો હતો.

અરેરે ભુલકણા અને અભાગ્યા હંમક ! એક ગરીબની છાડીને સંતા-
વવાને તેની પર જકા પાડવાનો નતીજો ભવીપમાં તુને એવી તો હીણપસ્તી
અને નામોશી વચ્ચે મળશે તેનો કાંખો દુરનો સ્વપ્નો વટીક હાલ તુંને
થતો નથીજ !

પ્રકરણ ૩૬ મું.

“ડરતો ના કનિસાન તું, દેખી આફત રંજ.
ચુસ્ત નેમપર રેહજે, અતે મળશે ગંજ;
અતે મળશે ગંજ, રંજનો અદલો રૂડો.
ડગમગ થઈ દુખ જોઈ, કયુ ના બનતો ભુડો.”

- “રાંડ પેટ બરી કાબા” જર જનુનથી દીનાં લામની છેક લગોલગ
જેઠા અને ચુસ્સામાં તેનો કાન જોર સમેટ ચીમટી બોલી, “રાંડ, તારું બધું
પાપ પકડાઈ આવુંછું ! તું આવતી જતી ને પેદાની પરતી મરે તે રાંડ અવર
પગલેનીએ આવીને સુખી ઘેરમાં કંકાસ સોહોડ્યો.”

દુઃખની તીક્ષણ લાગણીથી પોતાનો કાન પોતાનાં હાથે પસવાડતી
પરીન દબાએલા સાહદે બોલી “પણ ! છ ! આઠછ ! મારો શું વાંક છે !
કાંઈ તમારી ભુલ છે !”

“રાંડ નફ્ટ નાંખે હજુર પુછેછ કે શું વાંક છે ? રાંડ જુટરી !”
હવે જાણે કે આલાંમાયની વારી હોય એવી કાસમથી તેણીએ નિર્દયપણે
દીનાંને એક તમાચો લગાવી કાઢી નેણ ફેરવી બોલી “રાંડ ! જોટે નામે
અહીં માંજનું જોવા ને લરાઈ કરાવવા આવી મુઠાં રાંડ, ને નફ્ટ નાંકે
હજુ પુછી મરેછ ? રાંડ, પેલા રતન ભાઈએ અધો તારો ભેદ શોધી કાપ્યોછ !
હબી રેહ, રાંડ, તુને પોલીસનાં હાથમાં આપી ને તારી ફજેટી કરાવસ !

દીનાં લામના છુપાં નામં તું અહીં આવીછ તે વાંક થયો, વણી ને વળી રાંડ બધી ખોટી સહીઓ સાથની સરડીશીકોટો મને દેખડાવી ને વણા મોટો વાંક થયોછ સમજ કે રાંડ પેટખરી. ”

દીનાંએ લગભગ રડી દેતાં કહ્યું “ જી, મારો કાંઈ કસુર નથી ! હું કાંઈ ખી—”

“ રાંડ ચોરી પર સરજેરી કરેછ ? છ વરસની વાત પર પરીન શેઠનાં નામની દુકતી જે જાંહાંગીર શેઠનાં કાકાની દીકરી તરીકે ઓલખાતી’તી પણ પાછળથી કાંઈ ભેદ ખુલ્લો પડવાથી તે તો પારખી નીકલવાથી તેનાં હાથ-માંથી બધી દોલત જાંહાંગીર શેઠનાં હાથમાં આવી ને પરીને આપઘાત કીધો એમજ બધે ખુમ પડી રહી પણ ખરેખર તો તેને આપઘાત કીધેલો નહીંજ સમજ પડી ! પરીન શેઠનાં જીવતીજ હતી ને છ વરસ વેર અંહીં તહીં ભટકી રખડી આખરે દીનાં લામનાં ઓઠાં હેઠળ જાંહાંગીર શેઠને ખીલધરાવવા ને તેવણ પર કીનો લેવા તુ અંહીં બુચ્ચાઈથી આવીય-સમજ ! રાંડ, પરીન શેઠનાં તુંજ છે.”

“ પણ-પણ-જી-તેની સામેતી તમે શું આપોછજ ?”

“ સામેતી પુછેછ ?” આલ્લાંએ ગગડાટ કીધો, “ તું દલદર આવી તેજ દાહરથી જાંહાંગીર શેઠ ખીલધા ને તુને જોછ પરીનનો ભુટ જોધનેજ ચોંક્યા ! તાર પછી અગીયારીનાં પંદકી ખી તુને પરીનજ સમજ ચોંક્યા ! ખરું કે નહીં ? વળી રતને તુને અરધી અરધી રાત વેર આહર ભટકતાં જોધતી રાંડ, ખેશરમ ! રાંડ શરમ વગરની તેથીજ ખરાબ ઓરતોની માફક અરધી અરધી રાત વેર રખડતાં પકડાઈ આવી’તી” અહીં આલ્લાં દમ ખાવા ઉભી તેનો લામ લેઈ જરે નેણ ફેરવી બોલવાનું શરૂ કીધું “ વળી ખીજી સામેતી જે રતને શોધી કાઢી છે તે તું ડોળા ફેાડીને જોની ભસ્તે ભરાઈ” અને રતનનાં કયજમમાં પરીન શેઠનાની જે સખી હતી તે તેબલ ઉપરથી ઉંચકી દીનાંની આંખ આગળ ધરી બોલી “ આએ જો ! તે પરીનની આએ સખી છે એનાં કાન આગળ તુંને ચોગરીની ધધાણી જણાએછ ? હવે જો” અને એમ બોલી નિર્દયપણે જરે દીનાં લામના જમણા કાન આગતાં ઝુલ્કાં તાણીને ઉંચા કીધાં ને બોલી “જો રાંડ એવીજ ચોગરીની ધધાણી આએ તારા કાન આગળ આમેડુખ છે તે ગમે તો ડોળા ફોડીને આરસીમાં જોઈ મર ! રાંડ, એ ધધાણીથી તાર પાપ પકરાઈ આવે તેથી કાન ઢાંકી દેવા મહીરાં મુઈ આગળ વેર લટયાં રાખેછ ! હવે ખીજીખી

સામેટી જોઈએ છે? સરમ છે! લ્યાનત છે તુંને!” અને એમ બોલી જરે દીનાંને જોરથી તમાચો લગાવ્યો.

“તારા જેવી ખરાબ ને બુઝી પોરીને મારે આએ ‘પેલેસ’માં થીબર ખી રાખવી નથી, સમજ છે! વાસ્તે હવડાં તો રાત પડી છે તેથી અહીં રહેજે ને સત્તારની સવાર તામરતોખ ચુપચાપ તારું હંડાય તે લઇને તારું કાફ કરજે, સમજ છે રાંડ!”

“જી! મારા જેવી મુશ્કેલીસ ઉપર આવી જશ પાડોજ, તે-તે” દીનાં ધસાંધસ રડી દેતાં બોત્રી, કાંકે આ આફટ એવી તો ઓર્ચાઈ અને સ્વપ્ને વડીક વડી ન રાખેલી હતી કે ઉપરાસાંપરી મોટે ઘરની આ બાઈ સાહેબોની તાણાબાણી અને હાથચાલાકીથી તે એચખત્યાર રડવા પડી.

“રાંડ, નાપાક હવે સીપલી થાયજ, પેટખરી, ચંદાલ!” તેમજ ઉપર પડેલો બાલ હોરવાનો ઘ્રશ કંચડી ને છુટો દીનાં તરફ ફેંક્યો, જે દીનાંને હાથની કાંદી ઉપર જોર સમેટ લાગવાથી એ ચીટળ બાંગી ગયાં અને ચીટલતો કાચ હાથ ઉપર ભોંકવાથી તે બાળુથી લોહી જવા માંડ્યું, “રાંડ, તું મારાં સુખની વચ્ચેથી આવી મુઠ્ઠી! મુઠ્ઠી મારો ઘડો કાંઠાં પખોરવા આવી! રાંડ તેજ પેલા લખોપતી ધનજીશાહનું મગજ ફેરવી નાખ્યું ને તેથીજ એ બાળુબુલાએ મારી સાથનો વિચાર પડતો મેલી તારા જેવી હીણીછીણી, ખરાબ, કંગાલ ને બીખારી સાથ મત્રવા ભેટવાની બુલ કીધી! મારા સુખની વચ્ચે આવતી તું પેદાની પરતી રાંડ મરે એવદશા! ચીડતો એવી લાગેજ કે રાંડને ઉભીને ઉભી ચીરી નાખું તોખી મારો કેહર નહીં સમાએ! જરાખી ચું કે ચાં કર્યા વગર સવારનાં પોહરમાંજ અહીંથી કાફ કરજે. સમજ છે? નહીં તો કે ધકકા મરાવી ફળેતી કરાવી બાહર કરાવસ. તુંને તો પોલીસનાં હાથમાં આપવી જોઈએ કે તારાં કદતુકનાં બદલામાં એ પાંચ વરસ બનંએ જનંએ તારેજ તારી મુઘબુઘ ઉંઘડે, બદમાસ!”

પોતાના હાથ ઉપર છુટા મારેલા ઘ્રશથી બાંગી ગએલાં ચીટલથી હાથ પરથી લોહી નીકળતું હતું તે ઉપર દીનાંએ રૂમાલ વીંટાલી દીધો અને દયકાં ખાતી બોલી! “ગરીબની ઉપર આવી જાતનો જોરખંસાફ કરોજ તો ખુદરતનાં કેહરમાંથી તમે બંચી જવાનાં નથીજ! ખુદા! કાંઈ નહીં! આજે મારો વખત એવો ખાસડાં ખાવાનો છે તો વડી તમારું કીધેલું તમુનેજ આડું આવશે! ઠીક! હું સવારના પોહરમાં અહીંથી આવી જવશ, પણ મારો મગાર એ મહીનાનો ચદી ગીયોજ ને હવડાં ચુકવી આપો.”

“લે રાંડ આંગે તારો પગાર” એમ બોલી આલાંગે ટેબલ પર પડેલો પાકિડર બોક્સ ડંચક્યો અને દીનાનાં આંગ ઉપર છુટો ફેંક્યો જે તેની છાતી ઉપર લાગ્યો. “રાંડ, તારા જેવી ઠગારી ધુતારીને પગાર સાનો આપે પેટબરી!”

જર વળી પાછી બાહર નીકલી આવી. દીનાનાં આંગ ઉપર ધસી જઈ તે મીઠાનથી બોલી “લે રાંડ મોટા જેવા વાલકેશ્વરનાં પથરા છે, પથરા! નફ્ટ નાખે રાંડ પગાર લેવા આવીછ! રાંડ, હમારો ઉપકાર માન કે તુને પોલીસના હાથમાં નથી આપનાં-સમજ! ખોટે નામે અહીં ધુતારી આવી. વલી ખોટી સહીઓ કરી જુડી સરટીશીકેટો લાવી જુઝ્યાઈ કીધી તેનાં બદલામાં રાંડ સાત વરસ ધકેલાઈ જશે. જ રાંડ, મારાં સુખની આડે આવી કારસ્તાનને કર્તુક કીધાંછ તો તેનો નતીજો કુતરાંને મોતે મરીને જશે! મહીરાં મુઠી પગાર લેવા આવી! નીકળ અહીંથી! કાલું કર તારું. ભસ્તે ભરાઈ” અને જનુનનાં આવેશમાં તેને પોતાનાં બે હાથે જોરથી છાપટ મારી અને ઓરડાનાં બારણાં વેર તેને ધકેલે મારી જોર સમેત તેને પાછલથી પોતાની લાત મારી તેને બારણાંની બાહાર હાંકી કાઢી અને પોતાની ફતેહ માટે મગશર બની તે પાછી આજ્ઞામાય આગળ આવી બેઠી.

અને ત્યારે રતન મેહતાનું વેર વધ્યું ખરું! આ બાણુ ભુલો જુવાન ખાઈ પી આ ગરીબની છોકરીની પાછળ જલો માફક વલગ્યો હતો અને આપદે તેણીને હડધુતની હીણપસ્તીમાં લાવવામાં તે થોડે યા બણે દરજ્જે ફતેહ પામ્યો.

ગરીબ ખીચારી દીનાં લામ! ‘પડતી પર પચાસ’ અને ‘દુઃખ પર ડામ’ જેવી તેની બારીક અને દુઃખદાયક સ્થિતિ થઈ પડી હતી, અને સ્વપ્ને વટીક વટી ન રાખેલી આવી સખત મારકાડની નીચ અને હલકી વર્તણૂકથી આ અબાગણી ખીચારી તે કરીમે કારસાજનાં ઉંધા ધનિસાદ માટે રડતી ચસ્મોથી ગોયા ફર્યાદ કરવા લાગી. યોગમથી આકટની સીલા વાદળી તેનાં ઉપર ધસારો કરી તુટી પડતી હતી.

કીસમતની કમનશીબીનાં તોફાની માહસાગરમાં તણાતો જતો આદમી જેમ જેમ પોતાની કંગાલપટમાંથી છુટવા અનેક કીસમતાં કાંધાં મારે છે, છતાં તે વધારે ને વધારે જફાકારક સ્થિતિમાં ઘસડાતો જાય છે, અને બ્યારે તેવાં આદમીનો જુડાજ વખત આવી પડે છે તો તેમાંથી મુસ્કીલ આસાન થવાને બદલે યોગમથી દુઃખનાં દુઃખરો તે કમનશીબ ઉપર તુટી

પડી વધુને વધુ તે ખસ્તેખુહાર અને સરગદાન થાય છે એ એક ખુદરતનો ન ખમી શકાએ એવો અપજશ છે! મુકલેસોને નામની જખરી મુગ ધરાવનાર તુમાખી આલાંખાયે તથા જરે તેણીને હૃદયી જ્યાદા સતાવી તથા મારી હોવાથી દુઃખનાં દર્થા રેડવા લાગી; દર પગે તેની છાત્રીમાંથી લાંખી સદં હાય નીકલતી હતી; આ તુમાખી જરદારોએ ત્રણ મહીનાનો પગાર વટીક તેણીને ન આપી વળી તેણીને મારી હતી અને સવારને સવાર ચાલી જવાના સખ્ત હુકમ આપવાથી તે હવે કોણને આસરે જઈ ઉભી રેહશે તેનાં જજાકારક વિચારમાં તેને આખી રાત એકસરીમાંજ કાઢી. તેની આ દયાજનક સ્થીતી ઘણે દરજ્જે રતન મેહતાને આભારી હતી, કાંકે દીનાં તેની એહનને લગતો વરસોનો છુપો ભરમ જે ગળણતી હતી તે ભરમ મેહરાને તેમજ રતનને કહેલો હોવાથી તેનાં વેરમાંજ રતને દીનાંની પુક પકડી તેનું કાવતરું અને તરકટ કંઘાડાં પાડવા મથ્યો હતો, જે આખરે પોતાની નેમમાં ફાળ્યો અને દીનાં લામને ‘પેલેસ’માંથી હીણુપસ્તીની હડધુટમાં બાહર કાઢવામાં તે તમામજ ફતેહ પામ્યો હતો એમ દીનાંએ જોઈ લીધું.

લાખો સારા નરસા વિચારો તેનાં અશાંત મગજમાંથી વીજળી વેગે પસાર થયા અને આવી ક્રીસમથી ગંભીર વિચારોનાં વમળ વચ્ચેથી એકાએક તે ગોયા ચમકી ઉઠી, તે વેળા તેનો ચહેરો જનુનથી ગોયા સેહજ કાળો મારી ગયો હતો. તે જનુનથી ખમડી “અસ એ તે એજ! એમજ • કરું. પછી જે થાય તે ખરું! ખુદા મારો નિગેહબાન થશે!” અને જીગરનાં કંડાણથી લાંખી સરદ હાય મારી તે ઝોરડાનાં બારણાં આગળ ધીમે પગજે કોઈની પ્રકારનો સંસારો કે સાહદ સાંભળવા જઈ ઉભી.

પ્રકરણ ૩૭ મું.

નવી આફત!

લગભગ મધરાત થવા આવી હતી! પેલેસનાં નોકર નફરો દીનાં લામની હીણુપસ્તીની વાતો અને નીંદાંઓ કરી તુર્તનાંજ સુઈ ગયાં હતાં. જર પોતાનાં ઝોરડામાં જઈ સુતી હતી, જે કે આલાંખાયે તેણીને મેડમ

મારગારેટનાં બાલમાં આવવા ઘણીખી વીણવી હતી પરંતુ તે ત્યાં ગઈ નહીં. આલમાંમાય પોતાનાં ઘણીની નામરજી છતાંખી મેરવાન મેજર સાથ બાલમાં ગયલી હજી પાછી ફરી ન હતી.

એકાએક પેલેસનાં સુવાનાં એકાદ ઓરડામાંથી કોઈ બાળકની ધાસ્તી ભરી તીક્ષ્ણ ચીચ્યારી એકાંટમાં ચોમેર પંદરાઈ રહી ! નોકર નફરોને કાને આ દુઃખ ભરી ચીસો જતાં ગભરાટ અને ધાસ્તીથી તેઓ દોડાદોડી કરવા પડ્યા, અને ક્યાંથી અને કોણે ચીચ્યારી પાડી હતી તે જોવા બાળકોનાં સુવાનાં ઓરડા તરફ તેઓ દોડ્યા. એકજ પલંગ ઉપર આલમાંમાયની હીરા અને મેહરાં સાથની ખુચી ગુલ સુતેલાં હતાં, તેઓ અને ધાસ્તીથી ચીસાચીસ પાડતાં હતાં, બતીઓ સજ્જાવવામાં અ.વી અને નોકરોએ બંને બાળકોએને તપાસી તો માલમ પડ્યું કે ખુચી હીરા ચીચ્યારી પાડતી બેસુધ થઈ હતી. એક નોકરને ડોકટરને નેડવા મોકલ્યો, બ્યારે બીજો જરને ઉપરથી ઉઠાડી લઈ આવ્યો. હીરાને સુધ્ધીમાં લાવવા માટે તેઓ તરેહવાર ઘરઘટ્ટ ઉપાયો કરવા લાગ્યાં. શું બનાવ બન્યો હતો તે ગુલને શાંત કરી પુછતાં તે બાળકોએ જણાવ્યું કે હીરાએ એકદમ ધાસ્તીથી ચીચ્યારી પાડવાથી ગુલખી ઝખકી ઉઠી અને તેનેખી દેહસત ભરાવાથી ધુજેલી અદાથી તેખી ચીસો પાડવા લાગી ! કદાચ હીરા ઉંઘમાં બીહધી હોય અને તેની ધાસ્તીથી ચીચ્યારી પાડી હોએ એમ કેટલાંકોએ અનુમાન બાંધ્યું.

ડોકટર આવી પુગ્યો. હીરાને માલ મુશીબતે તે સુધ્ધીમાં લાવ્યો; તેણે હીરાને બારીકીથી તપાસી અને નોકરોને છેક તેની લગોલગ મોટી બટીઓ લાવી ઉભા રહેવા જણાવી હીરાંનું મોં તેમજ ગરડન ઘણીજ બારીકીથી ડોકટર તપાસવા લાગ્યો. હીરાંની ગરડન પર આંગલાંનાં છાપ પડેલા લાગતા હતા. તેમજ બેત્રણ બાળુથી ઘસાડો જણાયો.

કોમ્પએ જોરજુલમથી ખુચીનાં ગળાંમાંની આંકળી કાઢવા જતાં આંગળાંથી તેનો ટોટો દબાવ્યો હોએ અને તેથી તે ઝમકી ઉઠતાં પોતાને થએલી વેદનાથી તે બેભાન થઈ હોએ એમ ડોકટરે મત આપ્યું અને ખુચીનો ટોટો દબાવાથી ગળાંની નલીને ઘણું દરજ્જે ધનિ થઈ હતી અને ધાસ્તીને લીધે તેનાં હાર્ટપર ઘણી ખરાબ અસર થયલી હોવાથી કેસ ધાસ્તીભર્યો હોવાનો અભીપ્રાય ડોકટરે આપ્યો અને આવા ચંબીર મામલામાં ઘણીજ સાવચેતી રાખડવા તથા બારીક દેખરેખ રાખવા ડોકટરે ભલામણ કરીધી.

આ વેળાએ આજ્ઞાં ઓજ્ઞમાંથી પાછી ફરી. ડૉક્ટરની આવી મધરાતે પોતાનાં 'પેલેસ'માં નાખુશ આમદ જોઈ તે તો ગભરાઈ ગઈ અને પોતાની બાહલી દીકરી હીરાને કોઠાએ ગળું દાખી બીલધરાવી હતી એમ જ્યારે તેણીએ જાણ્યું ત્યારે આજ્ઞાં બેઆખલી પડી ! આ ઓર્ચીત આફટથી ધસાંધસ રડવા પડી. પોતાનાં પત્નીની બોલસ ઉપર તે મેડમ મારગારેટના ઓલમાં ગેઈ હતી મગર ત્યાંથી તેણીને એવો તો કડવો અને ધાસ્તીભર્યો અનુભવ મલ્યો હતો (જે આપણે હવે પછી આગળ જોઈશું) કે તેની દેહસ્તથી તેની છાતી દગમગ્યા કરતી હતી તેવામાં આ આફટથી ગોયા તે ઘેલી દીવાની બની રહી.

હીરાની ઓર્ચીટ માંદગી એક ન સમજ પડે એવું બેદભર્યું ઉખ્યાલું થઈ પડ્યું. આ નિર્દોષ બાળકી મુશ્કેલીથી સ્વાસ્થ લઈ શકતી હતી અને તેનાં તનબદનમાં ગોયા ધાસ્તી પેસી ગઈ હોએ એવી ક્રીસમથી કોઈ કોઈ વેળા જાણે કે સુધ્ધ વિનાજ ડોળા ફાડી એકજ ચીજ ઉપર નજર કરતી ચીસો પાડતી હતી.

આયદે સવાર પડી. ડૉક્ટરને પાછા ઓજ્ઞવવામાં આવ્યો, જેણે ખરીકી થી તપાસી એવુંજ મન બાંધ્યું કે કોઈ બદમાસે જાણી જોઈ તેનું ગળું દાખી તેને ગુંગળાવી મારવાની વેત્રણ કાઢી હતી. જો આ મુજબ વધુ પળ હીરાનું ગળું દબાતે તો તેનો કોમળ પ્રાણ તોજ વેળા આખર થઈ જતો.

અને ત્યારે એવું કોણ મુજ હતું કે માત્ર અદાવત યા વેરભાવથી હીરા જેવી નિર્દોષ બાળકીને ગુંગળાવી મારવાનું પાપી પગલું ભરે ? આજ્ઞાં તો આ બેદ જરાખી સમજ શકી નહીં. પોતાની એકપુરી બેટીની આવી ભયભરી ઓર્ચીત સ્થિતી જોઈ તે તો હૃદથી જ્યાદા હયરાન બની રેહી અને તેનાંજ બિઝાણાં આગળ તે રડાપીત કરતી બેસી રેહી.

આજ્ઞાંમાયની આયા જે હીરાની ચીચ્ચારી સાંભળી પહેલી તુર્ત ઓરડા તરફ દોડી ગેઈ હતી, ત્યારે બારણાં આગળજ તે અંધારાનાં સખમે કોઈ સાથ અઠડી પડી, પરંતુ પાછલથી માલમ પડ્યું કે તે કોઈજ નહીં પણ દીનાં લામ હતી, જે ઝડપી કદમે ઓરડામાંથી બહાર આવી નાહસી જતી હતી. આયાએ પોતે કેવી રીતે દીનાં લામને જોઈ હતી અને અઠડી પડી તે સર્વ વાત પોતાની શેઠાણી આજ્ઞાંમાયને તેમજ જર આગળ ફહી સંભળાવાથી દીનાંને તેજ રાતે ખુબ હડકુટ કરી મારી હતી અને નોકરી પરથી રજા આપી હતી તેનું વેર લેવા આ બદમાસ અંડાલ શેતાન સ્ત્રી એ પોતાનો કીનો લેવા કદાચ આવું કુકર્મી અને હલકું પગલું ભર્યું હોએ

અને હીરાનો ટોટો દાખી તેને ગુંગળાવી દાખી નાખવા તે પાખંદી અને કીનાખાજ અખળા મધરાતનો લાભ લેઈ છુપાછુપ આવી હોએ પણ હીરાની ધાસ્તી ભરી ચીચ્યારીથી તે નાહસવા જતાં આરણ્યની બહાર આયા સાથ અંધારામાં અડેલી હોવી જોઈએ, અને પોતે રમે પકડી આવે એવું વિચારી તુર્તા તુર્ત 'પેલેસ'માંથી સહવાર પડે તે અગાઉ નાહસી ગેઈ હોએ એમજ તે લોકે મનમાં ખુરં વમાર્યું. દીનાં લાભેજ અદાવત અને વેરથી હીરાને ગુંગળાવી મારવાની નીચ યુક્તિ રચી હતી એમજ તેઓએ નકકી અનુમાન બાંધ્યું અને તેણીને જેમ દેવાએ એટલી ગાલ દેઈ પોલીસનાં હાથમાં આપી સંખત શીક્ષા કરાવવાનોજ તેઓ સંકેટ રચતાં વમાસનમાં બેઠાં. આજ્ઞાં માયની આયાએ નોકર નફરોમાં, દીનાંએજ હીરા ખુચીનું ગળું કાતો લેવા દાખ્યું હતું એમજ વાત કાઢી અને તેઓ અધાંજ દીનાને તકસીરવાર ધારવા લાગ્યાં.

આસરે નવ વાગા પછી રતન મેહતા 'પેલેસ'માં આવ્યો. તેનો પોતાની બેહત જે ગંભીર માંદગીને બિછાંબે પડી હતી તેને 'પેલેસ'માંથી પોતાને ઘરે લઈ જવાનાં વિચારથીજ આવ્યો હતો, અને મધરાતે અનેલા ગમખવાર બનાવની વીટક વાત આજ્ઞાંમાયને મોંઢેથી સાંભળી તે તો ગોયા ધાસ્તીથી ચોક્યો. તે બી તે લોકનાં વિચાર સાથ એક મલતો થયો કે દીનાંને આગલી રાત્રે ઉંઘાડી પાડી તેણીને હડધુટ કરી મુકી આજ્ઞાંમાયે તેમજ જરયાનુએ સવારનાં પોહરમાં પગાર વગરજ ચાલી જવાની ખાસ ચેતવણી આપી હતી, તેથીજ પોતે ચાલી જવા અગાઉ આજ્ઞાંમાંય પર વેર લેવા આવું પાપી પગલું ભરવાની બદ દયાનત વાપડી હતી. તે જોતાન છોકરીને પકડી પોલીસનાં હાથમાં આપવા રતને કહ્યું. દીનાં લાભ આવું જમ્યુન અને અધોર કર્મ કરી મુંબઈ પેલા ડોઁ હોમીનાં આસરા હેઠળ નાહસી ગઈ હોવી જોઈએ એવુંજ અનુમાન રતને બાંધ્યું. તે પોરી જે કંડે બી નાહસભાગમાં છુપાઈ બેસે તો તે હીરાંખાછને ઘરે મુંબઈથી હોએ, જેથી જે પોલીસને અલાહબાદમાં જુસતેજુ કરતાં આ દગલખાજ ઝેરી સાપનો પનો કે મુદ્દો નજ મલે તો મુંબઈ હીરાંખાછને ઘરેથી જરરજ તે મળી આવવાની એવું ધારી રતન દીનાં લાભને બસ ફાંસીએજ સીધી પાઘરી ચઢાવી દેવાના ખ્યાલમાં પોલીસને આ નાખુશ બનાવની ખચર આપવા હોડ્યો.

અને દીનાં લાભ ? આ પાખંદી ઝેરી નાગજીમાં અપતી છોકરી માટે આજ્ઞાંએ તેમજ જરે નોકરો નફરો પાસ 'પેલેસ'માં અને તેની આસપાસ

અનેક જુસતેજુ કરાવી મગર લેણી જાણે કે પાતાળના પેટામાં ગોયા ગર્દ ગયલી હોએ એવી કીસમથી તેની નાચીઝ હસતી ગોયા નીસતીમાં નાચુક થયલીજ લાગી. આવું અધોર કુકર્મ કરી તે બદમાસ છોકરી પોતાનો જીવ બચાવવા અસાહ્યાદથી સદાની નાહસી ગયલીજ બધાંએએ ધારી.

પ્રકરણ ૩૮ મું.

“ અયરની ક્યસી ઘોઢા ધડી,
સરપર આફત હએ પડી.”

એક સદગુણી, સાલેસ, અને વફાદાર મોહરદાર તો તેજ ગણાય કે ને પોતાનાં બલા કે જુડા, તવંગર કે મુફલીસ ભરથારને. ખુદાખી એક અને ખાવાદખી એક, એવીજ પવીત્ર ફરમાનની વફાદારીનાં બંધનથી તેની ઉપરથી મુખે કે દુઃખે મોજમગ્નહું કે આફત-વીપટમાં, પૈસાની ચેહલમેહલ વચ્ચે કે મુફલેશીની મુશીબતમાં, એક સરખી રીતે જનફેસાનીથી મરી રીટી પોતાનો વફાદાર જન વડીક સદકે કરી નાખવાની રીઝાગીરી બતાવે. તેવી એમુળ અને સાચી મોહરદારો આ અવનીનું ખુદ બાજે એહસ્તજ બાણાઈ શકાય !

પોતાના ધણી જાંહાંગીરે મેરવાન મેજર જેવા સંસારી બદમાસ સાથે આલાંભાયને મેડમ મારગારેટનાં ઔલમાં ન જવા માટે તાકીદ ફરમાવી હતી, છતાંખી આ ઓહસીલી અબળા મેરવાન મેજર સાથજ ગઈ. અલ-બત મેડમ મારગારેટની ફેનસી ડરેસ ઔલ ફરવાની મતલબ જેઓ આ ઔલમાં પેહડવા બાતબાતનાં પોપાકો આપે તેવા મોંઘે દામે બનાવી આપી એકનાં બમણાં લેઈ ખીસાં તર ફરવાનીજ હતી અને તેમજ મેરવાનને માટે રોમ્બોનો અને આલાંભાયનો જુલ્પટનો પોપાક આ મેડમના એમપો-રીઅમમાંજ આલાંભાયનાં ખર્ચે સીવડાવ્યો હતો.

આ ઓહસીલી અને જીદદી અબળા મારગારેટનાં ઔલમાં પોતાનાં સાચાં સલાહકાર મેરવાન મેજર સાથે જઈ પોહચી. આસરે કલાક એક મોજમગ્નહમાં કાઢ્યા બાદ મેરવાન મેજરને પોલીસનાં આદમીઓ કાંઈ ખમણી વાત-પુછવા બોલાવતાં હતાં. એમ આદમીએ આવી જણાવથી

પોલીસ તેને શોધતી શા માટે આવી હતી તેના ડરથી મેરવાનનો ચહેરો તદ્દનજ જઈ મારી જઈ તે તનબદ્ધનથી ધુજવા પડ્યો, મગર હાંમત એકડી કરી આલાંને પાછું આવવાનો સધ્યારો આપી તે ભારી પગસે બાહર પડ્યો, અને તે પછી આલાંએ આ મેરવાનની ઘણી બી રાહ જોઈ મગર તે પાછો ફરેલો ન હોવાથી રખે તે પોલીસ તેને વાંક માટે પકડી એઈ હોએ તેની ચીંતાથી તે આતેનથી ધુજવા પડી. અધુરામાં પુરૂં આલાંને મેડમ મારગારેટ પોતાનાં ખાનગી ઓરડામાં બોલાવી અને કહે એ મેડમ તે તેની પાછળ ગુનેહગારની અદાથી પાછળ ગેઈ કાંકે તેનું તકરીરવાર અંતઃકરણ આતેનથી દંખવા લાગ્યું. આલાંએ પોતાનાં પોષાકના સર્વ આંકડા પોતાનાં ઘણી જાંહાંગીરે પાછા તે સર્વ પાસ કર્યા વગર, તથા પોતાની મોહરદારનાં ખર્ચ માટે તે કશોબી જોખમદાર નથી એવી ચેતવણી સાથ, પાછા મોકલાવી આપવાથી આલાંએ મેડમને તેનાં આંકડાનાં પેટામાં હીરાનો મોંઘોદાટ નેકલેસ પોતાનાં ઘણીથી છુપાવ્યું આપી દીધો હતો; મગર તે નેકલેસ તો તદ્દનજ ખોટા હીરાનો અંકાવા જતાં મેડમને માલમ પડવાથી આવી દગલખાણનો ખુલાસો મેળવવા તેણીએ આલાંને ખાનગી ઓરડામાં બોલાવી હતી. આલાં તો આ આફ્ટ સાંભળી ગોચા ફાટીજ ગેઈ. તેનો હીરાનો નેકલેસ કેટલા હમ્મરનો હતો અને ખરો હતો એમ તે ખરાખર જાણતી હતી અને મેડમ મારગારેટ તે ખોટો કેમ જણાવતી હતી તે તે મુદ્દલજ સમજી શકી નહીં. કોઈ હુસ્ત્યાર ઝવેરીને બીજે દાંતે પાછો દેખાડવા આલાંએ અર્જ કાધી અને મેડમ પોતાને ખાત્રીને માટે આલાંનાં હાથપરની બ્રેસલેટ જખરજસ્તીથી માંગી, અને તે જો ન આપે તો આવી દગલખાણની વાત પોલીસને કહેવાની ધમકી આપવાથી આલાંએ ધાસ્તીથી ડરદર ધુજતાં પોતાના હાથમાંથી બ્રેસલેટ ધુજતા હાથોએ તે લુચ્છી ઓરતને સ્વાધીન કાધી, અને મોંત જેવી શીકકી પડી ગયલી તે પરોણાંએ વચ્ચે આવી મેરવાન મેનેજરને શોધવા પડી મગર તે ત્યાં મુદ્દલજ ન દેખાવાથી પવનમાં હાલતાં પાંદડાં મીસાલ તનબદ્ધનથી ધુજતી બાલમાંથી ચાલી ગઈ. આ દુર્ગુણી અખખાને બધું અકારં ઝેર જેવું લાગ્યું. ધાસ્તીથી ડરદર, ધન્યકતાં જીમર સાથ તે 'પેલેસ'માં ફરી. પોતાની વાહલી બેટી હીરાને કોઈએ ગળુ દાખી ગુગલાવી હતી અને તે ધાસ્તીમાં હતી એવા આફતકારક સનાચાર તેણીએ આવતાંને વાર સાંભળ્યા. ચોગમથી તેની ઉપર આવી પડેલી આફ્ટથી આલાં તો દુઃખથી ગોચા દીવાની જેવી બની રહી. પોતાના ઘણીની નામરજી છતાંબી બોલસ કરી આ જાહી અખખા બાલમાં ગઈ હતી, અને ધડીબરની જાહ અને બોલસ, તથા

પારકી જાગૈશાનીની શીદાગીરીનું, એવી હદ સુધીનું ગમખવાર અને હેબતનાક પરીણામ આવ્યું હતું કે તે બાલમાં ગેઈજ ન હોતે તો આવી આક્રમ્માં તે કદીખી ન ફસતે એમ હવેજ તે પાછળથી વિચારવા લાગી, મગર તે સર્વ મોડું થયું હતું. જેવી જાહોજલાલી અને મોજમગલ તેણીએ અનુભવ્યાં હતાં તેનાં બદલામાં આક્રમ્ વીપટ અને ગમખવારી બેકરારી અને દુઃખની સીદા ખાહીમાં ગળડ્યું ખાવાનો વખત તદ્દનજ નજદીક આવ્યો હતો. માથે ધરતી લેઈ ફરવાની સર્યામ નાદાની અને હેમાક્રાટનાં પરિણામમાં હવે આ પાખંદી ખરચાણ અને તુમાખી અગળાને ધરતીની ખાકમાં ગળડ્યાં ખાવાનો ખુરો વખત આવ્યો હતો.

પ્રકરણ ૩૯ મું.

“અજાબ ખેલ હય દુનીયા, જીસમેં ચાલ હમેશાં રંજકી હય, સચ પુછો તો દુનીયાદારી, યક ખાજી શનરંજકી હય. જો આજે અપને અયહા હય, વહી હય ખુદ દુશ્મન અપના, રાહ દીખાનેવાલા હોખતા હય, યહાં રહાજન અપના.”

- આલોમાયની ખુચી હીરા ઉપર પડેલી જદાને ચાર દીન વહી ગયા, મગર હીરાનો કેસ સુધારવાને બદલે તમામ ખીગડતો આવ્યો અને હેલ્લા બે દીવસ તો તે બેસુધીમાંજ રહેલી હોવાથી ડોક્ટરોએ તેનાં જીવવાની આશા છોડી દીધી.

રતન મેહતાની બેહન મેહરાંખી વધુ ખીમાર થઈ ગઈ અને ‘પેલેસ’ આવી શોકાખીમાં હાલતો મર્ક ગયલો હોવાથી પારકાં ઘરમાં આવી ગંબીર ખીમારી વચ્ચે પડી રહેવાનું રીક ન લાગે એમ વિચારી રતન પોતાની બેહન મેહરાંને તેમજ ખુચી યુવને પોતાને ઘરે લઈ ગયો. દીનપ્રતિદીન મેહરાં નખાતી ચાલી હતી અને ડોક્ટરોએ તેની જીવવાની આશા છોડી દીધી હતી કાંકે તેનું હાર્ટ નખડું પડતું જતું હતું. પેલા કર્તુકી અને કારસતાની દુક્તી દીનાં લામનો પ-તો મેહરાં આપવા જીગર તોડ મેહનત કરવા લગ્યો અને લાગવગથી તેને પકડવાનું ‘વારંટ’ ખી છુપાછુપ મેલવ્યું અને આ બદમાસ ગળાંફાંસુ દુક્તી મુંખ નાહસી ગયલી હોવી જોઈએ

એમ વિચારી તે તરફ શોધ ખોળ ચલાવવાં તે તરફની પોલીસપર લખી વાલવા તેને અલાહ્યાદનાં સન્તાવાલાઓને આગ્રહ કર્યા ! જેથી કાંઈ આદૃત પેલેસમાં વરસી હતી, તેની બેઠન એકાએક ધારતીભરી માંદગી ભોગવતી હતી, હીરાનું ગળું દાખી તેને મોત જીવત વચ્ચે ડોળા ખાતી બનાવી હતી એ સર્વ તે દગલખાજ દુકતીનાંજ પરાક્રમ હતો એમજ રતને ખાત્રીથી માન્યું અને તેનો પીછો ન છોડતાં પાતાલનાં પેટામાંથીથી તે લુચ્છીને પકડી ઘાતકામાં ઘાટકી અને સખ્ત શીક્ષા કરવાનોજ તે ફાંકો રાખવા લાગ્યો.

એક નાચીજ આદમી પોતાનાં જરની જોરાવરી અને મુસતાફી ઉપર બાજે વેળા હદથી ન્યાદા અલકાર અને ગરરી રાખે છે, તેવા તુમાખી ટીચકાંખાજ જુલમી જરદારોને બાજે વેળા ખુદરતજ પોતાનાં અંદાક હાયોથી એવી તો માહબારત શીક્ષા કરે છે, કે જેથી તેઓ આયદે સીક-સ્ત અને આજેજ થઇ પડે છે. આજ્ઞાંમાયેથી પોતાનાં ચઢતીનાં ચલકતા ને ચાલતા વખતમાં એવી તુમાખી રાખી હતી કે આયદે તેવી અંલકારનો બદલો ખાકમાં મલવાનો ખુરો વખત તેણીને ફાંસે આગ્યો, ફાંકે ગમે તેવીથી રાત દીવસની જેલમટ અને મેહનત છતાંખી ખુચી હીરાં, એકાદ-ગુલાબની કડી બોલ બોલતામાં જેમ કરમાઇ ગય તેમજ, આ ખીલતી કડી આયદે કરમાઈ ગઈ ! અરેરે ! આ ઓર્ચાત ચોગમની આદૃતથી તો આજ્ઞાં ઘેલી બની રહી ! અધુરામાં પુરું તેઓ ઉપર ખીજી ધાર આવી. તેનાં બદમાસ જુગારી, અને છાકટા ઘણીએ 'પેલેસ' મોર્તજેજ મેલ્યો હતો તેની મુદત પુરી થવા આવેલી હોવાથી તે ખાલી હાથે આંગ ઉપરનાં કપડાં સાથેજ છોડી જવાથી ધમકાભરી નોટીસ આવી, અને હવે શું કરવું અને ક્યાં જવું તેનાં વમાસનમાં આ જરદાર તુમાખીઓ રડાખીત કરવા લાગ્યાં. બદમાસ, અને દગલખાજ જાંહાંગીર ખુરા મીત્રોની સંગટમાં લાખોની દોલત ધુળ કરી નાખવા ઉપ્રાંત અનેક માલમીલકતો વેચીસાટી નાખી હતી અને રહ્યોસહ્યો આ 'પરીત પેલેસ' ખી તેનાં સર્વ રાચરચીલાં સાથ નીશાજે ખેસાડ્યો હતો જેમાંખી આ લુચ્છાએ સરચામ ફાંકી કીધી ! તેને એક ખુરોખનમે આ 'પેલેસ' મોર્તજેજ મેલ્યો, અને પછી છુપાછુપ એકાદ ખોળને ખી મોર્તજેજ મેલ્યો અને આવી કીસમની દગલખાજ અને દગખાજ કરવાથી તે સર્ચામ વાંકમાં આવી ગયો અને ન્યારે પેલા ખુરોખનમે તે 'પેલેસ'નો કપળો લેવા માગ્યો, ત્યારે રહ્યોસહ્યો પેલો ખોળેખી ઉડી ઉભો થયો અને બદમાસ જાંહાંગીરની લુચ્છાઈ

માટે તેઓ અને વિચાર અને વમાસનમાં પડ્યા અને આયદે પોલીસનાં હાથમાં આ ગુન્યાવાડાભરી આવત જવાથી જાંહંગીર ઉપર દગલખાણ કરવાનું તોહમત મેંઝાયું અને તેની ધરપકડ માટે તૈયારી ચાલી રહી.

આ બધી આફટ અને વીપટ જાણે કે થોડી ન હોય તેમ વળી મેડમ મારગારેટ બી રહીસહી આજ્ઞામાયની સાંમે ફર્યાદ કરવા લાગી. હજારો રૂપ્યાનાં ખીસો ચુકવ્યાં ન હોવાથી ફર્યાદી માડવા નીકલી અને વળી ખીસનાં પેટામાં આજ્ઞાએ નેકસેસ અને ક્રેસસેટ ખરી તરીકે જણાવી મેડમને સ્વાધીન કીધી હતી, અને આવી લુચ્છાઈ અને દગલખાણ કરવા આજ્ઞા ઉપર વારંટ કાઢવા આ પરાક્રમી અને ગણત્રીયાજ ઇટાલ્યન સેતાન દોડાદોડી કરવા પડી. એટલામાંજ કાંઈ વીધન વીટી ગયું ન હતું, મેરવાન મેજર સાથ ખોટા એ વીસ હજારનાં ચેકો બનાવી ખોટી સહી કરી તે કામમાં સામેલગીરી હોવાનું તોહમત બી આજ્ઞા ઉપર મેંઝાયું અને તેને લગતી ફર્યાદખી તેની સાંમે નોંધાવાની ધરાધરી ચાલી.

અફસોસ ! આ ઓર્થાંતી આફટથી બંને ધણીધણીયાણી ગોચા થેલાં બની રહ્યાં ! મેડમ મારગારેટનાં બાલમાંથીજ પોલીસે મેરવાન મેજરને ખોટા ચેક ઉપર બનાવટી સહી કરી વેપારીઓને ઠગવાનું તોહમત મેલ્યું ત્યારે આ બદમાસ અને સંસારી શતરૂં સાફ નામુકર ગયો અને તે ચેક તો આજ્ઞાએ આપ્યા હોવાથી તેણીએ ખોટી સહી કીધી હોવી જોઈએ એમ પોલીસને જણાવી પોતે વાંકમાંથી છુટી જવા માંગતો હતો, મગર પોલીસ કાંઈ કાચી ન હતી કે તેને જતો મુકે. ધીરે ધીરે આ પાપી અને ગુનેહગાર બદકારનાં ધણાં બોપાલાંઓ પોલીસ બાહર પાડ્યાં, અને મેરવાનને સન્તા-વાલાઓનાં હાથ હેઠળ રેલવું પડ્યું. આ બદમાસ આજ્ઞાની હુરમટની ધુળધાણી કીધી હતી. તેની દોલતની બરબાદી કીધી હતી અને પાગેલા કુત્રા પગ કરડેતી મીસાસે તેનુંજ ખાઈ આયદે તેને બી ગુનાહમાં સંડોવી હતી.

અને આજ્ઞા ? આ હેમક અને એવકુફ અબખાને હવંજ દીવાની જોત માફક સાફ અને ખુલ્લું દીસ્યું કે પોતાનાં ધણીની જનફેશાનીમાં પરસ્તાર રેહવાને બદલે મેરવાન જેવા મુજ સેતાનની સંગતમાં હજારો રૂપ્યાની ધુળધાણી જીને હુરમટની બરબાદી કરવા ઉપાંત તે જગતી લ્યાનત અને તીરસ્કારમાં આવી પડી હતી. તેનાં મુખી સંસારમાં નડતર નાખી તરેહવાર કાળાં ઘોળાં કરી આયદે ગરીબીની ગલીઓ વચ્ચે ગબડી પડવામાં આ દગલખાજ પાપી સેતાનનો મુખ્ય આગેવાન હાથ ઢલો એમ તે આ ખુબખ

હવેજ છોક મોડેથી ધારવા લાગી. જ્યારે તેનાં ધણીએ નાણાંની રકમ આપવાની સાફ ના પાડી હતી ત્યારે આ મુંજાએજ ખોટી સહી કરી હજારો રૂપ્યા હાઉ કરી જવાની નીચ સલાહ આપી હતી અને આપ'દે તેનાં બદલામાં હવે તેની હુરમટ અને આખર આ દુન્યાની નજરે કોડી ભારની થઈ પડવાની અણી ઉપર હતી. તેની પાસની જણસો મેરવાનને તેણીએ સાફ કરાવી લાવવા અગાઉ આપી હતી અને ખરી જણસને બદલે આ બદમાસે તેવીજ આમેહુઅ ખોટી જણસો આલાંને ખરી તરીકે પાછી હવાલે કીધી હતી એમ આલાંએ હવેજ ગમખવારીથી અને બેકારારીથી યાદ કીધું અને આ દગલબાજ બદમાસની આ દગબાજનાં પરિણામમાં આલાં મેડમ મારગારેટનાં ધુળરા અને ધમકી વચ્ચે આવી પડી હતા અને પોલીસમાં ઘસડી તેની ફજેટી કરવાની ધાંધલ મચાવી રેહવાથી આ અભાગણીનો જીવ ગોચા ઘેલો દીવાનો બની રહ્યો હતો. આ ઉપરાંત બીજા કાપડયાઓ, ઝહવેરીઓ, કનફેક્શનરો અને બીજાઓ બીજાનાં ચોડા લાઇ દરરોજ 'પેલેસ'માં ધકકા ખાઈ પાછા જતા હતા અને તરેહવાર ધમકીઓ આપતા હતા. મગર આ બધાને ઠંડા કરી નાખવા આલાં પાસ ફાજલ જેમ કાંઈ નાણું ન હતું તેમજ તેનો લુચ્છો અને છાકટો ધણીબી અરધી વિનાનો બીખારી થઈ પડ્યો હતો. બંનેની સ્થિતિની આટા ટોલ દીકરી જલતી હય એવી કીસમની કંગાળ થઈ પડી હતી!

પુચી હીરાનાં ગજબનાક અને સીતમભર્યાં મોહનનો બંધા કુમમો દીનાં લામને માથે આવ્યો અને આલાં આ ગરીબની છોકરીને અનેક આપો દેવા લાગી અને તે બદમાસ લુચ્છીને પાતાળના પેટામાંથીબી પકડી પાડી તેનાં કતુંકની ભારી શીક્ષા તેને થાએ એમ તે વિચારવા પડી. આ બદમાસ લુચ્છીએ આલાંની દીકરી હીરાને ગળું દાખી મારી નાંખી કીનો લીધો હતો.

આ યોગમની આફટ વચ્ચેથી છુટવા બલેજર અને તેની તુમાખી દીકરી જર વમાસનમાં પડ્યાં અને કાંઈ વધુ યુરો બનાવ અને તે અગાઉ 'પેલેસ' છોડી આલી જવાનો ઠેરાવ કરી કેડે હોટેલમાં થોડા દીન રેહી અલાહબાદથી ઉપડી જવાનો સંકેટ રચવા પડ્યાં.

પ્રકરણ ૪૦ મું.

“ જુડી જમમાં ન રાખો ઇતિયાર પારોઃ
 ફરેશતાને લીંચાણે હયાં ફરે બદકાર પારો.
 ફરેખી વાત મીડી બોલશે ઝેરી જ્યાંએઃ
 મજે કપટે લખાડી ફરેવે તસવાર પારો.”

રાતનો વખત હતો, અને મેલ ત્રેન અલાહબાદ આવીને ડબ્બા અને માડીમાં એક કંપાર્ટમેન્ટમાંથી એક પારસી અબળા બાહર કુતરી અને આતુર ચશ્મેશી આસપાસ નજર કરવા પડી. પોરટર પાસ પોતાને સામને કઢાવી નજદીકનાં બાજુ ઉપર બેઠી અને કોઈનાં આવવાની અત્યાતુરતાથી રાહ જોતી હોય એવી કાસમથી તે ચામેર પેટકામ ઉપર નજર કરવા પડી અને જો તે એવા તરખી હતી તે તેની નજરે ન પડવાથી મનમાં થટપટી, “ મરે કાગળમાં લખ્યા મુજબ એવણુ આયા તો નહીં? મરે. મને કાંઈ અંદરથી સાનાં એટલાં ધુનરાં છુટેય તે સમજ પડતી નહીં. જોમજોમ અલાહબાદ નજદીક આવતું ગીયું તેમ પેટમાં દારકાર લાગ્યા કીધી. મરેરે, જાણે કે કોઈ ખુરં મુયું બનવાનું હોય કે હું મરી જવાની હોઉં તેમ કાંઈ દમદમો લાગ્યા ફરેછાં! મરે! એમાં કાંઈ દમો ફટકો તો નહીં હોય! એમ તો નહીં બને-વરી જલેજર જસાવાલાખી અહીંજ દેખું તે એખી જલરં અહીંજ આવેલી છે. એટલે વરસો થયાં મસવાનાં જીવ બરાઈ રહેલો. જસા અહેસે તો જોવશ-આલ-એકજ વાહલી ચીજ જે આએ દુન્યામાં અહીં પોતાની છે તે આએજ જલરં છે જો. મરે, સાણેકશાલ લખેછ તેમ ખરં બને તો મરે-સુખનો દાહડો પાછો દીહામાં આવે ખરો.”

ખુસાલીથી હરખાતાં તે અબળાએ પોતાના ગળવામાંથી એક કાગળ કાઢ્યું અને તે ઉમેડી ઘણાં ધ્યાનથી તે વાંચવા પડી. તે કાગળ નીચે મુજબ હતું:

“ વાહલી નામ-મે પાછો ઘણે વરસે હીન્દુસ્તાનમાં પગ મેલ્યો છે. મરે હાલ હું અલાહબાદમાં મારા બચી-મારી વાહલી મરનાર એલનનો ખલી-સર જોમજર જસાવાલામે વીઝીટ આપવા આવેલો છે. ઘણીજ મેહમત જોમજમ અને મુશ્કેલતે મને તારો દુકાણનો પતો મળેલો અને તે આધારેજ તારી પર આ તાબરનોડ ખરાં જમરની ખુસીથી લખ્યું છે તે

ઉપર વીશવાસથી અમલ કરશે એવી ખાત્રી છે. નાનું, મારી મરનાર બેઠને લગભગ ચોવીશ વરસની વાત ઉપર આપણાં છુપાછુપ લગન અટકાવવાનો જે સંકેત ને કાવતું રચ્યું હતું અને તેમાં મરનાર ફાવી હતી અને આપુને ફગાવ્યાથી જે છુટાં કાંધાં તેની જફાકારક કાલણી મારે હૈયે આજે યાદ આવતાં ચઢી આવેછ. મને મારી બેઠનનાં આ કારસ્તાન ઘણાં મોડેથી માલમ પડ્યાં હતાં, મગર તે ખીચારી આ જોહાનનો વાસો ઉઠાવી અત્યાર આગમજની ચાલી મએલી હોવાથી મરનાર પાછળ હવે અળતરા કાઢવા હું માંગતો નથીજ. અગાઉની દાઝ અને કદર, અસહની જનકેશાની અને મત્રતા, તારાં છગરમાં હજીબી જે તાજી હોએ તો આ કાગળ મલ્લતાને વાર નીચે લખેલે દીવસે અંત્ર ઉપડી આવ. તારી અતંગ સ્થિતિ મને વાકેફ હોવાથીજ આ સાથે તોટ ખીડી છે તે ઉપયોગમાં લેસેજ અંત સર્વ હોલચાલ હાલતો નક્કરજ છુપી રાખજે, કે જેથી અગાઉ જેવી ફાંચડ મરાએલી તેમ વહી કાઢી ખીણું ફવાજમાં હાડકું નીકડી આવે નહીં ! તું જે મારી દાઝ હૈયે ધરી આવવાનીજ હોએ તો આવને અડવાડયે આતવારે ઉપડજે. હું સ્ટેશનપર ખનસે તો લેવા આવસ ને જે નહીંજ ખનસે તો તારું નામ પુછતો ગાડીવાળો આવે તે ગાડીમાં બેઠકડ તું વગર દેહસંત આવજે, અને આજ્યા પછીજ આપણાં ભરીપની વાત એકવાર ફરી છુપાછુપ કરસું. જેવી જનકેશાનીનો ઝરો ચોવીસ વરસની વાત ઉપર વહતો હતો, તેવીજ લાગણી જે હવડાં ખી હોએ તો મારે ખાતર-તારાં ભરીપનાં મુખને ખાતર-આવવાને ભુલશે નહીંજ.

હીન્ તારો આજ્યા,

માણુક દાવર.

ઉપર કાગળ વાંચી તેણીએ છુટકારનો દમ એવો અને ઘડી વાળી કાગળ પાછું ગજવામાં સેરવી દીધું. તેમાં ગાડીવાળો તેનું નામ પુછતો આવ્યો અને તે પોતેજ હતી એમ જણાવી સામાન કિંચકાવી તે ગાડીમાં જઈ બેઠી અને ગાડી અંધકારમાં હંકરાઈ ગઈ.

તે અળખા નાનુંમાય નવલખી હતી. તે તેજ જાલખાજ, કપડી અને ઝેરી તાગણ હતી કે જેણે છ વરસની વાત ઉપર સ્વાહ્યાદમાં મરનાર ખાત્યાહદર સુપ્રસાદ શેઠનાં પદચોળા તરીકે આવી મરનારનાં મુખી ઘરનું પોતાની ઝેરી કુકથી સર્પાસ સત્પતાસ વાળી તાંખ્યું હતું. તે તેજ પ્રાપી મફકરખોર અને કાવત્રાખાજ સપતાન હતી. કે જેણીએ પરીનારી સ્વાદીની સાજવારીની ગોપા પોતાનાં કપીણુ હાથોએ ધર્યાદી કીધી હતી.

તેજ અદમાસ ઓરતનાં કાગાથી અને કાચાકાવાની ધુસલવણીથી જરૂરી વાહડયાએ લગનમાં વધન પાડી પોતાનાં કર્તુકની ભારી શીક્ષા ખમતો મારે લાગો હતો. ગોયા આ અદમાસ પાપી મકકારે ઓરત આ બધાં મરનારોની કર્પાણ ખુની હતી કાંકે તેનાંજ નેહસ્ત અપમુકન ભર્યા પગલાંથી 'પરીન પેલેસ'ના આગલા માલેકની ખાનાખરાળી અને પડતી આતી પડી હતી !

હવડાં નાંગાં અલાહબાદ આવી ભારે તેનાં પાપી અને દાઘેલ દીલમાં વસવસો, દગદગો અને વેહમ અરપા થયો હતો અને જાણે કે કાંઈ ખુદ ખનવાનું હોએ એમ ખુદરતી તેને ચીંતા લાગતી હતી. ગોયા તેનું પાપી છગર અંદરથી તેને કરડતું હતું ! ગાડીમાં એક પછી છ વરસ ઉપરના ગમખવાર જકાકારક ખનાવ આ પાખંડી પાપી અખળાને તુર્તજ સર્વ યાદ આવ્યા અને પોતે કેવી કાસમથી કાનો લીધો હતો તે સર્વ તે યાદ કરવા પડી. વરસોની વાત ઉપર બ્યારે તે મનાહર જુવાન આળા હતી. ત્યારે પોતાનાં નખરાંથી આ શેતાને પરીનની જરદાર માલેતુગ્ગર માતાનાં ભાઈને છટકામાં સરખસર સપડાવી લીધો હતા અને તે જરદાર ભાઈ-તે આ ઉપર લખેલી ચીડીનો લખનાર માણેક દાવર સાથે સ્પાદીનાં ગાંઠથી એક થઈ પોતાની લાચાર અને મુશ્કેલ સ્થિતિમાંથી એકદમ માલેતુગ્ગર અંતી જવાનાં હવાઈ અને દીલખુશ સ્વપ્નાંઓ તેણીએ જન્યા હતા, મગર આ કળ્મડાંનાં લગન કદીખી સુખી ન નીવડે અને નાંગાં કેવી વર્તણુકની હતી તે પરી-નની માતાને ખબર હોવાથી તેઓનાં ધ્રુપાધ્રુપ લગન અટકાવ્યાં હતાં અને આ અદમાસ નાંગાં છ વરસની વાત ઉપર અલાહબાદ આવીને પરીનની ઉપર જેમ તેની માથે જકા પાડી હતી તેવી કાસમથી તે બીચારી અમા-ગણી છોકરીનાં લગનમાં ખી નડતર નાખી લગનમાં વધન પાડી સુખી સ્પાદીની તમામજ અરખાદી કરી નાખી હતી (જે સર્વ વીટક કાંલાણી આ નાકેશ વાર્તાનાં પહેલા ભાગમાં વાલાલાં વાંચનારાં વાંચી ગયાં હતાં) તે સર્વ વાત હવડાં ગાડીમાં તે કાનાં આજ અને ફગારીને ચઢી આવી.

અને વરસોની વાત ઉપર તે જે જુવાન માણેક દાવર સાથે જાનફે-શાની કરતી હતી તેમાં પરીનની માતાની નડતરથી તેને હાર મલી હતી તેજ વરસો પછી ભવીપનો વિચાર પાછો આંધવા તેણીને અલાહબાદ બોલા-વતો હતો, અને મોડેથીખી તે કંગાલ્યતમાંથી જરદાર હાલતમાં મોજ મોરવાની તથા માણેક દાવર જેવા માલેતુગ્ગર આસામી સાથે સ્પાદીનાં ગાંઠથી એક થઈ રાજ કરતી રાણી મવામાં હવાઈ ખ્યાલો વચ્ચેજ આ અદમાસ દગલ આજ નાંગાં પોતાનાં છગરમાં ભર કિમેદ અને મુરાદ લાઈ અત્રે આવી હતી.

મગર ગાડી એકાએક ઉભી રહેવાથી તેનાં વિચારમાં ખલલ પડી અને તેણીએ ડોકું બહાર કાઢી જોયું અને આસપાસના દેહસ્ત ઉપગ્રવનારાં એકાંત વચ્ચે ગાડી ઉભેલી જોઈ તે આતેનથી ગભરાવા લાગી.

પ્રકરણ ૪૧ મું.

“ચશમ ચોર નાપાક નીમકલરામ,
ન છુપું રહેશે કદી કોઈ પાપ;
ખલ્લે ને પડે, છે કહેવત ખરી;
મરે જોઈ મારે કપટની છરી.”

ગાડીવાલાએ ગાડી ઉભી રાખી આરણ્ય કંધાડી નાંગળને ત્યાં ઉતરવા કહ્યું અને નાંગળતો ખીયાંખાન સ્મશાન જેવાં ધાસ્તી ઉપગ્રવનારાં એકાંતમાં ઉતરી પડ્યા કાંઈક આનાકાની અતાવતાં ગાડીવાલાનું કાંઈ રીકવા પડી અને તે ક્યાં લાગ્યો હતો તેની ઉંચે દમે પરચુક કીધી જેનાં જવાબમાં ગાડી-વાલાએ જણાવ્યું કે તે ભુતખાનાનો અંગસો હતો અને મોટાશેઠે ત્યાંજ ગાડી લાવવા જણાવ્યું હતું.

ભુતખાનું ? હા—જ રૂપની વાત ઉપર ભુતખાનાની વાત આ બહાર નાંગળને સારી રવેશે રોશન હોવાથીજ તથા ભુતથી વસાએક્ષા આ અંગલા ની કાંદાણી તેણીને અત્રે યાદ આવી જવાથી તેતો ધાસ્તીથી ડોળા ફાડી ગભરાવા લાગી અને તેનો માણેક ઘાવર આવાં ધોરસંતાન જેવાં એકાંતમાં કાંચ આવી વસ્યો હતો તેની સુદક્ષજ ખચર તેણીને પડી નહીં. તરેહવાર અદ્વિચારો તેનાં ભેગ્ગમાંથી વીજલી વેગે ઝટ પસાર થઈ ગયા. કાંઈ દગ્ગ ફટકાની પ્રપંચી જલ તો નહીં કોઈએ ખીજાવી હોય ? કોઈએ હાથથી તો નહીં ખોલાવી હોય ?

તે ભારી મગસે ગાડીની બાહર ઉતરી અને ભુતખાનાની આસપાસનો કપ્પરતાન જેવો દેહસ્તનાક દેખાવ જોઈ ધાસ્તીથી તેનાં અગમમાં કંડીનું લખલખું ભરાઈ આવ્યું, અને સીંતા તેમજ ગભરાટથી તેની જ્ઞાતી એક બેર ધડકવા લાગી. સાંમેથી એક ઉંચો આકાર તેની તરફ આવતાં, જોઈ તે બોલી ઉઠી, “કોણ ? આણેકથાલ કે ?”

“હા-અને તું નાંગ કે? ચાલો, લાલે આવી, અંદર બેસીકર આવ. હું જાણું કે તું-તું-તે જવાબ નહીં લખ્યો તે આવશેજ નહીં, પણ ચાલો તને અતરે પધારેલી જેઠી ખુશી છેઉં. આટલાં વરસો વધી જવા પછી પાછાં આપરે અકેકની સામે આવી ઉભાં! જેવી ખુદરત, જેવી કરામત, જેવું કીસમત!”

નાંગએ આ મરદનો ચહેરો ધારી ધારીને જેવા ઘણીખી કોરોશ કીધી મગર તેણે ટુકા ડગલાનો કોતર ઉંચે ચઢાવવા ઉપરાંત બોચર કેપ એવી કીસમથી નીચી પેલડી હતી કે તેનો ચહેરો લગભગ ઢંકાઈ ગયો હતો અને અધારામાં તે ઝાઝો દીસતો ન હતો. “પણ-પણ-માણેકશાદ-આએ આવાં ધોરસ્તાનમાં તમે-તમે—”

“આહ! આએ બંગલાનું નામ વાયદું થયતું હોવાથી તુંખી ખીલુંછ કે એવાં કચ્છસ્તાનમાં હું સાને વાસ્તે રેહુંછ. પણ નાંગ, એક સાફ દીલનાં અને ખાલેસ તેમજ સાચાં અનકરણુ ધરાવતાં બેમુલ્લ જીવરને જીવ અને ડાકળની જરાખી દેહસન ઉપજતી નથીજ. ગમે તો આખું જીવોતું કચ્છસ્તાનખી મારા પર રહે તો મને શાન્તી તેની શીકર છે. આએ બાણુ ચાલ.”

તેઓ કંમ્પાઉન્ડમાં દાખલ થયાં. દરેક પગસે નાંગનાં જીવરમાં ધાસ્તીના ટોકા ટોકાવા લાગ્યા. શું આ દગો તો નથી? શું આ માણેક દાવરજ હતો? દરવાજામાંથી દાખલ થયા પછી ધાસ્તીથી નાંગ એકદમ ઉભી રેહી જેઠી અને આતેનથી ધુજતાં બોલી “માયરે! મને તો-મને તો-ઘણીજ ખીલક લાગેછ. હું તો ન-ન-નહીં આવતી યા. માણેકશાદ તમે ખરેખરજ માણેકશાદા છેવો કે-મને-મને-હમી વાહીને લાવવામાં આવીછ! માયરે-મને તો આ ખીયાંખાનથી ધાસ્તીથી લખલખાં છુંદેછ! માયરે! કેવું દોઝખ જેવું અંધાર!”

“ધાસ્તી નાં કર-નાંગ-દાધેલ અને પાપી જીવરને આવીજ ધાસ્તી ખરખા થાએ. તું ઝડપથી બંગલામાં આવશે કે તારી ધાસ્તી સમી જશે.”

તેણે નાંગનો હાથ પકડ્યો અને ચારી આપેલાં પુતળાં મીસાલ તનબદનથી ધુજતી તે તેની પુકેપુક ચાલ્યા કીધી.

આપદે તેઓ વરંદા પર આવ્યાં, અને અંદરનું ખારણું તેજ વેળા તેઓને દાખલ કરવા એક જઈદ મુસલમાન સ્ત્રીએ ઉઘાડ્યું અને તે સ્ત્રી ખારણાં આગળજ ઉભી રહી.

નાંગ જારી મુમસે અંદર ગેઈ અને અંદરનાં ઓરડામાં જઈ તેણીને પેલી મુસલમાન સ્ત્રીએ બેસાડી ખમારે પેલો મદ આહર ખીજે કેથે ગયો.

“આવ બેડી, તું બસે આવી. મારીની થાક તો તું આમને ઘણી
જાગી હોસે પણ તેનો અદસો વસી જમે બેડી.”

“ઓ-મને તો-મને તો ઘણાજ ગમરાટ લાગેછ-એમાં કાંઈ દગો
તો નથીજની?”

પેલી મુસલમાન સ્ત્રી કાંઈ બોલી નહીં! પેલા મદ તેજ વેળા પાછો
મલકાએલા ચહેરાથી અંદર આવ્યો અને નાંગના ધાસ્તીથી હરહર ધુજતાં
બોલી ઉઠી “મને કેહા કે આમાં કાંઈ દગો છે? આવાં બચબાત ભુતખાનામાં
કાંય તમે રહેલાછ? તમેજ માણેકશાદ છેએ કે કોઈ બીજુ છે?”

“ત્યારે તુંને જાણવાની અધીરાઈ છે નાંગ?” અને એમ બોલી
પોતાની ટોપી અને દગસો કાઢી બાજુની ખુરશી ઉપર મુક્યાં, અને તેની
સામે નાંગના ચહેરા ઉપર થતા ફરફારો તપાસતો તે ઉભા.

નાંગ ન્યાં બેડી હતી ત્યાંથી ધાસ્તીથી ચીચ્યારી મારી એ પગલાં
પાછળા હડી બોલી ઉઠી. “ઓ માયરે, તમે તો પેલા હોમી ડાકટર છેએ?
અરે! મને-મને-ફસાવી-મને માણેકશાદને નામે હગીને આવું કાવતરું રચી
મને અહીં ઠાગથી તમે કાંય લાવી આવાં કારસનાં કાંધાં?”

અને ફસામના નિર્દય હાથમાં કાપવા માટે બકરે આપવામાં
આવતાં તે બકરે વરીક જેમ ધાસ્તીથી ધુજે, તેવી કાસમથી તોફાની
પવનમાં હાલતાં પાંદડાં પેરે આ બદમાસ ઝુચ્છી અમળા હરહર ધુજવા
પડી! તેણીએ જોયું કે તે ગોડવી રાખેલાં છટકામાં ઓચીંતી સપડાઈ-જક-
ડાઈ ગઈ હતી!

“આહ!” હોમી ડાકટર હસીને બોલ્યો. “નાંગ! તારી યાદદાસ્ત
ઘણીજ તીક્ષણ છે. છ વરસની વાત ઉપર મરનાર સપલશાદને ઘરે આવતાં
જતાં તે મને ઓળખેલો હજી બી મને જરાબર ઓળખેછ એ તાણુબી
છે! તુને અહીં કાવતરું રચી કાંય લાવવામાં આવીછ તે તું જાણુવા માંગેછ!
હા-હા-હા-હા-તારી પાસથી વરસોનો ભરમ એકવાર ફરીથી સાચેસાચો
કાઠી લેવાજ આવાં પાટયાં ગોડવી તુંને ઠાગથી અહીં બોલાવીછ તેમાં
ખુદા વરીક રાજ થશે, સમજ! માણેકશાદ દાવરને નામની ચીડી લખીને
મેં તુંને હગીછ, ને તેથીજ તું અત્રે જોબમાં ને ઉમેદમાં આવીછ, ને
આપોઆપ છટકામાં બેકરાં મીસાલ રીકડાઈ ગઈછ! નહીં-તું બેકર નથી,
પણ વર છે! તું જો અહીં નહીંબી આવતે, આ બીજાવેલી જાસથી તું
ચેતી જઈ અહીં નહીં આવતે, તો હું તારી ભરફ આવીને બી તરેહવાર

મુકતીથી અંત્ર લાવતે એટલી સન્તા મને તે કીરતારની કરમ અશ્વેશથી મહેલી છે! તુને આએ કાવવાં ભયું કામ લાગેછ પણ મેં સવાળતું અને એક એવું પરમાર્થી ને પુણ્યવતું કામ કીધુંછ કે જેમાં ખુદા બેહદ ખુશી છે! ચંદાલ ઓરત! ઓરતાં પીછામાં કાગડી! મેંદાનાં લીલાસમાં કપડી અને ઝેરી વર! તારો પતો મેળવવા મેં પૈસાલી અરબાદી કીધીછ, તે આપદે, શુકે ખુદા કે ગમે તેવી રાત દીવસની મેદનન જેહમતનો બી મને જસ મર્યોછ. બહમાસ ઓરત! તારી બુંડી ફરણીજ તુને ચાલી ચલાવી અંત્ર લાવીછ ને તારાં વરસો અગાડનાં મલાબારત પાપની જહાકારક શીક્ષા અંત્ર ભોગવવાજ તે કીરતાર તુને અહીં દોજખનો ભયંકર ખ્યાલ આપવા આવાં દોજખખાનામાં લાયોછ!”

નાગને તો ધાર્તીથી ગળે કે જમીન સાથ ચીટકીજ બેડી. શા માટે તેણીને હોમી ડોકટર ત્યાં બુતખાનામાં લાગ્યો હતો તે તે હજી બી મુદ્દજ સમજી શકી નહીં ધાર્તીથી તેનાં દીવમાં લખતખાં ચઢી આવ્યાં! તેનો જીવ ફરવા લાગ્યો અને ચકરી આવવાથી તે બાળુની ખુરશી ઉપર અંકદમ ફસડાઈ પડી!

પ્રકરણ ૪૨ મું.

પરીનનો બુત.

“તમે મને આએ જગાપર કાંઈ કર્મ આયા? આવી રીતે કાગથી મને છેતરીછ એ મોટી શરમ ભરેલી વાત કહેવાએ!” નાંગએ હાંમત એકી કરી પાછું બોલવાનું શરૂ કીધું.

“શીકર નાં-કર, નાંગ-તુને મારી નાંખવા-યા તારું ખુન કરવા અહીં બુતખાનામાં હું લાગ્યો નથી. તુને કાંઈ બી કર્મ કરવાની મારી બારણા નથીજ-પણ તારા કાયદાને માટેજ-મધુ જરાએ જરા સાચે સાચુ કહી દેજ તારા ભલાંને આતરજ હું અહીં લાયોછ, એમાં શરમ ભરેલા વાત નથીજ. પણ કીર્તિ ભયુ કામ છે, સમજ.”

“પણ-મારી પાસ તમે શું ખરૂં બોલાવોછ, હું શું સાંભળ્યાનું કહી દે હું-હું કાંઈજ જાણતી નથી ને મેં કાંઈ બી બોલું કીધું નથીજ. હોમી-મને અહીંથી આખરમાં જવા દેએ નહીં તો કાણુ મારી મડી જસે.”

“ચંદાલ ઓરત! તારા જનમમાં તું કોઈ બી દીવસ સાચું બોલી હોય એ માટે મને સંક છે! દગલબાજ ઓરત! સાચું બોલવાનું ધણું બી છે, ને જો તું બોલવાની આનાકાની કરસે તો મને તારીપર ફરજ પડતીજ પડશે! છ વરસપરની તેં પાડેલી જફા યાદ કર! છ વરસપર ચલાહબાદ આવી પેહલાંતો મરનાર ખાનખાલદુરની મોહરદાર થઈ એકદમ જરદાર થઈ જવાનાં સ્વપ્નામાં તેં છટકું માર્યું, તેમાં તું નહીંજ ફાવી, તારે ચંદાલ અને પાપી શેતાન, તારે હાથેજ સ્વાદીની સાજવારીમાં ગમખવાર અરખાદી થઈ ગેઈ, અને તારાંજ બદ કતુકથી મરનાર ખાનખાલદુરથી માર્ગે લાંગા અને આયદે તે બોલી દીકરી પરીનેથી પોતાની છદ્દગીનો અંત લાવી મુક્યો, તે તું અહીં બધાં યાદ કર! અને તારાં એ મહાભારત પાપની શીક્ષા ખમચાની તારી વારી આવીછ તે માટે તૈયાર રહે.”

“ઓ મરે-ખાનખાલદુર મરી ગીયા તેમાં હું શું કરું-મેં કાંઈ મારી નાખ્યા કે? ને પેલી રાંડ દુકતીથી આપધાત કરી મરી ગેઈ તેનું મને શું! મેં કોઈ તેને કહ્યું કે! હોમી તું મને નહિક સતાવતોનાં. મને અહીંથી શુપ-ચાપ જવા દે. નહીં તો યાદ રાખજે કે એનાં ફળ તુને ધણાં ખરાબ આપવાં પડશે.”

“તારા જેવી ચંદાલ પ્રાપ્તિ ઓરતનાં ખુશ મરીજામોની મને કશી પરવાલ નથી, સમજ, નાંગ! ગમે તેટલી તોરછોર કર-ગમે તેટલું તોફાન કર પણ બ્યાં લગીન ખરા ને સાચો એકરાર અને ભરમ તું ખુલ્લો કરશે નહીં ત્યાં લગીન આ ભુતખાનાંમાં કે મસાન ખાનામાંજ તુને પાંજરામાંના પક્ષી માફક પુરાવું પડશે. અહીંથી તારાથી જવાવાનું નથીજ.”

“પણ મારી પાસ તું સાતો એકરાર કરાવવા માંગેછ? મરે આ કોઈ હુજરી માટીદો છે. મને કાંઈજ ખબર નથી.”

“ચંડાળ શેતાન, તારાં પાપની, તારાં કતુકની બધી તુને ખબર છે. સમજ. આસરે વીસએક વરસની વાત યાદ કર તે વખત તે છોકરા અદલ બદલ કાઢેલાં તે ધ્યાન આવેછ! ખરા ભરમ ખુલ્લો થવાનો હવ વખત નજદીક આવેલો છે. તારાં વરમાં-તારા હસદમાં તે સરે બલેજર જસા-વાલાને તારી પોતાની પેટની દીકરી, હવાલે કાપી અને તેવનની હકદાર દીકરી તેં ચંડાળે તારી પાસે રાખી. ખરી વાત કે મહી? કતુકની ફેલમરી દાઢણી તે ખુદ ખુદાને વચીક રૂગવામી સરસી ફાંધી, તો મરને છાડે તે કરીએ કરસાજમે તું શું જવાબ અંતપસે?”

આ ખુલાસાથી નાંગનાં વીજલીનો જટકો લાગ્યો હોય એમ ચોંકી, ઉછલી, અને હોમીથી પોતાનો તકસીરવાર બદલેલી ભર્યો ચહેરો અતાવવા ન માંગતી હોય એવી અદાથી પોતાનાં ધુજતા હાથ અને આંખો પર ઢાંકી દીધા. તે તનબદનથી ધુજવા પડી; ધાસ્તીથી તેનું હગર નેમ્બેર ધમકતું હતું.

“બદકાર, જફકાર, લ્યાનતી ઓરત” હોમીએ દુરાવનારા સાહેબે પાછો ગગડાટ શરૂ કરીધો, અને ચોંકીને નાંગએ પોતાનાં આંખ આગળનાં હાથ કાઢી નાખ્યા અને ખીલધેલી અદાથી ધુજતી તે સાંભળવા લાગી. “આ એક તેં ઘણોજ શીટકાર ભરેલો કીનો લીધોય. તારાં હગરમાં સળગી રહેલાં વેરનાં આતસને કંડો પારવા તેં બદમાસ દગાબાજે એક નિર્દોષ છોકરીનાં ભવીપનું સમુળયું સત્યાનાસ વાળી નાંખી તે ખીચારીને જન્મો જન્મની દુઃખદાએક હાલટમાં રવડતી કરીધી. તારી જ્યાં કેમ સીવાઈ ગઈ? તારાં મોનું કેમ રૂધાઈ ગીયું? હવે જવાબ કેમ આપતી નથી? આ વાત નામુકકર જવાની હવે તારાથી કોશેશ થતી નથીજ.”

“નહીં, હું હીંમતથી ના પાડુંછ. નામુકકર જઈંછ તારી વાત અચ્ચાં સમજવાની તદનજ ગલટ અને જુડી છે.” નાંગએ હીંમત એકડી કરીધી અને માહમુશીયતે તાણથી બોલવા લાગી. “તું શું બકી ગીયો તે મને કાંઈ સમજ પડતી નથી! અદલઅદલ શું ને વાત શું? તેં મને અહીં દાગાથી લાવવાની હીંમતજ કેમ કરીધી? તું મને બાહર જવા દે પછી ને કે હું ખી તારી પુક પકડી તુંને લોહાંનાં ચના ચવાડસ! ચાલ મને જવા દે નહીં તો યાદ રાખજે પોર્યાં, કે એનો બદલો ને સવાદ તુંને સારી રીતે આપવો પડશે. દગલબાજ દુકતા આવી ધીકકાર ભરી હીકમન મારી સાથ કરીધીછ તે માટે હું અહીંથી છુટી થવસ તારે કાયદા પરમાણે મુવા તુંને તેનો બદલો ચખાડી બરાબર મુવાને સજા કરાવસ.”

“અહીંથી છુટી થશે તારે! હા-હા-શું કરસે ફાંસી ચડાવસે કે?” તેનું પાકવવા તે ખરખર હસી પડી બોલ્યો. “માહબારટ પાહડની ટોટીએ એકાદ કીડી ને પાહડને તોડી પાડવાની સરકસી કરતી ઉંચું સર કરી ઉભી રહેલો તેમાં ફાંકટની ટુંકરાજ ને મોંહતનાં ફાંદાંજ છે, સમજ! મારા જેવાને શીક્ષા કરાવવા અગાઉ તારી સજાની શરૂઆત થઈછ તે તો તું બોગવ. ચંડાલ, શેતાન! અહીંથી છટકવાની તું આશા રાખતીજ નાં, જેવી દુરયાનીથી તેં ચંડાલે પેલી બલી સાહેસ અને બોલી છોકરી પરીનને છટકામાં સપડાવીતી તેમજ મેં તુંને આજે સપડાવીછ. તું અહીં છે તે કાંઈ કોઈને

ખી ખખર નથીજ. આય ખંગલો ભુત દાકણની વસ્તીથી ભરેલો ખ્યાસ લોકને હોવાથી લોકો અહીં નજદીક આવવાનોખી ડર ખાએછ એટલે તું ગમે તેવુંખી તોફાન મચાવશે તો ખાદરનાંઓને કાતે સંલગ્નખી સંસારો જશે નહીંજ, અને જ્યાં લગીન તું તારાં પાપનો ગંબીર અને સાચો એકરાર કરસે નહીં તાંહાં લગીન દીવસો અને મર્દીનાઓ વેર તેની શીક્ષામાં અહીંજ રહેવું પડશે. આ કમ્પ્રસ્તાનમાંથી તુંને જેમ અને એમ જલદી છટકવું હોએ તો સાચો એકરાર કર, પછી તું જેવી આવીછ તેવી પાછી-અહીંથી જા."

"મુઆ હુઆ! મને આવી રીતે સતાવેછ તો મને અહીંથી જવા તો દે પછી મુંવા તેનું વેર લેકેંછ. હોમા, આએ ફરીથી કહુંછ કે મને તું અહીંથી જવાદે-મરે હું શુ જાણુંછ-હું કંઈ જાણતી નથીજ."

"નથી જાણતી? પાખંદી ઓરત! તું કાણું જાણેછ. મહેજરે જસાવાલાનાં ધણ્યાણી જ્યારે ગુજર પામ્યાં તે પછી વરસ દહાડે રહીને મહેજરે દેશવટો ભોગવી તારાં ઘરમાં આવી પોતાની છોકરીને લેઈ જવાનો કરાંદો કીધો, જે વખતે તેં કાલાં કતુંક કરી તારો પોતાની છોકરી મહેજરને આપી, ને તેવનની છોકરી તારી સાથે રાખી. નાંગં નવલખીની દીકરી જસાવાલાનાં મહેજરને તેં લવાલે કીધી તે છોકરી શરૂઆતથી તે આજ વેર જરદાર માલેતુગર લાલતમાં પૈસાની ચેલલમેલલમાં પોતાનો વખત ગુજરે છે, જ્યારે ખરી હકદાર જસાવાલાની જરદાર માલેતુગર ખાનદાનની છોકરી-તે કાંહાં છે-તે કાંહાં ગેઈ? નાંગં, તારાં એ કતુંક પછી ત્રણ વરસ રહી તેજ છોકરીને જોઈ ગોયા મોહીત પડ્યાં તેઓને, તેં પૈસાની લાલચ તથા વેર લેવાની ખુરી વાસનાથી તેઓને લવાલે કીધી, અને જેઓએ તો ખેશક ઘણીજ મોહઅત માયાને મોજ વચ્ચે તેનં હુગારી હતી. એ નિર્દોષ છોકરીની માતાએ અગાઉ તારાં લગન તેની માતાનાં જરદાર ખાનદાની બાઈ સાથ ચતાં અટકાવેલાં તેથીજ તેનું નીચ વેર લેવા તેં કરપીણે આ સાલેસ છોકરીનાં લગનપરખી તારાં કાલાં કતુંક કરી તે ખીચારનાં લગનમાં વધન કરી સ્યાદી આખાદીમાં કમઅખત તારે હાથે તેં અરઆદી ધુળધાંણી કરી નાખી અને તે છોકરી કાંઈ ખાનખાહદુર સપલશાહની નહીં હતી એમ તેં તે વેળા મહેર કીધું હતું, પણ કોણની છોકરી હતી તે તેં તે વખતે જાણવ્યું હતું નહીં, ને તે બરમ તે છોકરી પર વધુ જફા ને સીતમ પડે તેવા નીચ સઅખથી તેં હુખાવી રાખ્યો. તે ગરીબ છોકરીનું ઘરખાર પૈસા ટકા સુખ-મોજ અને ધણીને તારી કરણીએ છીનવી લીધાં, એક કરણીનું દમાખાજ ખુની જેમ ગળાં રેહસી નાખે તેમ તે ગરીબ નમાની સામેસને નીકપટ

છોકરીનું તેજ ખુન કીધું-સીદાગાર, બદકાર, શેતાન, તે છોકરીનાં મરણની તું ખુની છે, દગલખાજ ખુની, અને ખુનનો બદલો ફારસીમાં મેળવવા તૈયાર થા.”

“મુઆ લુખ્ખા! હું મારો જીવ જશે તો એ ભરમ કેહેવાની નથીજ. આંખે ફરીથી કેલુંછ કે તું જે કેલછ તે હું કરું મળતી નથીજ! તું બોલેછ તે જુહું-જુતરું ને જોરી કાઢેજું મને દબરાવવાનું ખાત્રી બોલતાન છે. તેથી હું કાંઈ દખી જવાની નથી-મુઆ ચંડાળ-એનો સ્વાદ તો બરાબર ચખાડસ! તે રાંડ દુકતી મરી ગઈ તો જાંઘાનમમાં ગઈ તેનો પાર શું કીધો. જલ્લેજરને મેં તેવનનીજ છોકરી આપીને મારી તો મરી ગઈતી. મેં ખાન્યાલદુર સપલશાલને જે છોકરી પાળવા આપી તે તું કેલછ તેમ જલ્લેજરની બદલાવદલી કાઢેલી નહીં પણ તે તો મારી માસીની છોકરી હતી ને તે રાંડ માસી પર મને અગાડતો કેદર હતો તેથીજ મેં વેર લીધું સમજ્યો! તારું યુલખાન બનાવરી ને મલત છે! હજીબી કેલુંછ કે તું મને જવા દે, નહીં તો યાદ રાખજે મુઆ કે તુંને જેલમાં મોકલાવાની ને ફર મોકલાવાની. ચાલ જવા દે—”

રોહસાંબેર નાંગનં કડી હોમીની સાંમે થઈ તેને જોર સમેટ ધકકો માર્યો અને બારણું બંધ હતું તે બાજુ ધસારા સમેટ દોડી અને ધુજતા હાથે બારણું ઉઘાડ્યું તો બારણાં આગળજ તદનજ સફેદ પોશાકમાં ઉઘાડે માથે છુટા ખાલ સાથ એકાદ ફરેસ્તો હોએ એવા દેખાવ સાથ એક છોકરી નાંગનંના જોવામાં આવી અને તે જોર સમેટ બાહર જવા કરતી હતી તે એકદમ ચીસ મારી અટકા ગઈ અને એ દગલાં પાછળ ફરી ધાસ્તીથી નીકળી પડતી આંખો સાથ તે સફેદ આકારને જોવા પડી. તે અખળાનાં આકારપર ઓરડાની મજાખુત રોશની પડવાથી એકાદ ફરેસ્તાનાં આકારનોજ તે ખ્યાલ આપતો હતો. તે આકારને જોઈ નાંગનં તનબદનથી ધુજવા લાગી; તેનો જીવ ફરવા લાગ્યો અને ધાસ્તીથી ચીસ મારી બોલી કહી. “ઓ બોદાય! ઓ મારા બોદાય! આંખે તો-આંખે તો પ-પ-પરીન પરીનનો ભુટ છે ને-ને.”

“બદમાસ એજ નિપકપટ છોકરીનું તે ખુન કાઢેજું. તેનો બદલો લેવા એ ભુટ થઈ અહીં આવીછ. એ પરીનનો ભુટ ફરેસ્તામાં ખસલટમાં તારાં પાપના પડછાયા તરીકે તારી સુધ ખુધ કેકાણે લાવવાજ આર્ચીન આવી ઉભોછ.”

આહ! તે પરીનનોજ આકાર હતો! તે આપવાટ ફરી મરણ પામી હતી પણ તેનો ભુટજ પાછો આવ્યો હતો!

“ઓ, મારી આંખે અંધારાં આવેછે ઓ-ઓ-મને ભુટ થઇને એ સતાવા આવીછ! પરીનજ આખેહુય છે! ઓ-ઓ પોતાનાં હાથ કિંચકી મને જાણે-ઓ-મને અંધારાં-ઓ-મોઢા-મને-ચરે-નહીં-નહીં-મને નાં પકર-મને નાં” અને આ ચંડાળ દગાખાજ ઓરત આરણ્યાં આગળ કિંબેલા પરીનનાં ભુટને જોઈ દુઃખની તીક્ષ્ણ ચીસ પાડી એકદમ બેભાન તુટી પડી!

પ્રકરણ ૪૩ મું.

એ હોમી ડોક્ટર કોણ ?

ધન હીરામાણેકના એક હેદરાઆદી કાકા નવાય રસ્તમજંગના એક નાનો છોકરો વરસોની વાત ઉપર હેદરાઆદથી ચોરાઈ ગયો હતો જેનો પતો મુદ્દલજ મલ્યો ન હતો, અને જુવાન ડૉ. હોમીનો ચહેરો તથા તેની ધપછપ આખેહુય પોતાનાં મરનાર કાકા નવાય રસ્તમજંગના જેવાંજ લાગવાથી પોતાની ખાત્રી કરવા ધને કાંઈપી વખત ખોલ્યા પીનાં મુંગઈ જવાની તૈયારી કીધી. તે ડોક્ટર હોમીની માતાને મલવા તેનાં બંગલામાં જઈ પોંહચ્યો અને ડોક્ટર હોમી માટે બહુજ અધીરનાથી અનેક કોસમનાં સવાલો કરવા પડ્યો, મગર હીરાંઆઈએ પેહલી હરોલમાં કશાપી જવાબ આપવાની હરગેજ ના પાડી. કાંકે તે બીચારી એમજ ભુલમાં સમજી કે જેમ થોડા દીવસ અગાઉ રતન મેહતાએ આવી હોમીને લગતી અને દીનાં લામને લગતી ખાતમી મેલવવાની વેત્રણમાં હીરાંઆઈને પોલીસનાં હાથમાં આપવાની ધમકી આપી હતી અને રતનેજ વધુ ગર લેવા યાતો હીરાંઆઈને વધુ દબરાવવા આ ધનને મોકલી આપ્યો હશે, એમ હીરાંઆઈએ પેહલાં તો જાણ્યું. પરંતુ જ્યારે ધને પોતાની મુલાકાતનો સાચો એકરાર હીરાંઆઈ આગળ કહી સંભળાવ્યો, ત્યારેજ તેણીએ હોમીને લગતી કદ્યર ખુલ્લી કીધી.

“જીભર હોમી કાંઈ મારા પેટનો દીકરો નથી” હીરાંઆઈએ પોતાનો ભેદ ખોલ્યો “પણ ખરેખર પેટનાં દીકરાથી બી વધુ વાહલ મને એની પર લાગેછ, કાંચજે જીભર નાનપણથીજ નમાનો કહયાસારનો અને ગરીબો તરફ માયા રાખતો કિધરોછ. શરૂઆતથીજ મને વેલમ પડ્યો કે એ

કાંઈ સારાં ખાનદાનનું બચ્ચું હોવું જોઈએ અને કાંઈખી બેઠ બરેલા કારણસર આવાં ખાનદાની બચ્ચાંને કાંઈએ આવી હાલ્ટે એવારનીવાર કીધું હોય. હું મારા બેહસ્તી ઘણી સાથ જ્યારે સોલાપેર રેલતીતી તારે એક દીવસ છેક સાંજે એક લંગડો જેવો મુસલમાન પોતાની કંઠે આ બચ્ચાંને હમારા ઘર આગળથી લઈ જતો હતો, તેવામાં ખુદાને ખબર કે બુખમરાને લીધે કે ગરીબાઈનાં દંખથી તે ખીચારો ફાકેલો હોય કે શું તે ચકરી આવતાં દરવાજા આગળજ પરી ગીયો, અને તેની કેડપરનું બાલક ખી આંચકાસમેટ ઉઠાઈ પડ્યું. સારાં નસીબે તે બાળકને કશી ઈજા થઈ નહીં. મેં તેમજ આસપાસનાંઓએ તથા મારા બેહસ્તીએ પેલા મુસલમાનની મદદે દોડી પોંહચ્યાં અને હમારા ઘરમાં માણસોની મદદથી તેને અંદર લાવી સુવાડ્યો, અને ડોકટરને બોલાવી મંગાવ્યો, મગર ડોકટરે તો તેની આશા છોડી અને પેલો મુસલમાન બાગાદુટા શબ્દોનો ખુલાસો કરી ખીચારો આ જેહાંન છોડી ચાલી ગયો. પેલાં બાળક માટે મરવા અગાઉ પુછતાં તે બાગુતુડું બોલ્યો કે તે મોટાં ખાનદાનનો છોકરો હતો, અને તેની ખીખીએ અલાહબાદથી એકાએક લાવીને આપ્યો હતો પણ તે ખીચારી મરી જવાથી તે બાળકને ઉધારવામાં તેને મહા મુશીબત પડી અને પોતાની નોકરી વટીક જવાથી તેનાં પર બુખમરો પડ્યો અને પોતાનાં મોહમેદન શેઠને ત્યાં આ છોકરાને વેચી નાખવા તે જતો હતો અને તે વખતે જો કે ઘણોજ સોહામણો હતો પણ બેદરકાર રીતે નવાડ્યા ધોવાડ્યા વગર રાખવાથી બધો મેલો લાગતોતો. તેનાં આંગ પર તે વખતે એક મેલું વાસ મારતું ભરેલું ઝભડું હતું અને તે જો કે ઘણી સુંદર ભરત કામનું મોઢું ઝભડું હતું, પણ એકનું એકજ તે બાળકને લાંબો વખત પેહડાવેલું હોવાથી તેની ગતભાતનીખી જાણે ધનનસલ રહી નહોતી એવું ખરાબ થયુંતું. વળી તેની બાજુ ઉપર એક માદરયું હતું જે મેં પાછળથી છોડી નાખી મારી પાસે તે ઝભડાં સાથેજ થાવું રાખી મુક્યુંછ કે ભવીષમાં આ બાળકનાં ખાનદાનનો કાંઈ પંતો મલી શકે. આ ખુયાનો ઘણો સોહામણો ચહેરો હોવાથી ઘણોજ ગમ્યો અને હમેને કાંઈ છોકરાં નહીં હોવાથી હમારે ત્યાંજ એ જીભડને રાખ્યો. મારા બેહસ્તી ઘણી વીમાના ત્રેવેલીંગ એજન્ટ હોવાથી ગામેગામ ફરવાનું હોવાથી બે એક મહીનામાં સોલાપરથી હમો પુને આવી વચ્ચાં અને હમારાજ દીકરા તરીકે હમોએ એનું હોમી નામ રાખી પાડ્યો પોતેનાં કુમાર્યો. ખુદરતીજ એને પોતાનાં તોખમની અસર દેખડાવી અને નાનપણથીજ એવો જીભડ નમાનો દાહ્યો અને ગરીબ ઉધરવા ઉપરાંત તીક્ષણ

ખુદીનાં નીકલ્યો કે પોતાની મેલેજ હાતે જતે અધી દેગવણી લેવા લાગ્યો. મારા જીભડં ઘણી સાથે ગામેગામ ફરવા પછી હમો કલકતે આવ્યા, અને મારા ઘણી બેહસ્ત પામવાથી હું મારા એ સપુટને લઈને તાંજ રેહી. હમે રેહતાંતાં તેની નજદીકજ સપલશાહ શેહનાં નામનાં પારસી પોતાની દાકરી પરીન સાથ રેહતાંતા તાંહાં એ જીભડં દરરોજ જતોતો, અને જ્યારે ખુદાની બક્ષેસથી આસરે સાતેક વરસ ઉપર તેવનને એકાએક કોઈ સગાંની લખોની દોલત મોટા મેલલ સાથ અલાહબાદમાં મલી ત્યારે તે માલમીલકતનો કપજો લેવા સપલશાહ બેહસ્તી અલાહબાદ જઈ વસ્યા. તેવાજ કાંઈ ઘણાં પૈસાવાલા નહીં ઉતા પણ નરીખ સંજોગે આવી લખોની દોલતથી લખોપતી થઈ પોતાની એકપુરી દીકરી સાથ અમનચમનમાં રેહવા લાગા. મારા જીભડં દીકરા હોમી સાથ એવનને ઘણુંજ સાડં હોવાથી તથા હોમી જીભડં ઘણોજ નમાનો ને સાલેસ હોવાથી બેહસ્તી સપલશાહને ઘણોજ ગમ્યો હોવાથી પોતાની ફેરવાઈ ગયલી હાલતથી એ જીભડંને વીસરી ગીયા નહીં, ને અલાહબાદમાં દરીદામ થયા પછી હમને એક જનને પોતાની આંખ આગળ અલાહબાદમાંજ રેહવાની ખોંહસાખોંહસી કરતા પોતેજ કલકતે આયા, ને ઘેરખાર ઉંચકી હુંબી મારા હોમી સાથ અલાહબાદ આવી, અને હોમીને વેલાત જઈ ડોકટરનું વધું શીખવાની ઘણી ઉત્તર હોવાથી મરનાર સપલશાહે પોતાનાં ખરચે અને વેલાત મોકલી આપ્યો અને એ જીભડં માન ચાન સાથ સફથી વધુ શીખી પાછો અલાહબાદમાં આવ્યો.”

હીરાંઆઈ થોડો વખત દમ ખાવા થોડ્યાં અને પાશું ખોલવાનું શરૂ કાધું. ધન હીરામાણેક વચમાં એકબી શબ્દ બોલ્યા વિના હીરાંઆઈની, સામે ખેરી ગુપચાપ આ કેદ્યટ ઘણા ધ્યાનથી સાંભળવા પડ્યો.

“ તાર પછી બેહસ્તી સપલશાહ પર બહુ આદર આવી પડી. કોઈ ખરાખ ખસલતની પાખંદી બૈરી એવનની સગી તરીકે ‘પરીન પેલેસ’માં પેદી પડી ને બેહસ્તી સાથજ બસ પણવા માંગ્યું, પણ બેહસ્તી સપલશાહે સાડ ના પાડવાથી પોતે લખોપતી થવાની ઉમેદ ધુલ મળેળી હોવાથી આ દગલખાજ અધી બૈરીએ સપલશાહની સાલેસ છોકરી પરીનના લગનમાંજ વધન પાડી, તે લગન અટકાવ્યાં, ને છતે પૈસે દુઃખ અને આદર ‘પરીન પેલેસ’માં આવી પડીને મરેરે મરે-તેજ રાંડ પિટભરી ચંડાલ બૈરીને લીધે બેહસ્તી સપલશાહ ગુજરી ગીયા ને પરીન તેવનની હકદાર છોકરી પુરવાર

ન થવાથી તે ખીચારી ખીખારી થઈ પડીને-તે ગરીબાઈમાં આવત્યાં મારની ખીચારી-ખીચારી—”

“ માયંજી, પરીનને લગતી ગમખ્વાર કાકાજી મને ખંધી માલમ છે એટલે તમે તકલીફ લેશો નાં અને તે આટે વધુ રંજીત થતાં નાજ. આ હોમી જે વખતે તમારા કચ્છમાં આપો ને વખતે તેની આજુ ઉપરનું માદરીયું તથા તેનું જબજું તમે કાપું રાખેજું છે ને મને આપવાની તકલીફ લેશોજી?”

“ હા! મોટી ખુશી સાથે! જે તમે કહેજો તેમ એ જીભડું તમારા ખેલસતી માલેતુજીને ખાનદાની કાકાનોજ ગુમ થયેલો દીકરો બનહેર થાય તો મને જેવી તેવી ખુશાલી લાગશે નહીંજ. વળી એ જીભડુંને જમની આજુની છાતી પર ઇંડાં જેવડું લાગણુ છે ને તે લાગણુ બાયગની નીશાની છે એમજ હું નાનપણથી ધારતી આવીય.”

“ ઓ! ઓ! તેજ તારે તો એજ ખરાખર ” ધન વીજલીનો આંચકો લાગ્યો હોય તેમ ખુશાલીની ચીસ મારી ખુરસી પરથી ઉછળ્યો અને હર્ષ સમેટ બોલી ઉઠ્યો “અસ! આએ લાગણુનીજ એકજ ગવાડી પુરી પાડેજ કે ત હીરામાણેકનાં ખાનદાનનો અને વળી મારાં મરનાર મુરખી કાકાજીનોજ લકદાર ચોરાઈ ગએલો દીકરો હોવા જોઈએ. મને પોતાને ખી એવું લાગણુ છે ને મારા મરનાર જાવાજી ને કાકાજીને ખી એવુંજ લાગણુ ઉતું. એ હીરા માણેકનાંજ ખાનદાનનો ને વળી મારા મરણમ કાકાજીનો લકદાર વારેસ છે એમાં કાંઈ ખી શક રહ્યોજ નથી.

હીરાંઆઈએ કપાટમાંથી નાનું પોટજું કાઢ્યું અને તે ધનને સ્વાધીન કીધું અને માદરયું લઈ ખારીકીથી તપાસતાં તે ઉપર હેદરાઆદી બાપાનાં કાંઈક અક્ષરો લખેલા તેને જોયા, અને માદરયાંની અંદર તેનાં જનમની હોએ એમ ધારી નોંધ કાંઈ તે પોતા સાથે ત્યાંથી ઉમેલ્લર લઈ ગયો.

પોતાનાં ઓળખાણુનાં મોહમેદન પાસ ધને પેજું માદરયું તપાસાવ્યું. અને તેની ઉપર હેદરાઆદી ધર્મનાં કાઈ મંત્રના શબ્દો લખ્યા હતા એમ જાહેર થયું. ઘણી મહેનતથી તે માદરયું બાંજીને કિંધાડ્યું અને તેમાંથી કાગજની જીણી કાપડી દારસી દાપામાં લખેલી ધનને મહી તે તેને કહેલાવી તો તેમાં હોમીનાં જનમની નોંધ દુકમાં કાઈ હેદરાઆદી ઓલમાએ દારસીમાં જીણા હરફે લખી હતી અને તે હેદરાઆદનાં નવાય રસનમજંગને દીકરો હતો એમ નામ કામ સાથની સનાવાર નોંધ લખવા ઉપરાંત

જનમથી તેની શુકની દશા હોવાથી ભવીષમાં માહન વીરવાન બનશે એમ તે ઓલમાંએ ટુંકમાં નોંધ લખી હતી. આ ચીડી ઉપરથી હવે ધનની પકડી ખાત્રી થઈ કે હોમી મરનાર કાકાજી રસતમજંગનોજ હકદાર દીકરો હતો, અને પેલી હેદરાબાદી પાખંદી ઓરતે પોતાની લાગવગથી ચોરાવી દુર કોઈ નોકર નક્કરને ત્યાં વેર લેવાનાં ઈરાદાથી ધકેલી આપ્યો હતો, અને આ ખાનદાની બચ્ચું તે કીરનારના ભેઃ ભર્યા સંજોગો વચ્ચે સાલેસ અને અસીલ હીરાંખાઈના કબજામાંજ તેણીની માયા અને મોહબત વચ્ચે પેટનાં બચ્ચાં તરીકેજ ઉધરું. ખેશક હોમી પોતેથી આજ લગીન હીરાંખાઈનો હકદાર દીકરોજ જાણતો હતો અને હીરાંખાઈએ અસલનો ભરમ આજ લગીન પોતાનાં આ દીકરાથી સદંતર છાનો રાખ્યો હતો.

ધન પાછો ખુશાલીથી ઉભાતાં જીગરે આ દીલખુશ વધાઈ હીરાંખાઈને કહેવા ગયો અને હોમી પોતાનાં મરનાર લખોપતી કાકાનો લખોપતી વારેસ પુરવાર થયો હતો એમ સાંભળી હીરાંખાઈએથી તે કીરતારની લાખોલાખ શુકગુજરી કીધી. ધન હીરાંખાઈનું ધણુંજ હેશાંન માનવા લાગ્યો અને પોતાની સાલેસાઈ અને ભલાઈથી પાલીપોષી પોતાનાં પેટનાં બચ્ચાં મીસાલ તેણીએ ઉછેરી કીર્તીવંત બનાવ્યો હતો તે માટે ધનતો બસ હર્ષમાં આવી જઈ હીરાંખાઈનું ધણુંજ હેશાંન માનવા લાગ્યો.

દીનાં લામે તેને હાથની ઓફર નામંજુર કરી તેને હયરાન પરેશાન અને ગમગીન બનાવી મેલ્યો હતો અને અલાહબાદ જેવાં નેહસ્ત શેહરમાં પગ મુકવાનાં ધને કસમ લીધા હતા પરંતુ આ ગમીની પાછલથી પોતાનાં કાકાનાં હકદાર દીકરાને શોધી કાઢવાની માહબારત ખુશાલીથી પોતાનાં કસમ તોડ્યા અને હોમી અલાહબાદમાંજ હોવાથી પોતાનાં કાકાનાં દીકરાને હાથથી અને વાહલથી ભેટવા અને તેનો હકદાર વારસો તેને સ્વાધીન કરવા ખુશાલીથી પ્રવૃત્તી થયલાં જીગરે એક વાર ફરીથી તે અલાહબાદ જઈ પોહ્યો.

પ્રકરણ ૪૪ મું.

“ દોસ્ત મરે નાદાન, ગરજ દુશમનની સારે.
દુશમન જેવો સુગન, જેલ આફતથી તારે.”

બદમાસ જાંહંગીર સાંમે ઘણાં વૉર ટો નીકલ્યાં અને પોલીસ પકડવા આવે તે અગાઉ પોતાની આખર અને દુરમતનાં બચાવ અર્થે તે એક રાત્રે છુપાછુપ ‘પરીન પેસેસ’ સદાનો છોડી નાહસી ગયો અને ગમે તેવી જુસ્તેજુ કરતાં તેનો પ-નો પોલીસને મળી શક્યો નહીં. આ લખોપતી શેકયો તેંલકરાઈ એંલકરાઈમાં મરી રેહી પોતાનાં ચાલતા વખતમાં ખુદ ખુદાનો ડર કર્યા વગર ધરતી માથે લઈ ફર્યો તેનો આયદે કમકમાટ ભર્યો આવો નતીજો આવ્યો અને રસ્તે ચાલતાં રખડતાં કુતરાં મીસાલ રખડતી રથીતી તેની થઈ પડી. બેશક પોતાને આવી આફતમાંથી બચાવી લેવા જાંહંગીરે સર જાહેર જસાવાળાને ઓજરખવાહી ભરી અરજ કીધી, અને તેજ ખીચારે ‘આટા ટોલ ફીકરી જલતી હય’ એવી સંકડાસભરી હાલતમાં હોવાનો ખુલાસો કરી તેને કોઈપણ પ્રકારે મદદ કરવા જ્યારે નાં પાડી ત્યારે આ બદમાસ જાંહંગીરનું દર્દમંદ જીગર ગોચા ભાગી તુડી ગયું. અરેરે ! જે મીત્રા તેનાં જરદાર માલેતુજર વખતમાં તેની પાસથી અનેક કીસમની નાણાંની અને જર જલ્દેરાટની મદદ મેળવવા ઉપ્રાંત તેની સાથેજ પડ્યા પાંકર્યા પોતાનો વખત અઘ્યાસીમાં કાઢતા હતા તેઓ બધાની જાંહંગીરનાં આવા કંગાલ વખતમાં જાણે પીછાણતાખી ન હોએ અને તેને અડકવામાં ચાતો તેની સાથ વાત વટીક કરવામાં પાપ હોએ એમ સમજી બધાજ જાંહંગીરથી દુરનાં દુર રહ્યા અને પોતે ધારતો આવેલો એવા વફાદાર અને જાની મીત્રા તેની આવી મુશ્કેલીની મુશીબત દરમ્યાન મદદ કરવાને ખસતા થઈ જવાથી આ બદમાસ અને બદમાસ મીત્રાને પોતાનાં દર્દમંદ જીગરમાંથી લાખો શ્રાપ દેતો તે પોતાને વટીક કહુવા દેવા લાગ્યો ! મગર હવે તદનજ મોડું થયું હતું ! ધરતી માથે લઈ ફરવાનો નતીજો આયદે તેને મલી શુકયો અને આંખમાના વસ્ત્ર સાથેજ તે પોલીસનાં હાથમાંથી બચવા એકાદ બીખારી માફક રખડતો કોણ જાણે ક્યાં અલોપ થઈ ગયો તે કોઈને ખાલમ પડ્યું નહીંજ. બેશક તેની ઉપર આ માહભારટ આફટ અને વીધ-નનાં નાશકારક બોજથી તે ગોચા થેલો દીવાનો થઈ રહ્યો હતો, અને

પોતાની આવી ભીખારી સ્થિતિની ચીંતા વચ્ચે કેટલેક દરજ્જે તે મગજથી બે મગજ થઈ ગયો હતો.

અને આત્માંભાય? ગઈઓ તો ગાણે કે જરૂરોનો જીવન ખમવા અને નેઓની જફા ખમવાજ તે કારતારે અપજ્ઞાની ગમગમ ગેરઠનસાથી વચ્ચે સરગમ્યાં હોય એવુંજ એવકુશી ભયું માની લેઈ આ હેમક કિછાછડી, અને કિડકિ અખળાએ ગરીબો તરફ દાઝ અને દીલસોજી બતાવવાને બદલે તેઓ ઉપર અનેક કીસમની જફા અને જીવન પાડવામાં કાંઈથી બાકી ન રાખ્યું, અને આયદે તેના બદલામાં આ કિડકિ અખળા આયદે ગરીબો કરતાં વધુ મુશ્કેલીની કંગાલતમા સરખસર ગમડી ગેઈ! તે ગોયા તદ્દનજ ભીખારી થઈ ગેઈ હતી એટલુંજ નહીં પરંતું પોતાની બદકાર વર્તણૂકથી અને મેરવાન મેજર જેવા બદમાસ દગાખાજની સંગતથી તેણીએ પોતાની આખર અને હુરમતનું નખોદ વાળ્યું હતું. તેની હાલત કંગાલ ભીખારી કરતાં વધુ બદતર થઈ પડી. અધુરામાં પુરું પેલી ઇલાચન મડમ મારગારેટે પોતાને દગવા માટે તથા ખોટા દાગીના ખરા તરીકે જણાવી તેની સાથે દગલખાજ કરવા માટે તથા પોતાનાં હજારો રૂપાનાં ખીલ જમે ન કરવા માટે આત્માંભાયને પકડવા વોરંટે કાઢ્યું અને પોલીસનો દરોરો આવે તે અગાઉ આ પાખંડી ઓરત પોતાનાં પાપની ભારે શીક્ષામાં આંસુઓનો પ્રોધમાર દર્યો રેડતી ખુદા પાસે મોત માગતી પોતાનાં આંગ પરનાં કપડાં સાથેજ રાતો રાત છુપાછુપ 'પરીન પેલેસ'માંથી સદાની ગુમ થઈ ગઈ. પોતાનાં આલતા વખતમાં પૈસાને પૈસો તરીકે ગણ્યો નહીં, તેની મોહકાતમાં જમાનાની ગીરદેશથી હાલ આ હેમક અખળા કોઈની ખી દીલસોજી, દયા કે મદદ વગર રસ્તે રખડતી ભીખારીને હાલટની કંગાલ થઈ. દરરોજ પોતાની સહીઓને પાર્ટી ઓ અને ખાણીપીણી આપતી આ કિડકિ અખળાએ તેવી સહીઓ જેઓ તેણીને પૈસે પોખાઈ અને પલાઈ હતી, તેઓની પાસે સહાયતા મેલવવાની ફાકટની આશા રાખી કાંકે તેઓમાંની કોઈએખી તેણીને સેલજ પણ અંગે તેણીનાં ખુરા અને કંગાલ વખતમાં સહાય થવાની સાફ નાં પાડી.

અફસોસ! ક્યાં ગેઈ જનકેશાની અને ક્યાં ગેઈ મીત્રાચારી? જ્યાં લગીન એક ધનિસાન પાસે પૈસાનું જ્વેર હોય, ત્યાં લગીન તેની ખુશામદ કરી હાજી હા કરનારા ખુશામદનાં ખોર્યાઓ, મધપર માખ મીસાલ મીઠું મીઠું પીરસી પૈસાની બરબાદી અને ધુણધાંણી કરી નાંખવાને ચુકશે નહીંજ; અને ખુદા ન ખાસતા બ્યારે તે આદમીનો દીવસ પડતો આવી જઈ બદ-

તીની ટોચ પરથી ચાલેામ પડતીની ખાલીમાં ફંગાલ્યટનાં કાદવ કીચડમાં ગબડી પડે છે, ત્યારે તેવા ખુશામદી મીત્રો તે ધનસાનને ઓલખવાનો વડીક ઇનકાર કરે છે! આવા દગલખાજ ખુરા દોસ્ત હડહડતા દુશ્મનજ ધારવા! આવા અદમાસ દુશ્મનો તો દગલે ને પગલે અંહી એવું આછટાંપર કાઢદું શોધવા કરતા કરે છે!

મકરણ ૪૫ મું.

“ જયસી કરની, વયસી ભરની, આજ કીયા કલ પાવેગા,
ધોકા દેગા જયરોંકા તો આપલી ધોકા આવેગા!”

સર જલેજર જસાવાલા દીનાં લામનો કથેખી પતો મેળવી તેને પોલીસનાં કબજામાં આપી તેને શીક્ષા કરાવવા પેલા હેમક રતન મેલતા સાથે દરરોજ સંકેટ રચતો હતો. પોતાનાં લાગવગથી જલેજરે દીનાં સાંમે વોરંટ કઢાવ્યું હતું. પણ આ અદમાસ પોરીનો પતો તેઓને આજ લગીન લાગ્યો નહીં એવી તે જાણેકે પાતાળનાં પેટામાં ગોચા ગર્ક ગમ્મ હતી.

• ખુચી હીરાંનું ગળું દાખી તેને ગુંગણાવી નાખવાથી તે મરણ પામી હતી અને આડકત્રી રીતે આજ અદમાસ કપીણ છોકરીએ ખુન કરવાની વેત્રણ કરી હતી એમ પોલીસનાં મન ઉપર હસાવી તેની સામે વોરંટ કઢાવ્યું હતું જેની રહે તેની અહીં તહી જખરી તલાસ કરવામાં આવી મગર આજ લગીન દીનાંનો પતો મળી શક્યો નહીં. દીનાં કદાચ નાહસી જમને ડોઁ હોમીની માતા હીરાંઆઈનાં આસરા હેડળ છુપાછુપ રેહી હોએ એમ રતન મેલતાએ અટકળ કરવાથી જલેજરે રતનને પોતાને ખર્ચ મુંખઈ મોકલી આપવાની ગોડવણ કાધી અને મુંખઈમાં દીનાં જે હોય તો ત્યાં પકડવા માટે ત્યાંની પોલીસને પોતાનાં લાગવગથી ખબર કાધી અને રતન મુંખઈમાં શોધખોજ કરવા ગયો. દીનાં લામ ઉપર વોરંટ નીકળેલું હોવાથી હોમીને અંગલે જઈ પોલીસ સાથે તેનો અંગલો શોધાવવામાં કાંઈ હરકત નડશે નહીં અને વળી આગળનો ખાર કાઢી હીરાંઆઈને વધુ દયારાવવા અને બીહબરોવવાની કિતમ તક મલશે એવા ધરિદાથી રતન પોલીસને લઈ હીરાંઆઈને અંગલે ગયો.

હીરાંઆઇનો દીકરો (હવે તો તે હીરાંઆઇનો જણોતો દીકરો ન હતો, પરંતુ લખોપતી ધન હીરા માણેકનાં હેઠરાઆદી નવાખી કાકા નવાખ-રૂસ્ત-મજંગનો વરસોનો ચોરાઈ ગયેલો યાતો ગુમ થયેલો દીકરો દાખલા દલીલોથી પુરવાર થયેલો વાહલાં વાંચનાર આગલાં પ્રકરણમાં જોઈ ગયા છે તે) અંગલામાં હતો નહીં.

હીરાંઆઈ પોલીસનાં માણસોનું નામ સાંભળી ચીંતાથી દોડી આવી અને પેલા નેક નામ રતન મેહતાને પોલીસનાં કોન્સ્ટેબલ સાથે આવેલો જોઈ આ હેમક અને અદમાસ પોર્ચાએજ હીરાંઆઈને વધુ દબરાવવા કાંઈ કાવતરું કીધું હોશે એમ ધારી તે જાજી બીહવી નહીં !

કોન્સ્ટેબલ પાસ અલાહઆદની દીનાં લામ ઉર્ફે પરીન શેડનાને ‘પરીન પેલેસ’નાં માલેક જહાંગીર શેડનાની એકપુરી દીકરી હીરાંનું ગળું દાખી તેનું ગુંગળાવી મરણ નીપજવાના વાંક માટે વોરંટ હતું અને પોલીસને એવો શક પડ્યો હતો કે તે ખુની અદકાર છોકરી હીરાંઆઈનાં અંગલામાં આસરે લેતી છુપાઈ હતી તેથી તેઓ અંગલાની ઝડતી લેઈ દીનાંને પકડવા માટે ખાસ આવેલા હતા. હીરાંઆઈએ પોતાનાં અંગલાની ઝડતી આપવા અને પોલીસનાં માણસોને અંદર દાખલ થવા સાંમે મજબુત વાંધો લીધો, આ ઉપરથી હીરાંઆઈને દબરાવવા રતને ઘણી ધાંધલ કીધી મગર હીરાંઆઈએ તેને ઘણોજ હડધુટ કરી નાખ્યો.

“તમે એ છોકરીને ખુનના વાંક માટે પકડવા આયાછ ને તેને પકડવાનું વોરંટ તમારી પાસ છે એ વાત ખરી. પણ તે વોરંટની રહે મારા અંગલાની ઝડતી લેવાનો યાતો તેમાં દાખલ થવાનો તમને મુદ્દલજ લક નથી. તેથી ઉલટું જે તમે મારી મરજી વીરુદ્ધ અંદર જોરજુલમથી દાખલ થશો તો ઘર પ્રવેશ કરવાનાં વાંક આમે તમે જોખમદાર ગણી તમે વાંકમાં સપડાઈ જશો. જાઓ-મારા અંગલાની ઝડતીનું વોરંટ તમારી પાસ નથી એટલે કાયદા મુજબ તમારાથી અંદર જવાશે નહીંજ.”

આ તકરાર કોન્સ્ટેબલને બરાબર લાગી મગર રતન મેહતા તો ખસ ઘણીજ ઉજટ કરવા લાગ્યો અને અંગલામાં જઈ ખસ દીનાંને પકડવાની ધરાધરી કરવા લાગ્યો. પણ અંગલામાં પ્રવેશ કરવાનું કામ કાયદા વીરુદ્ધ હતું એમ સમજાવી કોન્સ્ટેબલે રતનને અટકાવ્યો અને હીરાંઆઈનાં અંગલાની ઝડતી લેવા ‘સચ વોરંટ’ મેજીસ્ટ્રેટ પાસથી મેલવવા જણાવ્યું અને પોલીસનાં સીપાઇને ચોક્કી ઉપર રાખી તેઓ ‘સચ વોરંટ’ની દોડા દોડી કરવા પડ્યા.

રતન મેહતાને ખાત્રીજ હતી કે હીરાંખંઠએ દીનાંને પોતાનાં અંગલામાં ઘુપાવી રાખી હતી તેથીજ તે ખોટી તાલતલાવટ કરતી હતી મગર તેથી ડરી જઈ હારી ન આવી એમ વિચારી હીરાંખાંઠનાં અંગલાનું ‘સચ્ચં વોરંટ’ મેલવવા તે મેજીસ્ટ્રેટ સતમુખ ગયો. નિર્દોષ કમનશીઓ ઉપર જીલ્લમગારી અને સીતમગારી ચતાવવા પેહલી હરોલમાં રતન મેહતા જેવા જીલ્લમગાર અદકારો દ્વારે ખરા મગર તેવાં ગરીબ કંગાલો તરફ કુદરતનો અંદીઠ મદદ કરનારો હાથ હમેશનો લંબાએલો હોવાથી આપદે તેવા જીલ્લી-જીલ્લાકો હડધુટની હીલુપસ્તીમાં આવવા ઉપરાંત તે કરીમે કારસાજની ઘુપી શીક્ષામાં આજેવેળા પોતેખી કંગાલ્યટમાં ગયડી પડે છે તેનો ભય ભર્યો ખ્યાલ કે ચીતાર આ કમસમજ નાદાન અને એચકલી પોર્યા રતનને જરાખી થયો હતો નહીંજ.

મકરણ ૪૬ મું.

દીનાં લામ આખરે પકડાઈ!

“મેહનત બરઆદ ને ગુનાહ લાજમ” રતન મેહતા દારેલો મારેલો અને ફજેટ થયેલો મુંબઈથી ધકેલા ખાઈ પાછો અલાહબાદ આવી પોતે શું કરી આવ્યો હતો તેનો હીસાબ આપતો જલ્લેજર જસાવાલા આગલ બોલ્યો, “જલ્લેજર, હાંશી હુંશીને મુંબઈ ગીયો પણ પેલી દીનાંનો પનોતો મને મલ્યો નહીં.”

“પણ કાંય નહીં એ ડોક્ટરની માથે કંઈ એ પોરીને સંતાડી દીધી હોય?” શંકાશીલ ધપે જલ્લેજર બોલ્યો. “એ હીરાંખાંઠને વોરંટને લગતી વાતની ખબર પડી હોએ તેથી અગમચેટીથી એ નાપાક છોકરીને કાઢને ત્યાં કાંય નહીં સંતાડી હોય! મુંબઈ જેવાં બોલલાં વસ્તીવાલાં શેહરમાં જે એ અંદાલને ખુની પોરી હોય તોખી આપુને પનોતો મલી શકવાં મુશકીલ તો પડે.”

“તે વાત ખરી-જલ્લેજર! તોખી મેં ત્યાંની પોલીસને તાકાદ ફરમાવીજ અને એ ડોક્ટરનાં અંગલા આસપાસ આજુ બારીકીથી તસ્લાસ રાખવાની

વેત્રણ તો કાઢીજી હુખી તો ખરો કે એ બદ્ધકાર પોરીનો પ-તો મેળવ્યા વગર નીરાંતે કંધાવસ નહીંજ.”

“આહ” જાણેજર જનુનમાં દાંત પીસી કરડાઈ અને સખતાઈથી બોલી ઉઠ્યો. “એ રાંડ કરપીણુ પોરી જે મારાં સપાટામાં ને હાથમાં આવે તો કાચીને કાચી ખાઈ જાઉં તોખી મારું વેર નહીં વસે! એ કમખખત દગલખાજે મારી છોકરીનાં સુખની આડે આવી ફાંચડ મારી અને એજ ચંડાલે ધન હીરામાણુકને અહીંથી સદાનો નસાડી દીધો, અને મારી ઉમેદ અને વરજોની મુરાદની ધુળધાણી એજ બદમાસ પોરીએ કરી નાંખીજ.”

“ધારજ ધરો-જાણેજર સેડ, આજે નહીં તો એ પાંચ દહાડેખી એ રાંડ પોલીસનાં હાથમાં કાંઈ આવ્યા વગર રેલવાની છે?”

ડાઁ હોમીનાં બંગલામાં દીનાંતી ધરપકડ માટે જ્યારે રતન તલાસ કરવા ગયો, ત્યારે બંગલાની ઝડતીને લગતું વારંટ ન હોવાથી હીરાંખાઈએ આ બેવકુફ પોર્યાને હડધુત કરી કાઢી મુક્યો હોવાથી, આવી હીણપરતીની કનવાર કર્યા વિનાં તુરતા તુરત “સર્ચ વોરંટ” તેને મેલવ્યું અને ઉકમાઈથી અને ગરરીથી તેને પોલીસના કોન્સટેબલ સાથે કલાકનાં કલાક વેર ડાઁ હોમીનો આખો બંગલો બધો ઉઠલ પાડલ કરી નાખ્યો, પણ પેલી દીનાં ઉઠે પરીનનો તેને મુદ્દલજ પ-તો ન મલવાથી આ હેમક પોર્યો હદથી જ્યાદા રહ્યા હયરાન અને પરેશાન બની ગયો. હીરાંખાઈએખી દડેપેટે તેને ખુબ સખત તાણાગણીથી ગુંગલાવી નાંખ્યો અને એક મુફલેસ લાયાર છોકરીની પુડ પકડી તેને હેરાન કરવા અને તેની ઉપર જફા પાડી તેને પોલીસનાં હાથમાં આપી જન્મો જન્મની દુઃખી કરવામાં એક સદગુણી ગૃહસ્થનુ જરાખી કામ ન હતું, મગર એક લલકત અને નીચ તેમજ કપટી અને વેરસી આદમીનુજ તે બદ્ધકાર પરાક્રમ હતું. અને સુરજ સાંમે ધુળ છાંટનાર હેમક આદમી જેવી કોસમે ફેજે પોંદચે તેવીજ રીતે ગરીબોને સતાવવાથી તે ઉલ્લુ અને કમચકલી પોર્યોખી ખુદરતના અંદીક ફટકાથી પોતાની કરણીની સખત શીક્ષા બવીપમાં ભોગવશે એવા હીરાંખાઈનાં સખત દપકાથી રતનને ખરડે તો પાણી ઉતર્યું મગર પોતાની હારમાં હડધુત થએલો હોવાથી કાંઈખી જવાબ આપ્યા વીનાંજ હારેલો મારેલો પોતાનું કાલું મોંહ છુપાવતો હીરાંખાઈને બંગલેથી પાછો ફરી લાગલો અલાહ્યાદ આવ્યો.

“જાણેજર શેડ, મેં છુપા જનસુસો અંત્ર એ ચંડાળ પોરીની તલાસ અર્થે રાહ્યા હતા તેમાંના એકે મને ખબર આપી કે આ ગુનેહગાર દુકની જે

અલાહ્યાદમાંજ હોએ તો તે પેલાં ભુતખાનામાં હોતી જોઈએ. એ મદાનમાં અને તેની આસપાસ ભુત ફરતાં હોવાથી લોકોને બીહક અને ધારતી એવી હદ સુધીની છે કે લોકો તેની આસપાસ જવા વડીક લીમત કરી શકતાં નથીજ.” રતને જસેજર આગળ વધુ ખોલાસો કાઢ્યો.

“હા! પણ ત્યારે લીમતથી એ ભુતખાનાંપર દરેરો પાડી ખડનર કરી નાખે તો કાંઈ માલમ પડી તો આવે! રતન તેં એને અગાઉ અરધી અરધી રાતે ભુતખાનામાંથી પેસેસમાં આવતાં જોઈતી તો કદાચ એ ચંડાળ પોરી ત્યાંજ છુપાએલી હોવાનો મનેથી શક લાગેછ! રતન, જેમ અને એમ જલદીથી એ ચંડાળ પકડાઈ જાય એવું હું ઇચ્છુંછ. એ રાંડ પાંચ સાત વરસ હવા ખાવા જતએ તોજ ભારી કીનાતી આમ ભુજ્જશે; અહીં વધુ રહેવાનો મારો ઇરાદો નથીજ. ‘પરીન પેસેસ’ તો ખીજ્જનાં લાથમાં ગીયોછ, ને જાંહાંગીર તેમજ આજ્ઞાં પર એકપર વોરંટ નીકળેલા હોવાથી તેઓ છુપાછુપ કોણ જાણે કાં નાહસી ગીયાંછ તેનો પતો મલ્લતો નથી! એ લોકને લીધે મને ભોય ભારી પડેછ ને મને બાહર લોક વચ્ચે નાક દેખાડવાનું ભારી લાગેછ, તેથીજ હું અહીંથી જેમ મને એમ જલ્લદી મુંબઈ જવાનો વીચાર ધરાડિંછ અને તે અગાઉ જો એ રાંડ પકડાઈ જાય કેની તો પછી મને જરા નીરાંત રહેસે.”

ભુતખાનાં જેવાં એકાંત મદાનનો આસરો દીનાંએ લીધો હોએ એમ હવે રતનથી મજબુત માનવા લાગ્યો. ભુતખાનાની આસપાસ તે મદાનની અંદરની બારીક લીંચચાલ તપાસવા રતને પોતાનાં ખાનગી જસુસો કબા કાઢ્યા અને જ્યારેથી વખત મલ્લતો ત્યારે પોતેથી તે જાગ્રુ પોતાનો દીવસનો ઘણો વખત કાઢવાને ચુકતો હતો નહીં.

એક સાંજે રતન ભુતખાનાંની નજરદીક પોતે કબા રાખેલા જસુસ સાથ વાત કરતો હતો તેવામાં તેની નજર એકાએક તે મદાનનાં ઓટલા ઉપરથી ઉતરતાં એક ઓરતનાં આકાર ઉપર પડી અને તેનું ધ્યાન તે ઉપર ખેંચાતાં રતને ઘણીજ બારીકાથી તે તરફ નેગાહ પાડ્યાડી તો તેને માલમ પડ્યું કે તે ઓરત દીનાં લામ જેવીજ લાગતી હતી; તે ધણો ધરાયો નહીં. પોતાનાં જસુસમાંનાં એકને તેને તુરત કોન્સ્ટેબલને વોરંટ સાથે ત્યાં આવી પોંદચવા જણાવ્યું અને પોતે આ ખુશ વધામણી જણાવવા સર જસેજર જસાવાલા આમલ દોડી પોંદચ્યો અને ભુતખાનામાં તેણે દીનાં લામને અડછડી દીડી હતી એમ કાંઈક ગરરી સાથ જણાવી જાણે કે શું એક વાત માર્યો હોએ એવી કાલમથી તે હરખથી પ્રદુલીત

બની રહ્યો. બેશક આવા વખતની તો જલેજર અધીરતાથી રાહ જોતો હતો, અને તે ખંધી અને પાખંદી પોરીને પકડી પોલીસનાં સ્વાધીનમાં આપવાનું વૉરંટ કાઢવા વીગેરેનો ખરચ પોતાની ગીરેથી આપેલો હોવાથી દીનાં લાભને પોલીસનાં હાથમાં પકડાએલી જોવા તે ઘણો ઇતેજાર હોવાથી તે પોતાની દીકરી જર સાથ તુરતાતુર તૈયાર થયો અને ગાડીમાં બેસી રતન સાથ તે ભુતખાનાં આગળ ગયો.

કોન્સ્ટેબલ કોઠખી વખતે બળ લાવી શકે એવાં વૉરંટ સાથ ત્યાં આવી પોહ્યો અને રતનનાં આવી પુગવા સાથ ભુતખાનામાં કેવી રીતે દરોરો પાડ્યો તે માટે તેઓ છુપાછુપ મસલત કરવા પડ્યા. જલેજરે પોતાની ગાડી દુરથી ઉભી રખાવી આ સર્વ માંજનું અધીરાઈથી જોતો બેઠો.

અંધારું થવા આવ્યું હતું, અને કોઈ ઓરતનો આકાર ભુતખાનાનાં મકાન નજદીકજ આડોની ઘટા વચ્ચે આમતેમ ફેરા ખાતો રતનને પાછો જણાયો અને તેજ ઓરત ઉપર વૉરંટ બળવવાનું હતું એમ તેણે કોન્સ્ટેબલોને કહી સંભલાવ્યું અને બંને કોન્સ્ટેબલો રતન મેહતા સાથ છુપાતા ભરાતા ભુતખાનાંનો આહરનો દરવાજો ઉંઘાડી ધીમેથી અંદર આવ્યા અને પેલી ઓરતને જરાયી સંસારો માલમ પડે નહીં એવી કીસમથી ભરાતા છુપાતા દીનાંની સાંમે દાખલામાંના ભુત મીસાળ ઓર્ચીત આવી ઉભા અને તેનાં કોમળ હાથમાં ઝડપથી બેડી પેહડાવી.

પ્રકરણ ૪૭ મું.

“ ના કરો જફાકારી.”

પોતાની આસપાસ ઓર્ચીત કોન્સ્ટેબલોને જોઈ અને હાથમાં બેડી પેહડાવેલી જોઈ આ અભાગણી છોકરી એકદમ ગભરાઈથી ચીસ પાડી ઉડી અને ભુતખાનાં તરફ નાહસવા કરતી હતી મગર કોન્સ્ટેબલોએ તેમ કરતાં અટકાવી. રતન મેહતાયી ખુશાલીથી ઉભરાઈ જતાં જગરે તેની સાંમે આવી ઉભો અને દીનાંને બંને એમ ઝડપથી ભુતખાનાંથી દુર લઈ જવા કોન્સ્ટેબલોને આગ્રહ કર્યો, અને તેઓ થોડે દુર દીનાંને ઘસડી લઈ ગયા. આ અભાગણી છોકરી આ ઓર્ચીત આંદટની ધારતીથી ગોયા મોત જોવી શીકકી પડી ગઈ હતી અને એવી તો કીસમની માફક બની ગઈ

હતી કે તેણીને શાને માટે પકડી હતી તે પુછવાનું વડીલ તેને જ્ઞાન રહ્યું નહીં. તેણીએ પોતાની સર્વ હીમત એકઠી કાઢી અને તેને હેરાન ન કરવા અને એડી કાઢી નાખવા અર્જ કાઢી જેનાં જવાબમાં તેની ઉપર કાયાં તોહમનને માટે વૉરંટ જગ્ન કાયવામાં આવ્યું હતું તે કોન્સ્ટેબલે કહી સંભળાવ્યું. રતન મેલતાને ત્યાં જોઈ દીનાંએ ધાર્યું કે આ અધાં તેને હેરાન કરવામાં તેનાં કારસતાન હોવાં જાણ્યે.

“ પણ-પણ-મેં-મેં-જાંલંગીર શેહની છોકરીને જુગલાવી મારી નથી નાંખી-હું-હું નિર્દોષ છું; આએ જુઓ અદમાસ મને હેરાન કરેછ! મુઆ મને તું સતાવેછ તો તારો દોજખમાં કાર થશે ” અને એમ બોલતાં દીનાં એઅખત્યાર રડવા પડી.

પોતાને ગાળ દેવાથી રતનને ઘણો ચડકો લાગ્યો અને જનુનથી દીનાંનાં આંગ ઉપર ધસી આવી. તેને જોર સમેટ તમાચો લગાવી બોલ્યો “ દગલખાજ છોકરી! તારી મોહકાણુ અને તારાં કરખીણુ કામથીજ પરીન પેલેસનાં માલેકનું સત્યાનાસ વધી રહ્યુંછ! તું આવતી જતી મરે તે તારા આવવા સમેટજ તેં અધિજ મારામારી કરાવી અને આખરે તેજ અકાર દગલખાજ ખુનીએ જાંલંગીર શેહની નિર્દોષ છોકરીને જુગલાવી નાખવાની વંત્રણુ કરી તેઓ ઉપર વેર લેવાની યુક્તિ રચી પોઆરા માખી ગેઈ! હેફ પડે તારી પર રાંડ! જ્યાનત પડે તારી ઉપર! આએ કરખીણુને તમે એકદમ લઈ ચાલો !”

આંસુઓનાં ધાધમાર દરયાવ રડનાં આ અમાગણી છોડી બોલી “ મારા જેવી ગરીબ નિર્દોષને સતાવી માર, પણુ તેના અદસો બોદા વાલસે ! બાઈઓ મને જરા અંદર જવા દેઓ મને અંદરનાં સાથ મલવા દેઓ પછી તમે જ્યાં લઈ જશો ત્યાં હું આવીશ.”

“ નહીં મીં જનન! એને અને એમ અર્દાથી દુરજ લઈ ચાલો. જે એને અંદર લઈ ચાલસો તો એ રાંડ પાખંડી મકકરખોર અધું ગોધ્યાઈ કરી મેલશે તો વધી આપણું કામ ખીકટ થઈ પડશે ” અને એમ બોલી દીનાંને આંચકો માર્યો અને કોન્સ્ટેબલોને ઝડપથી ત્યાંથી બાહર જવા કહ્યું, અને પોતે આ ખુશ વધાઈની ખબર દુર ગાડીમાં એડેલા જલેજર અને જરને પોંહચાડવા દોડ્યો.

આયદે દીનાંને પકડવામાં ફતેહ મલેલી જોઈ જલેજર તો ઘણોજ ખુશી થયો અને આ અને બાપ-દીકરી ગાડીમાંથી ઉતરી જે તરફથી કોન્સ્ટેબલો દીનાંને લઈ આવતા હતા, તે તરફ તેઓ ગયાં.

“આહ! રાંડ આખરે તું સપાટામાં આવીયા” જલેજર જનુનથી બબડ્યો “ચીર તો એવી લાગેછ કે રાંડને મારીજ નાખું.”

દીનાંએ જલેજર તથા જરને ત્યાં આવેલાં જોઈ આ બધું છટકું અગાઉથી માંડવામાં આવેલું હતું, એમ તે હવે બધુંજ ચેટી ગઈ, અને તેઓ ઉપર ધીકારની નજર કરતી ઉભી.

“રાંડ પેટબરી-ચંડાલ-તું મરે આવતી જતી ને પેદાની પરતી” જર દીનાંનાં આંગપર ધસી આવી પોતાના હાથે દીનાંને જોરથી તમાચો લગાવી કાઢ્યો. “રાંડ, મારાં સુખની વચ્ચે આવતી ને નડતી તું મરે! રાંડ, બધું જે થયું તે તારે લીધેજ થયું! બેલા! બેસરમ-મકકરખોર દુકતી હવે રાંડ જેલમાં જઈ સબડી મર!” અને એમ બોલી દીનાંનો કાન જોરથી અમરાવી કાઢ્યો.

હવે જલેજરની વારી આવી. આ અવિચારી ડોસાએ જનુનમાં તેનાં મોઢાં ઉપર પોતાનો રોડોડી હાથ એવો તો ઉગામ્યો કે તે દીનાંનાં નાક અને હોડપર જઈ લાગ્યો જેથી જોરથી લાગેલા મારની અસરથી તેનાં દાંતમાંથી લોહી વેહવા લાગ્યું, અને પોતાને લાગેલા મારની અસરથી તેનો જીવ ફરવા લાગ્યો અને આંચકા સમેટ જમીન ઉપર તુટી પડી. તેણીને ભોંય ઉપર ફસડાઈ પડેલી જોઈ જલેજર વધુ જનુની બન્યો અને એકાદ કુતરાંને જેમ લાત મારે તેવી ક્રીસમથી ધીકાર સમેટ જોરથી તેની છાતીમાં લાત મારી તે જનુનનાં આવેશમાં બોલી કહ્યો. “બદમાસ ને ચંડાલ પોરી, મને એવો તો કેહર છુટેછ કે તુંને મારા હાથેજ મારી નાખું. તારું સત્યાનાસ થાય તારું, તારે લીધેજ મારાં સુખનું સત્યાનાસ વલી ગીયું. રાંડ નાપેકાર મકકારે ચોરત, તેજ પેલા લખોપતી ધન હીરામાણેકનું મગજ ચક્રબ્રમ કરી મુક્યું અને તારે લીધેજ મારી સાલેસ છોકરીનો હાથ ધરતાં તે દુર નાહો. તેં મારી જરનું બવીષ બગાડ્યું ને તેનું સુખ તુટી લીધું! તું રાંડ પેદાની પડતી મરે-તારે લીધેજ આ બધી અવર ‘પેલેસ’માં પેદા પરી ને બધું તારા કરપીણપણાંને લીધેજ થયું. રાંડ, પાખંડી બદમાસ પોરી! છ વરસની વાતપર આપઘાટ કરીને મરી ગએલી કરીને જુડી ખખર કરાવી અને છ વરસ પછી તારું વેર લેવા તું રાંડ નીચ જુદે ને છુપે નામે અહીં આવી બધાંનાં સુખનું સત્યાનાશવાળી વળી બ્યારે તારું પાપ પકડાઈ આવ્યું ને તુંને હડધુત કીધી તારે ‘પેલેસ’ના માલેક જાહાંગીરની નિર્દોશ છોકરીને ગુંગલાવી મારી નાખી નહાસી ગઈ! રાંડ, આખરે તો તું સપાટામાં આવી.

રાંડ તુને તો ફાંસીએ ચઢાવે તોજ મારા પેટમાં ફાંક વળસે ! રાંડ, ત્રણ લાકડે ચઢસે તારેજ મારી પેટમાં લાગેલી કેલરની આગ ખુલ્લસે ! લ્યાનટ છે તારી પર રાંડ મકકરખોર હલકી નીચ ખુનયાદની દુકતી !”

જીલમગારોનાં આ જીલમથી દીનાં એઅપત્યાર રડતી હતી તે જોઈ જરનો પીનો ઉછલી આવ્યો અને તે બોલી ઉઠી, “રાંડ, હવે ઢોંગ કરી એવા ખોટાં આંસુઓ પારેછ ! રાંડ મારા સુખની વચ્ચે આવીય તે એવી તો ચીર લાગેછ કે રાંડને મારા પગ તળે ધીકારથી કચડી નાંખું તો ખી મારો કીનાનો કેલરનો બદલો વળી શકે નહીં ! મારું સુખ તેં હુટયુંછ, તે હવે રાંડ, તેનાં બદલામાં ફાંસીને લાકડે ચઢ,” અને એમ બોલી જરે પાછો તતરાવીને તમાચો લગાવી કાઢ્યો.

કોન્સ્ટેબલમાંનાં એકે ભાડુની ગાડી ત્યાંથી જતી હતી તે બોલાવી અને તેમાં દીનાંને બેસાડી પોલીસ સ્ટેશનપર જવાનો વિચાર કાઢ્યો. જલ્લે-જર અને જર પોતે ઉભા રખાવેલી ગાડીમાં બેસી રતન સાથે પોતાના હોટેલમાં હંકારી ગયા !

અને દીનાં ? અફસોસ ! આ અને આપ દીકરીની જીલમગાર વર્ત-છુંકનાં મારાથી આ અભાગણી છોકરી લગભગ અર્ધમુઠ્ઠી બની રેહી અને રડતાં રડતાં એવી તો નાતવાન બની ગેઠ કે તે ભોંયપરજ ફસડાઈ પડી; તેની આંખે અધારાં આવવા લાગ્યાં; કોન્સ્ટેબલોએ તેને અને આજીથી પકડી ઘસડી પસડીને ગાડીમાં નાંખી અને ગાડી પોલીસ ચોકી તરફ હંકારાઈ ગઈ !

પ્રકરણ ૪૮ મું.

ભરતીની ઓટ અને ઓઠની ભરતી થવાની શરૂઆત !

આ આજી ઉપર જ્યારે ભુતખાનાંનાં કંપાકિન્ડમાં દીનાંની ધરપકડ આવી ત્યારે એતેફાક યુદ્ધી હસમત જે ઉપરનાં ઓરડાની આરી આગળ ઉભી હતી તેને આ દેખાવ જોવાથી તે જઈ ડોસી બેઆપલી આકલી ગાભરી પડી અહીંથી તહીં ફોડવા લાગી. અને તે વેળા ડોઠ હોમી બાહર ગયલો

હોવાથી આ ખુદી નોકરને શું કરવું તેની કશી સમજ પડી નહીં, તેણી તેનો જીવ તામોશ ન થઈ શકવાથી તે ભુતખાનાનાં કંપાકિન્દમાં કિતરી પણ તેટલા વખતમાં તે દીનાંને કોન્સ્ટેબલો અત્યાર આગમનનાં લગ્નને વિદાય થયલા હોવાથી તે પાછી ભુતખાનાનાં ઓટલા પર આવી હોમીની અતી આતુરતાથી રાહ જોતી ઉભી.

અર્ધાએક કલાક વીંટાં બાદ ડોઁ હોમી ધન હીરામાણિક સાથ મલકાયે ચેહેરે અંદર આવ્યો, અને દીનાંને કેવી કાસમે ધરી જવામાં આવી હતી, અને તેણીને કેવી પ્રકારે રતન મેહતાએ તેમજ જલેજરે હયરાન કરી તે ખીચારી ઉપર ઘાટકી રીતે જફા પાડી હતી, તેનો ટુંકે કાલણી આ વફાદાર દાસીએ જ્યારે રડતી ચક્ષ્મોએ અને ધુજતાં તનખદનથી કહી સંભળાવી ત્યારે આ બંને જણાંના ચહેરા ઉપર ચીંતા અને ધાસ્તીનો ચીદ્વેશ ચઢ્યો.

વાહાલાં વાંચનાર આગલા પ્રકરણમાં વાંચી ગયાં એમ જ્યારે હીરાં-બાઈએ આગલાં વરસનો હોમીને લગતો ભેદ ખુલ્લો કાઢ્યો ત્યારે સંધ્યા અનુમાન ઉપરથી ધને સીધું કાઢ્યું કે ડોઁ હોમી કાઠજ નહીં પણ વરસોની વાત ઉપરનો તેનાં નવાખી કાકાનો ચોરાઈ ગયેલો હકદાર વારસા-મેટો હતો, અને આ ખુશ વધામણી કેહવા અને પોતાનાં કાકાની લખોતી દોલત આ વારસા મેટાને પાછી સ્વાધીન કરવા તે ડોઁ હોમીની શોલધમાં અક્ષાલ્યાદ વીજળી વેગે પાછો આવ્યો, અને સૂર્ય ખુલાસા તેની આગળ રજુ કરી વધુ ખાત્રી કરવા તેનાં મરનાર કાકાને જેમ લાછણ હતું, તેવુંજ ડોઁ હોમીને ખી હતું. એમ હીરાંબાઈએ જણાવેલું હોવાથી પોતાની છેલ્લી ખાત્રી કરવા ધને ડોઁ હોમીનું આ લાછણ જોવા માંગ્યું અને ડોઁ હોમીને ખી તેવુંજ લાછણ હોવાથી તેને તદ્દનજ ખાત્રીથી માની લીધું કે તે પોતાનાં મરનાર કાકાનો દીકરોજ હતો! બેશક, પોતાની આવી અચાનક ફેરવાઈ ગએલી સ્થિતી જોઈ તથા પોતાને કંયા કુળનાં લખોતની વારસા તરીકે જાણી આ સાલેસ જીવાન કશુંખી ગુમાન ધરાવ્યા વીનાં તે કરીમે કારસાજની લાખોલાખ શુક ગુજરી કરવા પડ્યો અને હીરાંબાઈએ આજ લગીન પોતાનાં પેટનાં દીકરા તરીકેજ છેક નાનપણથી તેને પાળી ઘટી કેળવણી આપી હતી તે માટે તે જઈક બાતું તેને માંથે વાસે હજીખી સુખ ચેનમાં વધુ જીવે એવી કાલજભરી કદર કરતો તે તે કીરતાર પાસ ખરાં જીગરની દુઆ ઈચ્છવા લાગ્યો, અને તેણીનાં આવાં અખંડ હેશાન માટે તે પરાંપકારી ભલી અખળાનાં પ્રગ આગળ માંથું મુકી હેશાનનો ઉલરો ખાલી કરવા હોમી ધન સાથે મુખઈ ખીજે દીને જનાર હતો અને તેઓ બંને ખુશાલીથી

પ્રવૃત્તિ થયલાં જગરે 'ભુતખાના'માં આવ્યા, પણ ખુદી હસમતે કહી સંભળાવેલી દીનાં લામની પોલીસની ધરપકડને લગતી જફાકારક કાંદણી સાંભળી સર્વ ખુશાલી આંખનાં પલકારામાં ઉડી ગઈ, અને આ અને જુવાનો ઘણા ઉદાસ, કાયલી અને એએન દીસ્યા. તે નિર્દોષ છોકરીને નિર્દય રીતે મારવા માટે રતન મેલતા, જાંસેજર જસાવાલા તેમજ તેની તુમાખી એટી જર તરફ ધીકકાર અને તીરસ્કાર બતાવવા લાગ્યા, અને દીનાં કિરંદ પરીનનાં બચાવ અર્થે શું કરવું તેનો સંકેટ રચતાં મારતી ગાડીએ પોલીસ ચોકી ઉપર તેઓ દોડ્યા.

તેઓ ચોકી ઉપર આવી પોંદ્યા, અને અંદરની એકાદ અધિકાર પોલીસમાં કશીખી રીતની સગવડ વિનાં દીનાંને કેદ પુરેલી હોવાથી આ અને જણાં હૃદયી જ્યાદા નાસખર, નાસીપાસ અને હયરાન રહ્યા.

અને દીનાં ? અરેરે-ચાલુ આંસુઓનાં ધોધમાર ઢોળે રડતાં તે દુઃખી અને નાતવાન બની રેહી હતી ! તેનો મનોહર ચહેરો શીકકા બની ગયો હતો અને દુઃખના દયાજનક ચીત્ર જેવીજ તેની ગમખવાર અને ખારીક સ્થિતિ થઈ પડી હતી ! ધન અને હોમીને ઓચીંતા તેની ખોલીમાં આવતાં જોઈ આ અભાગણીને જાણે કે કેવીએક શાંતિ અને કરાર મળ્યો હોય એવી કાસમથી તેઓને જોઈ મોત જેવું શીકકું એકાદ પણ દસી અને ખીજીજ પણ એઅખત્યાર અચ્ચાં પેરે દુસકે દુસકે રડવા પડી ! અને આ અભાગણી છોકરીને ઘણો દીકાસો દીધો અને તેનાં ઉપર જે તોફાનો અને આક્રોશનાં વીધનો તુટી પડ્યાં હતાં તેનો છોડો આવી પહોંચ્યો હતો, અને ખીજે દીને આ આખરથી તેણીને છુટી કરવામાં આવશે એવી ધીરજ અને સંપારો આપી આ દુઃખી છોકરીને શાંત અને ચુપ રાખી. આવી અધારી પોલીસમાંથી ખીજે કેડે સારી રવેશે સગવડભરી રીતે દીનાંને રાખવા માટે ધન તેમજ હોમી લાગલા પોલીસ કમીશનરને બંગલે દોડી પોંદ્યા. કમીશનરની એકવારની ભયંકર ખામારી વચ્ચે આ ભલા ડોક્ટરે મુખાઈ વેરથી દોડી આવી રાત દીવસની ખડેખુટ મેતીજ અને સારવારથી તેનો જાન બચાવ્યો હોવાથી આ ભલો અમલદાર ભલા ડોઁ હોમીનો જાણેદાનનો હેશાનમંદ અન્યો હોવાથી તેને એખાખસે અને ચીંતાતું ચેહેરે પોતાને બંગલે આવી પોંદ્યેસો જોઈ તે તાણુય થયો. ફગલાએસે ચહેરે હોમીએ દીનાંને લગતી સંધી દેખ્યત કહી સંભલાવી અને તે કેવી બેદરકાર કાસમે કશીખી સગવડ વીના કેદ પડેલી હતી તે માટે સર્વ ખીતાં તેની આમળા કહી સંભળાવી અને તે માગે તેટલા હજારો રૂપ્યાનાં જામીન આપી

તેણીને છુટકારો કરવા અર્જ કાઢી મગર ખુનનાં વાંક માટેનાં વેરંટમાં જમીન કાયદા પ્રમાણે મેલવાતી ન હોવાથી તેમ કરી શકવાને તે ઘણો દલગીર હતો એમ જણાવી તેણીને આખી રાત ઘણી આશાનીમાં રાખવાની કબુલાત આપતો લાગણો તેઓ સાથ ચોકી ઉપર દોડી પોહચ્યો અને દીનાંને અંધારી ઓરડીમાંથી બહાર કાઢી ઉપરનાં માલ ઉપર સુપ્રીનટેન્ડન્ટ રહેતો હતો ત્યાંનાં એકાદ ઓરડામાં રાત તોડી પાડવા માટે કમીશનરે સર્વ સગવડ કરી આપી અને આ અભાગણી છોકરીને સુપ્રીનટેન્ડન્ટના આસરો હેઠળ રાખવામાં આવી.

ડોં હોમીએ પોલીસ ચોકી ઉપરથી નજદીક રહેતા મીં જૉનસન મેજિસ્ટ્રેટને આસરે નવ વાગા પછી ભુતખાનામાં આવવા અને કોઠનો એકરાર કાયદા મુજબ લખી લેવાની અર્જ કાઢી અને ડોં હોમીનો આ જોનસન મોટો મીત્ર હોવાથી તેને ભુતખાનામાં આવવાની કબુલાત આપી અને હોમી તેમજ ધન હીરામાણેક પાછા ભારતી ગાડીએ ભુતખાનામાં જઈ પોહચ્યા, અને રતન મેહતાને જલેજર તેમજ તેની દીકરી જરને ઘણાંજ ભેદભર્યાં જરરી સંજોગો વચ્ચે જરરજ કાંઠિખી વખત પોહયા વીનાં તાબરતોય ભુતખાનામાં આવવાની ઘણીજ ઉતાવળને લગતી ચીડી આદમી પાસ મોકલાવી. તેને ભારતી ગાડીએ જલેજર જ્યાં હોટલમાં ઉતર્યો હતો ત્યાં પોહચાડી જવાળ લાવવા હુકમ ફરમાવ્યો અને પોતે અંદર ધન હીરામાણેક સાથ ગયો.

આ બાબુ જલેજર રતન મેહતા સાથ વાતમાં મશગુલ હતો તેવામાં ડોં હોમીએ ભુતખાનામાં તાબરતોય આવવાની અર્જ કાઢેલી હોવાથી એવું તે થું ભેદભર્યું કામ હોશે તે માટે તેઓ ઘણાંજ તાબુબ થયા, અને જલદીથી ખાણું લેઈ હોમીની ખાહેસ મુજબ તેઓ ત્રણડે જણાં ભુતખાનામાં જવા તૈયાર થયાં. ડોં હોમી ભુતખાનામાં ભરાએલો હતો એમ હવેજ રતનની ખાત્રી થઈ અને દીનાં જેવી લુચ્છી ખુની બંધવાને છુપી રીતે શાંતી રાખી તે માટે તેને દપકો આપી દબરાવવાની આ મજેની ટક મલી એમ મનમાં મગન થઈ તેથી જવા એક પગે તૈયાર થયો, અને ડોં હોમીને સખત હડધુટ કરવા જલેજરખી માંગતો હોવાથી તેથી દોડાદોડી કરવા લાગ્યો.

જેઓ ઘણાં ચડે છે તેઓ આયદે પોતાનાં ખુમાં વચ્ચે ખાકમાં એચીતા લોટે છે ! જેઓ અહંકાર અને મગરરી વચ્ચે પુલાઈ જઈ આખી

દુન્યા છતવાનાં ફડાકા મારે છે, તેઓ આયદે દુન્યાની ખાક સુમતી લાલટમાં ભોંયમાં-ખાકમાં લોટી માર્ગે લાગી ગયા છે, તો આ એવકુદ હેમકોની ગરરીનોખી આવોજ અંત આયદે આવી પોંદચ્ચો હતો તે તેઓને સ્વપ્ને વટીક ખખર થઈ નહીં.

તેઓ ત્રણડે ભુતખાનામાં જઈ પોદચ્ચાં અને ધન હીરામાણેક અને ડોં હોમીએ જાણે કે કશું અન્યુંજ ન હોય એવી કીસમથી આવકાર આપી અંદર દાખલ કીધાં અને ડોં હોમી તુરનજ બોલી ઉડ્યો: “તમે મારી ખાહેશને માન આપી આવ્યાં તે માટે હેશાનમંદ છેકં! અત્રે એક ઓરતનો એકરાર તેને મોંઢેથી ક્ષેઈ ક્ષેવાનો છે તે એકરાર સાથ તમુને ઘણીજ ભેદમરી રીતે લાગતું વલગતું હોવાથીજ તમુને અત્રે ખાસ બોલાવી મંગાવ્યાં છે, અને મેહસ્ત્રેટ મીં જોનસનખી હવડાંજ પાંચ મીનીટનાં આવી ખોટી છે, અંદર આવો!”

ત્રણડે જણાં ગભરાટમાં હોમીનું કોફું જોવા લાગ્યા! રતન મેહતાએ તેમજ જાહેજરે તો ડોં હોમીને સખત તાણા જાણી ભયાં સખુનથી ખખડાવીને ગગડાવી કાઢવાનો મનમાં મજબૂત ગાંઠ વાડ્યો હતો, મગર ધનને ત્યાં જોઈ તથા વળી એકરારને માટે મેહસ્ત્રેટખી ત્યાં પધારેલો હોવાથી કોણુ ઓરત એકરાર કરનાર હતી અને તેની સાથ તેઓને શા માટે લાગતું વલગતુ હતું તેનાં વિચારમાં તેઓ મશગુલ બની રહ્યા. એક હરફ પણ બોલવાની તેઓની છાટી ચાલી નહીં અને હોમીને હડધુત કરી નાખવાની લાહેરી અને હુસ્યારી તો આ હેમકોની એકજ ફેકાણે રહી ગેઈ અને હોમી અને ધન હીરામાણેક આગલ આગલ ચાલ્યા અને તેઓની પુકે બોકરાં મીસાલ માંદી મરઘીઓ માફક આ ત્રણુ જણાં ખુરા પરીણામોની આગાહી કરતાં દગમગતાં મને અને ધડકતાં છગરે એક શબ્દ વટીક બોલ્યા વીનાં ભારી પગલે ચાલ્યાં. હોમી અને ધન હીરામાણેકનાં છગરમાં તો એવી તો ધીકકાર અને તીરસ્કારની આગ આ ત્રણુડે હેમકોને જોઈ સલગી ઉડી હતી કે દીનાંને સતાવવા અને તેની ઉપર જકા પાડવા માટે તેનો સાખુત સવાદ ત્યાંનો ત્યાંજ ચખાડતે મગર વખત આવવે બધું થઈ રેહશે એમ ધારી તેઓ અને ખામોશ રહ્યા, કાંકે તેઓને ખખર હતી કે પેલી બુચ્છી નાજાંમાયનાં એકરારથી આ ત્રણુડે હેમકો પોતાની મેલેજ હડધુતની ધોણુપ-સ્તીમાં આવી પડનાર હતાં!

પ્રકરણ ૪૯ મું.

“ધન દોલત અગરમઅગરમ. સખ જોર કે તું પસ્તાવેગા,
મરતે વકત યક તીનકાબી, કય સાથ કીસી કે જાવેગા ?
જયસી કરની, વયસી ભરની, આજ કીયા, કલ પાવેગા,
ધોકા દેગા ગયરોકો તો આપબી ધોકા ખાવેગા—”

ધન હીરામાણિક અને હોમી, મહેજર-જર તેમજ રતનને અંદરનાં એક ઝોરડામાં લઈ જઈ પોતે તુરતજ બહાર નીકળી પડ્યા અને આરણ્ય બંધ કરી માળ ઉપર ચઢ્યા. તેઓ ત્રણે વધતી જતી ચીંતાથી તે ઝોરડામાં દાખલ થયાં અને ત્યાં બેઠેલાં બે જણાંને જોઈ મહેજર, જર તેમજ રતન તાણુખીથી ગોચા ચોકી દંગ થઈ ગઈ હતાં.

તે ઝોરડામાં બેઠેલાં કોઈજ નહીં પણ જાંહંગીર શેઠનાં અને તેની મોહરદાર આલાંમાય હતી ! પૈસાની ચેહલમેહલ વચ્ચે ધનનાં ઢગલાપર બેસી ટુંકરાજી અને ગર્રી કરી રહેલાં, તમામજ લાચાર નીરાધાર અને ભીખારી રવેશે, ચોરટો અને પોલીસનાં હાથમાંથી બચવા, હીણુપસ્તીની હડધુટમાંથી છટકવા, ડોં હોમીને આસરે અને આધારે છુપાછુપ ભુતખાનામાં રહ્યાં હતાં ! અરેરે ! લખોપતી શેઠયા જાંહંગીરનાં આ કેવા પુરા હાલ ! જે નીચ પુધીનાં કમચકલી હેમકોએ પૈસાની ગરમીમાં, ગર્રીની ધુંધ પોતાનાં મગજમાં રાખી અનેક કીસમનાં પુરા લખોમાં ફસી પડી. ખુદ ખુદાની હસ્તી વટીક એહકરાઈ અને તેંહકરાઈની ટુંકરાજી વચ્ચે વીસારી મેળી, તેજ લખોપતી ગર્રો ચઢતીની ટોંચ ઉપરથી સદાનાં ગખડયું ખાઈલાચારી અને મુકલેસીની સીદા અને કંડી ખાઈમાં ગોચા ગખડી ગયાં હતાં ! ચઢતીની ટોંચ ઉપરથી મુકલેસીની ખાહીમાં ગોચા ગખડયું ખાવાનું દુઃખ સહીતી નીક્ષણ અને માહભારત છે, તેવી હીણુપસ્તીની હડધુટ વચ્ચે કંગાલ્યટમાં જીવવાનાં કરતાં મોત, તેવાં કંગાલો મારે ઘણુંજ આશીર્વાદ બનું લેખાય !

આ બંને ઘણીઘણીઆણીને ‘પરીન પેલેસ’માંથી પોતાનાં દીલમાંના કપડાં સહીત તુરતાતુરત બહાર જવાની ફરજ પડી હતી ત્યારે કટોકટ વેળા તેઓની મદદે આ ફરીસ્તો ડોં હોમી આવી પોહચો ! છ વરસની ધાત ઉપર મરનાર પરીનની લાચાર સ્થિતી વેળા આ ડોં હોમીએ જાંહંગીરને

સખન રીતે ખખડાવી કાઢ્યો હતો, જેના બદલામાં પૈસાની ગરમીમાં આવેલા આ બદમાસ જાંહાંગીરે ડોઁ હોમીને પોતાનાં મેહલમાંથી હડધુટ કરી બહાર કાઢ્યો હતો તે સર્વ ડોઁ હોમીને યાદ હતું તેથીજ તેની ભુંડાઇનો બદલો ભલાઇમાં વાલી આપવાના નેક વિચારમાં આ સાલેસ ડોક્ટરે જાંહાંગીરની લાચાર નિરાધાર સ્થિતિમાં મદદ કરવાની હામ ભીડી ! આહા ! કેવી ફરેસ્તાઈ ખસલતનો બલો અને સાલેસ જીવાન ! ખરા ભલાંઓ તો તેજ કે જેઓ ભુંડાઇનો તુચ્છ બદલો ભુંડાઇમાં લેવાને બદલે બાદશાહી દાલથી ભલાઇમાંજ આવે !

આ ફરેસ્તો ડો. હોમી છુપાછુપ રાતોરાત 'પેલેસ'માં આવ્યો, અને બંને જણાંને સમજાવી પટાવીને પોતાની સાથેજ છુપાછુપ ભુતખાનામાં નહસાડી લાવ્યો, જે કોઇને સ્વપ્ને વડીક ખખર પડી નહીં. પેલેસી હરોલમાં તો તેઓએ તેની સાથે આવવાની ઘણી આનાકાની કાઢી મગર તેઓની આંખ નજદીક જે હીણપસ્તીનો ખુરો ચીતાર હોમીએ રજી કાઢ્યો ત્યારે તેઓ હજારો હેશાનોનાં ઉભરા ખાલી કરતાં હોમી સાથે છુપાછુપ 'ભુતખાનાં'માં નાહસી આવ્યાં. ભલા હોમીએ જેવી કીસમથી તેઓ પેલેસમાં ખાતાંપીતાં અને મોજ મારતાં હતાં તેવીજ રીતે ભુતખાનામાં પણ તેઓનાં દુઃખ અને સંકટ ભુલાવા તરેહવાર ખાણીપીણીઓ વચ્ચે તેઓને મોજમાં રાખવા કાંઇખી ચીજ બાકી રાખી નહીં. માત્ર તેઓને 'ભુતખાનાં'નાં એકજ ઉપરનાં ઝોરડામાં રેહવાની ફરજ પડી હતી. આ ચોમેરનાં દુઃખનાં મારાથી જાંહાંગીર અને આજ્ઞામાયતી સ્થિતિ ઘણીજ બારીક થઈ પડી. તેઓ દુઃખ અને આક્રમથી ગોચા ઘેઃ દીવાનાં બની રહ્યાં, અને આંસુઓનાં ધોધમાર દર્પાં રેડતાં તેઓ દુઃખે દુઃખે હાડપીંજર જેવા દુઃખનાં દયાજનક ચીત્ર જેવાંજ દીસવા લાગ્યાં ! આ અગાધ દુઃખ ન ખમી શકાએ એવું જીવલેણ હતું ! જાંહાંગીર તો ગોચા ઘેઠો દીવાનો જેવો થઈ રહ્યો હતો ! ઘડીકમાં તે પોતાના માથાં કુટતો ધસાધસ રડ્યા કરતો તો ઘડીકમાં તે જનુનમાં આવી તરેહવાર ફાકતુક બકતો હતો !

આવી બંને ઘણીધણીની અતી દયાજનક સ્થિતિ જોઈ જાલેજર અને જર ધારતીથી ચોકા તેઓને ટગરટગર ટીકવા પડ્યાં ! જાંહાંગીર અને આહા તો કહે નાહસી ગયાં હતાં એમજ તેઓને ખ્યાલ હતો અને ભલાં ડોઁ હોમી તેઓને નહસાડી લાવી પોતાનાં પતોતા આસરા હેઠળ તેઓને ભુતખાનામાં લાવી રાખ્યાં હતાં તે તેઓને સ્વપ્ને વડીક ખખર થઈ હતી નહીં.

મલેજર અને જરની જ્યાં જાંહાંગીર આલાંતી આવી દુઃખદાયક સ્થી-
તીથી ગોચા ખેંચાઈ હોએ એવી કાસમથી તેઓ એક શબ્દ વટીક બોલી
શક્યાં નહીં, અને તેઓને જોઈ પોતાનું મોંઢ પોતાના હાથમાં ધ્રુપાવી
આ ધણીધણ્યાળી હીરુપસીથી એ આમર થયલાં દુસરે દુસરે
રડવા લાગ્યાં.

ડોઠ હોમી થોડો વાર પછી અંદર આવ્યો અને તેઓને પોતા સાથ
ઉપર આવવા અર્જ કીધી.

“હોમી” મલેજર શંકાશીળ થતાં ધુખરાએલા ચહેરાથી બોલી
ઉઠ્યો, “હું તારી આએ બેદી વર્તણૂક મુદલજ્જ સમજી શકતો નથી!
રાતોરાત એક ઓરતનો એકરાર કરાવતી વેળા હમારી હાજરીની કેવા
સન્નેગો વચ્ચે અગત પડી તે સમજી શકતો નથીજ.”

“મીઠો મલેજર” તે મનમાં મલકાતો બોલ્યો, “અધી સમજ તમુને
પોતાની મેલેજ પડી જશે! એક ઓરતનાં એકરાર સાથ જો કાઢને કશું
લાગતું વલગતું હોએ તો તે તમુને વધારે છે! તે એકરાર સાથ તમુને
ઘણુંજ લાગેછ વલગેછ! તમે જોશો કે જેવા વિચારો તમારા મનમાં
એકરાર સાંભળ્યા નીકળી જઈ જુદાજ વિચારો બરપા થશે!”

“તારે શું પેલી રાંડ પેટબરી ચંડાલ ખુતી દીનાંને વાસ્તે કાંઈ છે?
એ દીનાં લામ તે છ વરસ ઉપરની પરીન શેકનાં શું નથી?”

“એશક! હું તો કમુલ કરેછ! મરનાર પરીન આપઘાત કરી મરી
ગઈ હતી તે અફવામાં વજુદ નથીજ! દુઃખનાં મારા વચ્ચે મુંદલેસીની
મુશીબતનાં બોગથી કચડાઈ આપઘાત કરવા તે એમતી ખરીજ, પણ તે
કરીમે કારસાજે મને કટોકટ વખતે ત્યાં અચાવ અર્થે મોકલી આવ્યો અને
ખુદ ખુદા વટીક પસંદ ન કરે એવાં પાપી અને ઘાતકી કામથી મેં તેને
અચારી લીધી. એજ પરીન દીનાં લામનાં નામ હેદા “પરીન પેલેસ”માં
આવી વસી એ વાતની સચ્ચાઈ હું નાં પાડતો નથીજ! પણ એકાદ
ગરીબ છોકરી તે કાંઈ કાદવ કાચલમાં ફેંકી દેવાતી હોએ એવી કાસમથી
તેની ઉપર પાડવામાં આવેલી જદા અને જુલમનો દોષ હમેશનો તમારે
માથે લટકેલો રહેશે! મલેજર, તમે બ્યારે આ ઓરતનો બેદી
એકરાર સમજસો ત્યારે તમુને તમારી કીધેલી વર્તણૂકનો પચ્ચતાપ કરવો
પડશે જેને તમે ધીકકરોજ તેમજ-તેમજ પગે લાગવું પડશે-તેનીજ મારી

ઓજરખાલીથી ચાલવી પડશે. ચાલો ! મીં જોનસન ઉપર તૈયાર છું.” આ ભેદ ભર્યા બોલવાથી જલેજર તો દંગ થઈ હોમીનું કાઠું બોપવા લાગ્યો. શું જવાબ દેવો તેથી તે સમજી શક્યો નહીં ! ચીંતાથી તેનો ચહેરો સહેજ નર્દ મારી ગયો. હોમી (૧) પાછળ બધાં એક શબ્દ વટીક બોલ્યાં વિનાં માળ ઉપર ગયાં !

પ્રકરણ ૫૦ મું.

પાપનો એકરાર.

તેઓ બધાં ઉપર ગયાં. અંદરનાં ઓરડાનું આરણ્ય હોમીએ ઉઘાડ્યું અને દરેક જણને અંદર દાખલ કીધાં. તે ઓરડાનાં એક ખુણાંમાં આવેલાં ખીછાંણાંમાં એક અબજા તાસવીસ કરતી પડેલી હતી જેની નજ-દીકજ એક તેબલ ઉપર તેજસ્વી બટી મુકવામાં આવી હતી અને જે ટેબલ ઉપર લખવાની દરેકે દરેક ચીજો તૈયાર કરી રાખી હતી. ખીછાંણાંની ખીજ આળુએ ભીંટી થોડેકજ છેટે એક સકીન ઉભો કરવામાં આવેલો દીસતો હતો જે આળુ ઉપર ટેબલ હતી તે આળુ થોડીક ખુરસીઓ ગોઠવેલી જણાતી હતી.

“આવો સર જલેજર ! હું પાસેનાં ઓરડામાંથી મીં જોનસનને બોલાવી લાઉં તેટલાં આપ ખુરસી ઉપર તકલીફ લેસો ?” ડૉં હોમીએ જલેજરને ખુરસી ઉપર બેસવા અર્જ કીધી અને ચીંતાતુર ચહેરે, ધુનતા પગોએ તે ખીછાંણાંની છેક નજદીક આવ્યો અને તેબલપરની બતીની તેજસ્વી રેશની ખીછાંણાંમાં સુતેલી અબજાનાં ચહેરા ઉપર આબેહુબ પડતી હોવાથી એકકી ટગરે આ અબજાને સર જલેજર ધારી ધારીને જોવા પડ્યો, અને જર તેમજ રતન મેહતાખી આગળ આગળ આવી તાળુખીથી તે અબજાને જોવા પડ્યાં.

“ઓ બોદા ! આએ ઓરતને કેઠે જોયલી હોવાનો મને ખ્યાલ થાયછ !” જલેજર હોમી તરફ જોઈ એકદમ પુકારી ઉઠ્યો અને વળી પોતાની યાદદાસ્ત શક્તી તાજ કરવા તે અબજાને ધારી ધારીને જોવા પડ્યો.

તે ઓરત કામજ નહીં પણ પેલી બદમાસ, કાવત્રાંયાજ અને હુચ્છી નાંગંભાયજ હતી, જે ડોં હોમી સાથે મારામારી કરવા પછી ખારણું ઉઘાડી નાહસવા જતી હતી તેવામાં પરીનનાં ભુતને સફેદ આકારમાં ઉંબર ઉપર જોઈ ધાસ્તીથી ચીચ્યારી પાડી જમીન ઉપર ખેમાન તુડી પડી હતી, અને તેને લીધે તેનાં માથાંમાં સખ્ત માર લાગવાથી તેની ખાનેખરાબ અસરો હેડળજ તે મરવા પડી હતી. પોતાની અજલ નજદીક આવતી જવાની આગાહી આ ડગારી ઓરતને થતી હોવાથી પોતાનાં પાપનો એકરાર કરવા તે તૈયાર થઈ રેહી હતી, તેજ આધારે ડોં હોમીએ રાતોરાત સધી ગોઠવણ કરી લીધી હતી. દેહસતથી આ અને કાવત્રાંયાજ ઓરત ખેમાન પડી હતી. નાંગં જે એકરાર ન કરે તો તેગીને પરીનનાં ભુત તરીકે બીહધરાવીને તેની પાસથી ખરે એકરાર કઢાવી લેવાની યુક્તી ડોં હોમીએ રચી હતી, અને તે ઓરડાનાં ઉંબર ઉપરજ પરીન શેડનાં ઉકેં દીનાં લામને તદ્દનજ સફેદ પોષાકમાં છુટા બાલ સાથે ખાસ ઉભી રખાવી હતી, અને તેણીને ભુટ સમજી ચીચ્યારી પાડી નાંગં ખેમાન તુડી પડી હતી તે વાહાલાં વાંચનાર આગલા પ્રકરણમાં વાંચેલું યાદ કરશે.

સર જલેજરને ચીંતાથી ટગર ટગર ટીકતાં જોઈ નાંગં ખોલી ઉઠી “ઓ ! કાણુ ! જલેજર ! તમેખી અહીં આયા ? ઓરખોછ કે વીસરી ગીયા ?”
 “ તારો ચેહરો અગાઉ કેડે જોયસો મને ધ્યાન આવેછ પણ-પણ—”

“ નહીં એલખતા-હું નાંગંભાય નવલખી છેઉ ! તમારાં મરનાર ધણ્યાણી સાથે હું રેહતીંતી ને જ્યારે તે બેહશ્તન મરી ગેઈ તારે-તારે-ઓ ખોદા-મારી છાટી કેવી ગુંગલાએછ-તે વખતે તમે તમારી નાહલી બુચીને મારાજ આસરામાં થોડોક વખત રાખીંતી ! કેમ હવે યાદ આવી કે ?”

“ હા-તારે તું નાંગં છે !” હુખરાએલે ચહેરે જલેજર ખોલી ઉઠ્યો અને તે શું બેઠબયો એકરાર કરનાર હતી તેનાં પિચારમાં તે મશગુલ બન્યો ! પોતાની મરનાર મોહરદારને લગતા અનેક ગમખવાર ચીંતાર, તેની આંખ સાંમે, જાણે કે ગેઈ કાલેજ બન્યા હોએ એવી કીમ્મતો, એક પછી એક રજુ થયા.

“ કાણુ ! નાંગં !” જાહાંગીર આ બદમાસ ઓરતને ધારીને જોઈ તાણુબ અને ગુસ્સાની લાગણીથી પુકારી ઉઠ્યો. “ આહા ! દગલયાજ જહાકાર ઓરત ! તારાં પાપથીજ બધાનાં સુખનું સત્યાનાસ વસ્યુંય ! અરે ! તું પાખંદી શેતાનથીજ આએ મારી આવી હાલત થઈય ! તારી

ઝેરી ટુંકથી મારા કાન તું ભભેરી મને ઉસ્કરતે નહીં, એક નિર્દોષ અબળા ઉપર કોનો ક્રોધ તું મને તારું હથ્થાર બનાવી મને પાપમાં ફસાવતે નહીંજ, તો એ બુઝ્ઝી ચંદાલ, સેતાન ! મારી આવી કંગાલ સ્થિતિ આજે થતેજ નહીં ! આહ ! છ વરસની વાત ઉપર તેજ નાપેકાર ચંદાલ નાગણે મારા કાકાજીનાં સુખી ઘરનું સત્યાનાસ વાલ્યું, ને તારી બુડી ઉસ્કેરણીથી હુંબી તેમાં સામેલ થયો પણ-તે પાપનો નતીજે હાલ હું ભોગવુંછ. જે થયું તે તારાથીજ થયુંચ ! આહ ! આજે દીક્રામાં જાણે હાલ એવું તો થાયછ કે તું રાંડનો ટોટો પીસી લોહી પીકે તોજ મારો બદલો વજે ! તેં મારું સત્યાનાસ વાલ્યું તો-જાણે તારો જીવ લેકે. તારું લોહી પીકે તારો-” અને જનુનનાં આવેશમાં આ અર્ધ ક્ષેત્રો અભાગ્યો સખ્સ નાંગનાં બીજાંણાં નજદીક ધસવા ગયો પણ હોમીએ તેને મજબુત પકડી લીધો અને તેને શાંત રાખી બોલ્યો ! “ જાંલંગીર જાંલંગીર ! ધીરો પડ ! શાંત થા ! . જે તું એમજ કરશે તો પછી મને તું તારા ઓરડામાં પાછો મોકલી દેવાની ફરજ પડશે ! મીં જોનસની હાજરીમાં જે તું આવો દેખાવ કરશે તો પછી પોલીસના હાથમાંથી એક ઘડીબી તું બચી શકનાર નથીજ !”

“ ખામોશ જાંલંગીર ખામોશ ” ડોં હોમી તેને પતાવી બોલ્યો. “ ધીરજ રાખ ! નેકીનો નતીજે અને બદીનો બદલો આહીંજ જોવાનો છે ! ધીરજ રાખ જાંલંગીર ! એમ આકસો ના થા ! આલો, તમે એક જાણું આજે સફીનની પછવાડે શાંત રીતે ઉભાં રહેશો તો હું હવે “ કનફેશન ” ને વાસ્તે મીં જોનસનને અત્રે બોલાવી લાડ ! જાંલંગીર ! જે તારું જીવ શાંત નહીં રેહી શકતું હોએ તો ખુદ ખાતર તું તારા ઓરડામાં પાછો જા ! મેજસ્ટ્રેટની હાજરી દરમ્યાન સફીનની પાછળથી તું એક શબ્દ વરીક બોલ્યરતો ના. લોહીનો ગોટ ગળીને બધો એકરાર ગુપત્યાપ સાંભળ્યા કરજે ! સમજેછ કે ” અને સધ્યારા અને ધીરજનાં સખુનો તેને કહી સંભળાવી ડોં હોમીએ નાંગનાં બીજાંણાંની પાછળ ભીંતની નજદીક ઉભા કાંધેલા સફીનની પાછળ જાંલંગીર તેમજ તેની મોહરદાર આજ્ઞાંતે સ્થિત જઈ ત્યાં ખુરશી ઉપર બેસાડ્યાં અને લાગલો પાસેના ઓરડામાંથી મેજસ્ટ્રેટને બોલાવવા દોડ્યો.

“ આવ દીકરી મારી આગલ આવ ” નાંગનાં જે જાંલંગીર ઉસ્કેરણીથી સખત તાણાંજાણીથી બોલ્યો હતો. તેનો સહેજથી જવાબ આપ્યા વગરજ તેઓને સફીન પાછળ ગયલાં જેઈ, પોતાનાં બીજાંણાં નજદીકની ખુરશી ઉપર જાહેજરની દીકરી જરને ધાસ્તીથી ધુંગતાં નાંગ

તરફ જોઈ ટગરે જોતી હતી તેની તરફ પોતાની નજીક દેડથી ધીમેથી જોતી હતી ! “ આવ દીકરી મારી-મને તું ભેટ તો ખરી-એમ એમ ગભરાયછ કાંય ? હું પાપી છેલ્લે તેથી ખીલેછ—”

નાંગનું આ ભેદભયું બોલતું સાંભળી જર તો ચીંતા અને ધાસ્તીથી એકદમ ચોંકી અને પોતાની ખુરસી ઉપરથી ઉઠી એકદમ જાલેજર આગળ આવી ધુજતા હોડોથી પુકારી હતી. “ પપાજી ! પપાજી ! મારો-મારો-મને તો હંડી લાગેછ-મારો-મારો જીવ ફરેછ-મને તો આજે દોઝખખાનામાં આવવા પછી ધાસ્તી લાગેછ-ઓ ! ખાદને ખાતર ! તમે મને-મને લઈ જાઓ-આજે ઓરત મને-મને-કાંઈ-કાંઈ ભેટવા માંગેછ-ઓ ! મને-મને-કાંઈ થાયછ-ધાસ્તીથી હંડીનાં લખલખાં છુટેછ-તમે પપા અહીંથી પાછા ચાલો.”

જાલેજર તો કાંઈજ બોલી શક્યો નહીં. તેનો ખીચારો એક પછી એક ભરમોથી તદ્દનજ આજેજ બની રહ્યો હતો. નાંગ તેની દીકરીને પોતા આગળ શા માટે બોલાવતી હતી, અને તેની દીકરી તોફાની પવનનાં સુસવાટામાં હીલતાં ઝાડનાં ધુજતાં પાંદડાં પેરે શા માટે ધાસ્તી અને ચીંતાથી ધુજતી દરકરતી હતી તે તેને મુંઝવણ સમજ પડી નહીં.

“ આવ દીકરી મારી આગલ આવ-મરતી વખતે મને ભેટ-તું મારી દીકરી મને કેવું છાટીમાં થાયછ-મને-મને-ના તવલાવ-મારી આગલ આવ તુંજ મારી દીકરી છે-ઓ-તારે ખાતર-તારાં સુખને ખાતર મેં ઘણું પાપો કીધાં-ઓ-ઘણું નીરદોષો ઉપર મેં જફા પાડી-પણુ બોદા મારા-હું આવી લાલને પુગીછ-ખીલ નાં મારી નજીક આવ -”

“ નાંગ ! મારી દીકરી ગભરાઈ ગેઈછ તેમાં તું એને વધારે ગભરાવ નાં. શાંત રહે, એ તારી આગલ આવવા ડરેછ” જાલેજર મોટેથી બોલી ઉઠ્યો અને તોખી અસારતથી પોતાની દીકરીને તે ઓરત આગલ જવા કહ્યું, પણ જર તો એ ડગલાં પાછલ હતી ધાસ્તીથી બોલી હતી “ નહીં-પપા-નહીં મને- તો એ રાંડનું મોઢુંખી જોવા ગમતું નથી તમે બસ અહીંથી ચાલો નહીં તો ધાસ્તીથી હું મરી જવશ. પપા-પપાજી આજે ભેદભરી કંગાલ ઓરતથી મને ધુજરાં છુટેછ ઓ-તમે ચાલો-એને ભેટવા હું નથી માંગતી-એ રાંડનું મોઢું જોઈને મને લખલખાં છુટી આવેછ.”

“ અફસોસ ! દીકરી તારે ખાતર-તારાં સુખને ખાતર મેં તરેહવાર ઉધાંચતાં કરી છેવટે હું આજે નતીજે આવી પોંદ્યો, તુને કંગાલ જઈ

ગીમાંથી સુખ ને લાડ વચ્ચે મોજ ભારતી કરવાની દરેક કાશિએ કરી
 મેં કાવત્રાં રચ્યાં તો તેનો અદસો તું આવો વાલેજ ! આહ-તું મને
 ધીકકારેજ ?” નાંગાં અંત્ર ઘણી કસકેરાઈ આવી મોટે મોટે ખોલવા પડી !
 “ રાંડ તું માય જેવી માયને ઘણે વરસે ભેટે નહીં ! દીકરી જેવી દીકરી
 થયને-તું માયને જોતાં કમકમેજ-સગી માયને ભેટનાં સુગાએય ! આહ !
 આવાનીજ મેં આસા નહીં રાખેલી, અદસોસ ” અને તેનાં જીગરમાંથી
 એક લાંબી સરદ લાય નીકલી.

“ એહે-માય !-દીકરી ? એ તું શું ખોલેજ ? કંગાલ ઓરત ! સર
 જાહેજર જનુનથી ખોલ્યો ” નાંગાં ? તું વગર વિચારે જે ખોલેજ તેથી
 મારી રીકરીને થતું દુઃખ તું યાદ કર ! તારું ભેજું નથી. દીકરી કોણની !
 ને માય કોણ ?”

“ પપા-એ તો રાંડ ઘેલી છે, તમે ચાલો અહીંથી-એ તો રાંડ
 હવે કાંઈ નહીં વલતું તારે ગરે પડેજ કે હું એની દીકરી થાઉં-એ હવે
 તકકટ કરેજ કે એ મારી રાંડ પેટપરી કંગાલ માય થાય. પપા, તમે
 ચાલો. હું માંગી લેવુંજ કે તમે અહીંથી ખસ આવો, નહીં તો-આએ રાંડ
 કમીની નીચ ઓરત વરી કાંઈ તરેલવાર ગુલખાનો કબાં કરશે !”

આએજ વખતે ડો. હોમી મીં જૉનસનને લઈ અંદર આવ્યો.
 અને જરનાં છેવટનાં શખ્દો આપ દીકરીનાં ચહેરા કસકેરાયલા અને ચીંતાતુર
 હોવાથી તથા જાહેજર તેમજ જર કિંદને જવા કરતાં હોવાથી હોમીએ
 આગલ આવી તેનો સખબ જાણવા માંગ્યો જેનાં જવાબમાં જાહેજર
 કસકેરાએલી અદાથી ખુમ પાડી ઉક્યો, “ હોમી તેં આએ ઘેલી ઓરતનાં
 નાણાંને અપમાન ખમવા અહીં ખોલાવ્યાં ? એનું ભેજું નથી-તારા જવા
 પછી એ હવે ગમે પડેજ કે મારી જર તો એની દીકરી થાય ને એ રાંડ
 અદમાસ લુચ્છી મારી દીકરીની માય થાય. એનો દાવાની લાગેય.”

“ તમે જરા ધીરજ ધરો, સર જાહેજર ! એ ઓરત ઘેલી નથીજ !
 એનો એકરાર જ્યારે તમે ધીરજથી સાંભળાસો ત્યારે તમને અધો ભેદ
 માલમ પડશે ” અને જાહેજર તેમજ જરને ધીરજ આપી એક ખાળુ
 ખેસાડયાં, તેટલાં અરસામાં ધન હીરામાણિક મીં જૉનસન મેજસ્ત્રેટને
 બીજાંણાં નજદીક ખેસાડી દરેક પ્રકારનો ખુલાસો કીધો, અને મેજસ્ત્રેટ
 તેમજ ઉપરથી કાગજ પેન લઈ કાંઈ લખવા પડ્યો. આ બંસો સાક્ષેસ
 અને જમક મેજસ્ત્રેટ લાંબાં વખતનો અલાહ્યાદનો અસલી રહીશ હતો,

અને પારસી સરકસોમાં વધુ પક્ષોશાએલો હોવાથી તેને ગુજરાતી ભાષાની સારી માહિતી હોવાથીજ ડૉ. હોમીનેખી સારી રવેશે ઓળખતો હોવાથીજ આવી મોટી રાતેખી નાંગનને એકરાર લખી ક્રેવા તુરતાતુરત એક બોલે આવી પોહચો.

“હવે તું આ મી. જોનસન મેજસ્ટ્રેટ આગળ ખુદાને હાજર નાજર ગણી તદ્દનજ સાચો ને ખરો એકરાર કરી તારી છાટી ખુલ્લી કર.” ડૉ. હોમીએ નાંગનને મોટેથી કહ્યું.

“હા-હું કાલરે મારો એકરાર કરી મારી છાટી ખુલ્લી કરું તેની વારજ જોઈએ-ખોદા-મારાં પાપ તું કેમ માફ કરશે !”

મી. જોનસન મેજસ્ટ્રેટ કાગળ ઉપર નાંગનનું નામ નીસાન વગેરે હકીકત લખી નાંગન ગમ દયાથી જોઈ બોલ્યો “અભાગણી ઓરત ! હવે મારી આગળ જે ખુલાસો કરે તે તદ્દન ખરો જણાયજે ! કાઠની ઉસ્કે-રણીથી કે અદાવતથી કે લુચ્છાઈથી કરસે નહીં-ખોદાનાં કસમ ખાતાં એકરાર કરજે.”

“હા હું તદ્દનજ સાચો એકરાર કરસ-આહ-મારી છાટી ભરાઈ રહેલી-હું ખાલી કરું તો સુખેથી મરું-ખોદા-ખોદા” અને નાંગનએ એક લાંબી સરદ હાથ મારી અને પોતાનો સાચો એકરાર તે મેજસ્ટ્રેટ આગળ કરવા લાગી.

તે ઓરડામાં શાંત ચૂપકી વ્યાપી રહી હતી. સર જલેજર અને જર તો ગણે કે પોતાનાં લાંબા દમ ખેંચવાંથીખી આ ઓરતનો એકરાર તેઓથી સાંભળી ન શકાય એમ ઉંચે દબે અધીરતાને આતુરતાથી નાંગન ગમ ધીકારતી નજરથી જોતાં ખેસી રહ્યાં અને રતન મેહતાખી એક બોલ વટીક બોલ્યા વિનાં પથરનાં પુટલાં મીસાળાં જ્યારનો તે ઓરડામાં આવ્યો ત્યારનો ખેસી રહ્યો હતો.

પ્રકરણ ૫૧ મું.

“ ફના હય આખર સરાએ ફાની, હય ચાર દીનકી વહ છંદગાની;
ન હય ખુલડાપા ન હય જવાની, વહ હય ફસના વહ હય ફહાની;
રહેંગી નેકોંકા યાદગારી - હલાહી તકિયા, ધિલાહી તકિયા.—”

“ મારી અમલ નજદીક આવેલી લાગેછ તેથીજ મરતી વખત મારા પાપનો બોલો મારી છાતીપરથી ઓછો કરવા હું બધો ખુલાસો કરુંછ તે તદ્દનજ સાચો છે” નાંબએ દુઃખની તીક્ષણ લાગણીઓથી શરૂ કરીયું.
“ અહા! જો મારા સુખની વચ્ચે તે બેહસતન કાંચડ નહીં મારતોતો આજે હું ધનનાં ઢગલા પર બેસી હું સુખીજ થએલી જોતો, ને મને અદેખામથી જલતાં છગરે કાનો લેવાની કશીખી ફરજ પડતે નહીંજ. હું ગરીબાઈમાં અવતરી હોવાથી હું જલજેર જસાવાલાને ત્યાં એવનની મરનાર મોહરદારની સાથે તરીકે ચાકરીએ રહી. બેહસતન એકજ છદ્દની અને પોતાનાં ટેક અને ટેકાવમાંજ રહેનારી તુમાખી હતી.

“ હું જલજેરને અંગલે બેહસતનની આગળ રેહી તે પછી કેટલેક વખતે બેહસતનનો એક ભાઈ માણેકશાહ દાવર પોતાની બેહનને ત્યાં રેહવા ગામથી આવ્યો, અને તે આવ્યોને આવ્યો મારા કંધા કાસમતનો પાયો રચાયો. બેહસતનનો આવ્યો ભાઈ માણેકશાહ આવ્યો ને આવ્યો તે દહારથીજ મારી ઉપર ધણુંજ ધ્યાન આપવા લાગ્યો, અને મારી સાથે વાતચીતમાં ઘણો કિમંગ લેવા લાગ્યો. બેહસતનનો ભાઈ ઘણો સોહામણો અને સાથે વલી મારા જેવોજ બોલી દરાજ અને હસમુખો હોવાથી હમુને ઘણું સોહવાઈ ગયું. દીવસો પસાર થયા અને હમો વચ્ચેનો એખલાસ વધતોજ ચાલ્યો, અને મને વારંવાર માણેક સાથ એકાંતમાં વાત કરવાની ટક મલતી. બેહસતનની નજર ચુકાવી હુંખી હમેશ તેને મલતી ભેટતી હતી. વાત વધતીજ ચાલી, અને હમારી આવી દીલ-ચાલ પર બેહસતનને મંજાનુત વેહેમ પેદા અને મારી સાથ વાત ન કરવા, ઘણો લાહરો નહીં આપવા, તથા પોતાનાં કંઈયા ખાનદાનનો ટેક જલવી નોકરે વર્મ સાથ જાળે સંબંધ ન રાખવા બેહસતને પોતાના આ બાંધને શીખામણુ દીધી. તે પછી હમે છુપાછુપ મલતાં, ભેટતાં રહ્યાં. મારી ગરીબી હાલતમાં માણેક જેવો ચીકાસદાર બીચુ મળે તો હું દલદે-

સરીમાંથી સદાની છુટી થાઉં એવાજ ધરિદાથી મેં એને વધુને વધુ મારી તરફ ખેંચ્યો, ને એખી ભોલાઈમાં મારી પર અંગત્ર લોભાઈ મોહીત પડી મારી તરફ ખેંચાઈ ગીયો. જ્યારે પોતાનો પોતાની આહરગામ નોકરીએ જવાનો વખત નજદીક આવેલો હોવાથી માણેક જવા નીકળ્યો તારે મેં રડીબડીને એની દીલસોજી ખેંચી લીધી અને આટલો વખતગેરે મારી સાથે આવી એખલાસ ભરી રીતે સાથે રહેલો એવી દાખદખાણુભરી વાતો કરીને તે ભોલાને મેં કહ્યો ને કાંઈ ખી કરી છુપાછુપ લગન કરી નાખવાની ગોઠવણ કરવા મેં ખોંદસ કીધી ને મેં એવું તે વેળા ધમકી ભયુ કહી સંભળાવ્યું કે જો તે આએ રસ્તો નહીં સોંધી બહારગામ ચાલી જશે તો બધી વાત બહાર પાડી હું મરી જવસ. પોતાની આખરને વાસ્તે બીધો ને છુપાછુપ લગન કરી નાખી પછી બહારગામ જવાની કયુલાત આપી. ને લગનનો દીવસ નક્કી કરી ચીડી લખી તે છુપાછુપ જણાવે તારે તૈયારી કરવા મને એને જણાવ્યું. આહ! મારી જુડી સાચી બનાવતી વાતથી અને રડી તતરીને મોંઘ્યાઈ કરી નાખવાથી આ ભોલો છેતરાયો, ગભરાયો, ને મારી મરજી મુજબ ચાલવા કયુત્ર થયો. પણ અકસોસ મારાં એ સુખમાં એ બેહસ્તન-માણેકની બેહેન-વચ્ચે આડે નડી! લગનનો દીવસ નક્કી કરવાને લગતી મારી પર લખેલી ચીડી અકસમાત રીતે મારી એ બેહસ્તન આઈનાંજ હાથમાં ગેઈ અને બધો ભરમ કુટી ગીયો. મારી આખરે જ્વરે કે કશામાં હોય નહીં તેમ છુપુંજ રાખ્યું અને જે દીવસે હમે છુપાછુપ પણવાનાં ઉતાં તેની ત્રણ દીવસ અગાઉ બેહસ્તન મારી આગલ હસ્તી હસ્તી આવી ને તુરતાતુરત પોતાની સાથે પોતાની સહી જે બીજે ગામ ઉતી ત્યાં આવવા અને કપડાંચપડાં ગોઠવી લેવા મને અરજ કીધી, તે વેળા મેં જરાખી ખ્યાલ કીધો નહીં કે હમારો તાગરો બધો બઢને ખચર પડી ગીયોજ તેથીજ એ બેહસ્તન પોતાનાં ભાઈને હીણપસ્તીમાંથી ખચાવવા પોતા સાથે મને બાહરગામ આવવા ફરેજ. મેં ના કેહી તરેહવાર હીલાંબાંહણાં કાડયાં, ને મને તો જરૂરનું કામ હોવાથી બાંહણું કાઢ્યું ને હું બજીદ થઈ તારે એ બેહસ્તને મને સંધ્યારો આપ્યો કે પોતાની સગીને ગામ હું ખી બેહસતન સાથે જાઉંને પછી તુરતા તુરતજ વજતી ગાડીએ બાઈ મને પાછી મોકલાવી દેશે એવી ખાતરી પર ખાતરી આપી ને તેવા મરસા ઉપર હું બેહસતન સાથે તૈયાર થઈ અને ગામ ગયા પછી મને પાછી જવા સપ્ક ના પાડી પોતાની માડી તબીયેતનું બાંહણું કઢાડી પોતા આગળ રેહવા જણાવ્યું, લગનનો દીવસ નક્કી કીધેલો વીંટાવી દેવાની આ બધી આડકતરી રીતે છુપાછુપ કમબાજીને દગલમાજી ચલાવી! એ-મોદા

જે દીવસે હું છુપાછુપ પરણી જનાર હતી તે દીવસે આની રીતે હું ફસી પડેલી જોઈ મારા જીગરમાં ઘણીજ નિરાસા અને નાસીપાસી પેદા થઈ! હું કેવી રીતે આ વાતની ખબર બેહસતનને દેહું તેથી હું ચુપજ બેઠી.

“આખરે પખવાડયું વીતાં બાદ બેહસતન પાછી મારી સાથે પોતાને અંગે આવવા નીકળી. મને માલમ પડ્યું કે માણેક તો ફફડેલો ચટકેલો પોતાને ગામ ચાકરીએ ચાલી ગયેલો! અરેરે! તે વખતે મારાં જીગરમાં થયેલી નીરાસી અને નાસીપાસીનો ભાર હું ખમી ન શકવાથી હું દીવસનાં દીવસો વેર છુપાછુપ રડવા લાગી! પાછળથી મને અધું માલમ પડ્યું કે આએ બધાં કારસ્તાન એનાં બાઈ સાથે નહીં પરણું એવા ધિરાદથીજ કાંઈ હતાં ને તેમાં એ કાંઈને હું તદ્દનજ હારી ગઈ! થોડો વખત પછી હું ગરીબા ગરીબ સાથે પરણી તેવીજ દલદેસરીમાં સંસાર ભોગવવા લાગી અને માણેક સાથે પરણી હું કેવી સુખી થઈ જરદાર માલેતુજાર થઈ ધનનાં ઢગલા પર બેસી રાજ કરતી રાણી તરીકે મોજ મારતે એવા ખ્યાલોથી મારા આ ગરીબરા સંસારમાં મને રાત દીવસ રડયું આવતુંતું, ને તેવા દલદેસરીનાં વખતમાં મેં બુદ્ધાને બાર કસમ નોંધાવ્યા કે આએ રાંડ પેટ-બરીએ કારસ્તાન અને કરતુક કરી મને હાથતાલી આપી માફ સુખ લુટી લીધું હતું તો એ રાંડ પર કીતો લેવો તોજ મારી પેટની આગ ઠંડી પડશે. મેં પણ પછી એ બેહસતનની ચાકરી છોડી દીધી અને માફ વેર લેવા તરેહવાર મેં પાટયાં ગોઠવવાની ચુકતી રચવા માંડી અને આખરે એક દાવ મેં રચ્યો. બેહસતનનાં સહવાસ વચ્ચે હું આવેલી તે વારે મેં જોયુંતું કે મરનાર વહેમી અને કાચાકાનની હતી અને તેનો લાભ લઈ એના સુખનું સત્યાનાથ વાલવાનો મેં કસમ કાઢ્યો. મરનારનો ઘણી ગામોગામ બ્યારે ફરવા ગયો તારે મેં મારાં કરતુકની શરૂઆત કાઢી અને એ મરનારનો ઘણી બીજી ઓરતની બદફલીમાં ચક્રચુર થયેલો હોવાથીજ તેને છોડી ને બીજી સાથે ગામોગામ મોજ મારતો હતો એવે મરતબેનું નનામું કાગળ મરનાર પર લખીને પોતાનાં ઘણીની સામે મેં ઉરકેરી મુકી અને એ કાચા કાનની હોવાથી એની ઉપર તે કાગળથી તુરતા તુરતજ વીંગલીની માફક અસર થઈ ને મારા કાનાની શરૂઆત એવી ફનેહમંદીથી પાર પડતી જોઈ હું બાનેનથી ખુશ થવા લાગી.”

હયાં આ બદકાર દમ ખાલા કોબી, પોતાની મરનાર મોહરદારને લગતી બેદકારક દેહ્યત આ પાપી નાગણને મોઢેથી સાંભળતાં સર બલેજરનો પીતો ગોચા ઉછળી આવતો હતો, તેની જાતીમાંથી ચાલુ હાય બાહર નીક-

ળતી હતી અને પોતાનો ધીકાર પોતાનાં જીવનમાં ન સમાવાથી સધે ઉભરે બાહર કાઢવા અને નાનું ઉપર ધુળરો કરવા તે વારંવાર જનુનમાં આવી ઉરદેરણીનાં આવેશથી બોલવા જતો હતો પરંતુ તેની પાસેજ ઉભેલો ડોઁ હોમી તેને વારંવાર અટકાવી તેને ખામોશ રેલવા અર્જ કરતો હોવાથી સર જલેજરને લાઈકાજ સુપ બેસવાની ફરજ પડી હતી.

થોડો વખત દમ લઈ નાંજાએ પાછું શરૂ કીધું. “મેં તે પછી તેનાં ઘણીની વીરધ તરેહવાર નનામાં કાગળે લખી એ મરનારને મેં બહુજ કાચા કાનની કરી નાખી સદંતર વેહમી બનાવી મુકી અને તેનો ઘણી તેને છોડીને તે કોઈ ચોરત સાથેજ મોજમગ્નહ મારતો હતો એમજ મરનારનાં જોળમાં ફસી ગીયું. પોતાના ઘણીની આ ચાલ માટે મરનાર રડી તતરીને તરેહવાર તોફાનો કરવા પડી. પોતાનો એ વેહમ બી મરનારે ખરો પડેલો એમ જોયો કે મરનારના ઘણી જલેજરને ચોકકસ ફેમીલીની એક કુવારી અખળા સાથે ઘણું સારું હતું તેથી તે વેળા મુસાફરીએ સાથે હોવાથી તેનો ઘણી તેને લઈ નહીં ગીયો ને એખલો મગ્નહ ભોગવવા ગીયો એમ મનમાં મરનારે મજબુટ વહેમ ધર્યો ને રાત દીવસ રડીબડીને તોફાનો કરી પોતાના ઘણી ઉપર તરેહવાર બોલતાનો ભર્યાં કાગળે લખવા પડી! આ વખતે મરનારની એ જીવસે હાલત ઉતી અને તૈયારી નજદીક ઉતીને આવે વખતે દાવ લેવાનું મેં ઘણું નેકજ વિચાર્યું. આખરે મરનારના ઘણી જલેજર પાછા ફર્યા અને ઘણીઘણાણી વચ્ચે ઘણી મારા-મારી ને ગાલાગાલી ચાલેલી મને ખબર પડી આ બેહસતને પોતાની સાથે મરનારને લેઈ જવાને બદલે પેલી સાથ મોજમગ્નહ કરવા નીકળી પડવા માટે ઘણોજ ધીકાર ને શીટકાર નાંખ્યો અને તેનો આશરો છોડી જવાની ધમકી આપી. આ બાબુ જલેજર આ બંધી તાણા જાણીથી અને પોતાની મોહરદારથી આવી વર્તણૂકની સ્વપ્ને વડીક આસા ન રાખેલી એવી ચલ-ચલણથી ઘણોજ જનુનમાં આવી ગીયા અને ગુસ્સાને ગુસ્સાના આવેશમાં આવી પોતાની મોહરદારને તેણે ઘણીજ ફફડાવી અને તેનો આસરો છોડી જાએ તો તેની તેને કોઈબી પ્રકારે પરવાહ નહીં ઉતી એમ ધારી તેનાંથી થાય તે કરવા કહ્યું, અને પોતાનો ઘણી પારકી અખળાની સંગતમાં ફસેલો હોવો જોઈએ તેથીજ તેણીને એમ ચાલી જવા કેહજ એમ મનમાં ધ્રુર લાવી તેજ રાતે પોતાનાં ઘણીનાં મેહલ જેવા અંગલામાંથી તખામ સુખને ત્યાગ કરી તેનાં આસરેથી નીકલી એકદમ ચાલી જવાનો મજબુટ કસદ કીધો અને આવી બેજીવની હાલતે છેલ્લી ઘડીએ મરનારને મનેજ આપદે વાદ કીધી અને રાતોરાત મારાંજ ઘરમાં પોતાનો ઘણીનો આસરો છોડી નાહસી આવી.”

પ્રકરણ પર મું.

નાંગ નાચનો એકરાર.

બુઝી નાંગએ થોડો વખત દમ ખાઈ પોતાનો એકરાર આગળ ચલાવ્યો.

“મરનાર ગતોરાત પોતાનાં ઘણી સાથ મારામારી કરી તેનો આસરે છાડી મારે તાંડાં આવી તારે હું મારું વેર વગેરું જોઈ અંદરથી મગન થઈ આહ! તે વેળા મારું ઘણું મન કિતું કે એ રાંડે મારાં ચુખની વચ્ચે દેવી રીતે ફાંચર મારી મારાં લગન અટકાવવાની કેવી રીતે કારસ્તા ન ભરી બાજુ રચા હતી તે સર્વ એને કહી દેઉં, પણ તે વખતે એહસતન પોતાનાં ઘણાં દુઃખમાં ને વીલાપમાં હોવાથી તથા એ છવની હાલતમાં હોવાથી ગમે ગાંડ ને મોઢે દુઃખો મારી લોહીનો ગોટ ગરયો, ને જાણે અગાકિનો ગમખ્યાર બનાવ બન્યોજ નહીં હોએ એમજ ધારી મરનારને મેં ઘણો દીલાસો અને ધીરજ આપી, અને વખત નડનજ નજદીક આવેલો હવાયા તેને લગતી મેં દોડાદોડી કીધી અને મોડી રાતે મરનારે એક છોકરીનો ઘણી મેહનતે જનમ આપ્યો અને-અને મારા હાથમાં તેને પોતાનો પરાણ છોડ્યો! આહ! જે ઓરને મારું નમોદ વાલ્યું તેજ આખરે મારાજ ઘરમાં પોતાનાં પાપની મગ્ન ભોગવતી દુઃખમાં આવી મારાજ હાથમાં મરી ગઈ!”

આ બાજુ સર જલ્લેજર જસાવાલાના છગરમાં ધીકકાર શીટકાર અને તીરસકારની લાગણીનાં ગુસ્સાઓ કિઝાળા મારતા હતા અને પોતાનાં ચુખી ઘરતું ગોયા સત્યાનાસ વાળી નાખનાર આ બદમાસ, દગલખાજ અને ગુનેહગાર ઓરતની ગરદન ત્યાંની ત્યાંજ દાખી દેવા જેવી ગુસ્સાભરી લાગણી તે વારંવાર બતાવતો રહ્યો હતો મગર ૩૦ હોમી તેને મજબુટ પકડી ખામોશ રહવા ધીમેથી કહેતો હોવાથી તે લોહીનો ગોટ ગળી ગુપચુપ આ ઝેરી નાગણુનો એકરાર ઉચે દમે આગળ ને આગળ સાંભળ્યા કરતો હતો.

“મારા ઘણી નવરોજ સાથ પરણી પણ તેની સાથ પરણી હું પરતાઈ.” નાંગએ પાછું શરૂ કીધું. “કાંકે એહસ્તી ધણોજ છાકટો બુઝો ને જુઆરી નીકળ્યો ને મને મારફાર કર્યા લાગ્યો અને હમારા વચ્ચે સેજની જુએસ લાગ્યા કીધી. તે પછી મારી એ છવની હાલત થઈ અને ભરતી મોહકાનમાં મારો ઘણી ગુજરી ગીયો ને જ્યારે જલ્લેજરની મરનાર

મોહરદાર મારે ત્યાં આસરે સોહધતી તથા પોતાનાં બે જીવનાં છુટકારા માટે આવી તારે મારા હાથમાં આસરે મારી એક મહીનાની નાની બુચી હતી. માત્ર એક મહીનો અગાડીનીજ હું છુટી હતી ને મારે ત્યાં બુચીનો જનમ થયો હતો. મને સડઆતથીજ અચ્ચાને નામની ઘણી અભીતરી હતી ને બેજીવની હાલત થતાંજ મને ઘણી અકરવકર થવા લાગી. મને અચ્ચાં રાખવા કે પાલવાનો ઘણોજ કંટાળો હતો. અચ્ચાં મને મુદ્દલજ ગમતાંતાં નહીં ને મારે ત્યાં એવી એક બહા અવતરવાથી હું વધુ આપદામાં આવી પડી ને રાંડ જલદીથી મરી જાય એમજ હું વીચારવા ને ખુદ પાસ દુઆ માંગવા લાગી. બેહસતને બ્યારે એક છોકરીનો જનમ આપી પોતાનો જીવ મુકી દીધો કે મે તુરતા તુરત જલેજરના બંગલામાં આ ગમખ્યાર બનાવને લગતી ખબર કીધી ને મરનારને મારા ઘરમાંથી રાતોરાત પોતાને બંગલે લેઈ જવામાં આવી. બેહસતનની તુરતની જન્મેલી છોકરીને મારે ત્યાંજ રાખવાની હાલ તુલકતો જલેજરે તેમજ બધાં બીજાં સાથે આવનારાંઓએ બેહસ કીધી ને તે નાની પોરીને મેંજ મારે ત્યાં રાખી.”

થોડોકવાર દમ ખાઈ તેણીએ આગલ ચલાવ્યું “ મરનારનાં મરણ પછી મરનારને માટે જલેજરને ઘણુંજ નામોશીમાં આવવું પડ્યું અને મારા ઘરમાં મરનાર મરી ગીએલી હોવાથી ઘણી નીંદને જનમ આપ્યો અને લોકો આ વર ઐયરની પંચાતીનું મોહું રૂપ આપી ઘણી નીંદાઓ કરી જલેજરને લોક વગોવા લાગ્યાં, તેથી તેમાંથી અચ્ચા જલેજરે દુર દેશાવર જવાનો વિચાર કીધો ને પોતાની છોકરીને મારેજ ત્યાં મારેજ આસરે ઉધારવાની મને અરજ કીધી કે જેનાં બદલામાં મને નાણાંની રકમ ચાલુ મોકલી આપવાનો બંદોબસ્ત કીધો, અને ગમ ભુલાવા અને નીંદામાંથી અચ્ચા છેક દુર દેશાવર ચાલી ગીયા.

“ આએ વખતે મને મારો અત્રુરો કાનો લેવા મળ્યો અને મેં બધાં પાટીયાં ગોઠવ્યાં ને તેમાં હું ફતેહ પામી. જલેજર તરફથી પોતાની બુચીની યરદાસને માટે મને સારી રકમ મલતી હોવાથી બ્યાં હું વસતીતી ત્યાંથી બીજે ગામ જઈ વસી અને ત્યાં મેં છોકરીઓને અદલતદલ કરી કાનો ને વેર લેવાનો સંકેત રચ્યો. બે વરસ વહી ગીયાં. જલેજરે પોતાની બુચીનું નામ મને જર રાખવા ખાસ કહી ગીયાતા તેથી મેં મારી છોકરીનું નામ જર રાખ્યું, તે જલેજરની છોકરીનું નામ પરીન રાખ્યું. હું બે પોરીઓથી ઘણી કંટાળવા લાગી અને મારું વેર જલદી વહી રહે એમ વિચારી મેં મારાથી જલેજરની બુચીને હવે વધુવાર પલાતી નહીં હોવાથી જલેજરે

આવી જરૂર લઈ જવી એવી રીતનું એક લગ્ન કાગજ મેં જલેજર પર લખી વાલ્યું ને હું મારાં સગાંને ત્યાં હમેશની રહેવા જતી હોવાથી પોતાની દીકરીને હવે પોતાની સાથે રાખવા નહીં તો બીજાને સોંપી દેવા મેં તે કાગજમાં આબુજી કાંધી ને જવાબની રાહ જોતી હું હોખી. એવણે મારી પર જવાબ લખ્યો ને પોતાની છોકરીને ગામથી આવીને થોડા વખતમાં લઈ જશે એવો જવાબથી મને ઘણો સંધારો મળ્યો ને એવનની મેં કાગરે ડાલે વાર જોયા કાંધી.

“વયમાં કેટલાક દિવસ વધી ગીયા, એક દિવસ જલેજર મારે ત્યાં આયા અને પોતાની છોકરીને પોતાની સાથે લઈ જવા માગતા હોવાથી મેં તે વખતે એવનની છોકરીને નહીં આપતાં મારી પોતાની છોકરીને એવનને અસ્તક સ્વાધીન કાંધી, અને એવનની છોકરીને મારીજ પાસેજ રાખી ! આહા ! આએ પોરીની માએ મારાં સુખનું સત્યાનાશ વાલી નાખ્યું. તું તેનો બાકી રહેલો કાનો એ છોકરી પર લેવાને લીધેજ મેં એ છોકરીને મારી પાસે રાખી અને મારી છોકરી જલેજરને આપી દીધી. જલેજર આયા તે વખતે એવનની છોકરી પર તજર નહીં પરે તેથી મેં તેને આંધી પાછી કરી નાખી કે જેથી તેને જોઈને કોઈની રીતનાં સવાસો તેવન ઉભા કરે નહીં.”

સર જલેજર તો આ એકરારથી ગાંધાલંગ થઈ ગયો, અને તુમાખી જર આ છોકરાંઓની અદલા અદલીની ભયનક ખબર સાંભળી હરણ-કાર થઈ ગોઈ. ધાસ્તીથી ગોયા તેની છાતીજ ફાટી જવા લાગી અને ખુરસી ઉપર ગુપસુપ બેસી રહી.

“આહા, ચંડાલ ચોરત ! આએ તેં શું કારસ્તાન કાંધાં !” જલેજર જનુનનાં આવેશમાં આવી એકાએક ખુમ પાડી ઉઠ્યો. “તારું સત્યાનાસ થાએ તારું ! તેં મારા સંસારની હુલ્લખણી કાંધી, પણ મારાં ને બીજાનાં સુખનું સદંતર સત્યાનાશ વાળી નાખ્યું. આહ ! જાણે એવું થાયછ કે—”

“ખામોશ, જલેજર શેઠ, ખામોસ !” જલેજર નાંજના બીજાંણા નજદીક જનુનથી ધસી આવતાં જોઈ ડાઁ હોમી તેને અટકાવી તેને પકડીને ખુરસી ઉપર બેસાડી માયાથી બોલ્યો. “તમે પોતાને મેહરબાની કરી બુલી નાં જાઓ. મીઁ જનનસનને આવી રીતથી ઘણું ખોટી થવું પડેછ માટે એકરારની આખેરી વેર તમે શાંત રહી તમારો ગુસ્સો લાખી રાખસો તો બેહતર !”

“આહ ! માફ લોહી એવું તો ઉઠરી આવેય કે એ બદમાસ ઓર-
તનો ટોટો ઓય દાખી દેક ! એનું લોહી પીકં એનો જીવ લકં ! મારી
મરનાર સાલેસ મોહરદારનાં કાન બંભેરી તેને ખીચારીને આવી અભાગણીને
જીવલેણ અને દયાજનક નાચાર હાલટમાં મારી નાંખવાનો બધો જુઓ
એજ રાંડ કારસતાંનનાં સરપર લટકમે ! એ બદમાસ મારી મરનાર મોહર-
દારની ખુની છે. આહ ચંડાલ—”

“સર જલેજર, તમારી આવી કદંગી સ્થિતી આ ઓરતના
એકરારથી થઈ પડીછ તેથી હું દલગીર છું.” મી૦ જૉનસન જલેજર તરફ
ફરી ધીમેથી સમજાવી બોલ્યો, “પણ મારે ખાતર તમે શાંત રેહી આ
ઓરતનો એકરાર મને પુરો કરવા દેસો તો હું ખુશી થવસ. ને પછી તમે
જેમ કરવા ઇચ્છશો તે મુજબ હું ખુશીથી અમલ કરસ.”

સર જલેજરને ડોઁ હોમીએ ઘણો સંધ્યારો આપ્યો અને આ
અભાગ્યો ડોસો પોતાનાં અને હાથ આંખ ઉપર ઢાંકી ઉચકાં ખાતો ખુરસી
ઉપર પડી રહ્યો !

પ્રકરણ ૫૩ મું.

જલેજરને શાંત કરી મી૦ જૉનસને નાંજાને વધુ ખુલાસો કરવા
અરજ કીધી અને નાંજાએ પોતાનો એકરાર આગલ ચલાવ્યો.

“જલેજર જે દહાડે આવ્યા તેજ દહારે મારી છોકરી જરને લઈ
તુરતા તુરત ચાલી ગયા અને જતી વખત મારી મેહનતના બદલામાં મને
ચેકસ નાણાંની રકમ આપી ગીયા ! તેવણના જવા પછી મેં છુટકારાનો
લાખો દમ ખેંચ્યો ! આહ ! માફ વેર અરધું વગેલું જોઈ હું ખુશી થઈને
સાથે લાગી મારી દીકરી પૈસાવાલાને તાં પલાઈ ભવીષમાં મુખી થઈ જશે
એવા વિચારથી મને એવરી ખુશાલી લાગી. તાર પછી હું જલેજરની
છોકરી પ્રકીનને લઈ અહીંતહીં ફરી અને આખરે થોડો વખત રહી મારાં
સગાંને ત્યાં બઢેરા જવા હું એક અભાગ્યા દીવસે નાગપોર મેલમાં ઉપરી
અને રાતે શેગામનાં સ્ટેશનથી થોડે દુર હમારી ત્રેન ઘાસલેટના ભરેલા

દયાની ગુડસ સાથ જોર સમેટ અડવાથી ગાડીનો ચુરોચુરો થયો ને
 ડાયા ફાટી જવાથી એકદમ આગ સળગી ! મને માથામાં સખત માર લાગો
 અને રાતો રાત શેહરમાંથી મદદને માટે દોડાદોડી ચાલી અને મને ત્યાંની
 ઇસિપીટાલમાં લઈ જવામાં આવી. હવે સાંટક એવું બન્યું કે તેજ મેલના
 સંકેત કલાસમાં એલસ્ટની સપત્રશાહ શેહના પોતાની મોહરદાર અને એક પુરી
 નાની બુચી સાથે કલકત્તા જવા માટે મુસાફરી કરતાંતા અને આ અક-
 સમાનમાં સપત્રશાહની ઘણીયાણીને સેલજ માર લાગો પણ તે લોકની
 બુચી સખત ઇપકાવાથી અકસમાતનો ભોગ થઈ પડી ! પોતાની બુચીની
 આવી હાલતથી બને ઘણી-ઘણીયાણી ઘણી રડાપીત કરવા પડ્યાં, ને
 સપત્રશાહની એલસ્ટન મોહરદાર તો ઘણોજ ગમ કરવા લાગી ! ઇસિપીટાલમાં
 તેઓ બંને આવતાં જતાં ને મારી આગળ આવી બુચી પરીનને વારંવાર
 રમાડતાં અને પરીનબી તે લોક આવે કે ખુશી થઈ બસ તે લોકનાં
 હાથમાંજ રેલવા માંગતીંતી ! પરીન તે વખતે ઘણીજ ખુશસુરત હોવાથી
 નાની ડાલી જેવી લાગવાથી બધાંનેજ ઘણીજ ગમીતીંતી, તેમ સપત્રશાહની
 મોહરદારને તો ઘણીજ ગમી ને પોતાની સાથે લઈ જવા મારી પાસે
 પરીનનો કબજો લઈ લેવા કાકલુદી કીધી પણ પેલલાં તો મેં નાજ પારખું
 પણ પાછળથી જ્યારે એ લોકે મને બુચી પરીનને તે લોક પાળવા પોપવા
 લઈ જાએ તો તેનાં બદલામાં તેઓ થોડા હળ્લર રૂપ્યા આપવા આપે તે
 સાંભળી આ જંગળમાંથી સદાની છુટી થવા મેં તુરતા તુરતજ હા કહી
 દીધું. તેઓ પોતા સાથે પરીનને લઈ જવા કમુલ થયાં. મારા ચહેરામાં
 ને પરીનનાં ચહેરામાં આસમાન જમીનનો ફરક જોઈ તેઓ મને
 પુછે પુછે ને એમજ પુછે કે આએ બુચી કોણની છે ? તે બુચી
 મારી નથી એમ મેં જણાવ્યું પણ તે કોણની છે તે જણાવા મેં સાફ
 ના પાડી, તોબી મારી પાસથી ખસંનં જણાવા તે લોકે ઘણું બી
 કીધું. પણ આએ પરીન કોણની છે તે મેં જણાવા સાફ ના પાડી
 અને મને જ્યારે એ લોકે તે જણાવા માટે મારી પર દયાંણ કરી
 ઘણોજ કંટાલો આપ્યો ત્યારે મેં પરીનનો કબજો મારે હવાલે કરવા માગ્યો
 ત્યારેજ તેઓ હંડાં પડ્યાં, અને બીપમાં એ છોકરી પર કોઈબી પ્રકારનો
 મને જરાબી હક રહે નહીં એમ લખી તે પર મારી સહી કરાવી મને
 રૂપ્યા આપી તેઓ પરીનને લઈ કલકત્તે ચાલી ગયાં. પરીનબી જાણે કે
 મારાથી કંટાલી જેઈ હોએ એમજ તે લોક સાથે એવી પક્ષોટાઈ ગઈ કે
 બસ તે લોકોની સોડમાંથી ખસવાબી નહીં માગ્યું. આખરે તેઓ ચાલી

ગીયાં ને જલ્લેજરની છોકરી પરીનને સપલ્લશાહ શેઠનાં જેવા તદ્દનજ પારકા આસામીને વેચી મેં ખુલાસાનો દમ ખેંચ્યો. ત્યાર પછી તો વરસો પાણીનાં રેલા માફક વહી ગીયાં ને મને પરીનનો કે જરને લગતો કસોળી સંસારો કે તેઓને લગતા સમાચાર મળ્યા નહીં. છેક વરસો રેલી જે સપલ્લશાહ શેઠનાં મેં જલ્લેજરની પરીનને વેચી હતી તેવણુને અલાહ્યાદમાં ખાનખા-લદુર બનાવ્યા તેની ખુશાલીમાં મોટી ધામધુમ થઈ એમ મેં નુસમાં વાંચ્યું ત્યારે ઘણું લાંબે વરસે આ સપલ્લશાહને જઈ તેવણુ પાસથી કાંઈ નાણાંની રકમ મેલવવા નહીં તો આગલાં વરસોનો ભરમ કહી દેવાનો મેં ઈશિદો કીધો ને મેં લાગલી કે એવણુ પર કાગજ લખ્યું ને હું અલાહ્યાદ તેવણુને ત્યાં આવું છું એમજણાવી હું થોડા દીવસ ત્યાં જેઈ, ત્યાંનો સુઘળો રાહ-ત્રાત મેં જોયો. બધાં જણાં પરીનને સપલ્લશાહની છોકરીજ ધારતાતાં ને કોઈને આગલનો ભરમ માલમ નહીં હોવાથી સપલ્લશાહને હાથમાં લેવા મેં તદ્દખીર રચી ને સપલ્લશાહ સાથે લગનથી એક થઈ માલેતુજર થઈ જવાનાં હવાઈ ખ્યાલો વચ્ચે મેં મારાં મનની ઉમેદ એવનને કહી સંભલાવી પણ એવને તો સાફ ના પાડી! તે વખતે મેં પરીનને જોઈ! આહ—ને તદ્દનજ માય જેવી રંગ રૂપમાં—ઘાટ ઘટમમાં—ટેક્ટેકાવમાં નકરી માયજ લાગી. મારી સાથ તો તેને નેણુ ફેરવીનેજ વાત કીધી ને મારાથી સુગાઈ દુરની દુરજ રેહવા લાગી અને મારે નામની ઘણીજ અબીતરી તેને બરાવાથી તથા મારી સામે ખુલ્લો ધીકકાર દેખાડવાથી તેની ઉપર એની બેહસતન માયનું વેર લેવાનો મેં ઈરાવ કીધો. જ્યારે આ છોકરી પાણુવા તૈયાર થઈ, લગનની બધી ધામધુમ તૈયાર થઈ અને જેમ એની માય થતીએ મારાં લગન અટકાવ્યાં તેમ ફાંચર મારી એનાં બી લગન અટકાવી વેર લેવાનો વિચાર કીધો. જેની સાથ એ પણુવાની ઉતી તેને જઈ પરીન કાંઈ સપ-લ્લશાહની હકદાર છોકરી નથી પણુ રસ્તે પડેલી બીખારડાની હલકી પોરી છે ને તેવી ગરીબ સાથ પરણુવાથી તેને અરધીબી નહીં મલ્લશે એમ મેં જરે પેલા પણુવા આવનાર લોબીને જણાવ્યું તારે તે ફરી બેઠો. ને પરીન સાથ પરણુવા ના પાડ્યું. મેં કેવી રીતે પરીનને વેચી હતી ને સપલ્લશાહની હકદાર છોકરી નહીં ઉતી એમ મેં તેજ દહાડે બધો ખુલાસો કીધો ને આખરે લગનમાં વધન પડ્યું. જેમ મારાં લગન અટકેલાં તેમજ મેં એના લગન અટકાવી મેં એની માયનો કીતો એ દીકરી પર લીધો. ત્યાર પછી તો હું પાછી જઈ તહીં ફરવા લાગી ને પરીનને તો તવંગરીમાંથી ગરી-આઇનું દુઃખ ખમી ન શકવાથી આપઘાત કરી મરી ગઈ એમ મેં સાંભળ્યું! ખોદા—મારાં પાપ માફ કરે—મેં જે માડું વેર લેવા નિર્દોશનું નખોદ

વાળ્યું છે તે માલમારટ પાપ કાઢ્યું છે તે તે માટે હવે ખોદાએ મને મારી
અક્ષે. ખોદાયને હાજર નાજર ગાણી હું ખરેખર સાચું જ કહેલું છે કે જલ્લે-
જરની દીકરી જર છે તે મારી પોતાની પેટની દીકરી છે. તે જલ્લેજરની
હકદાર દીકરી તો આ અલાહબાદમાં વસેલા બેલસતી સપલશાહ શેઠનાંને
મેં પાલવા, પોશવા આપેલી આપઘાત કરીને મરી ગયેલી હકદાર પરીનજ
હતી ! માત્ર મારો કાનો લેવાજ તથા મારી છોકરી મોટે ઘરે સુખમાં ને
લાડમાં રહે એવાજ વિચારથી મેં છોકરીઓની આ પ્રમાણે અદલા-
અદલી કાઢીતી.”

હયાં આ બદમાસ એમરતે લાંબો છુટકારાનો દમ ખેંચ્યો અને પોતાનો
એકરાર પુરો કાઢ્યો ! મીઠું જોનસન મેજસ્ટ્રેટે તે ઉપર નાંજની સહી
લેવડાવી અને શાક્ષી તરીકે ડોઠ હામી અને ધન હીરામાણેકની સહી લીધી

સર જલ્લેજરની હાલટ સુડી વચ્ચે સોપાડી જવી પારોડ થઈ પડી
હતી ! આ લુચ્છી પાપી અને બદમાસ નાંજના સાચા ભેદમયા એકરારને
આધારે પરીન પોતાનીજ હકદાર છોકરી પુરવાર થઈ હતી તો પોતે હકદાર
આપ થઈને પોતાનીજ છોકરીને સતાવી ઘાટકી રીતે માર મારી પોલીસને
સ્વાધીન કાઢી હતી તે સર્વ જજાકારક વાત અત્રે યાદ આવતાં આ જજજ
ડોસો બે અખત્યાર રડવા પડ્યો. પોતાનીજ જણેતી દીકરી ઉપર આવી
ઘાટકી રીતે તે વર્ત્યો હતો એમ જાણવા પછી તેના જીગરમાં અગન
જળવા લાગી, તેનું ભેજનું ચક્રબમ થવા લાગ્યું, અને તેની આંખે અંધારાં
આવવા લાગ્યાં.

“અરે ખોદાએ” તે બચ્ચાં પેરે રડતો પોતાનો જીગરનો ઉભરો ખાલી
કરવા પડ્યો ! “મેંજ કમખખતે આ બેવકુફ પોર્યા રતનની પુસલવણીથી
મારીજ દીકરીને મારીને પોલીસના હાથમાં આપી. અરે હવે શું કરે-
ખોદા-મારી એ દીકરીને મારી છાડીમાં દાખવા દેઓ ! ઓ-ઓ-કોઈ એને
છારવી લાઓ ! અરેરે ! બ્યારે એને પેલલવેલલી દીનાં લામ તરીકે ગવરનેસ
તરીકે આવી ત્યારેજ એનો ચહેરો આખેલુખ મારી મરનાર મોહરદારના
જેવોજ-રંગરૂપમાં ઘાટઘટમમાં જોઈને હું તદતજ ચાંક્યો ને તે વખતે મારી
મરનાર મોહરદારનાં જેવીજ એની સીકલ જોઈ હું તાણુખ થયો હતો, પણ
અકસોસ ! ફરેએ ફરેસ્તા ફરે, તેમ બધાંઓના ફરેથી હુંખી વેહમાયો ને
મારીજ પાકગઢ નિર્દોષ છોકરીપર જજા ગુન્નરી-અરેરે-આખરે તેને પોલી-
સનાં હાથમાં આપી-ઓ-મારાં પેટમાં કાંઈ થાયજ ખોદા મારા” અને બંને
હાથો આંખપર ઘાંકી નામોસીથી તે રડવા પડ્યો.

“ખામોસ સર જલેજર” ડોઠ હોમીએ સંધ્યાએ આપ્યો. “એશક, હવે તમે તમારી બુલ જોઈ ને પસ્તાવો કરોજ એથી ગણીમત છે! આ કુચ્છી બદમાસ ઓરતનાં એકરાર ઉપરથી તમે જોયું કે જે છોકરીને તમે હલકી ઇંજરદી પીંજરદી અને તદ્દન હલકાં ખાનદાનની ધારી તેની સાથ નછાજતી રીતે તમે બધાં વર્ત્યાં હતાં, તેમાં તમે બધાંઓએ સર્વામ હેમાકાટ કીધી હતી એમ હવે તમે જોઈ સકયાજ. તમે જરે બેહદ પરેશાન ને પશેમાન બની પરીનને છોડવવા ઇતેજર છેઓ તો તે માટે હું મીઠ જોનસન સાથ હવડાં વાત કરુંજ.”

“અરે કાઈ મારી દીકરીને છોડવો, મારી છોકરીને બોલાવો! અરે! મીઠ જોનસન! મેંજ અભાગ્યાએ મારીજ દીકરીને મારે હાથે લોકોનાં ઉંધી પુસલવણીથી પોલીસને સ્વાધીન કીધી તો બોદા ખાતર એને છોડવી આપો! મારા જેવા અભાગ્યા સાથ મેલવી આપો!” રડતી ચશ્મોએ જલેજરે ઇંજેજીમાં જોનસનને કાકલુદી કીધી અને તેણે જલેજરને સંધ્યાએ આપ્યો. અને હોમી તેમજ ધન હીરામાણેક સાથ એક બાળુ આ બલો મેજસ્ટ્રેટ પરીનનાં છુટકારાને માટેની ગંભીરાઈથી વાત કરવા પડ્યો.

“પપા-આએ રાંડ ચંદાલ ઓરત લુતરી છે-જુડી છે-એનું તમે ના માનો તમે અહીંથી ચાલો! આએ બધાં હોમીનાં ને ધનનાં કાવત્રાં છે-પપા-બોદા ખાતર તમે ચાલો-આએ દગલબાજ છે.” જર ધાસ્તીથી ફરકર ધુજતાં બોલી પડી.

“નહીં દીકરી, આએ બધી સાચીજ વાત છે-આવ-મને ભેટ-મારી આગલ આવ” નાંજ કરગરીને બોલી “કેટલાં વરસો પછી તારી અભાગણી માયનાં પાસામાં દયા, કે જરા કરાર થાય. મને જોઈ નાં સુગા-મને ધીકકારથી નાજો-દીકરી તું મારી જણેતી દીકરી છે ને તારાંજ સુખને ખાંતર મેં આવાં અગાધ પાપ કીધાં. આવ મારી આગલ આવ.” નાંજ જર તરફ નજર કરતી કાકલુદી કરતી બોલી.

“ઓ નહીં-નહીં-મને આએ રાંડ ને જોઈને કાંઈ ધાસ્તી લાગેજ! તું મારી માય નથીજ! તું ગલેપડ છે! પપા-પપાજ તમે મને-તમે મને-મને ઓ-ઓ પેલી પરીન કાંઈ તમારી દીકરી નથી જે આએ બધાં હોમીનાં કારસ્તાન છે ઓ-ઓ-તમારી તમારી-” અને ધાસ્તીથી ચીસ મારી ને બેભાન ટુંડી પડી.

મીઠ જોનસન પરીનને છોડવવાને માટે ખાત્રી આપી ત્યાંથી ગયો, અને ધન હીરામાણેક તેની સાથે નીચે વેર ગયો, જ્યારે જરની ચીચારીથી

ડાં હોમી તેની મદદે દોરતો કે નજદીક આવ્યો અને તે બેશુદ્ધ થએલી હોવાથી તેણીને સુધીમાં લાવવાનાં કાપ્યો કરવા પડ્યો.

મકરણ ૫૪ મું.

સર જલેજરની દીકરી-પરીન.

ડાં હોમીની મેહનટથી જર દુશવાર થઈ પણ પોતાની નામોશી બરેલી હાલટથી પશેમાન થયલી તે દુરંદે દુરંદે રડવા લાગી. તેની બદમાસ અને પાપી માતા નાંગાંએ પોતાની આ દીકરીને ઘણે વર્ષે પોતાનાં પેટમાં આંપવા ઘણી બી કાકલુદી અને મીનતજરી કીધી પરંતુ આ તુમાબી છોકરીએ આ લલકા અને લુચ્છી ઓરતની નજદીક જવાબી ધીકકાર સમેટ નાં પાડી, અને પોતાનીજ જણેલી દીકરી પોતાની માતાને બેટવા સુગ ધરાવતી અને ધીકકારતી હતી, જેથી આ અબાગણી કંગાલ માતા ઘણી દુઃખી થઈ અને આ તુમાબી છોકરીને ઘણા આપ દેવા લાગી.

રતન મેહતાનાં તો પાણી મરીજ ગયાં હતાં! તે તો બીચારે અબાગ્યે પારકા વાનમાં અવિચારીથી મુડી ખોરી એવી તો કઢંગી હાલટમાં હાલ આવી પડ્યો હતો, કે તેની નામોશી હીણપરતી અને ખેળતટથી શરમીદીમાં ગરકાવ ગએલો એક શબ્દ વરીક બોલી શક્યો નહીં! આતો આંદાંની મુઠ થએલી તેણે જોઈ! નિર્દોષ પરીન ઉરકે દીનાં લામને કંઘાડી પાડી આપવાનું તેણે બીડુ ઝડક્યું હતું, અને વગર વિચારે તેને સર જલેજરની શાઆશી લેવા અકાગ મેહનતે તેણે પરીનને કંઘાડી પાડી હતી અને વળી જલેજરને દુસલાવીને તેણીને પોલીસને સ્વાધીન કરવાનીબી હેમાકાટ કીધી હતી મગર હવે બ્યારે તેણે જ્ઞેયું કે દીનાં લામ તે પરીન શેહનાંજ હતી, અને પરીન શેહનાં તો સર જલેજરની લકદાર દીકરી હતી ત્યારે તેનાં હાથે એવી તો કાંટાની કટેસર થઈ હતી તે જોઈ આ અબાગ્યે છોકરો લદથી બ્યાદા પરેશાન થયો. અધુરામાં પુરૂ સર જલેજરબી હવે રતન મેહતાનેજ ગજે પડી બદનામ કરવા લાગ્યો. આ વગર આવાની મોરચીથી રતન તો બીચારે ઘણાજ નામોશીમાં ગરકાવ થઈ ગયો.

જ્ઞેનસન મેશરત્રેટનાં જવા કેડે નાંગાંનાં બીકાંણાંની પાછલ પદડા પાછલ છુંપાએલાં અબાગ્યાં જાંડાંનીર અને આલાં ખાહર આવ્યાં.

નાંગનને જોઈ તેને એવો તો ધીકાર, એવું તો ઝનુન થઈ આવ્યાં, પણ લોહીના ગોટ ગલી તે મનમાં જ બસડો બસડો ડોં હોમીની અજાણી તે ઓરડામાંથી બહાર પડ્યો અને પશેમાની અને ખેંગલટથી પોતાનું મોંદ છુપાવી આલાંખી તેની પુકે ઘસડાઈ. ચઢતીનો સેતારો અને પડતીની પાયમાલી દરેક આદમીને માટે સરજેલી છે. પડતીની પાયમાલી અને કંગાલ્યત વચ્ચેથી ધીરે ધીરે યા એકદમ ચઢતી અને કાતીની ટોચે જરદાર થઈ જવાની મોજ અને સુખ જેમ સર્વોન્તમ છે, તેમ વલી ધનનાં ઢગલા ઉપરથી એકદમ ધુળનાં ઢગલા વચ્ચે કંગાલ્યત અને મુશ્કેલીમાં ભીખારી હાલતે અવત્યાં મારવાનું નામોશી બધું દુઃખ ધણું જ માહભારત અને ન ખમી શકાય એવું અગાધ છે.

જલેજરની હાલત દયા ઉપગતવા જેવી હતી. તેતો પોતાની વાહલી દીકરી પરીનની ટગર કરતો બસ રડયાજ કીધો અને પરીનને પોતાની ગોદમાં દાખવાની અધીરાઈ કરતો તે ડોં હોમીને કાકલુદી કરતો ફોકેફોક રડતો હતો. આ જઈક ડોસાએ પોતાનીજ છોકરીને નીર્દય-પણે મારી સતાવીને વલી તેણીને પોલીસને હવાલે કીધી હતી તેનું તેને ઘણું જ લાગતું હતું, અને તેથીજ પશેમાનીમાં પોતાનાં પાપની તોજેશ કરતો પોતાની અભાગણી નિર્દોષ છોકરીને પોતાની ગોદમાં વાહલથી દાખવાની ટગર કરતો ફોકેફોક રડયાજ કરતો હતો. ડોં હોમીએ તેમજ ધન હીરામાણુકે તેને ઘણો દીલાસો અને ધીરજ આપી અને સહવારે તેની વાહલી દીકરી પરીનને તેની નજદીક લાવવાની કમુલાત આપી પોતાનાં હોટેલમાં જઈ આરામ લેવા ઘણોખી વીણવ્યો મગર આ જુદી ડોસો એકનો એ થયો નહીં, તેને ત્યાંથી જવા સાફ ના પાડી અને બ્યાં લગીન પોતાની ખેટીને પોતાની ગોદમાં આંખી પોતાનાં હાથે તેની ઉપર જે જુલમ ગુન્ગર્યો હતો તેની મારી માંગવા વગર આ ડોસો પોતાની મોંદ ઉપર પાણીનો ગોટ વટીક મુકવાની સાફ ના પાડી બસ દુસકે દુસકે રડયાજ કીધો.

હજારો જફાકારી વચ્ચે સહવાર પડી. સર જલેજર જસાવાલાએ વારંટ કાઢી પોતાનીજ ખેટીનેજ સપડાવી હતી એમ મી. જોનસન મેજિસ્ટ્રેટથી બ્યારે નાંગનનો એકરાર બલાસ થયા પછી જણ્યું ત્યારે તે આ જઈક ડોસાની દયા આણુવાજેગ હાલતથી ઘણો ગમખવાર બન્યો. સહવારે વોરંટ રદ કરી પરીનનો છુટકારો કરી આપવાની કમુલાત કરી મી. જોનસન તેઓની રજા લઈ ત્યાંથી ગયો હતો, અને હવે સહવાર પડેલી હોવાથી તથા સર જલેજર તો બસ પરીનનીજ ટગર કરતો રડતો

હોવાથી સુપ્રાનટેન્ડેન્ટે ત્યાં જઈ પરીનને પોતાની સાથે લઈ આવી જલેજર સાથે મેલાપ કરી આપવાનો ડોં હોમીએ ધરાદો કીધો અને આસરે તબ વાગા પછી તે ધન હીરામાણેક સાથે ત્યાં ગયો.

તેઓ ઉપર ગયા. ! સુપ્રીનટેન્ડેન્ટે તેઓને સારી રહેસે ઓળખતો હોવાથી પોતાનાં ઓરડામાં બોલાવ્યા. ડોં હોમીએ પરીન ક્યાં હતી તે માટે ખુલાસો પુછ્યો જેનાં જવાબમાં સુપ્રીનટેન્ડેન્ટે બોલ્યો “ઓહ! મીસ પરીન! તેને માટે તથા તમારે માટે ઘણી ખુશી થવા જોગ વાત છે, કાંકે સવારના પોહરમાં મીં જોનસન મેજિસ્ટ્રેટ મારી આગળ આવ્યા અને બધો ખુલાસો કીધો અને એક અદમાસ ઓરતથી કેવો ઘોંટાળો થઈ ગયો હતો, અને એક આપે પોતાની દીકરીનેજ અંગનજનાં વોરંટ કઢાવી કેવી રીતે પકડાવી હતી તે બધી વાત આગળ મીં જોનસનને કહી સંભળાવી, મીસ પરીન નહનજ નિર્દોષ હોવાથી તેની ઉપર કાવાદાવાથી કાઢેલું વોરંટ મીં જોનસને રદ કરાવ્યું અને મને તુરતાતુરત આ પાણી કરાવી મીસ પરીનને છુટી કરવા અરજ કીધી અને મેં મીસ પરીનને આ ખુશ ખબર કહી સંભળાવી અને મારો આ ભલી અભાગણી છોકરીએ આભાર માન્યો અને મારી પાસ કાગજ કલમ માંગી કંઈ લંચાણ કાગજ લખવા બેઠી અને તે લખી તુરહી પરખીડાંમાં ખીડી અને તે સ્વાધીન કાઢ્યું. અને જો તમે અંહી સવારમાં નહીં આવો તો તમારે ત્યાં પોહચાડવા મને અરજ કીધી અને હયાથી આ પી જવા તૈયાર થઈ. મેં અને મારાં છોકરાંઓએ આપાણી નાસતો ક્યાં • પછી ઘણીખી વીણવી, પણ તેતો એકની બે થઈ નહીં અને લમાઈ ઘણું હેશાંન માની ઝડકથી ચાલી ગઈ.” એમ બોલી તે ઉડ્યો અને અંદરનાં ઓરડામાંથી પરીનનું ડોં હોમીપર લખેલું કાગજ લેવા દોડ્યો. આ ખુલાસાથી ડોં હોમી અને ધનતો ગભરાટથી એક ખીજનું કાઢું જોવા લાગ્યા. તે ક્યાં ગઈ હોશે, તેણીએ શું ચીડી લખી હોશે તેનાં વિચારમાં અને ચુપ અને ગમગીન બેસી રહ્યા.

મકરણ પપ મું.

હડી ગએલું પંખેડું.

પરીનનું લખેલું કાગજ નીચે મુજબ હતું.

“મારા વાહાલા દીલસોઝ બાઈ હોમી.

જત-કાસમતની કમનસીબી વચ્ચે જેવી બેઢભરી કાસમે પુરી સરજતને શરણ થઈ હું પોલીસના હવાલામાં ગેઈતેવીજ બેઢભરી કાસમથી મારો છુટકારો પાછો એકદમ થયો છે. જેવી સરજત! વાહલા બાઈ, મારે ખાતર તમને જે મેહનત અને તકલીફમાં આવવું પડ્યું છે તેનું હંશાંત હું મરસ ત્યાં લગીન કદીબી વીસરવાની નથીજ. પણ હવે હું મારો જીવ જીવાય ત્યાં ચાલી ગયેલી છું કે જેથી હવે તમે વાહલા દીલસોઝને મારે માટે કસીબી મેહેનત અને તકલીફમાં કિતરવું પડે નહીંજ. આ દુન્યામાં મારાં બેજ હેતવંતા દીલસોઝ મીત્રા મારા પાસઆન રાહ્યાર હતા-તેમાંના એક તમે અને બીજા સાલેસ ધન હીરામાણેક છે! મારા ઉપર જેઓએ જફા ગુજરી, મને કુતરાંની કાની ગણી મને હાડમાર કાઢી તેઓ ઉપર હુંજો ચાહતો તો આ દીલસોઝ અને વફાદાર મીત્ર ધનની ઓફર એક બોલ કમ્બલ કરી જરદાર બનીજઈ જરજજ તેઓ ઉપર મારું વેર લેતે, પણ નહીંજ, બાદસાહી દીલ અને અમીરી ખવાસ અખત્યાર કરી એવી રીતના કીનો નહીં લેવાનો મેં કસદ કાઢ્યો. જેઓએ મારી ઉપર જફા સીતમ ગુજર્યો છે, તેઓને હું મારા બાદસાહી દીલથી તે દાદગર દાદારની ઇન્સાફી ઉપરજ છુટાં મુક્ય. મને કંગાલ અને મુકલેસ નાંણી આલાંમાયે છેલ્લે દીવસે જે જફા પાડી નિર્દય રીતે મારી, અને તેજ રાત્રે તેવનની દીકરી હીરાને ગુંગલાવી નાખી હતી અને અદેખાઈના આવેશમાં વેર લેવા મેંજ આવું કર્પીણ કામ કીધું હતું અને તેથીજ તે અભાગણી ખુચી મરણ પામી, અને ખુની તરીકે ફેરવી આવે મને પકડીને પહેરેજ કરી ફાંસી મોકલવાની બધી યુક્તી જેઓએ કાઢી તો તેવાં જફાકારોને કહી શકશો કે હું તમામ નીશકપટ અને નીરદોશ છું-ખરો ખુની કોણ છે તે હું જાણ્ય, પણ તેનો રાસત ધનસાફ આવે ખુદાની રાસત દરબારમાં થવાનો. હું અત્રે કાંઈબી નજરે જોયલી બીનાં ખુલ્લી કરી શકતી નથીજ! મને હંફાવી મારી પુક પકડી મને ઉંઘાડી પાડી મને નામોસી અને હીણપસ્તીમાં મરકાવ કરી મોજ મેલવનાર પેલા દુક ખુધીનાં રતન મેહતાની બેહન મેહરાં સાથ જે ખુચી ગુલ છે તે ખુચીને તમારે ત્યાં બોલાવી તે અભાગણી રાતનો કર્પીણ બનાવ કાંઈ યાદ દેવડાવશે તો કાંઈ નવુંજ અજવાળુ તે પરથી પડશેજ. આ મેહરાં મેહતાની એકજ ઉમીદ તમારી સંબાલ તલેનાં અભાગ્યા જસીની હયાતી બાબેની કાંઈપણ જાણવાની છે અને આસા છે કે એ અભાગણી કંગાળ છોકરીની જીગરોજન વાહલી ઉમેદને બર તમે કાંઈ મારે ખાતર કરશેજ.

સલામ ! વાહલા દીલસોઝ અને વફાદાર ભાઈ ! છેલ્લી સલામ !
જ્યાંથી હું કંગાલ્યટનાં મારું ગુજરાન કરી મારો કાલ નીરગમન કરસ ત્યાં
તમે જેવા મોહ્યતવંતા સાચા દોસ્તને હું નીરંતર યાદ કરસ ! ખોદા તમને
ધણીખી રોજ આપે અને દરેક જેહમટનો બદલો આપેદે સારી બક્ષેસમાં ફેલે !

લાગ તમારી અભાગણી દુઃખી પરીન.”

ધન હીરામાણેકેખી અભાગણી પરીનનું આ દીલ ઉસ્કેરનાઈ પત્ર
વાંચ્યું અને જગરમાં ઉડાણથી ઉડો નિશ્વાસ ફેંકી તે થોડીક પગ ચુપ
હિભો. અરે રે ! જે કટોકટ વખતે દરેક કંગાલ્યટ જેહમન અને જફાનો
બદલો સર્વોત્તમ સુખ અને આરામમાં મલવાનો હતો, સીધા અંધકાર
લગભગ વીંટીને ખુશાલીભરી ઝલકતી સદવાર પડવાની અણી ઉપર
હતી, સર્વ તોફાનો સદાનાં નાખુદ થઈ દીલખુશ શાંતી વ્યાપી રેહનાર
હતી, દુઃખ અને કંગાલ્યટની ભરતીનાં પાણી ઓસરી તેની ઓટ થઈ,
સુખની ભરતીનાં પાણી ચઢવાની તૈયારી હતી તેજ વખતે ઓચીંતી રીતે
આ અભાગણી બાદશાહી દીલની અને અમીરી ખવાસની માલેતુજર છોકરી
સદાની હોમીનાં હાથમાંથી ગુમ થઈ જવાથી આ ભલો દીલસોઝ જુવાન
નારીપારીનાં માલાસાગરમાં ગોચા દુખી ગયો ! તેનું હૈયું ભરાઈ આવ્યું
અને લગભગ રડી દેતાં તે ધનને કહવા લાગો “બસ-બસાસ ! મારી
મેહનટનો આવો જસ મલ્યો જેથી મારું જગર ચાક ચાક થાયેછ !
ખેમુલ પખેઈ હાથમાંથી સદાનું ગુમ થયું ! ઓ-મારે મનસે હવે આ
દુન્યા અકારી ઝેર જેવી થઈ પડેછ.”

“ધીરજ ધર-હોમી” ધન તેને દીલાસો દેતાં બોલ્યો “હીમત
પકડ ! એ ભલી છોકરીને પાતાળનાં પેટામાંથી શોધી કાઢવા હું હજારો
રૂપ્યા ખરચી કાઢસ.”

તેઓ અને હયરાન પરેશાન હાલતે ભુતખાનામાં પાછા ફર્યા. સર
જલેજર જે પરીનને ભેટવાની ઉમેદની ટગર કરતો અધીરતાની અસહ્ય
તાંપથી ગોચા જલતો હતો, તેને તેઓનાં ત્યાં આવવા પછી પરીનને
માટેનો પેહલો સવાલ પુછ્યો, મગર તે નિર્દોષ અબજા કેવી કીસમથી
ગુમ થઈતી તે હોમીએ કહી સંભળાવાથી આ અભાગ્યો ડોશો ફેંકેફેક રડ્યો
અને કાંઈખી કરી તેણીને શોધી કાઢવાની કાકજુદી અને મીનતગરી કરવા
લાગ્યો. ભલી પરીનને હાથનું કાગજ જલેજરે વાંચ્યું અને તે એ અખત્યાર
રડવા પડ્યો.

ધન હીરામાણુક અને હોમીએ પરીનની સોધ માટે આખાં શેહરમાં અહીં તહીં માણસો મોકલી ગુસ્તેગુ કરાવી, અને તેનો પતો મેળવવા પાપડીની મીસાલ પૈસો વેરવા લાગ્યા. હોમીએ રતન મેહતા ઉપર ચીડી લખી અને પોતાની મેહન મેહરાંન તેમજ તેની સાથતી બુચી ગુલને બુતખાનામાં તાબરતોય પોતા સાથ લઈ આવવા અર્જ કરવાથી રતન તેઓને બુતખાનામાં લાગ્યો. રતને બહી અને અસીલ પરીન ઉપર જે જફા પાડી હતી વગર વિચારે તેની પુઠ પકડી જેવી કીસમથી હયરાન કીધી હતી તે માટે પેલી બદમાસ નાંગના એકરાર પછીથી તે ઘણોજ શરમીદો થઈ ગયો અને નામોશી અને નાસીપાસી વચ્ચે પોતાની થએલી બુલથી તે સર જલ્લેજર તેમજ હોમી અને ધનની આગળ રડતી ચસ્મોથી માથી ધચ્છવા લાગ્યો.

પ્રકરણ પદ મું.

કરણીનાં ફલ.

આ આગુ ઉપર ધન હીરામાણુક અને ડો. હોમી એક ઘડીથી જ પીને કરારે બેઠા નહીં; પરીનની ગુસ્તેગુ માટે તેઓએ જેમ આખાં શેહરમાં આદમીઓ ચોમેર મોકલ્યાં તેમ આ બંને જણાંઓ પણ અહીં તહીં ગુસ્તેગુ કરવામાં રોકાયા. રતન મેહતાથી આ બંહી છાકરીને સોધી કાઢવા જીગરતોડ કોશેશ કરવા લાગ્યો. પરીન કોણની હકદાર ખેરી હતી તે સર્વ સાચો ભરમ રતને જ્યારે જાણ્યો ત્યારે પોતે બરેલાં અવિચારી પગલાંથી તે ઘણોજ પશોમાનીમા આવી પડ્યો, અને વક્રી ડો. હોમી તેમજ જલ્લેજરની સખત તાણાગાળીમાં તે આવી પડી નામોશીમાં ગોચા ગરકાવ થઈ ગયો, મગર હવે જ્યારે પરીન ગુમ થઈ ગઈ હતી ત્યારે તેણીને કાંઈથી કરી શોધી કાઢી પોતે કીધેલા ગુલમાન માટે ઓજરખ્યાલીથી માથી માંગી પોતાની છાતી ખાલી કરવાના મનસુખામાંજ તે પરીનની ગુસ્તેગુમાં આધા પીધા વગર અહીં તહીં દોડ્યો.

રાત પડી અને કાકેલો રતન ભારી પગલે બુતખાનામાં પાછો આવ્યો. અલાહબાદમાં અધેઅધ તલાસ કીધી પણ પરીનનો પતો તેને મહી શક્યો

નહીં. કદાચ મુંબઈ હીરાંબાઈ આગલ તે ગઈ હોશે એમ ધારી ડોં હોમીએ તુરતાતુર જીજી દીને રતનને મુંબઈ જવાં અર્જ કીધી.

હોમીએ રતનને કાંઈ કાનમાં કહ્યું અને રતન પોતાની બેહન મેહરાંને લઈ છેક ઉપરના માલ ઉપર ગયો. ઓરડાનું બારણું બંધ હોવાથી રતને ડોકયું, અને અંદરથી હસમતે ઉઘાડ્યું, અને રતન અને મેહરાં અંદર દાખલ થયાં. ઓરડાનાં ખુણાંમાં બીજાંખુણાંમાં કાંઈ ભર કંઈમાં પડેલો હતો, અને તેઓનાં સંસારથી જગી ઉઠે તેનાં ડરથી હસમતે તેઓને અલગે અલગે પગલેજ અંદર કાંઈબી બોલ્યા વિનાં ઉભાં રહેવાની અરજ કીધી. તેઓ બંને બીજાંખુણાંની છેક લગોલગ નજદીક ગયાં.

તે કાંઈ નહીં પણ પલ્લુ પલ્લુ પેલોં બદમાસ કરપીણ અને મુછ જસી ચાલાડયા હતો. ડોં હોમીએ દવાનો દોઝ આપેલો હોવાથી તેની અસરથી તે બેદામીમાં પડ્યો હતો. મેહરાંએ આ દગાયાજ મુછ શયતાનને કેટલાં વરસોનાં અરસા પછીબી ઓળખ્યો! એજ ઝેરી સાંપને લીધે જેમ અભાગણી મેહરાં જન્મે જન્મની દુઃખી થઈ હતી, તેમજ નિર્દોષ અને ભોલી પરીન બી દુઃખના માહસાગરમાં દુખી ગઈ હતી. પોતાના પાપની શીક્ષા ભોગવતો આ બદમાસ લાઈલાજ પડ્યો હતો. આ દેખાવ જોઈ મેહરાંને સર્વ વાંત લેધે ચઢી આવી અને દુસકે દુસકે એ અખત્યાર રડવા પડી! તે કાલા નાગે આ ભોલી અને નીપકપટ છોકરીને ફસાવી સદા સુધીની ખસ્તે ખુદાર અને દુઃખી કરી નાંખી હતી! લાગત પાંચ મીનીટ વેર તેના બીજાણાં આગળ રડતી ચશમેએ આ દુઃખી અભાગણી છોકરી ઉભી રેહી, પણ તે પછી તેની આંખે અધારાં આવ્યાં અને તમર ખાઈ જમીન પર બેદામીમાં પડી જતી રતને જીલી લીધી, અને હસમતનાં આગ્રહથી અને અને મદદથી મેહરાંને જસીના ઓરડામાંથી બાહર કાઢવામાં આવી! ડોં હોમીને તુરં બોલાવવામાં આવ્યો અને તેણીને આ ભલા ડોકટરે મલા જેહમટે દુશ્ચાર કીધી.

બદમાસ દગાયાજ જસીનું શું થયું હતું તે કાંઈ જાણતું ન હતું. ઘણુંકો આ લુચ્છો છોકરાને મરણ પામેલો ધારતાં હતાં મગર તે હજી સુધી જીવતો હતો, અને પોતાનાં માહબારત પાપની સખતમાં સખત શીક્ષા ભોગવતો ભુલખાનમાં ડોં હોમીની માવજટ હેઠળ તદ્દન થેલો થયેલો પડેલો હતો. તેનાં માથામાં લાગેલા સખત મારની અસરથી જસી તદ્દનજ થેલો થઈ ગયો હતો, અને પરીને જ્યાં લગીન તે લુચ્છો ખુદરતી મોતને શરણ ન થાય ત્યાં લગીન તેને પોતાનાં આસરા હેઠળજ કેઠેબી

રાખવાની ઓઝર ખ્વાહીભરી અર્જ કરવાથીજ ડોઁ હોમીએ તેને પેલી ખુદી ડાસી હસમતની સંભાલ હેઠલ તે ભંચબચાં મકાનનાં છેક ઉપરનાં ઓરડામાં રાખ્યો હતો.

આ બાળુ ઉપર ભલી પરીન જ્યારે દીનાં લાંમના નામ હેઠળ ગવરનેસ તરીકે પાછી અલાહબાદમાં ખુદ 'પરીન પેલેસ'માંજ ગ્નહાંગીરની છોકરી હીરાને શીખવવા તરીકે રેહી, ત્યારે આ ભલી છોકરી, અને એમ રોજ રાત્રે છુપાછુપ ભુતખાનામાં માત્ર જસી વાહડયાની ખખરઅંતર માટેજ જતી હતી, અને એમ મોડી રાત્રે બાહર ભટકતાં રતન મેહતાએ તેણીને પકડી હોવાથી આ બેવકુફ હેમક છોકરા રતને તેણીને ખરાખ વરતણની ચીતારી હતી. એક વેલા જ્યારે વરસાદથી ખચી જવા ધન હીરામાણુક જર સાથ ભુતખાનાનો આસરો લેવા આવ્યાં, ત્યારે જરે અને ધને આ દીનાંને ભુતખાનાની ઉપલા મજલાની બારી આગળથી ખેંચી લઈ જતાં નગરો-નગર જોઈ હતી અને દીનાં લામ ભુતખાનામાં કેમ આવી તે માટે જર તે દીનથી મજભુત વેહમાઈ હતી. બારી આગળ પેલો ઘેલો જસીજ હતો તેનેજ ખેંચીને પરીન ઉઠે દીનાં તેને અંદર ઘસડી લઈ ગેઈ હતી તે ઉપર જરની નગર પડી હતી. ધન હીરામાણુક અને જરે ભુતખાનામાં ઉપરનાં માલ ઉપરથી મોટેથી ચીચ્યારીઓનાં આવતા સાહદ સાંભળ્યા હતા તે કોઇનાં નહી પણ ઘેલા જસીનાંજ હતા એમ વાંદાંડાં વાંચનારને ખુલાસો કરવાની અગત છે.

અને ત્યારે આ બદમાસ અને પાપી ઝેરી સાંપ જસી પોતાનાં પાપની શીક્ષા ભોગવતો હજીબી ૭ વરસ થયાં ઘેલાપણામાં ડુવતો હતો અને માત્ર પરીનની ખાહેસને માન આપીનેજ ભલા ડોઁ હોમીએ તેને છુપાછુપ હજી સુધી રાખી દુકર્યો હતો. આ દગલબાજે જ્યારે પરીન સાથ પરણવાની તૈયારી કીધી હતી તે વેળા એક વખત એતેકાક તેનાં ગળવાંમાંથી મેહરાં મેહતાના સરનામાનું પેકેટ પરીનનાં હાથમાં આવ્યું હતું તે વખતે પરીને વેહમાઈ જસીને આ મેહરાં માટે પુછ્યું હતું, મગર તે તો કાઈ તેની માત્ર ફેંડ હતી, અને જ્યારે તે પરીન સાથ પરણતો હતો તેથી તેની સખી અને તેનાં કાગળ્યાં પાછાં મોકલતો હતો એમજ જસીએ ખોદું કહી પરીનને ઉડાવી હતી, તે વખતથી મેહરાંનું નામ તેને વાહ-હોવાથી ૭ વરસ પછી જ્યારે પરીન ગવરનેસ તરીકે દીનાં લામનાં નામ હેઠળ આવી ત્યારે મેહરાં મેહતાને પેલેસમાં આવેલી જોઈ આગલાં વરસેલી સર્વ વાત તેને હૈયે ચઢી આવી, કાંકે તેણીને ખખર પડી કે મેહતા સાથ

ચ્યાદીનાં ગાંડથી એક થયા અગાઉ આ કાવત્રાંઆજ કર્પાણુ મુજ પોર્યો મેહરાં મેહતા સાથ છુપાછુપ પરણ્યો હતો મગર પાછલથી તે ખીચારી અરધી વીનાની ગરીબ હોવાથી તે ઝેરી નાગ મેહરાંને બેદીલ અને બેવકા થઈને તે ખીચારીને જડે ખુણે નાંખી અલાહબાદમાં આવીને મરનાર લખો-પતી સપલસાહ શેઠનાની પરીનને દસાવી હતી! કર ને જે બધું હયાંને હયાંજ છે! જે કાલા નાગો, જે સાધુનાં સાહયા હેઠળ સંતાએલા શેતાનો ખુદ ખુદ વટીક કમકમે એવાં કર્પાણુ કાવત્રાં રચે છે, તેઓનો નતીજો, તેઓની ભુડી કરણીનાં ફળ, પેલી દુન્યામાં આપવા આગમજ આ દુન્યામાંજ જીવતાંજીવત ઘણીજ કમકમાટ ઉપજવનારી ક્રીસમે આપે છે! જે દગલ્યાજ અદમાસો ધરતી માંથે લઈ કરવાનો ફાંકો રાખે છે, તેઓ કદમ તળેની ખાક ટળે આપદે કેવા સરગરદાન થઈ અટવાઈ ગયે છે, તેવા એક અદ-માસ ઝેરી સાંપ જરૂરી વાહાડયાનો ચાંકાવનારો દાખસો ઘણા ગંભીર સચક પુરો પાડે છે!

પ્રકરણ ૫૭ મું.

ભરમનો ગુંચવાડો.

ભલા ડોઠ હોમીએ મેહરાંને હુસ્યાર કીધી મગર તેનું હાર્દ ઘણુંજ નબળું હોવાથી કોઈખી વેળા આ અભાગણી છોકરી એકાએક જીવ વિનાતું બોખું થઈ પડ્યો, એવી શીકર તે કરવા પડ્યો તોખી આ ઝુંકતી ઝાંકતી દીવાની જોતને હજીખી બની શકે તો તેજસ્વી ને બળતી રાખવાની દરેક જીગરતોડ પ્રયત્ન આ ભસો ડોકટર કરવા પડ્યો.

જે અભાગણી રાત્રે ખુચી હીરાને ગુંગલાવામાં આવી હતી, તે રાત્રે ગુલાં પણ તેની સાથેજ મુતેલી હતી, અને વળી પરીને ડોઠ હોમી ઉપર સુપરીન્ટેન્ડન્ટને ત્યાંથી કાગજ લખ્યું હતું, તેમાં ખુચી હીરા ગુંગળાઈ મરણ ખામી હતી તેનાં ખુનનું તોલમત આ નિર્દોષ ભલી અબળા ઉપર મેલવવામાં આવ્યું હતું, તેમાં તે બરફ જેવી પાક અને નિર્દોષ હતી એમ તેણીએ ખાતરીપૂર્વક સાચો એકરાર લખી વાલ્યો હતો, અને મરનાર ખુચી હીરાને ગુંગળાવી માસી હતી તેની ખાતમી મેળવવા મેહરાં સાથની ખુચી ગુલાંને ભુતખાનામાં બોલાવી ધીરજથી તેણીને પુછી ક્ષેવાની અર્જ ને કાગજમાં

કાંચેલી હોવાથી, ડો. હોમીએ મેહરાને તેમજ ગુલાને ભુતખાનામાં બોલાવી હતી અને મેહરાને તેનાં લાંબા વખતના બદમાસ, કર્પીણ, કાવત્રાંબાજ અને બેવફા ભરવારને દેખાડવાની તક આપી હતી, અને હવે ખુચી ગુલાં પાસ થોડી ઘણી આતમી મેળવવા ડો. હોમીએ ટક લીધી.

રાતનો વખત હતો. મેહરાને સુધ્ધીમાં લાંબા પછી ડો. હોમી થાકેલો ખુચી ગુલાને લઈ એકાદ ઓરડામાં તેની સાથે રમવા લાગ્યો અને રમતાં રમતાં તે આગળ બોલી ઉઠી. “મને કેની, તે હીરા તો ઘણીદમજ ગમતી’તી. તે તો ખીચારી મરી ગઈ તે મને તો જરાખી સોલવાતું નથી.” આગલી ગમખવાર યાદ આ ભોલાં આગળને થવાથી તે ગમગીન બની. ડો. હોમીએ તેણીને પોતાનાં ખોળા ઉપર લઈ બેસાડી અને તેને વાલકથી ચુમીઓ લેતાં તેને પતાવતાં માયાથી બોલ્યો. “દીકરી! હું કેવો છેઉં! આપરે રમશું તો સોલવાઈ જશે, પણ વાહ! ખુચી હીરા જે રાતે ધાસ્તીથી બીહ ઉઠી તે તુને યાદ છે કે દીકરી?”

“હાજી! મને તો-તો-તે દેખાવ યાદ આવેછ કે જાણે-જાણે બીહક-બીહક લાગેછ, જો. હીરાએ જોરથી ચીસ પાડી તે હું પાસે સુતેલી કેની તે એકદમ જાગી ઉઠી, કાંઈ ચોરને મેં નાહસી જતાં જોઈ મનેખી બીહક-બીહક લાગી. તે-તે-હું બી ધાસ્તીથી ચીસ પાડી ઉઠી. કાંઈ કેની તે-છે તે કે-સાંકરી ચોરવાજ આવ્યો હોસે. માયરે-મને તો આ બીહક લાગેછછ.” અને ધાસ્તીથી આ છોકરી ધુજવા લાગી. ડો. હોમીએ તેને પોતાની ગોદમાં મજાખુત દાખી સંધ્યારો આપી તેને હીંમત આપી અને માયાથી પુછવા લાગ્યો. “દીકરા-કોણની સાંકરી ચોરવા આવ્યો તો?”

“તમે નહીં જાણતાજી? જોવોની છે તે કે મેહરાં મારીએ મને સાંકરી ને લોકાટ પેહરાવેલી કેની તે હું કાંઈ વખત કેની કે તે હીરાનેખી પેરાવતી, કાંચજે તેને ઘણી ગમતી’તી જો. તે રાતે હમે ખાઇને સુવા ગીયાં, તારે કેની તે હીરાએ સાંકરી પેરવા માંગી. તે મેં મારા ગલાંમાંથી કારીને એને પહેરાવીને રમતાં રમતાં હમે સુઈ ગીયાંતાં ને પેલા-પેલા-ચોરે સાંકરી ચોરી નાહસી-નાહસી-ગ-ગ-ગીયો.” વળી ગુલાં અહીં ધાસ્તીથી ધુજવા પડી.

ડો. હોમીએ આ બીહવેલી છોકરીને વધુ કાંઈખી સવાલો પુછવા નહીં અને તેણીને હીંમત આપવા પોતાનાં ખાનગી ઓરડામાં જઈને કેટલાંક રમકડાં રમવા આપ્યાં અને પેલી ગમખવાર રાતની વાત આ કુમળાં બેજાંમાંથી વીસારી દેવા આ ભણે અને સાક્ષેસ ડોક્ટર તેને બીજાજીમાં મુકી તે સુઈ જાય ત્યાં લગીન તેની સાથે ધીરજથી રમવા બેઠો.

નાની ગુલાં જેવી રમતી રમતી કંઈમાં પડી કે ડોઠ હોમી આ નિર્દોષ છોકરીનાં ભાંગાકુટા ખુલાસા ઉપર લંબાણથી વિચાર કરવા લાગો. એકાદ સાંકળીને માટે હીરાનું ગળું દાખી કાઢી અદમાસ નાહરતી જ્યે એમ તેનાં ધ્યાનમાં મુદ્દલજ ઉતર્યું નહીં. અતે વધુ આતમી મેળવવાનાં ઈશદાથી મેહરાંને તેને લગતો ખુલાસો પુછવા અને બની શકે તો મરતાર ખુચી હીરાનાં આપ જાંહાંગીર પાસથી બી અગરજેંગો ખુલાસો મેળવવા તેણે વિચાર કીધો.

હોમી મેહરાં આગળ ગયો. આ દુખી છોકરી જનમન સ્થાતીએ ખીછાંણાંમાં પડી હતી. બસા ડોક્ટરને પોતાની આગસ માયા અને વાલકથી આવીને પુછતાં આ અભાગણી છોકરી મોત જેવું શીકકું હતી. તેનું ઘણું હેશાંન માનવા લાગી. અગાઉ કરતાં તેની હાલત દેખીતી સુધરતી જતો દેખાવાથી હોમી ખુચી ગુલાંનાં ખુલાસાને લગતી કાંઈ વધુ આતમી તેની પાસથી પુછી લેવાનો વીચાર કરતો પુછવા લાગ્યો. “મેહરાં-હમણાં રમતાં રમતાં નાની ગુલે પેલી જે રાતે હીરાને ગુંગલાવી નાખી તે રાતની બીલ ધુછને વાત કાધી, તે મને કાંઈ સમજ નહીં પડવાથી ખુદરતી ચટપટ થયા કરેછ ! ગુલ કદલ કે એનાં ગળાંમાં જે સાંકળી હતી તે પેલી અભાગણી રાત્રે હીરાને પેહરાવી હતી અને તે સાંકળી કાઢ આવીને ચોરી ગીયું.” “હા બાઈ મેં જ્યારે ખુચીને પેલી ડોસી મરી ગેલ ત્યારે મારી સંબાલમાં લીધી ત્યારે તે ડોસીએ આ લોકીટ અને સાંકળી મને આપી હતી. જે હું એને પેહરાવતીતી. હવે એ જરતાર હીરાને પેહરાવ્યા કરતીતી. મારી ગુલાંનાં ગળામાં સાંકળી ન હોવાથી રખેને તે કહે નાખી આવી હોએ એમ ધારી મેં જરે એને પુછ્યું ત્યારે એતો બોલી કે મેં તો તે રાતે હીરાને પેહરાવેલી. જરે હીરાનાં ગળાંમાં સાંકળી તે રાત પછી કતીજ નહીં તારે, તે વડી ડોક્ટરનાં અભીપ્રાય ઉપરથી મેં અનુમાન આંધ્યું કે કાઢએ સાંકરી જોર જુદમથી ખાસ ચોરી લેવાજ એદસનન હીરાને ગુંગલાવી મારી નાખી હોસેજ. હજુબી હું અજગ થાકેછ કે મારી ગુલાંની સાંકળીજ ખાસ તે કાંઈ અદમાસને લેવાની શું અગર પડી હોસે ?”

આ ખુલાસો સાંભલી થોડીક પળ હોમી વિચારવંત ધપે ખામોશ ખેસી રહ્યો, અને થોડીક પળ વીટાયાદ બોલ્યો; “હા-આ એક બેદ બરેકું ઉખ્યાણું મને તો લાગેછ ! ખાસ તે ચોરી કરવાનીજ તે ચોરની મતલબ હોતે તો ખસ સાંકળીજ શા માટે લઈ જતે ! અમાર્યા જાંહાંગીરની આ મરતાર ખુચી હીણબાગ્ય સરજતને શરણ થઈ ! તે અભાગણી રાતે

જો આ સાંકળી ગુલાનાં ગળાંમાં હોતે તો ખીચારી આવા દગાનો ભોગ થઈ પડતે. તે બદમાસની મતલબ શું સાંકળીજ ચોરવાની હતી કે હીરાને મારી નાખવાની હતી તે સમજ પડતું નથીજ. તે દીવસ પછી ત્યારે ગુલાની સાંકળી જતીજ રેહી કે ?”

“હા-ભાઈ-એક પછી એક આફતોથી મેં કાંઈ તે માટે જાણ તજવીજ કાઢીતી નહીં. મરે કેવી ગુલાબ જેવી છોકરી હતી જો! મારી ગુલતો દરરોજ રમતી વખતે યાદ કરેછ! અજબ જેવું તો એ હતું કે બંને એક બીજાં પર ગોયા જીવ કારી આપતાતાં ને વલી એકતાં ચહેરાથી કેટલે દરજ્જે મલતા આવતાતા.”

ડાંઠ હોમી ગમગીન ચહેરે ગંભીરામથી બોલ્યો, “મને તાજુબી એમ લાગેછ કે ખુચી હીરાને ગુંગળાવીને મારી નાખવાનું તોહમત એકદમ તેઓએ પરીત ઉપર શા માટે મુક્યું? એકાદ નજીવી સાંકળી લેવાનાં જીવ ઉપર તે આવું હેવાન્યત જેવું કામ કરે એ અકલમાંથી નહીં ઉતરે એવું હતું. બેશક, હીરાનાં ખુનમાં ઘણો ઉંડો ભેદ સમાએસો લાગેછ કાંકે મરનારે જે સાંકળી તે રાતે પેહડી હતી તેનો જો પતો મલી શકે તો પછી આ નિર્દોષ બાળક શાનો ભોગ થઈ પડી તે સેહલાઈથી માલમ પડી આવે. કદાચ હીરાનો આપ જાંહાંગીર કાંઈ જાણતો હોસે તેને પુછી જોતાં કાંઈ માલમ પડી આવે ખરું.”

“હું તો નહીં ધારતી બધ” મેહરા ધીમેથી બોલી “કાંય જે મારી ગુલ તો આ જાંહાંગીરભાઈને મુદલજ ગમતીંતી નહીં, ને એને ‘પેલેસ’માંથી બાહર કાઢવા ઘણું તોફાન મચાવી રહ્યાતા! વલી પેહલીજ વખત મારી ગુલાને જોઈ એવણુ ગભરાઈ ગયલાને ગલાંમાંની લોકીટમાંની સખી જોઈ એવણુ બાગમાં બેસુંધથી થઈ ગયલા એવું મને યાદ છે.”

“એમ?” હોમીએ તાજુબીથી સવાલ કીધો. “તારે તે લોકીટમાં એવી તે કાણુની સખી હતી કે જે જોઈ આ જાંહાંગીર બેસુંધ થઈ ગયો?”

“આ લોકીટમાં કાંઈ ઘણાજ મનોહર ચહેરાની બેસોનો જીજો ફેરો હતો. તે હું ધાડંછ ત્યાં લગીત તો-તો-આ નાની ગુલાની માયનો હોવો જોઈએ. પછી તો ખુદા ખબર.”

“ઓહો! તારે તો વળી આ કાંઈ ભેદમાં બીજો બરમ સમાયસો લાગેછ ને અજબબીપર અજબબી લાગેછ” હોમી કાંઈક અધીરતાથી પુકારી કહેવો. “જો તે લોકીટમાંની સખી આ નાની છોકરીની આંખનીજ

હોય તો તે જ્ઞેષ્ઠ ગમરાટ સમેટ જાંહંગીર બેશુદ્ધ કાંચ થાય તે તો કેવળ ભેદી ઉખ્યાણું થઈ પડ્યું કેહેવાએ. ખરું કેની ?”

“હા ભાઈ! હું પોતેજી મનમાં ઘણી અજબ થતીંતી પણ મારાથી તે બાબે કેમ શક લવાય-કાણેને પુછાય ? એમાં શું ભેદ હોશે તેતો ખોદાય જાણે !”

એક ભેદનો ખુલાસો જાણવા જતાં ડાઁ હોમીને વળી એક બીજે માલમ પડ્યો. તે વિચારના વમણમાં થોડીક પત્ર ગુપચુપ બેસી રહ્યો.

ડાઁ હોમી માલ ઉપર ગયો અને ઓરડાનું અગાધું બારણું ઉઘાડ્યું અને વચ્ચેની ટેબલ ઉપર બજાતી રોશની વચ્ચે તેણે આસપાસ નજર ફાંધી તો ઓરડો તેને ખાલી જણાયો. આખા ઓરડામાં તેણે શોધખોળ ફાંધી મગર બદમાસ જાંહંગીરનો કશો પતો મળી શક્યો નહીં. ચીંતાતુર ચહેરે તે પાસેનાં ઓરડામાં જાંહંગીરની એકવારની નાક ઉપર માખ વટીક બેસવા ન દે એવી તુમાખી અને ગરર મોહરદાર આલાંખાએ પોતાનાં પાપોની ઘાટકા શીક્ષા ભોગવતી લાખજાજ બીજાંણે પડી હતી ત્યાં જઈ પોંહચ્યો. આહ ! આ અફસાતુન અખળાએ પૈસાની ગરમીમાં ભલા મરદોને ભુલાવે એવાં નિર્લજ કામો ફાંધાં હતાં. પૈસા જાણે કે જીવેદાન તેની પાસે રહેવાનાં હોએ અને નીરંતરજ તે જાણે કે જરદાર માલેતુજર રહેવાની હોએ એવી ફીસમથી ગરીબ લાચારો ઉપર જફાકારી પાડવામાં • આ તુમાખી ઓરતે કશું બાકી ન રાખ્યું. તેજ કમીની નીચ અખળા હાલ કંગાલ્યત અને લાચારીમાં પારકાંને આશરે નાસીપાસી અને નામોશીમાં મોતને વધુ આશીષ ભર્યું અને આવકારદાએક ગણી દરપજે તે ફીરતાર પાસ મોંત માગતી બીજાંણે પડી હતી.

હોમીએ આ કંગાલ ઓરતને તપાસી અને તેની હકીકત પુછી. તેનું હાર્ટ તદનજ નમળું પડી ગયું હતું અને આ દુન્યામાં પોતાનાં પાપની મહાભારત શીક્ષામાં આવી કંગાલ્યતમાં જીવવાનાં હવે થોડાજ દીવસ બાકી રહેલા તે જાણતો હતો.

પોતાનાં ભરથારને તેણીએ દીકો હતો કે નહીં તે માટે હોમીએ સવાલ ફાંધો અને આલાંખે તેને જોયો હતો નહીં એમજ જણાવાથી હોમી વધુ ચીંતાતુર બન્યો અને દુઃખના ચોમેરનાં મારાથી આ બદમાસ કસરેવજ છોકરો ઘેરાઈ ગયલો ગોયા મગજથી બેગમજ બની રહ્યો હતો, અને આવાં ઘેલાંપણમાં રહેને તે ભુતખાનામાંથી કેટ નાહસી ગયો હોએ તેની

ચીંતાથી હોમીને ગભરાટ છુટયો. તે આલાનાં ઓરડામાંથી ઝડપથી બહાર પડ્યો અને હસમતને તેને માટે સવાલો પુછ્યા અને ત્યાર પછી આખાં ભુતખાનામાં અને તેની આસપાસના ખીસમાર પડેલા બાગમાં બારીકીથી જુસ્તેજુ કરાવી, પણ તે બદમાસ કર્મીજુ સખ્સનો કશોખી પતો ન મલેલો હોવાથી આ સાલસ ડોક્ટરે હૃદયી જ્યાદા રંજીદા અને હયરાન બન્યો. એકાએક જાંહાંગીરને ભુતખાનામાંથી નાહસી જવાનો શું ભેદભર્યો સખખ મલ્યો તે હોમી મુદ્દલંજ સમજી શક્યો નહીં. અનેક વિચારોનાં વમલમાં વિંટલાઈ જતાં તેને ખુચી ગુલાંને લગતો વિચાર યાદ આવ્યો. આ ખુચી જ્યારે 'પરીન પેલેસ'માં હતી ત્યારે જાંહાંગીર તેની ઉપર શા સખખથી તીરસ્કાર બતાવી તે જાણે કે ભુત હોયે એવી કીસમથી ચાંકી નાહસ્તો અને જ્યારે ભુતખાનામાંજ તેનીજ નજરો સનમુખ આ ખુચીને પાછી આવેલી જોવાથી તે ભેદભર્યા સખખો સરજ કાંચ નહી નાહસી ગીયો હોયે ? ગુલાંની ઓચીંત હાજરીનાં ઘડક ધુન્નરા વચ્ચેજ કાંચ નહીં તે પોખારા માપી ગયો હોયે ? આ ભત્તા ડોક્ટરને એવા કાંઈ શક ગયો ખરો ! તેને તુરતા તુરત આસપાસ અને ચોમેર શેહરમાં જુસ્તેજુ કરવા અનેક આદ-મીઓને મોકલ્યાં મગર આ બદમાસ છોકરાની નાચીઝ હસ્તી ગોયા નીસ્તીમાં નાખુદ થઈ હોયે એવી કીસમથી તે ગોયા ગુમ થઈ ગયો.

પ્રકરણ ૫૮ મું.

હડધુટ !

પેલી કાવત્રાંબાજ અને મકકારે ઓરત નાંજનાં માહભારટ પાપના એકરારથી જો કોઈખી વધુ નામોશી અને ખેજલસ્ટમાં આવી પડી હીજુપસ્તીની હડધુતમાં આવી પડ્યું હોયે તો તે તુમાખી અને દીચકાંબાજ જરે હતી ! સર જાણેજરની તે હકદાર બેટી ન હતી પણ નીચ બુધ્ધીની કાવત્રાંબાજ નાંજની પેટનીજ ખરી દીકરી હતી એમ જરે જાણ્યું ત્યારે ગોયા આસ-માનજ તેની ઉપર ઓચીંત તુટી પડ્યું હોય એવી કીસમથી ધાસ્તીથી તે ગોયા દમાઈ ગઈ, અને આ એકરાર સહંતર જુઠો હતો અને તે ન માનવા માટે જાણેજરને તરેહવાર કાકલુદી રડતી ચક્ષ્મોએ કરવા પડી, મગર બુદ્ધ

ગલેજરની તો સાંઝે સાં ટકા આગલી પાછલી દરેક દલીલોથી ખાત્રી થવાથી, જરૂરી કાકડુડી ઉપર કથુંબી લક્ષ ન આપનાં તે તો પોતાની પેટની વાલલી દોકરી પરીનતીજ ટગર કરતો જરની જરાખી પરવાલ કર્યા વિના અધીરતાની તાપથી બલીજલી રહેશે ભુતખાનામાં રહ્યો હતો.

ભુતખાનામાં સાલેસ ડોકટર હોમીનાં પનોતા આસરા હેઠળ અભાગણી જર રહી હતી છતાં કાકડુડી તેની સોડ સાંધવા અને તેની તરફ દીવસોજી બતાવવા તેની નજદીક આવતું ન હોવાથી આ કંગાલ છોકરી પોતાની ગમીમાં છુપાવ્યું એ અખત્યાર આંસુઓનો દ્યો રેડતી હતી. આ હેમક નાદાન ઉછાછલી અને કંગાલ છોકરી પોતાની આવી નિર્ધન થઈ પડેલી લાલન માટે પોતાની માતાને જવાબદાર ગણી પોતાની જણેતીજ માતાને લાખોલાખ કદુવા અને શ્રાંપો દેતી હતી, અને દરેક પજો પોતાનાં નાસજર અને નાકીમીદ જગરમાંથી છુપી સરદ લાય મારતી હતી. તે બયંકર એકરાર કર્યા અગાઉજ આ બદમાસ અને લુચ્છી માતા મરી ગઈ હોતે તો જર પોતાની આગલીજ ધનવાન સ્થીતીમાં રાજ કરતી રાણી તરીકે મોજ મારતે!

- આવા કંગાળ અને બીખારી અવતારનાં બળાપામાં દીવસો પાણીનાં રેલા મીસાલ પસાર થયા, અને પોતાની આવી ગરીબ સ્થીતીમાંથી છુટી આગલી લાલનમાં સુખી થવા માટે તે પોતાનાં નાસજર મનમાં તરેલવાર સંકેટો રચવા લાગી. અને આયદે ધન હીરામાણેક જેવા લલાપતી જીવાનને પોતાની જલમાં ફસાવી તેની સાથ પરણી જઈ જરદાર બનવાનાં તરેલવાર દીલખુશ સ્વપ્ના જોવા પડો. જે ધન હીરામાણેક જેવા જરદાર માલેતુજર જીવાન સાથ સ્વાદીનાં ગાંઠથી એક થાય તો ગરીબાઈનાં ઝેરી દંખમાંથી તે સદાની છુટી થાએ અને પોતાની આગલી ધનાઢય સ્થીતી મુજબજ રાજ કરતી રાણી તરીકે થઈ રહે.

સાંજનો વખત હતો. અને જર પોતાની કંગાલ સ્થીતીનો બય બર્યો ખ્યાલ કરતી ભુતખાનાં આસપાસનાં બીસમાર સ્થીતીમાં આવેલા આગનાં એકાંટમાં ગમગીન વિચારોની ગીરફતારીમાં ગઈ થએલી બેસી હતી, તેવામાં ધન હીરામાણેકને સાંખી આવ્યુંથી આવતાં તેણીએ જોયો અને તેનાં હાથની એકર કરવાનો આ એક ઘણોજ સરસ અને એકાંટ વખત હાથમાંથી ન છૂટકવા દેવાનો ફેરાવ કરતી તે એકદમ ઉડી અને ધનનાં રસ્તાની સામે જઈ ઉભી. ધને તેણીને જોઈ મગર જાણે કે કશામાં હોયે નહીં એમ

ભુતખાનાનાં દરવાજા તરફ તેને ચાલુ મુક્યું મગર જરે તેને આગલ ચાલતાં ખાસ રોકી ગમગીન અદાથી બોલી.

“ ધન વાહલા ધન! તમે હવે કાંઈ વાત નહીં કરતા? હવે-હવે મને જોઈ અણુગમો બતાવોછ? બોલોની ધન? મને જોઈ એમ કાંઈ કરોછ? બોલોની વાહલા?”

“ જર, તું શું કહેવા માંગેછ તે હું સમજી શકતો નથી! તું મને શા માટે રોકેછ? મને જરા અગટતું કામ છે માટે મને માફ કરશે ને જવા દેશે કે-”

ધન આ છોકરીને ઠાપ આપી તાઢાં પાણીએ કાસર પટાવી ચાલી જવા કરતો હતો મગર જરે તેનો હાથ મજબુતીથી પકડ્યો અને લગભગ રડી દેતાં તેના પગ આગળ ગુંડણ મંડ્યે પડી કરગરીને બોલી પડી, “વાહલા ધન! તમે મને સાંભળી લેઓ; મને એમ તરછોડી નાં ચાલી જતો; મારા આવા કંગાળ વખતમાં તમે બી એમ કાંય કરોછ? અરે બોદા-કેવો વખત ફરવાઈ ગીયોછ! એક વખત એવો હતો જે વેલા તમેજ મારે હાથની ઓફર કરતા મારી મરજી પુછવાની તૈયારીમાં હતા, પણ પેલી રાંડ ચંડાલ અને નાપાક પેટબરી પોરીએ તે વેળા વચ્ચે ક્વાળમાં હાડકાં મીસાલ આવી મારાં સુખની ધુણધાંણી કરી નાખી, અને હવડાં બી એજ ચંડાલ રાંડ મારા ઉપર ચરાવો કરી મારી જગ્યા લઈ બેઠીછ. એ મરે ભસ્તે ભરાઈ એમની એમ. આજે વખત બદલાયોછ, આજે તમારું મન મનાવી લેવા મને તમારા પગપર માંથુ મુકી મને તમારા હાથની ઓફર કરવાની કાકલુદી કરવી પડેછ. ધન-ધન,” હયાં તે બેવકુફ અને હેમક છોકરી દુસકે દુસકે રડવા લાગી, દોરડી બળે પણ વળ નહીં છુટેની કીસમે આ કંગાળ અને તુમાખી છોકરી જો કે માલેતુમર સ્થીતી વચ્ચેથી પોતાની ભુંડી કરણીનાં બદલામાં મુફલેસ થઈ હતી, છતાં બી પોતાનો ટેક અને તુમાખ તેણીએ હજી બી છોડેલો ન હોવાથી તે જોઈને ધનને હાલ ઘણો અફસોસ થયો.

“જર, તારા પેટનાં ગોળા બહાર કાઢી જેવી રીતે તું અવીચારી બોલેછ તે સાંભળી હું ઘણો દલગીર છેઉં! લાખમાં એવી એકજ એક નેક થઈ શકે એવી હાતમ દીલની અને બાદશાહી ખ્વાશની નીપકપટ અબજા માટે તું જે ખરાબ સખુનો ઓચરેછ તે માટે ખચીટજ હું ઘણો દલગીર છેઉં, જર આગળના બનાવની તું અત્રે મને યાદ દેવરાવેચ, પણ રાઈનાં પાડ રાતે વહી ગયા. જર, હું તારી સોડ સાંધતો તે વખતે તારા હાથની ઓફર કરવા આયો, અને આ સાલેસ અને ભલી છોકરી તેજ વખતે

ઓર્ચીત આવી ઉભી તે માટે તું તે છોકરીને તરેહવાર કહુવા અને આપ દેહ, પણ હું તો ઉલટો તે કીરતારે મારી સહાયતામાં એક જેમ્મી મદદગાર અને ફરેસતોજ એને મોકલી આપ્યો, એવું ધારી જીગરનાં કંડાણથી ખુશી છેલં. કટોકટ વેળાએ મારો અચાવ થયેલો ધારી હુંતો તે કીરતારની લાખો-લાખ શુકર જુગ્નરી કરું.”

જે છોકરીને તે તરેહવાર આપ દેતી હતી તેજ છોકરીની ધનને મોઢેથી હઠથી જ્યાદા તારીફ થતાં સાંભળી આ અદેખી કપડી છોકરી ઘણીજ જનુની બની. તેનો ચહેરો જદું મારી ગયો અને ગુસ્સાનાં આવેશમાં તે તુંડાઈથી બોલી ઉઠી. “ધન! આએ ચંડાલ બીખારી પોરીની જનલમાં તમે બી વગર વિચારે ફરતી પડયાજ, તેથીજ તેની તમે એ રાંડ ચંડાળની કદર ખાઓજ! ધન ધન! એ પેટપરી ચંડાલનો વિચાર છોડી દેઓ! જે મારા જેવીની મોહનનને ઠોકરે નાં મારો! તમારી દોલત ઉપરજ આ ચંડાલ છોકરીએ તમુને ભમાવી તમારું માંથુ ફેરવી નાખ્યુંજ તો તેનાથી લાથ કહાયો નહીં તો જરૂર પસતાશો-ધન વાલલા ધન-મારા લાથની આફર તમે નામંજુર ના કરો જેવ ધન-વાલલા ધન.”

ધન બેદરકાર ધપે રોકડું પરખાવતાં બોલ્યો. “જર હું એવા નબળાં મનનો નથીજ કે એક ઓરતની ભુડી સલાહ પ્રમાણે ચાલું. એક બત્તી અને અમીરી ખવાસની તોખમી ખાનદાની છોકરી વાસ્તે તું ચાલું ભુડું બોલેજ તે હું વધુ વાર શાંખી શકવાનો નથીજ. જર-તું જાણજે કે હું મારા જીવનો હકદાર એખસો માલેક છેલં અને હું ચાહું તે કરી શકું એમ છે! મારી લખોની દોલત ઉપર આ નિર્દોષ છોકરી પરીત જન લોભાઈ ગઈ હોતે તો જે વેળા ચાલી ચલાવીને મેં એને લાથની આફર કીધી ત્યારે આ બાદશાહી દીલની ખાસેસ અબળાએ પૈસાનો નીચ લોભ રાખ્યા વિના તે આફર હજારો હેશાંત સાથ મજામુડીથી નામંજુર રાખી. જર-મારો છેવટનો જવાબ સાંભળી લે! તું મારા વાસ્તે કાંઈખી મુરાદ તારા જીગરમાં રાખતી નાં કાંકે તારી આફર હંમેશની મને નામંજુર રાખવાની ફરજ પડેજ! મારા મરહુમ પીતાએ સર જાસેજરન સાથે મારે સર જાસેજરનીજ દીકરી સાથ પરણવું એમ કયુલાટ મરતી વેળા કરાવી લીધી હતી; જે એક બારગી હું પરણું તો તે મરનારોની ખાહુશ મુજબ જાસેજરની હકદાર છોકરી સાથેજ પરણું અને તે તો પરીત છે.” અને એમ બોલી આ ભસો જુવાન જર તરફ નજર કર્યા વિનાંજ ઝડરી કદમે ત્યાંથી ચાલી ગયો.

મદરાણ પદ મું.

હીણપસ્તી !

ધન હીરામાણુકે તેણીને રોકડું પરણાવ્યું હતું. તેને દુઃખી અને રંછલા કરી ત્યાંથી ચાલી ગએલો જોઈ પોતાનાં કંધાં ભાયગને રડતી અને નિર્દોષ પરીનને અને પોતાની જણેતી માતાને અનેક કદુઆ અને શ્રાપો દેતી દુસકે દુસકે રડવા પડી. તેણીએ જે આશા પોતાનાં ઉમીદબર જગ-રમાં રાખી હતી તેનો સહંતર નાશ થવાથી તેનું હૃદય ગાણે કે તમામ તુંડી ગયું ! અરેરે ! હવે તે આવી ભીખારી સ્થિતિમાં કાણુને આસરે જઈ પડે ! તે શું એક કંગાલ હલકા વરગતી પોરીઓ માફક ધરેધર વહીવર કરી સીવી સાંધીને પોતાનું ગુજરાણુ કરે ? અફસોસ ! વખત તો તેવોજ પારીક આ પાપંડી છોકરીનો આવ્યો હતો. !

અનેક યુરા વિચારોમાં ગઈ ગએલી આંસુઓનાં ધોધમાર દર્યા રેડતાં ત્યાં ઉભી હતી તેવામાં રતન જે આહરથી આવેલો ભુતખાનામાં જતો હતો તેની નજર જરની આવી હાલટ ઉપર પડવાથી તે તેની નજદીક ગયો. જરે તેનાં મોંહ સામું જોયું અને રડવાવાં ઢોંગ કરતી બોલી “ ઓ રતન-રતન ! હવે મારું શું થશે— હું બધેથીજ ફજોટ અને હાડુટ થઈજ અફસોસ ! પેલો ધન હીરામાણુક એક વખત મારી સાંધેજ પણવાનાં ફાંફાં મારી રહ્યોતો તે હવે મારી મોહાતનો ઇનકાર કરી પેલી રાંડ ઠગારી ધુતારી પેટપરીની ગલમાં ફસી પડી મગજથી બેમગજ થઈ ગીયોછ—એ મરે રાંડ ચંડાળ પેદાની પરતી—રાંડ બધી રીતે મને આવીને નડી મુઠી.”

રતન ગંભીર ચેહેરે બોલ્યો.

“ જર ! જર ! ખામોશ ! તું ધનને માટે જે બોલેછ તેમાં કાંઈ વળુદ નથીજ ! તું જે છોકરીને બદનામ કરી ગાળ દેછ તે સાંભળી હું ઘણો દલગીર છું. એક સાલેસ અને સાફ મનની અબળા પોતાના હડહડતા દુસ્મનને વડીક એક આડો સખુન વડીક કાઢતાં કમકમે ! જર—તું જે છોકરીને બદનામ કરેછ તે છોકરી આદરણી દીલની અને અમીરી ખવાસની ને તોખમી ખાનદાનની કુળવાન અબળા ગાહેર થઈછ તે તુંને ખબર છે ? જેવી સખુરીવાલી સહનશીલ છોકરી મેં મારા જનમમાંથી દીડી નથીજ. એક વખત એવો કોનો કે જે વેળા તમારા જેવી નબલાં મનની ઓરનોની

પ્રસવવણીથી હુંબી નાદાન અને અજાન ખતી મેંબી મારા વરસ વેચીને આ છોકરી ઉપર જીવમાટ કરવામાં કશું આકા રાખ્યું નહીં, અને જેવી કાંટાની કટેસર કરી મેં મારે હાથે નામોસીની હીણપસ્તીમાં આવી પડ્યોછ તેની ખેજલટમાં મને આએ દુન્યામાં જીવવાનુંબી જાણે બારી લાગેછ. જ્યાં લગીન તે આદશાહી ખવાસની બહી છોકરીને શોધી કાઢી તેને દીવેલાં દુઃખ માટે હું ઓગર ખવાહીથી માફ માગશ નહીંજ ત્યાં લગીન હું જંપીને ખસવાનો નથીજ. જીવથી એકાદ થએલાં પાપનાં ખદલામાં ખરાં જીવરથી કાલેસો પશ્ચાતાપ એક દાથેજ જીવરને સંતોષ અને ધીરજ સાથે તેનાં પાપમાંથી ખલાસી આપે છે !”

“અરે-તારે તુંબી પેલા નાદાન અને કમસમજ ધન માફક એજ ધુતારી પેટખરીની કદર ખાએછ ” જર જનુનથી ચીંચવાઇને ખોટી ઉઠી જે વેળા તેનાં જીવરમાં અદેખાઈનો ગોયા જવાલા કારી રહ્યા હોતો, જેની અગ્નીમાં આ ચંડાલ અને કપટી છોકરી ગોયા જહી જતી હતી ! “આહ ! એ રાંડે મારું નમોદ વાળ્યું-મારાં સુખનું સત્યાનાશ વાળ્યુંછ-એ પેટખરી મારાં સુખની આડે આવી તો આવી, પણ રાંડ ધુતારી કંગારી કંગાસે મારી જગ્યા લીધી ! ઓ-ઓ-અધાંજ એવાં ખદમાસ અને કુચ્છા હીણાં કીણાં કંગાળની કદર ખાએચ ને મારી કદર તો કોઈકરતું નથી.” અને મોટું મોટું તે રડવ પડી.

“કમ સમજ છોકરી” રતન ગંભીરાઈથી બોલી ઉઠ્યો “તું તારી અદેખાઈની અગનમાંજ ખલેછ ! નિર્દોષને તાહેક ખદનામ નાં કર ! તારી કદર કોણ ખાઈ શકે ? જેઓ કદર અને દીલસોજીને લાયકનાં છે તેઓ ઉપરજ તેવી બહી લાગણી અતાવવામાં કાયદો છે ! સમજ ! મને તો કાસે સવારે પરીનની શોધમાં મુંખાઈ તરફ જવુંછ તેથી મને અંદર જવા દે ” અને સ્થાલમાં લપેટી જરને તાણા મારી રતન જીવખાતામાં જવા કરતો હતો, પણ જરે તેનો હાથ પકડી અટકાવ્યો.

“રતન-વાહલા રતન-મને સાંભલી લે-મને તારાં દુઃખમાં નરજોડી નાં ચાલી જ ! અગાઉની મોહઅન અને દોસ્તી યાદ કર ! જે વેલા હું ફરાંચીમાં ઉતી ત્યારે તેં મારો જન અચાવ્યો. મારે હાથની માંગણી કરવા ચાલીચલાવીને આપોતો તે યાદ કર-અને તેના ખદલામાં હું આવા મારા વખતમાં તારા હાથની ઓફર કહુંછ તે ના તાંપાર-તારાં વદાલમાં મારા જેવી દુઃખીને તું સુખી કર-રતન-વાહલા-રતન ! તારા જેવાની આંહું ધરી હોળ હું સર્વોન્નમ સુખને સંતોષ માનસ ! યાદ કર ! તે આગસનાં વરસોની મોહઅન યાદ કર-કે જે વખતે તું મારી ઉપરથી જન સદે

વડીક કરવા તૈયાર હતો-વાહલા રતન-મને જવાબ આપ” અને રતનનો હાથ પોતાના હાથમાં પકડી ઉભી.

“જર! તારું બોલવું સાંભળીને મને ઘણી તાજુબી લાગેછ! આગલાં વરસોની જઘ્ઘાકાર કાંલણી યાદ દેવડાવી તું મને આગળનો ભુલાઈ ગયેલા પ્યાર પાછો તાજે કરવા માંગેછ પણ સુકાઈ ગયેલું ઝાડ પાણી સીપવાથી ગમે તેવી બી રીતે પાછું સજીવન થતુંજ નથીજ-તેમ એક વખતનો મોહ-ખતનો જરો સદા સુધીને માટેનો સુકાઈ ગયો તો તે હવે વરસો પછી પાછો વેહતો થાય એ ન બની શકે એવી મુસકેલીની વાત છે! હવે તું મારા કરતાં બી કંગાલ અને મુશ્કેલ બની રહીછ તેથી તુંજ હવે ચાલી ચલાવીને મારી મોહખત શોધતી મારી સાથ પરણવા તૈયાર થઇછ કે? તે વખતે મને મારા પ્યારને ઠોકર મારી હડધુત કરી મને દેશવટો અપાવ્યો મારું જીગર ભાંગી નાંખ્યું તેનો કાંઈ સેહજ વિચાર બી તુને થયો તો કે? નાદાન છોકરી! જાણે કે ગરીબોએ જરદારોની મોહખત મેલવવામાં શું એક યુનાલ કીધો હોએ તેમજ મારા જેવા ગરીબને ઠોકરે માર્યો તો તેનો બદલો ખુદરતીજ હવે તુને કાંય નહી મલે? આગલાં વરસાપર મેં જ્યારે તારા હાથની ઓફર કરવાનો વિચાર તુને કહી સાંભળાવ્યો તે વેળા જો તું મારી બાહેધરી હેડળ આવવા મજબુત મને મારા પ્યારની ઓસ્તવાર રહી મારી ઘણીયાણી સુખ દુઃખમાં થઈ રહેલા કમુલ થઈ હોતે તો આવા કંગાળ વખતનું દુઃખ તુને સહન કરવું પડતે નહીંજ. મારે વધુ કાંઈ બોલવું નથીજ. મારો જવાબ તુને મલી ચુક્યોછ; તોબી છેવટનું મને સાંભળી લે-આએ તુટેલાં અને ભાંગેલાં જીગરમાં તારા જેવીની મોહખત માટે એક ઇંચ ભાર બી પ્યાલી જગ્યા નથીજ. હું બધું સમજુંછ. તારી કંગાલ સ્થિતીમાંથી છુટવા રહી રહીને આજેજ વરસોના સુકાઈ ગએલા પ્યારનાં ઝરાને વેહતો કરવાની તું જે મતલબભરી પ્રાર્થના કરેછ પણ તેમાં તું ફતેહ પામવાની નથીજ કાંકે તારા જેવી સાથ સ્વાદીના ગાંડથી એક થવાને બદલે જનમોજનમ કુંવારી હાલતે રેહવા હું વધુ પસંદ કરું” અને જરની તરફ જોયા વગરજ સડસડાટ ત્યાંથી ચાલી ગયો!

અને જર? પોતે માંડેલાં એક છટકામાં એકબી શીકાર આસાનીથી ન સપડાવાથી ઘણીજ નાસીપાસ અને નાસીપાસ બની. અરેરે! તેનાં જેવી કંગાળ તુમાબી અને ગરરી ધોરીને કાઈજ અહીંમતું ન હતું-કાઈજ તેની કાલજ કે કદર ખાતું ન હોવાથી આ બીખારી છોકરી હજીજ જ્યાહા નાસીપાસ નાસતર અને રંજીત બની, અને પોતાનાં ઉંઘાં ભાએગને કદુવા દેતી દુસકે દુસકે રડવા પડી.

પ્રકરણ ૬૦ મું.

આશાનું ઝાંખું કીરણ !

ભુવખાનામાંથી ઓચીંત પેલા દગલખાજ ગલદાંગીરનાં ગુમ થયાને દીવસો વહી ગયા અને ભણા અને સાલેસ ડોક્ટર હોમીએ તેને શોધી કાઢવા પાછલ જીગરનોડ મેલનત કીધી, મગર આ હુચ્છો જાણે કે પાતાલનાં પેટામાં ગોયા ગઈ ગયો હોએ એવીજ ટાસમે ગોયા તેની લસ્તી નીસ્તીમાં સદંતર નામુદ થઈ! આ અદમાસ પોર્યાએ પોતાની બીખારી લાલત થઈ જવાનાં ઘેલાપણાંમાં કેડે કુવો તલાવ પુર્યો હોએ એવો કર કરી ઘટતે કેકાણે ડોં હોમીએ ઘણીખી ખાનગીથી જુસ્તેજુ કરાવી મગર આ અદમાસનો કશોખી પનોતો મલી શક્યો નહીં હોવાથી આયદે દારી ખાલને તે બેડો.

આ આદશાદી દીલનાં માયાળુ અને સાલેસ ડોક્ટર હોમીને એક દાણની પણ શાંતિ ન હતી. મનોહર પરીનનાં એકાએક ગુમ થવાથી આ ભણો છોકરો ઘણોજ હચરાત અને રંજદા બની રહ્યો હતો, અને છુપા ગમમાં તે માહેલે ભેદે અધ્યા કરતો હતો. ડોં હોમીને લદથી જ્યારે દુઃખ લાગતું હતું અને તેની જીવલેણ જુદાઈનાં કાટીલ જખમો આ ભણા દીલનાં ડોક્ટરથી મુદલજ સેલવાઈ શકાતા ન હતા. આ વીયોગથી એટલી લદ સુધીનો એવેન અને બેખાખલો બની રહ્યો હતો, કે રાતની કિંધ વીનાં ખસ પરીનની શોધ માટેજ અનેક પછાડા મારતો અને પાપડી માફક પૈસા વેર નો બેકદારીમાં કર્યા કરતો હતો.

અજાહ્યાદમાં કિપરાસાપરી અનેલા ગુચવાડા બચાં ભેદી બનાવોમાં આ ભણો ડોં એટલી લદ સુધીનો ગુચવાઈ ગયો હતો કે મુંબાઈ પોતાની મેલરખાન દીલસોઝ અને મેલખતવંતી માતા (ડોં હોમીની ખરી માતા ન હતી તે આપણે આગળ જોઈ ગયા છીએ) લીરાંખાઈ આગલ લાંબો વખત થયા ગયો ન હોવાથી જ્યારે રતન મેલતા પરીનની શોધમાં મુંબાઈ તરફ રવાનાં થતો હતો, તેની સાથે પોતેખી મુંબાઈ જવા તૈયાર થયો. બેશક, પરીન જ્યારે ઓચીંત ગુમ થઈ ત્યારે આ સાલેસ ડોક્ટરે એમજ ખાત્રી અને ભડસો રાખ્યાં હતાં કે પરીન અજાહ્યાદ છોડીને કદાચ મુંબાઈ લીરાંખાઈને આશરે ગઈ હોશે, પણ જ્યારે તેણે મુંબાઈ પરીનની શોધ માટે લીરાંખાઈ કિપર લખી વાળ્યું, અને

પરીન હીરાંઆઈને અંગસે મુઢલજ આવી ન હતી એવા સનાનનાં સમાચારથી ડોઠ હોમી ઘણો લયરાન પરેશાન બની રહ્યો હતો, અને રખેને આ આદસાહી દીલની છોકરીએ પોતા ઉપર પડેલી મહાભારત જકા અને આક્રુત વધુવાર ન ખમી શકવાતે લીધે પોતાની છાંદગીનો ખુરે અંત લાવી મુક્યો હોએ તેની ધાસ્તીથી હોમી ગોંચા તન યદનથી ધુનતો હતો. અરેરે! જો તેમજ ખુરે બનવા પામ્યું હોએ તો ઘણીજ અકસાસકારક ગમખવાર બેનશીખી લેખી શકાએ.

કાંઈ ગમખવારી એચેની અને એકરાદી વચ્ચે રતન હોમી મુંબઈ આવ્યા અને હોમી પોતાના અંગત્રામાં હીરાંઆઈ આગલજ રહ્યો જ્યારે પરીનની વધુ જુસતેજુ કરવા રતન મુંબઈ એક દીવસ રહીને પુના ગયો.

આ બસો ડોકટર લાંબે વખતે હીરાંઆઈને લખના આંસુઓ વચ્ચે ભેટ્યો! “વાહલાં માતાજી” હીરાંઆઈની ગોઠમાં વાહતથી દયાઈ તે પોતાનાં હેશાંનનો કબરો ખાલી કરતાં બોલ્યો “જો કે તમે મારાં ખરાં માયજી નથીજ તો ખી આ ઘાંટીમાં પ્રાણ છે ત્યાં લગીન મારી આંખ આગળ તમેજ મારાં માતા તરીકે રહેશેજ. આવી આવી જેલમટ ખેંચી મને ઉધાર્યો તો તેનાં અખંદ હેસાંનનો બદલો હું કદી ખી વાળી શકવાને શક્તીવાન નહીં થવશ.” અને બન્નાં દીલનો આ સાલેસ જીવાન ગોચા લખનાં આંસુઓ વરસાવવા લાગ્યો.

“દીકરા-જીવતો રેહું ને ઘણું સુખ જોય! હોમી દીકરા-શરઆતથીજ તારી ધપછપ અને વલણથી મને એમજ લાગતું” કે તું કોઈ મોટાં ખાનદાનનો પણ બેદબરમોથી તગ્નએસો હીણાએસો હોસંજ. પણ-દીકરા એ તારામાં શું ફેરફાર થયોજ! કાંઈ લેવાઈ ગીયોજ ને ઉદાસ, કાયલી અને એચેન જેવો કાંય દીસેજ દીકરા!”

“માયજી, ખીયારી પરીનનો જ્યારે સુખનો વખત આવ્યો તેજ કટોકટ વખતે તે પાછી અલાહ્યાદમાંથી એકદમ જતી રેહીજ જેની ગમગીન યાદ મને તદનજ નાસીપાસ અને નામુરાદ બનાવી મેલેજ. આ બલી છોકરીએ પેલી બદમાસ શેતાન નાંજનાં કપીળ કાવત્રાને લીધે ઘણું ખમ્યું, ખાનદાની કુટુંબની છોકરી તરીકે મેલલોમાં એશઆરામ ગુજારવાને બદલે વરસો તુલીક આ છોકરીએ સખત ફલદેસરી કરી અનેક તરફથી જીલમાટ ખમ્યો અને અકસોસ, હાલ જ્યારે અધો બેદ ખુલ્લો થયો ને આ બલી

છોકરી જ્યારે સર જનકજીની હકદાર બેઠીજ પુરવાર થઈ તેજ સુભાગ્ય વખતે સુખ જોવા આ સહજુશીલ છોકરી ગુમ થઈ ગેઈછી.” અને હયાં આ દીક્ષસોજ ગુવાન ગમીની શોકાગ્રાનીમા ગોયા જલવા લાગ્યો. હીરાં-બાઈએ તેને સંખ્યારો આપ્યો અને આ પરોપકારી અગળા બોલી, “દીકરા, એમ ગમ નાં કર! ધીરજ ધર, દીકરા, ખોદાનું કામ ખુદા કરયો જઈ સર્વ જેહમટનો રૂઠો બદલો ચંદ રોજમાં મલશે; ખરેખર-આ બધી જહા-કારક કાલજીને લગતું તારું લંબાણથી લખેલું કાગજ વાંચી હું પોતે બી ઘણી અજગ થઈતી, જરા સખુરી પકડ-દીકરા મેંબી એ બલી અને ગાય જંવી અસરાફ છોકરી માટે અનેક ફેકાણે ખાનગીથી જુસનેજુ કરા-વીછ પછી તો જે કોસમતમાં હોશે તે ખરું.”

વચમાં બીજા ચાર દીવસ પાણીના રેલા મીશાળ ઝડપથી વહી ગયા, અને એક દીને સવારે પુનાથી રતનનો અગત્યનો તાર આવ્યો. અને ડોઁ હોમીને સર્વ કામ પડતું મેલી પુનાં તાબરતોજ નીકળી આવવા તેમાં જણાવવામાં આવ્યું હતું. રતન મેલતાને બલી પરીનને લગતી કાંઈબી ખાતમી મલી હશે એમ ધારી આ બલા ગુવાન ડોકટરનું ઇગર ઉમેદ અને મુરાદથી ઉગ્રાલા મારવા લાગ્યું અને પોતાની મોહ્યતવંતી માતાની રજા લઈ તે આશાબર પુના ઉપડી ગયો.

પ્રકરણ ૬૧ મું.

એક ભય ભર્યો અકસમાત.

પુનાના બંદ ગારડન્સ તરફ જવાના રસ્તા ઉપર એક સાંજે ભંયભીત અકસમાત થવા પામ્યો હતો. એક ભાડુની ગાડીનાં તોફાની ઘોડાએ મસ્તી કાઢી, અને કોચમેનની ગમે એટલી મેલનત છતાં બી આ તોફાની ઘોડો કામુમાં નહીં આવ્યો અને ગાડી સાથે ચારે પગે નાહસવા માંડ્યું, નસીબ સંજોએ તે વેલા ગાડીમાં કોઈબી હતું નહીં! આંચકા સમેટ કોચમેન ઉલ્લાખને રસ્તા ઉપર તુડી પડ્યો અને ઘોડાએ તો ગાડી લઈને છવ લઈને યસ નાહસવાજ માંડ્યું. આજ કટોકટ વખતે સાંબી બાળુથી એક યુરોપીય-નની મોટર જેસથી ધસી આવી અને ઘોડાબી સાંબી બાળુથી ગાડી સાથ

વાંકો ટીકો દોડતો મોટર સાંભે ધસી આવ્યો અને તે મોટરનાં શોફરની ગમેતેવીખી સમયસુચકતા છતાં મોટર ગાડી સાથ જોરથી અડકી પડી, અને ગાડીનો જમ ચુરેચુરો થઈ ગયો તેમ મોટરનોખી પાછો ભાગ ચુરેચુરો થઈ ગયો. સારા નશીબે શોફરે સમયસુચકતા વાપડી અને એક તાઈટ કરી તે પોતાની છાંદગી બચાવવા એકદમ બાહર નીકળી પડ્યો. રાહદારીઓ છોક ખુણાંમાંથી ચાલતા હતા તેજ તરફ આ બચબીન અકસમાટ થવા પામ્યો હોવાથી તેની અડકટમાં ત્રણ રાહદારીઓ આવી ગયા અને તેઓને ઘણી ઘંભીર પ્રકારની ઈજા થઈ. તેઓમાંનાં બે તો મોલમેલન હતા, બ્યારે એક ઈંગ્રેજ પોષાકમાં સજ થયેલો પારસી હતો. આ અકસમાટથી તે રસતાપર સંહકડો લોક જમાવ થયું અને પોલીસની દોડદોડી ખી ચાલી રહી અને આ ત્રણે અભાગ્યાંઓને ગાડીની તજેથી બાહર કાઢી તાપરનોખ સાસુન ઓસપીતાલમાં મોકલી આપ્યા. પેલો પારસી કે જેને માથામાં તેમજ ચેહેરા ઉપર ઘણાંજ સખન જખમો થયા હતા, તેતો તદન બેભાન હાલટમાં હતો, અને તેવીજ બેભાનીમાં તેને તાપરનોખ ગાડીમાં નાખી ઓસપીતાલમાં લઈ જવામાં આવ્યો. આ પારસીનો ચહેરા જખમમાં લોહી નીકલવાથી ખરડાઈ ગયેલો હોવાથી કોઈ તેને ઓળખી શક્યું નહીં.

ઓસપીતાલમાં તેને સુધ્ધીમાં લાવવા અનેક ઉપાયો હાકલ સરજન કરવા લાગ્યો. તેને થયલી ઈજા ઘણીજ ઘંભીર પ્રકારની હતી, તેનો દાબો હાથ સદંતર ભાંગી જઈ ઘણી કમકમાટ રીતે તે પરથી માંસ નીકલી આવવાથી તાપરનોખ તેની બેભાનીમાંજ તે હાથ કાપી નાંખવામાં આવ્યો. તેની દાખી આંખનો ડોળો સદંતર ટુટી ગયો હતો અને તે બાજુનો માંથાનો ભાગ જખમી થયેલો હોવાથી તેનો ડોળો કાઢી નાખ્યો અને જખમો સાફ કરી તેની ઉપર પાટો બાંધી લેવામાં આવ્યા. આંખની ઉપરની થયલી બચંકર ઈજાથી તે ઉપર મજબુટ પાટો વીંટાળવામાં આવ્યો જેથી તેની ખીજ આંખ ઉપરથી પાટો આવી ગયો, અને બ્યારે આ અભાગ્યો જીવાન પોતાની બેભાનીમાંથી ખીદાર થયો ત્યારે પોતાની આવી લગભગ અપંગ થઈ ગયેલી કમકમાટ ઉપજવનારી સ્થીતીથી તીક્ષણ દુઃખ મુદલજ ખમી ન શકવાને લીધે સાંમાં માણસને ધુજરી છુટી કમકમાટ લાગે એવી કીસ-મથી ખુમો પાડવા લાગ્યો. આ અભાગ્યા જીવાન આગલ એક પારસી નર્સ આજુ સારવાર માટે સખવામાં આવી કે જે બહી નર્સખી આ અભાગ્યાની ભારી તાસવીસથી હૃદયથી બ્યાદા કમકવા લાગી. તે કમનશીખ સખસ ભારે તાસવીસ કરતો દુઃખ સમેત રડતો બડો ખુદા પાસ મોલ માંગી રહ્યો હતો,

જ્યારે પેલી બહી નર્સ તેને દીકાસો આપી શાંત રાખવાની જીગરતોડ પ્રયત્ન કરતી હતી.

“અરે ખોદા-મને મોહન આપ-મને મારી નાંખ” પેલો અભાગ્યો મોટે મોટે ખુમજરાડા પાડી કમકમાટ ઉપજવનારો કકલાટ કરી રહ્યો હતો અને તેની તાસવીસથી ઓગત દરદીઓનાં મન ઉપર માંડી અસર થાય એમ ધારી હાડિસ સરજતે આ અભાગ્યાને એક નાકેનાં તદનજ અત્રાહુદા ઓરડામાં રાખવામાં આવ્યો હતો. “મારાથી આએ દુઃખ નહી ખમાતું-અરે ખોદા ! મને ઝેર આપી મારી નાખો-ઓ-આવાં જીવતરે હું કેમ જીવું.”

“ધીરે બાઈ ધીરે,” પેલી નર્સ આ દુઃખીને પતાવતાં માયાથી બોલી. “જરા સમુરીથી સહન કરશો અને શાંત રહેશો તો ચંદરોજીમાંજ ફાયદો થશે બાઈ, તમારાં કોઈ સગાંવાદજાને-કોઈને કાંઈ ખોસાવવાંજ ?

“ઓ મારાં સગાંવાદજાં કોઈ નથી” અને અહીં તે કમનશીખ જીવાન રડવા પડ્યો.

“ઓ ખોદા-મારી અજ્ઞાન હવે નજદીક આવીજ. મારી કરણીનો-મારાં અગાધ પાપનો હું ભોગ થઈ પડ્યોજ-મારાં કાવત્રાંની મને-આએ માલબારટ શીક્ષા-અરે-ખુદા-આવો નતીજે-ઓ-મને-મને-અરે-ખોદા મને મોત આપ-મારાથી નહીં ખમાતું.”

“જરા શાંત થાઓ-બાઈ-એટલા ના હીંમત નાં ખનો” અને નર્સ તેને શાંત રાખવા શીશીમાંથી એક દોઝ કાઢ્યો અને તેને પીવાડવા વાંટી વહી “લેઓ-આએ દોઝ છે તે પી જતઓ કે જરા કેફ આવે” અને તેનાં મોઢામાં તે દવા પેલી નર્સે રેડી.

“તમે-તમે કોણ છેઓ-મારી એક આંખે પાટા આંધ્યાજ તે મને જતજો અંધકારથી બીલક બીલક લાગેજ તે કાંઈ સમજ પડતી નહીં-તમે કોણ છેઓ-તમારો-તમારો અવાજ કાંઈ-કાંઈ ધ્યાનમાં આવેજ.”

“હું તો અહીંની નર્સ છેઉં-આલો જરા શાંતીથી સુઈ રેહો કે ઉંઘ આવે.”

“અરે-ખોદા-હું મુઓ અભાગ્યો-મને-મને મારાં પાપ કેમ માફ થશે-ઓ ખોદા-આવો નતીજે મને મળ્યો-અરે ! આવી શીક્ષા મને ભોગ-વવાની મહી-અરે ખોદા-મને મોત આપ-મારાથી નહીં ખમાતું-મને મારી નાંખ.”

આ કંગાલતી ઇગરતોડ તાસવીસથી પેત્રી ભત્રી નર્સનું દયાળુ દીક્ર
ગોયા દીકસોજીથી દાઝી જવા લાગ્યું અને રડમસ ચહેરે તે આ દર્દીનાં
ઔરડામાંથી બાહર પડી, અને પોતાનાં ઔરડાના એકાંટમાં જઈ દુસકે
દુસકે રડવા પડી. તે અભાગ્યા જુવાન માટે તે પારસણ નર્સને એટલું
બધું તે શા માટે લાગતું હતું અને તે કોણ હતી? અકસમાતનો ભોગ
થઈ પડેલો પેલો અભાગ્યો કોણ હતો?

તે અભાગ્યો કોઈજ નહીં પણ અજ્ઞાતવાસો કુચ્છા અને બદમાસ
ગંદાંગીર શેઠના હતો, જે પુરો અધર્મી કોણ ગણે શા સગવડથી અલા-
હબાદથી પોખારા માખી નાહસી આવ્યો હતો. જ્યાં તેના માહબારટ
પાપની શીક્ષામાં તેને બચબર્યો અકસમાત નડ્યો અને પાપની પશેમાનીમાં
કમકમાટ ઉપજવનારી સ્થિતી વચ્ચે તાસવીસ કરતો ઔરખીટાલમાં પડ્યો!
આ પુરા બદમાસના બાળમાં વધુ નામોશીભર્યું તો એ થયું કે જે નિર્દોષ
ભત્રી અને નીપકપટ અગળાના સર્વોત્તમ સુખનું તેણે સત્યાનાસ વાલ્યું
હતું, તેની દોલત પોતે પચાવી પાડી તેને જગતમાં નામોશી અને ખેન્ન-
લટમાં દુખાડી દેઈ દુઃખના તોફાની સાગરમાં સપડાવી હતી. જે પાકબદ
અસીલ અને નેકચલણ સદનશીલ રૂપસુંદરી ઉપર ખુદ ખુદા વડીક ખમી
ન શકે એવી કાસમનો જુલમારનો વરસાદ તેની ઉપર વરસાવ્યો હતો
તેજ નિર્દોષ અને નમુનેદાર અગળાની સારવાર હેઠળ તેનીજ દીકસોજી
અને માયાભરી સારવાર હેઠળ આ પુરો અધર્મી મોતને બીજાંણે પડ્યો
હતો. પોતાની આંખને થયલી દુનિથી તે ભત્રી નર્સ તેની સારવાર કરતી
હતી તે કોણ હતી તે તે મુદ્દલજ જોઈ શક્યો નહીં.

આ ભત્રી નર્સ કોઈજ નહીં પણ પરીન હતી, જે અજ્ઞાતવાદથી
આર્યોત ચાલી ગયલી આપણું જોઈ ગયા છીએ, અને જે ભત્રી રૂપસુંદરીને
શોધી કાઢવા સાત્રસ જુવાન ડાંગ હામી ગોયા પૈસાનો ધુમાડો કરી
રહ્યો હતો.

કેવી બાદશાહી ઇગરતી નેકચલણ અને નમુનેદાર છોકરી! પોતા
ઉપર પાડવામાં આવલી જફા અને સીતમનાં બદલામાં આ જફાકાર સીત-
મગાર ઉપર કેવા પ્રકારની દીકસોજી!

પ્રકરણ ૬૨ મું.

આદશાહી અવાસની છોકરા!

તે આદશાહી અવાસની છોકરીને શોધવી કાલાડી પોતાના હાથથી થએલી ગફલતીનાં અદલામાં તેની માંજીની નક્કજગારીમાં અધીરતાની તાપથી તપતો. ત્યાંથી કાંઈ અચરનો પડ્યા પડતો ત્યાં રતન ઘસડાઈ જતો હતો અને તેવીજ ઉમેદમાં તે પુનાં આપ્યો હતો મગર આપદે તેની રાતદીવસના મેલનટ અને અડાગ જેલમટને જરા મરખો. આ ભોલી છોકરી પોતાના મન ઉપર કાચુ રાખી છુપાછુપ અસાહ્યાદ છોડી આવી પુનાં આવી વસી કે કે જેથી લોકચર્યા આ નિર્દોષ યાગા માટે અસાહ્યાદનાં જે વધી ગઈ હતી તે તેણીની ગેરલાજરીમાં સદંતર તાપુદ થઈ જાએ. આટલું દુર નાહસી આવવાથી હવે તેની કાઠખી પુઠ પકડશે નહીંજ એમજ ધારી સતોપથી આ છોકરી ઓસ્પીતાલમાં નર્સનું સખન વડીતડું કરતી હતી પણ, એનેદાક ઓસ્પીતાલમાંથી એક દીવસ આદર જતાં છેક દુરથી રતનની નજર તેની ઉપર પડી અને પરીન ક્યાં જતી હતી અને શું કરતી હતી અને ક્યાં વસતી હતી તે અચર પકડું જાણી લેવાનાં ઈરિદાથીજ દુરથી તે દુરથીજ આ ભોલી છોડીની હવે તો તમામજ પ્રમાણીક નીપટાથી પુઠ પકડી.

પોતાનાં છટકામાં સપડાએલો આ શીકાર રખેને વળી પાછો છટકી જાએ એવા ઈરિદાથી રતને ગુપચુપ સાલેસ ડોલ હોમી ઉપર પુનાં તાચરતોચ આવવાનો તાર કીધો અને ખીજે દીને સવારે ત્યારે ભસી પરીન ઓસ્પી-તાલમાં જતી હતી તે વેળા રતને તેની પુઠ પકડી અને ઓસ્પીતાલની લગોલગ નજદીક તેણીને પકડી પાડી.

દાખડામાંનાં જુટ મીસાલ રતનને પોતાની સામે આવી ઉભેલો જેઠ પરીન ધાસ્તાથી ગોયા શીકકા મારી ગઈ અને શીકકા પડી ગયલા ચેહરાથી તે ગમખ્વારીથી બોલી ઉઠી, “ભાઈ રતન! તું મને આજે દુન્યામાં જાંખીને બેસવા દેવાનોજ નહીં કે! તું મને કાંય સતાવેજ! તમારા માર-ગમાંથી દુર રહેવા હું છુપાછુપ આવીને અહીં ગઈ તો ત્યાંખી મને નીરાંત કે કસર નથી-અફસોસ.” અને જીગરનાં કંડાણમાંથી નાસીપાસીથી તેણીએ કાંબો નિશ્વાસ ફેંક્યો.

નહીં, અહુન એટલો ગમ નાં કર! જે કાંઈ વહી ગીયુંછ તેનો હવે-
સર્વોત્તમ અદલો મલવાનો હવે વખત આવ્યોછ તે માટે તું ખુશી થા અને
અને આએ દલદેસરી ભર્યું વહીતરું છોડી દે ” રતને તેણીને સધ્યારો આપો.

“ ભાઈ, તમે મને હેરાન કરવાનું આએ ખીજું છટકું માંડયુંછ એમ
મને લાગેછ. અલાહપાદમાં ક્યારે હું વહીતરું કરી મારું ગુજરાન કરતીતી
તે વખતે મારી પુઠ પકડી મને ઉંઘાડી પાડવામાં અને છેવટે મને ખુનનાં
વાંક માટે પોલીસનાં કચ્છમાં આપવાનુંખી તેં આકી રાખ્યુંતું નહીં અને
આવા જુલમમાંથી કંટાળી ગુપચુપ જ્યારે મેં દેશવટો ભોગવ્યો, અને
અહીં આવી તો અહીંખી મારી પુઠ પકડી મને છટકામાં સપડાવવાની જે
લાલચ દેખાડેછ તે માટે મને ઘણા અફસોસ છુટેછ. મને તમે લોક કાંય
હેરાન કરોછ-કાંય સતાવોછ ? ” અને આ ભોલી છોકરી દુસકે દુસકે
રડવા લાગી.

“ નાં ૨૩-બેહન નાં ૨૩ ! આગલની ગમજવાર સ્થીતી હવે વીસરી
જા, બેહન ! વગર વિચારે મારા હાથેથી થયલી ગફલતીનાં અદલામાં તારાં
જેવી પાદશાહી દીલની અખળાને જે ખમતું પડ્યુંય તેના અદલામાં તારી
મારીની તલખ કરતોજ હું તારી શોધમાં અહીં આપો અને તારો પતો
મેલવવામાં હું ફતેહ પામ્યોછ !

“ હું જાણુંછ કે મને પાછી સપાટામાં લેઈ વહી ખીજા વાંકસર
પોલીસમાં સપડાવવાની આએ નવી હીકમત છે. હીક, ભાઈ, હું તદ્દનજ
નિર્દોષ છેવું તો મને અહીંજ હવે ગરવા દેઓ ને-”

“ નહીં બેહન ! હવે તારા પાલન નુકશાન કોઈ ખી પોહચાડવાનું
નથીજ ! કાંયકે સંતુ વીધન વહી ગયુંછ, પરીન ! તું એમ નાં સમજતી કે
તુંને સપડાવવા આ નવું છટકું મેં માંડયુંછ, તેમ નથીજ. આગલાં વર-
સોનો એક એવા ભરમ ખુલ્લો થઈ ગીયોછ કે જેથી મારાં ઉપાંત જેઓએ
તું પાદસાહી દીલની સહજુશીલ અખળા ઉપર જેખી જુલમાંટ કીધોછ તે
અધાંજ પોતાની ભુલ જોઈ પસતાવામાં તારી મારીની તલખ કરતાં તુનેજ
જેવાં ઇતેમર રદયાંછ. તારા જેવી પાદશાહી દીલની અને અમીરી ખ્વાસની
સહજુશીલ અખળા મેં મારા જનમમાં એવી દીડીતી નહીંજ. એક કંઠાલ
અદમાસ આરતનાં કરખીણ કરુંકનો લાખલાજ ભોગ થઈ પડી તુંને કંઠાલપટ
અને મુદ્દેસીની કમકમાટ ઉપજવનાંરી દલદેસરી જે સોસવી પડીછ તેનો
અદલો સર્વોત્તમ સખમાં આપવાનો વખત હવે તારો આવ્યોછ, પરીન. તું

મનમાં શક નાં લાવ, એક રાત ડોઝ. સાલેસ ડોઝ. હોમી જે તારા ગુમ થવાથી પુરી ઉંઘે ઉંઘાતો નથીજ ને લામી લુખે ખાતો નથી એવો તારી જીવનનાં જીવલેણ જખમો વચ્ચે નાસીપાસ નામુરાદ થઈ લેવાઈ લુટાઈ ગીયોછ તેનાં આવવાથી તો તુંને સધ્યારો મલશેજ,” રતને પરીનનો હાથ પોતાનાં હાથમાં લીધો અને ગમખવારીથી બોલ્યો “વાહલી એહન! મારાથી તુંને જે સોસવું પડ્યુંછ તે માટે હું તારી પાસથી ઓજરખવાહીથી માફ માંગુછ બોલ મને માફ કરશે કે?”

“માફ કરવાવાલો તે ખુદ છે. બાઈ, આજ બધી ઉડટાઈ ગયતી જેઈ હું ઘણી અજબ થાઉંછ ને—”

“હોમી જ્યારે આવશે ત્યારે બધેજ ખુલાસો થશે અને જ્યારે તું એહન જેશે કે તારાં સખુરીથી સહન કીધેલાં દુઃખનો બદલો ને કીરતારે સર્વોત્તમ સુખમાં કેવી પ્રકારે વાડ્યોછ.”

અને તેઓ હયાં છુટાં પડ્યાં. તરેહવાર વીચારો કરતી આ બોલી અને બલી છોકરી ઓરખીતાલમાં ગેઈ, જ્યારે રતન પોતાનાં હોટેલમાં પાછો ફર્યો. પરીનનો પત્તો મલેલો જેઈ ખુશાલીથી તેનું જીગર પ્રદુલ્લીત થઈ રહ્યું હતું. સાંજનો ત્રનનો આવવાનો વખત થયો તે વેળા રતન સ્ટેશન પર હોમીને લેવા દોડ્યો.

હોમી અધીરો બની સર્વ કામ પડતું મેલી પુનાં આગ્યો. રતને તેને પેહલાં હોટેલમાં આવી ચા-પાણી કરવા કહ્યું મગર આ અધીરો સાલેસ જીવાન પરીનને મલવાની તલબમાં અને જેવાની ઉમેદમાં એટલો બધો તો આક્રોશ બની રહ્યો હતો કે સ્ટેશન પરથી બાહરોબાહરથી પરીનનેજ મળવા તે જીદ કરવા લાગ્યો. રતને તેને ઘણોખી સમજાવ્યો મગર તે એકનો બે થયો નહીં, અને આયદે લાઈલાજ બની રતન હોમીને ઓરખી-તાલમાં લઈ ગયો.

રાત પડી ચુકી હતી, અને પોતાનાં નાનાં સુઘડ ઓરડામાં બલી અને મનોહર પરીન આસાએસને માટે મજીયેર પર અકેટાએલી હતી અને તેનાં બંધ આરણ્ય ઉપર કોઈનાં ટકોરા મારવાના અવાજથી એકી ઉઠી અને બારણું ઉઘાડવા ગેઈ અને હોમી તેમજ રતનને ઉપર ઉપરજ ઉભેલા જેઈ પરીન તાજીથીથી દંગ થઈ ગેઈ.

વાહલી પરીનથી કીધુટો પડેલો બલો જીવાન હોમી હાથેર પરીનને ભેટ્યો તે વેલા તેની ખુશાલીનો કશો પાર રહ્યો નહીં.

“પરીન, વાહલી પરીન, તે કીરતારની લામો લાખ શુકર ગુનરી કરંછ, કે આપદે આટલા દીવસની રંજ પછીથીત્રી તું હમુને સુભાગ્ય સંજોગો હેઠલ મલી ગેઈ. બસ, હવે આએ જન્મલ છોડી દે. આએ નર્સનો ડરેસ કાઢી નાખ અને હવે મારી સાથ ચાલ, બધો સમો વહી ગયોછ અને જોટલુ તેં માહભારટ દુઃખ ખખ્યુંછ તેના બંદલામાં સુખ જોવાનો વખત આવ્યોછ. પરીન-વાહલી, પરીન! અન્નાહવાથી તું શા માટે મને જણાવ્યા વગરજ જતી રેહી? તેં મને દુઃખનાં દર્યામાં સરખસર દુખાડી દીધો.”

“વાહલા, હોમી! મારી આવી વર્તણુક માટે મને ખચીટજ માફ કરશો. તમુને વધુ હેરાન નહીં કરવા માટેજ મેં આએ આવું પગલું ભર્યુંતું. પણ ભાઈ મને અહીંજ ગરવા દેઓ ને તમે—”

“નહીં-નહીં-વાહલીપરીન! તુંને લીધા વગર હવે હું કદીત્રી જવસ નહીંજ. હવે તો તારા વગર હું છત્ર પટકીને જુદો કરી નાખશ! પરીન, તારી જુદાઈથી હું અરધો દીવાનો બની ગયેછ. મને વધુ સતાવ નાં! પેલી બદમાસ દગલખાઝ નાજાંએ તારે લગતો-તારાં જનમને લગતો જે ચોકાવનારો અદભુત એકરાર કીધોછ તે આધારે તું હવે ગરીબ અને મુશ્કેસ રહી નથીજ પણ અમીરી તોખમની અને આદશાહી દીલની કુળવાન ખાનદાનની જરદાર દીકરી પુરવાર થઈ! હવે તો દુઃખના બદલામાં સુખ જોવાનો વખત આવ્યોછ.”

“વાહલા હોમી! મેં આજ લગીન દુઃખમાંજ સુખ માની લીધુંછ તો હવે ખીજાં સુખની મને જાછ કનવાર નથીજ! હું આએ મારી મરીખી સ્થીતીમાંજ ઘણી સંતોષી ને સુખી બાણુંછ. મને આએજ હાલટમાં રહેવા દેઓ.”

“નહીં-નહીં-આવી દલદેસરી તારા જેવી છોકરીને મુદલજ છાજે નહીં.” અને એમ બોલી પેલી બદમાસ નાજાંમાયનો બેદ ભર્યો એકરાર પોતાનાં મજવામાંથી કાઢી પ્રસીનનાં હાથમાં મુક્ત્યાં તે બોલ્યો. “લે, પરીન, આએ વાંચ, પછીજ તારી ખાત્રી થશે કે કીસમતની કમનસીખી વચ્ચે તેં જે દુઃખો વરસો થયાં સહન કર્યાંછ તેનો બદલો આપદે તે કરીએ કારસાને કેવી રીતે વાલ્યોછ.”

પરીને તે એકરાર હોમીના હાથમાંથી લીધો અને તેમજ ઉપર બલતી રેશની આગળ વાંચવા બેઠો. કાવનાંખાજ નાંજ નો એકરાર પરીને છેક છેકટ વેર

વાંચ્યો. હોમી અને રતન તો એમજ સમજ્યા હતા કે તે ભયંકર એકરાર વાંચી પરીન ખુશાલીમાં આવી જશે, મગર પોતાની ધારણામાં તેઓ ભુક્ષ્યા, કાંકે આ એકરાર વાંચી પરીનના ચહેરા ઉપર ખુશાલીનો એક જસાખી કટરો દેખાયો નહીં. મગર મગન થવાને બદલે આ એકરાર વાંચી તેણીએ જીગરનાં ઉડાંણથી એક લાંબો નિશ્વાસ ફેંક્યો અને ગમખવારીથી બોલી “ અફસોસ ! પૈસાનાં નીચ લોભમાં આ અભાગણી નાંબાંએ જે કરપીણ કાવત્રું રચ્યું તેની શીક્ષા તે ખુદ તરફથી ખમસેજ ! તારે હું સર જલેજરની હકદાર દીકરી નીકળી અને પેલી ઉછાછલી જર આમે નાંબાંને પેટની દીકરી નીકળી ! બહુ તાણુખી ભયું ! આહ ! આમે જલે-જરે મારી ઉપર જફા પાડવામાં કશું બાકી રાખ્યું નથીજ. છેલ્લી ઘડીએ મને પોલીસનાં હાથમાં આપી મને મારમારવાનીબી દાનેશમંદા કીધીજ તો હવે મારા જેવી કંગાલ ઇજરદી-પીજરદીને પોતાની દીકરી તરીકે ગણતાં તો ઘણા સુગાઈ ઉઠસે.”

“ નહીં, વાહલી પરીન ! તેમ નથીજ ! તેથી ઉશ્કડું તો આ જમ્દિ ગ્રહસ્થથી પોતાથી થયતી ગફલતથી નામોશીમાં ગીરફતાર બની પસ્તાવામાં જરખેજર રડીને દીવસો પસાર કરેજ. નાંબાંનાં એકરાર પછી એવણે બધો ભેદ જાણ્યો ત્યારે તે બધો આગલા પાછલા સંજોગોથી ખરોજ માન્યો. બીચારા નાંબાંનાં એકરાર પછી ભુતખાનામાં તારીજ તલબ કરતા રહયાજ ને તારીજ યાદમાં રાતદીસ રડીબડીને માથાં કુડીને પસાર કરેજ તો કોઈને ખાતર નહીં તો તારા લાંબા વખતનાં વીખુટા પડેલા પીતાને ખાતર હવે આ દલદેસરી છોડી દેઈ મારી સાથ આજેજ ચાલ.”

“ વાહલા હોમી, મને વધારે દુઃખ પેલી અભાગણી જરને વાસ્તે ખરપા થાયજ. આ તુમાખી છોકરીએ પૈસાથી ડુગાઈને ગરીબો ઉપર અને મારા જેવી કમીની નીચ હલકા ઇજરદી પીજરદી ઉપર જીલમ અને જફા ગુજરવાનું કશું બાકી રાખ્યું નહીં, અને ખુદરતની અંદીઠ શીક્ષા ખમતી આ એકરારથી જ્યારે તે પોતે હવે ગરીબ માખાપને પેટની પુરવાર થઈજ તો જરદાર સ્થીતીમાં ફાંકો રાખી મોજ મારેલી આ છોકરી હવે ગરીબાઈનો ડખ કેમ સેહવસે ? ચઢતીની ટોચપરથી ઓચીત ગરીબાઈની હાડમારી અને કંગાલતામાં આવવાનું કમકમાટભયું દુઃખ કદીખી સહણ ન કરી શકાએ એવું માહભારટ છે ! મેં તો વરસો બધાં દુઃખમાં અને હીણપસ્તીમાં કાઢયાંજ તો મને આ આફત અને વીપટનું ખમીર થયલું હોવાથી, મને તો દુઃખ ગોયા સુખ જેવું છે એટલે હું પૈસાવાલી થઈ અને ગરીબ રેહી

તો મને તેથી કાંઈ લાગવાનું જ નથી જ! મને તો પૈસાવાલી થવાની કાંઈ ઉલટ અને ઉમેદ જ નથી, અને આવી જ મારી સ્થિતિ વચ્ચે વખત કાઢવા હું વધુ ખુશી છેઉં. મને આવી જ હાલતે ગમવા દેઓ તે જરૂરને જાણેજરૂરી સાથેજરૂરેલા દેઓ કાંકે ગરીબીનું દુઃખ આ તુમાખી છોકરી કદી ખમશે નહીં જ.”

“એમ હવે નહીં બનશે. આ એકરારથી હવે તારી હાલત બદલાવવાની જ.” હોમી બજીદ થયો.

“એમ? પણ તેમ ચાલવા હું નહીં માગું તો? એમજ ધારો કે આએ એકરાર અને તેનો ભેદ ખુલ્લો થયોજ નથી એમજ ધારો કે જરૂર જાણેજરૂરીની દીકરી છે.” તે અમીરી ખવાસની બાળાએ તકરાર લીધી.

“આ એકરારની જોરાવર પુરવારી બધો ભરમ ખુલ્લો કરવાને સામથવાન છે-વાહલી પરીન.”

“એમ? એ નાદાન ઉઝાછલી છોકરીએ મારી ઉપર જફા પાડવાનું કશું બાકી રાખ્યું નથી છતાંખી મને પૈસાનો જરાખી લોભ ન હોવાથી એની પડતી સ્થિતિથી ખુશી થવાને બદલે એાર હું તો ઘણી નાસીપાસ અને દલગીર છેઉં, અને પોતાની આગલી જરૂરદાર સ્થિતિ વચ્ચે એ રહે એવું જ ઇચ્છું” એમ બોલી તેબલ ઉપરથી મેચીસ લઈ ઝડપથી તેમાંથી ત્રણ ચાર મેચીસ સાથે સળગાવી પેલા એકરારને મેચીસથી સળગાવી મેલ્યો અને હોમી અને રતન આ જોઈ ગભરાટ સમેટ ઘેલા માફક ખુબ પાડી તે એકરાર આગમાંથી બચાવી લેવા પરીન તરફ ધસારો કરતા આવ્યા પણ એક હાથે તેઓને દુર રાખી તે કાગળ્યાંને બાલી નાખવાની જ છદ્દ કરી. જોતજોતામાં તે કાગળ બળીને ભસમ થયું અને ખુશાલ જીગરે ખડખડ હસતી તે પાછી ખુરશીપર બેઠી.

“અરે નાદાન હુલવેલી છોકરી! આએ તે શું નખોદ વાલ્યું, બધી મારી મેહનટનું સત્યાનાશ વાલી નાખ્યું?”

“વાહલા હોમી! કોઈની જગ્યાએ આવી જરૂરદાર સ્થિતિએ આવવા મારું દીલ કચવાવાથી જ મેં આ એકરાર બાળી નાખ્યોજ, કે જોથી જરૂર પોતાની આગલી જ હાલતે રહી શકે. મને તે માટે માફ કરશો, વાહલા! મને જરૂરદાર થવા ગમતું નથી જ મને આએ હાલતમાં ઘણું સુખ છે.” અને સધારાઓનો લાખો દમ ખેંચી તે મનમાં મલકાવા લાગી.

આ ભેદી છોકરીનું આ બને જીવાનો તાગુબીથી કોહું દીકત્રા લાગ્યા! તેઓને તો કાંઈખી સુજ પડ્યું નહીં એવા ગાફેલ બની ગયા.

પ્રકરણ ૬૩ મું.

“ભલાંની ભલાઈ છે, બદ્ધી ખુરાઈ,
સખાવત સખીયી, હમથી હમાઈ.”

“પરીન” તે ગમખવારીથી બોલ્યો. “આએ એકરાર તેં આળી નાખ્યો તેથી મને ઘણો અફસોસ ખરપા થાયછ. હવે તું આએ દલદેસરી છોડી દે ને મારી સાથ તું ચાલ-મને નાં સતાવ ડીયર-મને રંજદા નાં કર! કાઠને ખાતર નહીંતો તારા લાંબાં વખતનાં દગલખાછ અને પ્રપંચનાં ભોગથી વીખુટા પડેલા લકદાર જઈ પીતાને તો ભેટ અને તેવનનાં જીવ-રમાંની જલતી અધીરાઇની આગ તો ખુગ્ગવ! તારી ઉપર જેવી જરૂરકારી માત્ર ભુલમાં આ જઈ ડોસાએ ગુગ્ગરીછ તેનો પુરેપુરો પશ્રાતાપ હાલ તેવણુ કરેછ અને તારા જેવી લકદાર બેટીને પહેલીવાર આપ તરીકેનાં વાહ-લથી ગોદમાં દાખી તારી પાસથી માશીની તલખગારીમાં તેવણુ રાતને દીસ એક કરી ખાધાપીધા કે કંઘયા વગર અફસોસ અને બલાપામાંજ અધી-રાઇથી ટીંગાઈ રહ્યાછ. આયું અગાધ દુઃખ મારાથી વધુ વાર ખમાઈ સકાતું નથીજ! ડીયર! તારે ખાતર રાતની કંઘ અને દીસની ભુખથી મને થતી નથીજ.” અને એવી તો ગમીથી શોકાતુર ચહેરે હોમી બોલ્યો કે જે સાંભળી ભત્રી પરીનની દીલસોછ તેની તરફ ઉસ્કેરાઈ અને હોમી નજદીક આવી તેનો હાથ પોતાનાં હાથમાં લઈ મોહ્યતના મીઠાસ વચ્ચે બોલી. “વાહલા હોમી! મારે ખાતર તમે ઘણું ખમ્યુંછ અને તમને હજુમી મારે ખાતર રંજદા થતા જોઈ મને ઘણું દુઃખ થાયછ! તેનો અદસાં જનફેશાનીથી વાલી આપવા હું એક પગે તૈયાર છેઉં પણ હાલનાં કઠંગા સંજોગોને લીધે મારાથી આએ નોકરી છોડી શકાતી નથીજ, અને તેનાં બેદબર્યા સખઓ છે.”

“ઓ! નહીં, નહીં, તું એમ ખાલણું કાઢી ઉડાવ નાં. તારા જેવી જરૂરકાર અને ધનવાન કુળવાનખાનદાનની છોકરી આયું ગંધઈ વહીતર કરે તે ખુશ વાજખી નથી. તું બધું છોડી દે ને આજને આજજ ચાલ.”

“નહીં હોમી-મારી જીદથી તમે રંજદા થતા હોવ તો હું ઘણી દલગીર છેઉં, પણ હાલ મારા-મારા-હાથમાં એક એવો ગંભીર કેસ મુકવામાં આવ્યોછ અને તે ઉપર મારી દીલસોછ એવી હદ સુધીની ખેંચાઈ રહીછ

કે આવા સંજોગો હેઠળ તેના કેસને મુકી આ નોકરી છોડી જવાની મારી લાલચ થતી નથીજ.” અને આ મનોહર અપખ્યાને કાંઈ યાદ થતાં તેનો ચહેરો ગમખવાર બની રહ્યો.

રતનને આટલો વખત ગુપચુપ ઉભા રેહી સાંભળ્યા કરતો હતો તે વચમાં પુરાયો ! “ બેહન ! જ્યારે ચાલી ચલાવીને હમે આવ્યાછ ત્યારે તું તારી છદ્દથી હમને ઘણાંજ પરેશાન કરેછ ! બીજી નસો છે તે કેસ તપાસી લેશે ને કોઈને ખાતર નહીં તો ખુદાને ખાતર હવે તું હમારી સાથે ચાલ ! એવા બાંહણાં કાઢી હમને ઉડાવ નાં.”

“ નહીં, હું બાહણું કાઢતી નથીજ ! એવો ગંભીર કેસ એક દહીંનો છે કે ખુદરતીજ મને તેની ઉપર દીલસોજી છુટેછ ! તમે મને માનીજ ન શકતા હોવ તો તમારી ખાત્રી કરવા હું તે દહીંનાં ઓરડામાં લઈ જઈ. પણ તે એકજ સરતે કે ત્યાં તમારે એક શબ્દ વડીક બોલવો નહીંજ ! તે દહીંની કમકમાટ ભરી સ્થિતિ બોલાએ લાવી મુકેલી જ્યારે તમે જોશો ત્યારે તમે પોતેબી મારાં મનને મલતા થઈ મને હાલ તુલીક અંત્રથી લઈ જવા નહીં માગશો.”

આ ભલી છોકરી તેઓને પેન્ના કુચ્છા દગલખાજ જાંહાંગીરનાં ઓરડામાં લઈ ગઈ.

આ બદમાસ છોકરો પોતાના કર્તુકની માહબારત શીક્ષા બોગવતો બંને આંખે પાટા સાથ તાસવીસ કરતો પડ્યો હતો ! પરીને પેહલાં આ બદમાસને તપાસ્યો અને કાંઈ દવાનો દોઝ કાઢી તેનાં ગળામાં રેડ્યો. રતન તેમજ હોમીએ આ દહીંને દુરથી જોયો પણ તેઓ તેને મુદ્દલજ બોલખી શક્યા નહીં. પણ આ દગલખાજ જાંહાંગીરે જ્યારે ઘણી તાસવીસ કીધી ત્યારે તેના સાહદ ઉપરથી ડોઁ હોમી તે જાંહાંગીર હતો એમ તુરત પીછાણી શક્યો, અને તાજુબીથી કાંઈ બોલવા જતો હતો તેવામાં પરીને ઝડપથી તેને કાંઈબી આગલ બોલતાં અટકાવ્યો. પરીને હોમીને એક ખુણાંમાં લઈ ગઈ અને જાંહાંગીરને કેવી કીસમનો અકસમાત નડ્યો હતો અને કેવી હીણી સરજતને શરણ થઈ તે આપદે આ ભલી છોકરીનીજ દીલસોઝ સારેવાર હેઠળ આવ્યો હતો, તે સર્વ થીટક વાત કહી સંભલ્યા ત્યારે આ ભલી છોકરીની તાજુબી પમાડનારી ભલાઈ ખાટે તે ઘણેજ હેરત રેડ્યો !

આ દગલખાજ રોતાનની અબલ વદનજ નજવીક આવેલી ડોકરે જણાવી હતી અને જેટલા દીક્સ ગયા હતા તેટલા કલાકખી ન ગય એવો

ગંભીર મામલો થઈ પડ્યો હતો; તે જાણતો હતો કે તેની અજલ તદ્દન નજદીક આવી પોંદ્યો હતી અને તેની બંને આંખે બાંધેલા પાટાથી આ બદમાશ છોકરો એવો તો યુગલાઈ ગયો હતો કે તેનાં મોંઢાપરનો તેની એક આંખ ઉપરનો પાટો છોડી નાખવા તે કરગરીને કાકલુદી કરતો હતો, અને હાકિસ સદગપને જો તેમ કરવા તે ઘણીજ છદ્દ કરે તો એક આંખનો પાટો છોડવાની પરવાનગી પરીનને આપી હતી.

“ઓ મારી આંખે અધારામાં મારો જીવ ઘણો યુગલાએજ-મારો પાટો છોડી નાખ-નસ મારી ઉપર તારી આટલી બધી દીલસોજ છે તેનો બદલો ખોદા તુંને વાળી આપે! મરતી વખત મારો ખુલાસો કરી મરી જવસ તો-તો-હું ખુલાસાથી મરસ! ખોદા ખાનર મારો એક આંખનો પાટો છોર!” અને આ દગલખાજ પોર્થો બેઅખત્યાર રડવા પડ્યો.

ડો. હોમીએ તેને તપાસ્યો અને તેની અજલ નજદીક આવેલી હોવાથી મરતી વખત શાંત રહેવા તેનો પાટો છોડી નાખવા ઇસારતથી પરીનને કહ્યું.

“વાઈ ચાલો મુંગા રેહો. ચાલો તમારી મરેજ છે તો એક આંખનો પાટો છોરંજ પણ-પણ-તાર પછી જે જુઓ તે માટે ઘણો બલાપો કે ગમ કરી રડો નહીં તો હું પાટો છોડું.”

“ઓ, નહીં, નહીં.” જાંહંગીર ખુશીમાં આવી અધીરાઈથી બોલી કહ્યો “અસ-હું કાંઈ નહીં કરસ! અસ હું મરું તે અગાઉ મારી છાતી તારી આગલ ખુલી કરી મરી જાઉં, અસ મારો પાટો છોડ, ખોદા તારું બહુ કરસે ને-ને તારી આવી પફદાર દીલસોજનો બદલો ખોદાય વાલમે.”

પરીન ડો. હોમીની મદદથી ધીમેથી પાટો છોડવા લાગી જ્યારે રતન મેહતા તે કરીમે કારસાજના રાત્રન ઇનસાફ માટે તજુબ થતો આ બદમાસની કમકમાટ ઉપજવનારી સ્થિતિથી ગમીની શોકાગ્નીમાં ગોચા જલી જતો ખામોશ ઉભો રહ્યો.

આ દગલખાજ છોકરો એકજ આંખે પોતાની સાંમે ઉભેલી પરીનને તેમજ ડો. હોમી અને રતનને ઉભા રહેલા એઈ ઘાસ્તીની એક ચીસ મારી કહ્યો.

“ઓ-ખોદા-આએ-ક-ક-કોણ-તું-તું-પ-પ-પરીન-ઓ ખોદા! કેવો ગેરઇનસાફ! પરીન-પરીન-મને-મને શું-તું આટલા દીવસ રાત દીવસ

સારવાર કરતીતી-ઓ-ભુંડાઈના બદલામાં આવી બલાઈ,” તેની છાતી મહાભારત દુઃખથી ગુંગલાઈ આવી અને ભારે રડાપીત કરવા લાગ્યો. “મને માફ કરજો-વાહલી પરીન-મરતી વખત તું બસ મને ખરાં દીલથી માફ કરસે તો મારો જીવ શાંતીમાં મરસે-અરે! હું મુઝો અભાગ્યો. મેં કેવાં કેવાં દુઃખોનાં પાહડનાં પાહડ તારી પર ગળડાવી નાખ્યા ને હરામની આપતી દોલત મેં પચાવી તું મેં હડધુત કરી કારી મુકી તેનાં પસનાવાથી હવે મને મારાં દીલમાં કાટાં ખુટેજી-ઓ! મને માફ કરજો પરીન-મારી હીણી સર-જટને શરણ થઈ ચાલી ચલાવી હું આઝે બલા હોમીની દીલસોજી ને આશરામાંથી નાસી આયો પણ મરતી વખત મને તારી મારી ઇચ્છવાની જે ટક મલીજી તેથી હવે મારો જીવ શાંતીમાં મરશે-બોલ પરીન-બોલ-તું રડ નાં-મને જવાબ દે-મને માફ કર-ઓ-મારા પાપની આવી શીક્ષા મને પુરેપુરી થઈજી-ઓ, હોમી, હવે હું મરંજી, મને બસ આ કિદાર દીલની બલી પરીનને સમજાવ મને માફ કરાવ ઓ મુઝો હું પાપી અભાગ્યો.”

એક સંગદીત્ર આદમીને વડીક પીગલાવી નાખે એવી આ પાપી જાહાંગીરની તાસવીસ અને તવલાતયા ડોઠ હોમી અને રતન ઘણાજ કમકમવા લાગ્યા, અને નાજુક હૈયાની બક્ષી પરીન તો કાંઈ બોલ્યા વીનાં આંમુઝો નો ધોધમાર દર્યો રડવા લાગી !

“આહ ? મારા જેવા કપીણને હાથે જે પાપી કરતુકે થયાંજી તે તમે સાંભળશો ત્યારે-ત્યારે-ઓ-ઓ-બોલ મને ધુજરાં ખુટેજી-મારી નાલા-એક અને પાપી ચાલની શીક્ષા મારા માહભારત અપરાધનાં બદલામાં ખમતાં હું મરી ચાલ્યો તો ઓ ખુદા મને મારાં પાપની શીક્ષા કેમ કરસે અરે ! મને આજે યાદ આવેજી કે મેં નિર્દોષિને કેવી રીતે મારી નાંખી હું ખુની હડયોજી, ત્યારે તમે મારે વારતે શું ધારશો ? પરીન વાહલી પરીન-મારી મરનાર દીકરી હીરાનાં ખુનનાં અપરાધ માટે તુંને પકડવામાં આવી ત્યારે મેં કેવું ઇચ્છ્યું કે હું અંધા ખુલાસો કરી દેઉં-પણ મારા જેવા પાપીની છાતી ચાલી નહીં. તું નિર્દોષ હતી. અંધા પાપનો માહભારત બોલે લઈ હું ન ખમાવાથી હોમીને આસરેથી નાહસી આયો ! ઓ-બોલ મારો હીરાને કોઈએ ગુંગલાવી’તી નહીં પણ-પણ-આઝે અભાગણી દીકરી પોતાના સગા અપનાં હાથેજ ભોગ થઈ પડી-મારી દીકરીનો હુંજ ખુની થયોજી-ઓ બોલ !”

આ ચોકાવતારો એકરાર સાંભળી આ ત્રણે જણાં ધારતાથી ચોકા બોલી ઉઠ્યાં “ઓ ! જાહાંગીર ! તું ખુની-આઝે તે શું કીધું”

“અરે મારા પાપ ઘણાં છે. મને સાંભલી લેઓ કે જેથી હું ખુલાસાથી મરી જાઉં” અને પોતાનાં માલબારટ પાપોનાં એકરાર મરતી વખતે આ દગલખાજ છોકરો તેઓ આગળ કરવા લાગ્યો.

પ્રકરણ ૬૪ મું.

પાપનો એકરાર.

“મારા જેવા નાકાએકે ઘણાં પાપ કીધાંછ તેનાં જન્મમાં મને આએ ઘણીજ સખત શીક્ષા ખમવી પડીછ” બદમાસ જાંહંગીરે પોતાનાં એકરાર કરવા માંડ્યો. “થોડાં વરસોની વાતપર હું નવસારી પક્ષેજર કરવા ગીયો જ્યાં મારાં ઉંઘા ભાયગે ત્યાંની એક ગરીબ વર્ગની ઘણીજ ખુબસુરત છોકરી સાથે મીત્રાચારી પડી; તે અધ્યાત્મની છોકરીનું નામ ધન હતું અને મરનાર ઘણીજ હસમુખા સ્વભાવની અને મનોહર અને દીક્ષકશ ચહેરાની હોવાથી મારા જેવા સાથે તે ઘણીજ જલદીથી પક્ષોટાછ ગેઈ અને આ ભોલી છોકરીનું મન મેં એવી કીસમથી ફેરવી નાખ્યું કે તેને મારા વગર એક ઘડીબરખી આશ્યું નહીં. ધનની એવી તો મોહીની લાગી કે મેં નવસારીમાંજ હપકી માંરી અને તેની સંજતમાં તેની ભોલાઈનો લાભ લીધો. અરે-મેં તે ભોલી છોકરીને ફસાવી બમાવી તેને ખુદાર કીધી. તેનું મને ઘણુંજ લાગેછ. તે પછી હું મુંબઈ ગીયો. થોડે વખતે હું નવસારી આવતો હતો અને એકવાર ધનને મલવા જતાં એ ખીચારીએ પોતાની કઢંગી સ્થીતીની કાંલણી મારી આગળ ધસાંધસ રડી બડીને કહી સંભલાવી અને હું પણ ગભરાટમાં પડ્યો. શું ઉપાય કરવો તેનાં વિચારમાં હું થોડો જેવો ખની રહ્યો. પોતાની દુરમતનાં ખચાવ અર્થે સ્વાદીનાં માંડથી તાપડતોખ એક અઠ જવા મને કાકડુદી અને મીનતગ્નરી કરવા લાગી અને જરખેજર રડવા લાગી. મને પોતાને પણ ઘણો ગભરાટ પેદા થયો અને આ એકજ છેવટનો માર્ગ અખત્યાર કરવામાં ડાહપણ સમાયલું ધારી ધન સાથે સ્વાદીનાં માંડથી વમર મને માત્ર મરનરને સંતોષી રાખવા અને તેની દુરમતની જાણવણીને ખાતરજ એક થયો. આ એવડી ટોઠ મારે ગળે એભવાયલી હોવાથી તેની નાસીપાસી વચ્ચે હું મુંબઈ આયો. નવસારી

જવાનો મને ધીકકાર છુટ્યો. ત્યાર પછી તો મહીનાઓ વહી ગયા. મારા કાકા સપલશાહ શેઠનાં એકદમ લખોપતી થઈ ગયા અને અત્રાહ્યાદમાં જઈ વસ્યા. કાકાજીની છોકરી પરીનને હાથ કરી લેવાનો મેં સંકેટ કીધો કે જેથી કાકાની લાખોની દોલત મારા હાથમાં આવે. હું મુંઝવણી કાકાને ત્યાં ગીયો અને પરીનને મારી જનકમાં ફસાવવાની વેતણ કરવા લાગો. પણ અવસરથીજ એ છોકરીને મારે નામની અભીતરી હોવાથી મારી મોહનતના મનકાર કીધો. એ કોઈ જગ્યા વાહડયા સાથે પળુવા તૈયાર થઈ. કાકાની દોલત મારા હાથમાંથી જતી રહે એવા વિચારથી કાંઈપી સંકેટ રચવાનો મેં વિચાર કીધો. એમ કરતાં મહીનાઓ વહી ગયા અને આવા વખતમાં ધને મારી પર ઘણાં ધમકીનાં કાગળો મોકલ્યાં અને મારા કાકાને લગતી ખજાર પડેલી હોવાથી એકદમ અત્રાહ્યાદ આવી ગયો ભરમ ખુલ્લો કરવાની ધમકી લખી મોકલવાથી હું ધમરાયો અને મુંઝવણમાં એનાં સગાંને ત્યાં ખુચીને લઈ આવવા મેં કાકાજી કીધી. અને હુંપી મુંઝાઈ આવી મલસ એમ કમુલાત લખી વાલી. હું પરીનને હાથ કરવા માંગતો તો તેવા વખતમાં આએ વાત વચ્ચે આવી નડવાથી મને ઘણોજ ગુસ્સો ચઢ્યો અને મારા રસ્તા વચ્ચેથી કેવી રીતે ખસતી કરવી તેના વિચાર વચ્ચે તેને મળવા હું મુંઝવણી ગીયો. મેં એને એક રાત્ર મરીનલાઈન્સનાં દરીયા કાનારે મળવા જણાવ્યું અને પેતાની ખુચીને પોતાનાં સગાંને ત્યાં મુકી આવી મને ત્યાં મળવા આવી. ખુચી ગુલ તે વખતે આશરે દોરેક વરસની થઈ હોય અને આવતાંને વાર તે લોકોને લાચાર સ્થિતિમાં રાખી મુકવા માટે ધન ઘણી ઉશકેરાઈ આવી એલવા લાગી. મેં એને ઘણો સંવારો આપ્યો અને થોડો વખત થોડાવા જણાવ્યું પણ તે એકની એ થઈ નહીં અને મારા કાકા આગલ જઈ ગયો ભરમ ખુલ્લો કરવા મને ધમકી આપી. મેં ખોટો સંવારો આપી તેને શાંત કીધી અને મેં એને હમારા લગતની નોંધ લાવવા લખ્યું હતું તે લાવી કે નહીં તે પુછ્યું. ધને તે લગતની નોંધ પોતાનાં અંદરના ગજવા માંથી કાઢી દેખડાવી અને મેં માગી, પણ તે નહીં આપવાની એકસ કીધી અને મેં તે મારા હાથમાં આપવા ઘણુંપી સમજાવ્યું પણ તે એકની એ થઈ નહીં અને હું દગલમાણથી લગતનો આ પુરાવો લઈ લેવા માંગતો હતો એમ બીહને મને તે સ્વાધીન કરવા નાં પાડી. મને ઘણી ચીડ ચઢી અને તે લેવા સખત હોજનતોજી કીધી અને તેનાં હાથમાંથી બુઝાવી લેવા તેના હાથને હું વળાવ્યો અને એમ હોજનતોજી કરતાં હમે પુમકાની છોકરીનારે આવેલાં હતાં એમ અંધારામાં મને સુલજ દેખાઈ નહીં. આંચકા

સમેત ધન દર્યાના ઉછળતા મોળ વચ્ચે તુરી પડી અને હું પુસટાની ઉપર તુટી પડ્યો. મેં પેસે પુરાતો એના હાથમાંથી ખેંચી લીધો હતો. તે વખતે તોફાન ઘણું હતું અને વીજળીના ચમકારા ને ગગડાટ ખુબ થતા હતા અને વરસાદની છાંયી છાંયીઓ પડવા લાગી. દર્યો ઘણોજ તોફાની હતો અને મારે હાથે શું યત્નાવ યત્ની ગયો તેની મને સમજ પડી નહીં એટલે જ્યો હું ધાસ્તીથી ગાફેલ યત્ની ગીયો. તોફાની દર્યાનાં ઉછળતાં પાણીમાં ધન ખીચારી સપડાઈ કુખી ગઈ અને ધાસ્તીનો માર્યો જીવ લઇને હું ત્યાંથી પુલ ઉપરથી નાહસી આવ્યો ને વીક્ટોરીયામાં ખેસી મારા હોટેલમાં ગયો ને ખીજે દહારે તો પાછો અલાહવાદ ગીયો. ખોદા-આએ યત્નાવ હજી મારી નજરે સનમુખ આવેજ તારે મને ધુજરાં છુટેજ. મારી કાંઈ મરનાર ધનને દર્યામાં નાંખી દેવાની મુદત્તજ મતલબ નહીં હતી પણ આંચકાં સમેત એજ અંદર ગમડી પડી. એણે આપધાન કીધો હતો એમ જાહેર થયો તથા મારી વાત તો અધારામાંજ રેહવાથી હું આતેનથી ઘણો ખુશી થયો ને સખ્યારાનો લાંબો દમ ખેંચ્યો. તાર પછી તો પરીનનાં યાત્રમાં કેવો યત્નાવ યન્યો તે બધું તમુને ખબર તો છેજ. અરેરે ! હરામની દોલત આખરે મને ટુટી નીકલી, હું લખોપતી થયો ને આજ્ઞા સાથ પળ્યો પણ અફસોસ હું પરણીને પસ્તાયો કાંકે મને ઘણીજ ખરાબ ને ઉડાઉ ઘણીયાણી મલી જોણે મારી દોલતનો ધુમાડો કરવામાં કશું બાકી રાખ્યું નહીં. જી વરસ વીતી ગીયાં અને મારાં પાપની શીક્ષા આગવતો હું દર દીવસ ગરીબ થતોજ ચાહ્યો ! મારા કીધેલાં પાપની યાદથી મારે જીગર ખવાઈ ચાલ્યું, વલી તે અરસામાં પરીન દીનાં લામનાં નામ હેડાઈ મારાજ 'પેલેસ'માં મારી ખુશી હીરાને શીખવવા આવી અને તેને જોઈને જોઈ મારાં આગલા પાપનાં પશ્રાતાપમાં ખીલ ધુજ હું તદનજ અધમુએ યત્ની રહ્યો; મારી લાખોની દોલત જુગારમાં અને દારૂમાં બદમાસ ફેંદોની પુસલવણીથી ઘસડાઈ ગઈ અને આગર બચાવવા મને કરજ કરવાની કરજ પડી. અફસોસ ! રાત ને દીસ હાથ સોસારામાંજ દુઃખ વચ્ચે ઘેલાપણામાં મેં બ્રહ્માં અને આએ દુઃખ થોડું હોય તેમ મારાં પાપનો પડછાયોજ મારી સાંખે ખડો થયો. વખતનાં વેલવા સાથ આએ રતનની ખેલને મેલસે પેલી ખુશી ગુલાને લઈ મારા પેલેસમાં આવી અને એ છોકરીને જોઈને જોઈ ધાસ્તીથી હું ઉછલ્યો. એનો ચહેરો આખેલુખ મારીજ દીકરી હીરાનાં જેવો રંગમાં ને રૂપમાં હોવાથી રંગેને પેલી મરનાર ધનની ખુશી તે હોએ એમ મારી અને ધાસ્તીથી લખલખાં

ધુક્યાં, અને એક દાહરો રમતી રમતી જ્યારે ગુલાં મારી ખુચી હીરા સાથે આગમાં મારી આગળ આવી તારે એનાં ગળાંમાં પેહડેલી સાંકળી ને લોકીટ મેં મરનાર ધનને મોહમતની યાદ વચ્ચે ભેટ કાઢીતી તેવીજ આએ દેખાવાથી ધાસ્તીથી હું મોત જેવો શીકા પડી ગીયો, તોખી મારી ખાત્રી કરવા મેં ગુલાંને બોલાવી અને પેલી લોકીટ મેં બરાબર તપાસી અને વધુ ખાત્રી કરવા ને હિવાડી તો અંદર મારી ધનનીજ સખી જોઈ ધાસ્તીથી ચીસ પાડી હું એમાન તુડી પડ્યો. અરે બોદા મને કાંઈ સુઝ પડ્યું નહીં! મારી હવે ખાત્રીજ થઈ કે આએ ગુલાં મારીજ ખુચી-મારી ધનનીજ ખુચી હતી. છ વરસ પછી રખેને માઈ પાપ પકડાઈ આવે તેની ધાસ્તીથી હું ઘેલો બની ગીયો !

“ કાંઈખી કરી એનાં ગળાંમાંથી લોકીટ કાઢી લેવાનો મેં ઘેલાએ મનસુબો કાઢ્યો. દુઃખથી માઈ મગજ ચકભમ બની ગીયું! એક રાતે કાંઈખી કરી ગુલાં સુતીતી તાંહાં જઈ તેનાં ગળાંમાંથી સાંકળી લોકીટ કાઢી લેવાનો મેં વીચાર કાઢ્યો ! તે રાતે મેં ઘણોજ દાહ પીધોતો ને મોડી રાત્રે અંધારામાં હું તે ઝોરડામાં ગીયો અને એકજ બીઝાણાં પર એક છોકરીઓ સાથે સુતેલી હોવાથી તતોસી તતોસી ગળાં પર હાથ ફેરવ્યો અને સાંકળી મારા હાથમાં આવી. તે વખતે દાહની ખુમારીમાં મને ઘણું જનુન છુટ્યું અને ફરી લોકીટ સાંકળી કાઢી લેવાનોજ સંકેત કરી મેં તેનું મોહું દાખ્યું અને જોર સમેટ સાંકળી તેનાં ગળાંમાંથી ખેંચી તેમ કરતાં તે નીકળી નહીં. મેં જોરથી બીજો હાથે મળું દાખ્યું અને એક હાથે ઘણાં ઝંનુનથી સાંકળી ખુબ ખેંચીતે તુડી જઈ મારા હાથમાં આવી અને તે છોકરીની ચીસાચીસ પડવાથી હું જીવ લઈ સાંકળી લઈ ત્યાંથી નાહસી જઈ મારા ઝોરડામાં ભરાયો. અરે બોદા-દાહની જુમમાં અંધારામાં મને કાંઈ સુઝ પડ્યું નહીં કે હું શું કરતોતો ને મેં કોણનું મળું દાખ્યું. મારાજ હાથે મેં મારી છોકરીનો જીવ લીધો એમ જ્યારે મેં જાણ્યું ત્યારે દુઃખથી તદનજ દીવાનો થઈ ગીયો. વડી અધુરામાં પુરૂં મારી ત્રર વોરંટ હોવાથી તથા પેલેસ ચોવીસ કક્કાંમાં છોડી જવાની નોટીસ હોવાથી માઈ મગજ આ ચોગમનાં દુઃખથી તદનજ ખસી ગીયું. મારી મદદે, હોખી મું આપો ને તારા આશરા હેઠળ હું છુપાઈ રહ્યો. અરેરે ! આએ એક છોકરીઓએ રાતે સુવા અગાઉ સાંકળી અદલી લીધીતી અને ગુલાંની સાંકળી મારી ખુચી હીરાએ પેહડેલી હોસે લેવી અને ખબર ન હોવાથી અંધારામાં મેં કેવું જનુન પાપ કાઢ્યું તેનું મને સુઝવળ બન રહ્યું નહીં. બોદા

મારા પાપની આંખે મને ઘણીજ મોટામાં મોટી શીક્ષા થઈ -અરે-મારાજ અભાગ્યા ને પાપી હાથે મારીજ છોકરીને મેં મારી નાખી એ અપરાધનો બોજો ખમતો હું તદ્દનજ ક્ષેત્રો ખની ગયો. ખુદ ખુદાએજ મને આવી જ્ઞાતની શીક્ષા કીધી. અરે મારી હીરા-તારા આપને હાથેજ ભોગ થઈ પડી તું મારે લાગી ગઈ. તારા આપેજ તારું ખુન કીધું-અરેરે” અને આંસુઓનો ધોધમાર દર્પો આ બદમાસ રડવા લાગ્યો. પરીને તેમજ હોમીએ હીક્ષાસો આપી તેને શાંત કીધા.

“ પરીન-વાહલી પરીન મને માફ કરજે-પરીન-શરૂઆતથી તો મેં બધી દોષન પચાવી પાડી તુંને રખડાવી પણ છેવટેથી મારાં પાપનાં બદલામાં તુંને જે ખમવું પડ્યું તે માટે મને માફ કરજે. બધો ટોપસો તારે માથે આપો અને ખુનનો વાંક તારે શીર લટકેલો રહી તુંને પોલીસમાં પકડી ગીયા તે જાણી મારી છાતી ફાટી ગઈ, પણ અફસોસ મારું પાપ ખુલ્લું કરવાની મારી હાંમત આલી નહીં.” જાંહાંગીર પાછો દુસકેદુસકે રડવા લાગ્યો.

બદમાસ અને કાવત્રાંયાજ આપની ભુલથી અને દગલયાજથી આ નિર્દોષ છોકરી ક્રોધે મરી જવાથી તેઓને આ બચબચાં એકરાર સાંભળવા પડી, હૃદયથી જવાદા અફસોસ અરપા થયો. પોતે કીધેલાં માલમારત પાપનો આ ઘણોજ જખુન અને જીવલેણ ફટકો ખુદરતનાં ફાંટાંયાજ હાથેથી પડ્યો હતો.

મકરણ કપ મું.

ફરેબનો ફેજ!

તે દગલયાજ છોકરો ફોફેફોક રડી માહેનમ કરવા લાગ્યો. ચાલુ રડવાથી તેનો દમ યુગળાવા અને લાંફવા લાગ્યો, અને તદ્દનજ નીસોસ જેવો બની રહ્યો અને પોતાની અજ્ઞાત તદ્દનજ તમદીક આપની જાણી ન બોલાય તોમ્મી આ બદમાસે બોલવાની ચાલુ થયત કીધી. જોકે ભલા હોં હોમીએ તેને પોતા વખતે શાંત પડી રહેવાની અજ્ઞ કીધી છતાંયી તેને બધો એકરાર કરી મરતી વેળા જાણી ખુલ્લી કરી દેવાની પોતાની મરજ જણાવી બોલવાનું આગળ ચલાવ્યું.

“ યાદી મેહરાં સાથ ગુલને ભુતખાનામાં આવેલી જોઈ મને બહુ ધારતી ને ચીંતા થઈ. એ ગુલને જોઈ મારું હૃદય ચક્રવર્તી થવા લાગ્યું અને એજ દુકતીને ખાતર મારાજ હાથે મારી વાહલી દીકરી મરી ગયલી હોવાથી એને જોઈ તેની યાદ ચાલુ તાજી થતી હોવાથી હું ધારતીને ચીંતાથી તદ્દનજ ઘેલો દીવાનો બની રહ્યો અને ધડકધુન્નરા ને ઘેલાંપણાંથી અચવા હું રોતોરાત છુપાછુપ અકાલમાદથી નાહતી અહીં પુના આગ્યો અને ઓ-ઓ મારી કરણીની શીલામાં આવો અકસમાટનો ભોગ હું થઈ પડ્યો! પરીન, દુઃખનાં બદલામાં વેર લેવાને બદલે, ભુંડાઈના બદલામાં કાનો લેવાને બદલે, મારા જેવી નગુણા નીમકાદરામ અને બદમાસની તે બાદશાહી દીલથી માવજટ કાઢી! ઓ! પરીન! પરીન! તું કેવી ભલી પુરવાર થઈછ. મરતી વખત મને એકજ સંતોશ છે કે મને તારી મારી માગવાની જે ઇચ્છા હતી તે ગર આવીય પરીન!”

જાહાંગીર પાછો રડવા પડ્યો; તેનો સાહાદ ધીરે ધીરે દબાતો ચાલ્યો અને તેની અજલ છેક નજદીક આવતી જણાઈ. તે લાડતી જગ્યાને હાંસી આવતા દમથી અચકાતો અચકાતો બોલ્યો “મારી મરતી વખતની એક ઇચ્છા છે-વહાલી પરીન-એ મારાં અભાગ્યાં અને લાચાર નીરાધાર અચ્ચાંને માથેવાસે તું રેલશે ને-ને-એ ગુલને તારીજ દીલસોઝ પનાહમાં લેઈ એને આગે દુન્યામાં તારા જેવીજ નમુનેદાર ઉધારશે. બોલ પરીન, એને મારા મુવા બાદ તારા હવાલામાં લઈ તું પાલશે કે? મને મરતી વખત-વખત-” તેનાથી આગળ બોલાયુ નહીં કાંકે એકાએક તેનો દમ રૂંધાઈ જવા લાગ્યો.

“ ધીરજ ધર-ભાઈ ” પરીન દીલસોજથી બોલી ઉઠી “ હું એ અચ્ચાંને મારા હવાલામાં લઈ હું મારા વાહલમાજ ઉછેરસ.”

“ ઓ-હું કેવો-ક-ક-કેવો ખુશી થયોછ ” મોત જેવું શીકકું હસતાં તે લાડતી જગ્યાને બોલી ઉઠ્યો. “ પરીન-પ-પ-પરીન! -મેં તારી પર ઘણી જઘા-બહુ જુલમ કાઢ્યાય તો બોલ મને માફ કરશે-તારી માઆઆરીની તક્તગારીમાં આગે ઊવ લટકી-ઓ-ઓ-પરીન! -મ-મ-મોઆલ-મને માઆઆફ કરસે કે? અરે-મોઆલ-પરીન-મોઆલ-મને આઆઆઆફ ” અલો આ અભાગ્યાની એક આંખ અતી આતુર કીસમે પરીનના અલોચ ઉપરજ અધીરાઈથી દીગાઈ રહી. તે ચાલુ હાંફતો હતો, હોષીએ તેની નાક તપાસી તો તે તદ્દનજ ધીમી પડી મઈ હતી, અને ફતે બોલ બોલતામાં તેના જીન અખેર ચઈ જવાની આણીપર હતો.

આ પાપીને મરતી વેળાએ શાંતી અને ખુશાલી વચ્ચે પોતાનાં પાપી બદનમાંથી હવ નીકળવાની વ્યાસુદગી મને એવા સંજોગોથી નેણીએ મારી બક્ષવા સંચારાતા દીવસોઝ સખુનો વાંકી વડી કદયા “જાંહાંગીર આગતની સર્વ હાલત હું તદનજ વીસરી ગેઈછ તે હું મારા ખરાં દીવની ખુશીથી તુને માફ કરેછ-અસ. શાંત થા-બાઈ, તારી હીણી સરજતથી તારાં જે અગાધ પાપો થયાંછ તેના બદલામાં ખોદા તુને માફ કરસે.”

જે કે તે તદનજ ઘડી પણ હતો, મગર મરતી વેળા આ અમીરી ખવાસની છાકરીએ તેને ખરાં દીવથી માફ કાંઈએ હોવાથી એટલે તે બધો હર્ષમાં આવી ગયો હતો કે તેનાથી હવે માલ મુશકેલીએ દમ લેવા તો હતો છતાંખી પોતાનું ગળું ખેંચીનેખી ખોલવાની કોશિશ કરવા લાગ્યો! “અસ-મારો હવ હવે શાંતીમાંજ ન ન નીકળશે પ-પ-પરીઝમિન-હોમી-મને-મને મા-આ-આફ-મને-મને તારો હાથ-આ આપ” પરીને પોતાનો હાથ જાંહાંગીરનાં ધુજતા હાથોમાં આપ્યો અને હોમી જે તદનજ નગદીક કેમેલો હતો તેનો હાથખી પોતાનાં હાથમાં લેઈ ખેંચીને હાથો પોતાનાં ધુજતાં હાથમાં મજબૂરીથી પકડી ખોદ્યો. “ખોઝોખોદા-સુકેકેખી કરે-જેવી જકા-અલો ખોઝોખોદાઆ-આપે! પચઅરીઝમિન-હોઝોખોમી-ઓ-ઓ-ધન-ધન-મને-મને-ઓ-ઓ-માઆઆફ-પ-પ-પચઅરીઝમિન” અને એક સખત આંચકો ખાઈ તેનાં બદનમાંથી તેનો હવ નીકળી ગયો. તેનો પાપી હવ માત્ર મારીની તણબગારી વચ્ચે ઘાંટીમાં ટીંગાએલો હતો તે તદનજ આખેર થયો અને એકવારનો આ દગલબાજ મુછ શયતાન ખુદ કરીએ કારસાજની નીનીરીની અને તેકા અસોમિન ન પીછાણવાની સખતમાં સખત શીક્ષા કમકમાટ કુપર્જવનારી સ્થિતિએ ભોગવી માર્ગે લાગ્યો! જે બદમાસ ધરતી માથે લઈ દુર્યો હતો, જે પાપી ઘણાંક નિર્દોષના સુખનાં સત્યાનાશ વાલી રહ્યો હતો તેજ હવ વીનાનું ખાખું થઈ પડ્યો હતો!

આ ગમખવાર મોહતનાં દુઃખી બનાવ પર આપણે શોકનો શીલા પદ્મો ઉતારી આ કદેણામય દેખાવ ખનમ કરીશું.

મરનાર જાંહાંગીરનાં મરણને બે દીવસ વહી ગયા. મરનારની કીયા-કામલો સર્વ ખર્ચ ભલા ડોકટર હોમીએ આપ્યો અને ત્રણે જણાં મુંબાઈ હીરાંખાળને ત્યાં આવવા નીકળ્યાં. આ આગુ દીવસોઝ પરીને ડોઁ હોમી સાથે આવતાં ઘણી આનાકાની કાઢી અને પોતાની આવી સ્થિતિમાંજ તે ઘણી સતોસી હતી અને અભાગશી જરમો હક દુખારી તેની ધરમો તુર્ક-

કની જગ્યા લેવા તે તદનજ રાજી ન હતી એમ આ હાતમ દીક્ષની છોકરી
શુકર કર્યા લાગી મગર ડોઁ હોમીએ તેમજ રતને અને જણાંએ લંબાણથી
સમજાવી તેનાં વીચારે ફેરવ્યા અને તેઓ સાથ મુંબઈ આવવા તૈયાર થઈ.

તેઓ મુંબઈ આવ્યાં; હીરાંઆઈ તો વાહલી પરીનને જોઈ હર્ષથી
ગોયા ફાટીજ જવા લાગ્યાં. તેણીએ પરીનને ચાંપીને લાખો વખત વેર
પોતાની મોહનવંતી ગોદમાં જોરથી દાખી રાખી અને હર્ષનાં આસુઓ
વરસાવતી આ મનોહર છોકરી હીરાંઆઈની ગોદમાં કાંઈક કરાર વચ્ચે
ઠગાઈ રેહી! ચાલુ દુઃખ અને હાડેસાથી આ ભલી છોકરી લેવાએલી
જુટાએલી અને શીકડાકૂચ પડી ગેઈ હતી મગર હવે દરેક દુઃખનાં બદલામાં
સર્વોત્તમ સુખનો લહાવો ચાખવાનોજ વખત આવી પુગ્યો હતો એવી
ધીરજ હીરાંઆઈ પરીનને આપવા લાગી.

તેઓનાં મુંબઈ આવ્યાને એક દીવસ થયો નહીં તેવામાં ધન હીરા-
માણેક તરફથી અજ્ઞાહ્યાદથી અરજત તાર આવ્યો. ભુતખાનામાં આગ
લાગી હતી અને આગથી તેનો સદંતર નાશ થયો હતો એવા ખુરા
સમાચાર તે તારમાં સમાએજા હોવાથી તથા આગમાં ભુતખાનામાં રહેતાં
અનેકો બળી ભસ્મ થયાં હતાં એમ તારમાં લખેલું હોવાથી દરેકનાં શુભ
ધણા ઉદાસ અને એવેન બની રહ્યાં, અને બીજે દીને તાજરનોજ અજ્ઞા-
હ્યાદ ઉપડી જવા માટે તેઓ બધાં તૈયારી કરવા લાગ્યાં.

મકરણ ૬૬ મું.

ભુતખાનામાં આગ !

રાતનો વખત હતો. ભુતખાનું સ્મશાન જેવી શાંત સુપકીદીમાં
વીંટળાઈ ગયું હતું. લુચ્છી અને બદમાસ નાંજાં પોતાના બીજાંણાંમાં
તાસવીશ કરી પડેલી હતી, બ્યારે ઓરડાતાં એમણાં એકાંટમાં મમગીન
વિચારોની ગીરફતારીમાં ગઈ ગયલી જુમાખી જર દીક્ષની સ્થિતી વચ્ચે
પડેલી હતી.

સર જાગેજરને ઉઠ ન આવવાથી દરેકજ દરેક બખોબતી એમ
હીરામાણેક સાથ લટાર ખરી આવતો હતો, તેમ તે રાત્રેખી અને જણાં

ભુતખાનાની આહર ગયા હતા. જાણેજરની દીકરી પરીનનો પનો મલી ચુક્યો હતો અને જે વખત જયજ તેમાં ભણે ૩૦ હોમી તેણીને લઈ અલાહપાદ આવનાર હતો એવો તાર હોમી તરફથી મલેલો હોવાથી જાણેજર ઘણો ખુશાલીમાં આવી ગયો હતો અને ક્યારે તે પોતાની દીકરી પાસથી મારી ઇચ્છી પોતાની જાદમાં આપના વાહલથી દાખે તેની અધીર તામાં તે બલી બલી જતો હતો.

‘ભુતખાનામાં’નાં છેક ઉપરના મજલા ઉપર ઘેલા જસીને ખુદી હસમતની સારવાર હેડળ રાખવામાં આવ્યો હતો. આ ઘેલો છોકરો કોઈ વાર જનુનમાં આવી જનરાં તોફાનો મચાવતો ભુતખાનામાં ફેટલાંક વરસો થયાંનો પોતાનાં માહબારટ પાપની સખતમાં સખત શીક્ષા કમકમાટ ઉપજાવનારી સ્થિતિએ ભોગવતો સખડતો હતો. તે તદ્દનજ દીવાનો અનેલો હોવાથી તેને દુન્યાદારીનો તો કશોખી ખ્યાલ થતો હતો નહોત.

તે અભાગણી એકાંટ રાત્રે ખુદી હસમત કાંધ કામનેસર જસીને ઓરડામાં એખલી મુકી આહર ગઈ. જ્યારેખી તે જસીનાં ઓરડામાંથી બહાર જય ત્યારે આ ઘેલો પોર્યો જગત સ્થિતિમાં હોએ કે ઉંઘાયલો હોય તોખી જતી ન રાખવાનો સખત હુકમ ભલા ૩૦ હોમીએ આવ્યો હતો, પણ તે રાત્રે જસીને ઉઘાએલો જાણી ભુલમાં જતી ઓરડામાંજ મુકી હસમત ઓરડો છોડી નીચે નાંગનાં ઓરડામાં ગઈ અને નાંગ જે વધુ તાસવીસ કરતી ખીજાંણે ખુમ પાડતી પડી હતી તેની સારવાર કરવામાં લાંબો વખત વેર રોકાઈ રેહવાથી જસીનાં ઓરડામાં છોડી આવેલી બલતી જતી માટે આ ખુદી નીમકહલાલ નોકરને જરાખી ખ્યાલ થયો નહો. દીવાનો જસી પોતાની ઉંઘમાંથી એકદમ જગત થયો અને ખીજાણું ઉપરથી કુદકો મારી ઓરડામાં મોટે મોટે હસતો નાચવા કુદવા લાગ્યો. જ્યારેખી તે તે આવાં ઘેલાં ચેડાં કાઢતો ત્યારે ખુદી હસમતની ખુમ અને ધાક વચ્ચે તે શાંત થઈ જતો હતો, પણ તે રાત્રે તેજલ ઉપર જતી બલતી હોવાથી જતીનો ઉગસ ઓરડામાં પડતો હોવાથી તે હદ બહાર ઘેલાં કાઢવા લાગ્યો, અને દીવાનાંપણાંમાં ટેજલ ઉપરની જતી પોતાના હાથમાં લીધી અને પોતાનાં પલંગની કુરતની જતીથી સળગાવી અને પોતાનો હાથ દાઝતાં તે જતી તેના હાથમાંથી ખીજાંણું ઉપર પડી ગઈ અને જ્વેલજ્વેલામાં તેનો પલંગ આગના ભભુકા વચ્ચે વીંટલાઈ ગયો. આમના ભભુકાથી ઉપરના ભરિવથી સળગવા માંડ્યાં અને તે ઓરડાનો સામાન આંખનાં પલકારામાં બળવા લાગ્યો. જરાવારમાં આગ આખા

ઔરડામાં જેમ ફેલાઈ રહી તેમ તેની આસપાસનાં અને નીચેનાં ઔરડા-
ઓખી સફળગવા લાગ્યા, જસી ઔરડામાં આગના યજ્ઞતાંમાંથી અથવા
ભયંકર ચીસો પાડતો આમ તેમ દોડવા લાગ્યો અને તેની તીક્ષ્ણ ચીસોના
સાહેબ સમતને કાતે પડવાથી ધાસ્તીથી ચોકી તે ઉપર જવા નીકળી પણ
ઉપરથી આગનાં ભલુકા નીકળતા જોઈ ધાસ્તીથી ચીસાચીસ પાડી ગભરાટમાં
આમતેમ દોડવા લાગી. શું કરવું તેથી તેને મુદ્દજન સમજ પડી નહીં.
ભુતખાનામાં ભુત અને દાકણોની વસ્તી હતી એવો ધખારો અને ધાસ્તી
લોકોનાં દીલમાં ઘેડેલાં હોવાથી આવી ભયભરી આગ વેળા બીહકના
માયાં કોઈથી મદદ કરવા આવવાનું નહીં એમજ તેણીએ ધાર્યું અને
અંદરની અંદરજ ગભરાટની મારી ચીસાચીસ પાડતી દોડવા લાગી! ભુત-
ખાનાનું મકાન એટલું તો જુનું હતું અને તેનું લાકડ કામખી એવું તો
સુકકું થઈ ગયું હતું કે આગનાં સપાટામાં બલી જતાં કરી વાર લાગી નહીં.

આ કટોકટ વેળાએ જલેજર તેમજ ધન લટાર મારી પાછા ફરતા
હતા, અને અંધકારમાં દુરથી ભુતખાનાં તરફ આગનાં શોજેસોળા ઉડેલા
જોવાથી તેઓ દોડતા હાંફતાં તુર્તાતુર્ત ભુતખાનામાં આવી પોહચ્યા.
તેઓ આવે તે અગાઉ ભુતખાનાનાં કંપાઉંડની બાહર લોકનું ટાળું ગભ-
રાટથી આ આગ નીહાળતું આપસઆપસમાં વાતો કરતું ઉભું હતું.
ભુતખાનામાં તો ભુતો દાકણોની વસ્તી હોવાનો ધાસ્તીભર્યો ખ્યાલ તેઓનાં
ભેજમાં રમી રહેલો હોવાથી તેઓએ અંદર આવી તે યજ્ઞતાં ભુતખાનાને
કાંઈથી પ્રકારે મદદ કરવાની કોઈએ હામ બીડી નહીં. જ્યારે ગભરાટ
અકળાટમાં દોડી પોહચેલા ધન તેમજ જલેજર ત્યાં આવી પોહચ્યા અને
અને તેઓ કંપાઉંડમાં દાખલ થયા તે વેળા આગમાં સપડાએલાંને મદદ
કરવા તેઓએ લોકને અર્જ કીધી. કેટલાંકોને હીમત આવવાથી તેઓખી
ધન તેમજ જલેજરની પાછળ દોડી આવ્યા. આ વેળા ભુતખાનું
આગમાં આખું વીંટલાઈ ગયું હતું અને અંદર ગંધાઈ રહેલાંઓની
ચીંતા આ અને દીલસોજોને થવા લાગી. તેઓ બેધડક ખીચી
ત્રણચાર શખસો સાથ અંદર ગયા અને જ્યાંથી ચીંચ્યારીઓ સંભળતી
હતી ત્યાં તેઓ દોડ્યા. ઉપરનાં મજલા ઉપરથી અભાગણી જરતી
ચીસાચીસ સંભળાતી હોવાથી ધન હીમત કરી ઉપર ધસ્યો અને
ધુમાડનાં ઘોટા વચ્ચે ચોમેર નજર કરવા લાગ્યો, અને માલ મુશીબતે
જરના ઔરડામાં તે દાખલ થયો જ્યાં આ અભાગણી ઠોકરી ખેલાત તુડી
પડી હતી. તેનાં માથામાં સખત માર લાગવાથી તેમાંથી લોહી વેહતું હતું.

ધુમાડો વધુ ને વધુ અંદર આવવાથી કાંઈખી વખત ખોલ્યા વીના ધને તેણીને ખેલાન સ્થિતીમાંજ પોતાના હાથમાં ઉચકી અને હાદરપરેતો દાદર ભણી આવ્યો અને દાદર ઉપરથી કિતરી એકદમ વરન્દા ઉપર લઈ ગયો, અને ખીજાઓની મદદથી તે બાહર કંપાઉડમાં લઈ ગયો. ધન આ બાજુ ખેસુધ થયલી જરને લઈ બાહર પડ્યો કે ઉપરનાં મજલાનો કેટલોક ભાગ નીચલા મજલા ઉપર પડ્યો અને છેક ઉપરનાં મજલા ઉપરનાં ઘેલા જસીને બચાવી શકવાના કાંઈખી ઉપાય રહ્યા નહીં ખીજા બે શખસો જેઓ અંદર ફીંમત કરી ગયા હતા તેઓ આલાંખાયને અરધી ખેલાન સ્થિતીમાં માહ મુશીબને બાહર લાવ્યા તે અભાગણી અબજાના પગ તેમજ મોંઢા ઉપરનો ભાગ ઘણા સમ્પત રીતે દાઝી ગયા હતા. થોડા વખતમાં તો આગે આખા ભુતખાનાંને એવી તો રીતે સપાટામાં લઈ લીધું કે કોઈએખી અંદર જઈને અંદર રહી ગએલાંઓને બચાવવાની હામ બીડી નહીં. ધન અને જલેજર ખી હીંમત હારી ચીંતાતુર સ્થિતીએ બાહરજ ઉભા, અને આલાં તેમજ જરને તાપરતોય મદદ કરી ગાડીઓ મંગાવી ઓરપીટાલમાં મોકલાવી દીધી. ભુતખાનામાંથી યુમાયુમ પાડતી યુઠી હસમત પેલલાં નીકળી પડી હતી તે બીચારી એટલી તો યુઠી અને નાતવાન હતી કે કાંઈખી પ્રકારની મદદ કરવાને તદ્દનજ અશક્ત હતી. તે સહીસલામત બહાર નીકલી પડી હતી, અને આગ લાગવાનું કારણ ધને પુછ્યું મગર તે કાંઈખી જવાબ દેઈ શકી નહીં. ભુતખાનામાં ઘેલો જસી, રતન મેહતાની બહેન મેહરાં, પેલી મરનાર જાહાંગીરની અભાગણી દીકરી ગુલાં, અને બદમાસ નાંખાં રહી ગયાં હતાં, જેઓને આગથી ભુતખાનું તદ્દનજ વીટલાઈ ગએલું હોવાથી કોઈખી બચાવી શક્યું નહીં અને તેઓ આ આગમાં બળીને ભરમ થઈ ગયાં હોશે એમજ ચીંતાતુર રીતે ધન તેમજ જલેજર વિચારવા પડ્યા.

આગ છેક પાછલી રાત્રે હોલવાઈ તોખી તેનું પજરણ સહવાર વેર ચાલુ રહ્યું. સહવાર પછી ભુતખાનામાં રહી ગયલાંઓની લાશ શોધી કાઢવા પાછળ પોલીસ ખીજાઓની મદદ લઈ મંડી, અને માહા મુશીબને બદમાસ નાંખાંની લાસ તદ્દનજ બળી ગયલી સ્થિતીમાં મળી આવી. આ બદકાર જદકાર ઓરતનો કેજ ઘણી કમકમાટ ઉપજવનારી સ્થિતીએ આવ્યે આવ્યો.

પોલીસને તે પછી અભાગણી મેહરાંની અને નાની ગુલાની તમામ બળી ગયલી લાસ સાથેજ હાથ લાગી અને જે કે ઘેલા જસીની લાસ સોંધવા પાછલ ઘણીખી ગુસતેંગુ કરવા માંડી મગર આગમાં આ દીવાનો

શખસ બગી જગીને તમામજ કાયસો થઈ ગીયો હોશે એમજ અટકલ થવા લાગી.

વચમાં એ દીવસ વહી ગયા અને ધને આગ લાગવાનો તાર કાઢેલો હોવાથી ડોઁ હોમી, રતન તુર્તજ અલાહબાદ દોડી આવ્યા અને તેઓ સાથે બલી પરીન અને દીલસોજ હીરાંબાઈ બી આવી પુગ્યાં. પોતાની બેહનનો આવો દયાજનક ફેજ આવેલો જોઈ તથા મરતી વેળા મોં જોવાની વડીક ટક ન મલેલી હોવાથી રતન ફાંકેફાંક રડ્યો ! તેની અભાગણી અને દુઃખી બેહને પેલા ચંડાલ અને દગલબાજ જસીને હાથ ધણું સખત પ્રકારનું દુઃખ ખમ્યું હતું અને આવદે દુઃખમાંજ માર્ગે લાગી. મેહરાં સાથે બદમાસ જાંહાંગીરની ખુચી ગુલાં બી બગીને બસમ થયલી હોવાથી મનોહર અને દયાળુ પરીનને ધણુંજ લાગી આવ્યું કાંકે મરતી વેળાએ આ અભાગણી છોકરીને પોતાને આસરે લઈ ઉધારવા બદમાસ જાંહાંગીરે દીલસોજ પરીનને વીનંતી કીધી હતી, મગર અહીં તે તો બીચારી કુમળી વયમાં ઘણીજ દયાજનક ફેજે માર્ગે લાગી.

આલાંમાય ઓસપીતાલમાં ઘણી તાસવીસ વચ્ચે મોતને બીજાંણ પડી હતી. તેનું દુઃખ એટલું તો અગાધ હતું કે તેનાથી મુદલજ ખમી શકાતું ન હતું તે તો બસ બાદશાહી ખવાસની છોકરી પરીનનીજ ટગર કરતી તાસવીસ કરી પડી રહી હતી. પરીનને મલ્લવાની અને મરતી વેળા તેની મારી ઇચ્છવાની તલબગારીમાંજ તેનો પ્રાણ ઘાંટીમાં અટકી રહ્યો હતો. તેઓ બધાં જોવાં સાંજે અલાહબાદ ગયાં તેવાંજ ઓસપીતાલમાં ગયાં અને પરીનને પોતાનાં બીજાણાં નજદીક આવેલી જોઈ આલાં તેનો હાથ પોતાનાં હાથમાં લઈ બોલી.

“ પરીન-પરીન-મેં તારી પર ઘણી જકા પારીજ તે માટે મને માફ કરજે-મારાં પાપનો આવો અંજામ આપોજ. અરે બોલા, મારી ચઢતી સ્થિતીમાં મેં પૈસાનાં જોરે ઘણા પાપ કીધાં, અરે ! મારા ઘણી વડીકની દરકાર નહીં કરી મારો પણ્યો સંસાર મેં પેલા મુવા બદમાસ મેરવાનની કુસલવણીથી ધુળ કરી નાંખ્યો અને મેં મારા સુખનું અને સંસારનું સત્યાનાસ કરી નાંખ્યું.”

પોતાના પાપનો પશ્ચલાપ કરતી આ દુઃખી અબળા રડવા લાગી. તેનાથી બોલાતું ન હતું ! તેનાથી મુશકેલીએ દમ લેવાતો હતો અને અગલ તદનજ નજદીકજ આવી હતી તોબી લથડતી જ્યાં તે છેલ્લુંજ બોલી શકી !

“પરીન-મને-મ-માફ-મે તારીપર ઘણો જીલ્મ-ઓ-મારાં પાપ-ખોદા માફ કરે-ઓ-ઓ-પચ્ચરીન ! મને-મને-માઆઆફ-માઆઆફ.” અને પરી-નનીજ ટગર કરતો ઘાટીમાં ઈંગાએલો પ્રાણુ પરીનનાં ત્યાં આવી પોંદવવા પછીના સંતોષમાં આખેર થઈ ગયો. તે ઉઠાછટ્ટી અને અભાગણી અખગાએ પેલા મુજ સંસારી શત્રુ મેરવાન મેજરની કુસલવણીથી પોતાનાં સંસારની ધુળધાણી કરી નાંખવા ઉપાંત હીણપરતીની હડધુત વચ્ચે નામો-શીમાં ગીરફતાર થઈ ગઈ હતી અને ઘણીજ કંગાળ સ્થીતીમાં આયદે પોતાનાં કર્તુકની શીક્ષા ભોગવવા તે દાદારની રાસ્ત દરગાહમાં પોંદવ્યી ગઈ! આહ! લખોપતી હાલતમાં રાજ કરતી રાણી તરીકે મોજમારેલી આ તુમાખી અખગા તમામજ કંગાળ સ્થીતીમાં લાચાર ખેચાર હાલતમાં ઓરપીતાલમાં કમકમાટ ઉપજવનારી સ્થીતીએ માર્ગે લાગી! જેઓ પૈસાની ગરમીમાં તુમાખીમાં પોતાનું સર કંચું રાખી ફરે છે તેઓ આયદે અલકારનાં અદલામાં તમામજ નીર્ધન અને નાચાર હાલતમાં એક બીખારી કરતાં બી કંગાળ સ્થીતીમાં દયાજનક ફેરે માર્ગે લાગી જતએ છે !

ભોલી અને દયાળુ પરીન તો દુસકે દુસકે રડી.

ખીજ ઓરડામાં પેલી તુમાખી જર તાસવીસ કરતી પડી હતી, ત્યાં અધાં ભેગી પરીન જઈ પોંદવ્યી. જરને જે કે સખત ઈજ્જ થઈ હતી છતાં બી તે કશી ઘાસ્તીખરી અને ગંભીર પ્રકારની ન હતી. તેનાં માથામાં સખત વાગ્યું હતું અને તેની અસરથી તથા આવી પડેલી આફતથી તેના મગજ નખળું પડી ગયું હતું અને આ ખીમારીમાંથી જે તે સાજ થાય તો તેની અકલ તદનજ ગુમ થઈ જઈ તે દીવાની બની જશે એવાજ અભીપ્રાય ઓરપીતાલના ડોક્ટરેએ આપ્યો હતો. અને તેમજ હતું કાંકે જર ખીછાંણાંપર પડી પડી અકલ વગરનુંજ તરેહવાર ફાટુંફાટું બકતી હતી અને પોતાની આગળ દયાળુ પરીનને આવતાં જેઈ તે તો ઘણીજ ઉશકેરઈ ગઈ અને જનુનમાં આવી આ નિર્દોષ અને નીપકપટ છોકરીને તરેહવાર ગાળો દેવા પડી. દીલસોજ પરીને આ અભાગણી છોકરીને શાંત કરવાની ઘણી બી કોશિશ કાઢી, ઘણાક મીઠા શબ્દો તે ભોલી મગર જર તો પરીનને ખસ બદનામ કરી તરેહવાર ગાળો દેઈ ઉડી ઉડીને મરવા જતી હોવાથી તેણીને વધુ જનુની ન કરવા ડાઁ હોમીએ તેને તેવીજ સ્થીતીમાં મેલી મધાને લઈ તે બહાર પડ્યો અને અધાં હોટેલમાં ફાફેલાં હોવાથી આસાએસ લેવા ગયાં.

પોતાની વરસાની વીખુટી પડેલી વાહલી અને ભલી છોકરીને ભેટતાં સર જાહેજર જસાવાલાને જે ખુશાલી તેનાં તન ખતમાં યરપા થઈ તેનું ખ્યાન અત્રે કરવું ખેગ છે ! આ અભાગ્યા પીતાએ આ ભોલી નમુનેદાર અને ભલી છોકરીને જ્યારે આપનાં અખંડ વાહલથી પોતાની ગોદમાં મજા ખુત આપી ત્યારે તે એ અખત્યાર અમ્યાં પેરે દુસકે દુસકે રડવા પડ્યો અને પોતાનાં હાથેજ છેવટે તેને જે જફા પાડી હતી અને તેની ઉપર જુલમ જુગ્ગરી તેને પોલીસનાં હાથમાં આપી હતી તેને માટે તે ખરા પસ્તાવાથી આ ખુદો નિર્દોષ પરીતની મારી ઇચ્છવા લાગ્યો, અને તેનાં કરચલી વહેજા ગાલ અને કપાળ ઉપર વાહલ અને હેતથી જફાઓ કરી ખરી દીક્ષોગ્નનીથી આ ભલી દીકરીએ પોતાનાં વીખુટા પડેલા આપને મારી બક્ષવાની આડકત્રી રીતે પુરવારી કરી આપી. પોતાના વાહલા આપની ગોદમાં વાહલ અને માયાથી દયાવાનાં આ સુભાગ્ય સંજોગો વચ્ચે આ ભલી અને નમુનેદાર છોકરીએ તે ક્રાસ્તારતી લાખો લાખ શુક્રજુગ્ગરી કાઢી અને હર્ષનાં આંસુઓ સાથેજ પોતાનાં વાહલા પીતાની ગોદમાં શાંતી અને કરારથી લાખો વખત વેર દયાઈ રહી !

આ ભલી નીપકપટ સખુરીવંતી અને સહણુશીલ છોકરી પરીતનાં રંજનો બદલો આપદે ગંજમાં આપ્યો ! ધીરજનું ફળ તેણીને ધનમાં મળ્યું ! ક્રાસમતની કમનસીબી વચ્ચે પોતાની હીણીસરજતને વશ અને તાખે થઈ ખુદરત તરફથી અનેક જુલમ અને જફા આ સહણુશીલ છોકરીએ શાંતીથી ખમ્યાં તેનો બદલો આપદે તેણીને સર્વોત્તમ સુખમાંજ મળ્યો !

મકરણ ૬૭ મું.

ધીરજનું ફલ ધન !

ભરતીની ઓટ અને ઓટની જેમ પાછી ભરતી થાય, તેજ મુજબ આદમીની હાંદગીમાં ખી સુખ દુઃખની ભરતી ઓટ નીરંતર તેની રેહેણી કરણી પ્રમાણે થાય છે ! ચઢતી પડતીનો તતીજો દરેક ઈનસાનનાં જીવનાં લેખમાં લખાયેલો છેજ ! જેઓ ધણું તુમાખ વચ્ચે ચઢે છે, જેઓનાં સુખની પુર ભરતી થાય છે, તેઓ કરણીનાં કાયદા મુજબ ખાક પરવરનાં

અંદીઠ હાથથી એકદમ પડતીની પાયમાલીમાં તુડી પડે છે, અને તેઓનાં સુખની ઓટ થઈ દુઃખની ભરતી થવા પામે છે, તે વાદલાં વાંચનાર આ નાકેશ વાર્તામાં લખાણથી વાંચી આવ્યાં છે ! નાક ઉપર માખ વટીક ન એસવા દે એવાં તુમાખી ગરૂર ધણીધણ્યાણી ગ્વાંડાંગીર અને આલાંમાય ઘણીજ કમકમાટ કિપગવનારી ફેજે તે પાક પરવરતી પનાદમાં સદાનાં પોંદચી ગયાં અને તે કમકમાટભર્યા અનાવ ઉપર છેવટનો શોકનો સીલા પદોડો ઉતારી આપણે આગળ વધીશું !

પેલા સંસારી શત્રુ, દગલયાજ મેરવાન મેજર, પોલીસનાં હાથમાંથી મુદત્તજ છટકવા પામ્યો નહીં; આલાંમાય જેવા ભોલી અને હેમક અયગાને ફસાવી તેનાજ પૈસાએ મોજ મારો તે ઝેરી સાંપે તે અવિચારી અયગાને છેવટે નામોશી અને હીણપસ્તીમાં ખુલ્લાર કરી નાખી હતી, અને તેવીજ દુઃખદાએક સ્થિતી વચ્ચે નામોશીમાં તે માર્ગે લાગી હતી. તે કાવત્રાંયાજ અદમાસે ભોલી આલાંમાય પાસ એમુત્ત જલવેરાટો સાફ કરાવી આપવાનાં આંહાણાં હેડળ લઈ જઈ તેને અદસે તેવાંજ ખોટાં અનાવડી જલવેરાટો તેને આપીને તે હેમક અયગાને ફગી હતી, અને મેડમ મારગારેટનાં કરજમાંથી અચવા જ્યારે તે જલવેરાટો આલાંમાયે તેને આવ્યાં, જે ખોટાં હોવાથી તે પ્રતાપ્યન મડમને ફગવાને માટે તેને આલાંમાય ઉપર વારટો કઢાવ્યાં હતાં, અને તે એવકુફ અને જીદ્દી અયગા મેરવાન મેજર જેવા અદમાસ દગા-યાજનાં કાવત્રાંનો ભોગ થઈ પડી.

મેડમ મારગારેટ દગલયાજ મેરવાનને પોલીસનાં હાથમાં આપી આડકત્રી રીતે તેને ફગવાના તકસીર મેલ્યો, અને તે લુચ્છી પાખંડી અને સાધુનાં સાહયાની શેતાન સ્ત્રી પોપાકો સીવવા અને વેચવાનાં ઓઠાં હેડળ દુકાનનાં કિપલા મજલા ઉપર જુગારખાનું રાખીને ભોલા જુવાનોને નીતી રીતીથી વેગળી રીતે ફંદામાં ફસાવી તેઓને ખસ્તેખુલ્લાર કરી નાખતી હતી, તેનો એકરાર દગલયાજ મેરવાને પોલીસ આગળ કાઢ્યો, અને પોલીસે છુપી જુસ્તેજુ કીધી અને તે અદમાસ પ્રતાપ્યન સ્ત્રીનાં કર્તુક અર્ધાં કિંધાડાં પડ્યાં અને તે અદકાર સ્ત્રીએ જ્યારે પોતાનાં પાપનો ઘડો ફુટવાનો અણી ઉપર હતો, અને જલમાં ચાંચડા ચારવાનો વખત નજદીક આવ્યો હતો, એમ જણવાથી પોલીસની ધરપકડ આગમજ છુપાછુપ મુંખાઈ પોપારા માખી ગઈ અને ત્યાંથી સ્ટીમરની પેસેજ બીજે નામે લઇને પોતાને વનન સદાની નામુદ થઈ ગઈ !

કર્પાશ્ચ બદમાસ મેરવાનનાં ઘણાં તરકટો ઉઘાડાં પડ્યાં; જુદાં જુદાં શેહરોમાં વેપારીઓ સાથે ખોટા ચેકોની ઠગાઈ કીધેલી પોલીસ બધી જાહેરમાં લાવી અને તેને સેસન્સ કમીટ કીધો, જ્યાં લાંબાંજુ તપાસ થયા બાદ નામદાર જડજે તે જુરા, દગલખાજ શેતાનને જન્મદેશ નીકાલની શીક્ષા કીધી, અને ઘેટાંનાં વેપમાં છુપાએલા નીચ વરને તેની કરણીનો તદ્દનજ વાજખી બદલો મળ્યો !

લાખમાં એકજ મત્રી આવે એવી નેક અને પાકગદ પરીનની માલાભારટ રંજનો બદલો ગંજમાં આવ્યો ! પેલલા ભાગમાં વાંહલાં વાંચનાર વાંચી ગયાં એમ જ્યારે સ્વાદીની આખાદીમાં બરખાદી થવાથી યોગમનાં ઓર્ચીટ દુઃખ અને આકૃષ્ટી તે કમનશીબ ખાળા ગોયા ઘેટી થઇને છુપા-છુપ નદીમાં નખાવી દેવા જતી હતી તેજ કટોકટ વખતે નેકચલણ અને નમુનેદાર હોમી ડાકટરે આવીને તેને ખચારી લીધી હતી, અને તે પછી ગમે તેવા અગાધ દુઃખ વચ્ચેથી કદીખી અંત ન લાવવો એવા પવીત્ર કસમ હોમીએ અભાગણી પરીન પાસથી લઈ લીધા, અને પરીન તો ઘેલાંપણમાં નદીમાં નખાવી મરી ગઈ હતી એમજ ચોમેર જાહેર થવાથી ભલા ડૉ. હોમીએ યોગમ આકૃતનાં મારાથી ઘેરાએલી તે કમનશીબને પોતાનાં લાગવગ અને ઓળખાણથી મુજબમાં પોતાનાં મીત્રની દીલસોજ પનાહ હેઠળ છુપાછુપ મોકલી આપી, જ્યાંથી આ સહજુસીલ છોકરી પોતાનાં ખભાંનાં જોરે પોતાનો કાલ નિર્ગમન કરવાનાં ડેડાવથી કોઈ જરદાર ખોળને ત્યાં લાંબો વખત વેર ગવરનેસ તરીકે રેહી, જે પછી વળી પુનાંની ઓસ્પીતાલમાં ઘણો વખત સુધી નર્સ તરીકે રેહી, મગર ત્યાં રાતદીસની સખત જોહમટ વચ્ચે ઘણી ખીમાર પડવાથી નર્સ તરીકેની નોકરી ડાકટરોની સલાહથી તે ખીચારીને ફજયાટ છોડવીજ પડી, અને તે પછી કોઈ ખાનદાની પારસી કુટુંબમાં કંપેન્યન તરીકે રેહી, અને આવી રંજ, જોહમટ અને જફકારીમાં છ વર્ષ પાણીનાં રેલા મીસાલ વહી ગયાં તે વારખી લાગ્યાં નહીં !

સહજુસીલ અને બાદશાહી ખ્વાસની નેકચલણ પરીન કેવી રીતે “ પરીન પેલેસ ”માં આવી અને તે પછી કેવાભયંકાર ખનાવો અન્યા તે વાંહાંલાં વાંચનાર બધુ વાંચી ગયાં છે !

આહા ! કેવી નમુનેદાર, નેકચલણ અને લાખમાં એકજ હોઈ શકે એવી નેક અને સુનેરી જીભરની છોકરી ! પોતાની ઉપર જે બદકારજફકારોએ ખુદ ખુદ વટીક નારાજ થાયે એવાં મહાભારટ દુઃખો પાડ્યાં, તે

અધાંઓ ઉપર વેર લેખતે અડશે ભુંડાઇતો અડશે આપંદે ભક્ષામિંજ વાતી આપ્યો ! એરત જે આ દુન્યામાં હસતી ભોગવે તો આવી આદશાદી ઇમરતી અને અમીરી ખવાસતી સહજસીત પરીનનાં જેનીજ હોતે !

લખોપતી અને સાલેસ ધન હીરામાણેકે પોતાનાં મરનાર કાકાએ આપેલી ગંભીર ફર્જ મુજબ તેની અધી લાખોથી અંકાતી આવેલી દોલત ડાં હોમીને સ્વાધીન કાંધી, કાંકે તે નેકચલણ ડાકટર ધન હીરામાણેકનાં કાકાનોજ હકદાર દીકરો પુરવાર થયો હતો. ભલા ધને વેપારમાં એટલી અધી તો દોલત ભેગી કાંધી હતી કે પોતાનાં મરનાર નવાખી કાકાની દોલત પોતાના પીત્રાર્ધ ડાં હોમીને હવાલે કરવા છતાંખી તે તો જેવો ને તેવોજ માલેનુખર જરદાર અને લક્ષાપતી રહ્યો હતો !

ભલી અને નમુનેદાર પરીન ભલા હોમીની આ અધી કેદયટ ધનને મોઢેથી સાંભલી હર્ષથી ગેલમાં આવી ઘણીજ ખુશી થવા લાગી. અને ઇમરનાં ખરાં જેસથી પોતાનાં અવલથી તે આખેર વેર વાલલા દીલસોઝ મીત્રને મુયારકઆદી આપવાં લાગી - આ આગુ આ ભક્ષો હોમી પોતાની ધરમની માતા હીરાંગાઈની દગલે ને પગલે ખુખી ગાતો હતો કાંકે તેજ સાલેસ અને પરોપકારી અખળાએ આ હોમીને પોતાને આસરે લઈ સારી કેળવણી આપી એક નમુનેદાર અને સાલેસ જુવાન બનાવ્યો હતો તેથી તે પરોપકારી હીરાંગાઈનુંજ હેશાન ચાલુ માની રહ્યો હતો.

ભુતખાનાની આગમાં અધાં તારજ થઈ ગયાં હતાં, પરંતું અભાગણી જર અચી જવા પામી હતી. તેનાં માથામાં જખમ થયો હોવાથી તેને આસપીતાલમાં રાખવામાં આવી હતી, જ્યાં પખવાડયાં પછી સારી હાલતમાં દેખાવાથી તથા ધન હીરામાણેકે અધાંઓને રહેવા માટે અંગલો ભાડે લીધેલો હોવાથી માયાલુ પરીનનાં આગ્રહથી તેણીને તેઓ સાથે લાવીને રાખવામાં આવી. ડાં હોમીએ આ તુમાખી પોરીની શારીરીક તપાસ કાંધી હતી, અને તેનાં મગજની સ્થીતી સારી ન હોવાથી તેને અંગલામાં સાથે રાખવા માટે જોખમ સમાચલો ગણી આનાકાની કાંધી, પણ ભલી પરીનને આ અભાગણીની દયા આવવાથીજ બોંહસ કરી તેણીને અંગલામાં રાખી. થોડા દીવસ વહી ગયા અને એક દીવસ જર એકાએક ઘણી જનુની બની અને ઘેલાંપણાંની અસરમાં હાથમાં લોખંડનો સલ્યો લઈ પરીનને ગાળો દેતી પરીન તરફ ધસી જઈ તેને મારવાની વેત્રણ કરવા લાગી, મગર સમયસુચકતા રાખી પરીન અસ પાડતી ત્યાંથીદોડી ગઈ અને ધન હીરામાણેકે આવી તુર્તાતુર્ત

તેને બચાવી લીધી. આ ઘેલી પોરીએ તે પછી અંગણમાં ઘણુંજ તોફાન મચાવી અને ગાળ દેવા લાગવાથી આવદે તેને મુંબઈની દીવાનશાળામાં મોકલાવી આપવાનાં ડેડાવ ઉપર તેઓ આવ્યાં, અને ડોં હોમીએ પોતાનાં ખર્ચે અને લાગવગે આ અભાગણી છોકરીને મુંબઈ મોકલાવી આપી અને દીવાનશાળામાં પોતાને ખર્ચ ખાસ સગવડ વચ્ચે રખાવી.

હવે કેહવાનું થોડુંજ બાકી રહ્યું છે. વચમાં દીવસો પાણીનાં રેલા મીસાલ પસાર થઈ ગયા. ભુતખાનામાં મરણ પામેલાંઓનો તેમજ મરનાર જાંહાંગીરની મરણ ક્રીયાનો સમુળગો ખર્ચ આ પરોપકારી ડોક્ટર હોમીજ કરવા લાગ્યો અને આસરે એક માસ અસાદબાદમાં રહી બધાંઓ પાછાં મુંબઈ ડોં હોમીનાંજ અંગણમાં આવી ઉતર્યાં.

મુંબઈ આવ્યા પછી એક દિવસ તેઓ આગલી કાંઠાણી યાદ કરતાં બેઠાં હતાં તેવામાં ધન હીરા માણેક ઉડીને દીલકશ મધુરી પરીન નજદીક આવ્યો અને જમણો હાથ પોતાનાં હાથમાં લઈ મોહિતથી બોલ્યો, “વાહલી દીકરી ! પેલી દગલબાજ ઓરત નાંગનાં કરતુકનાં પરીણામમાં તેં ઘણુંજ ખમ્યું પણ તે બધાંનો બદલો આજે સુખમાંજ આવ્યોછ. વાહલી પરીન, લંબાણ કસોટીમાં કસાઈ આવદે તું સાચી પુરવાર થઈછ ! પરીન, મારી એકજ તુને ચરજ છે.” એમ બોલી તે તેણીને ડોં હોમી બેઠો હતો ત્યાં ઘસડી લઈ ગયો અને તે પરોપકારી જીવાનનો હાથ પોતાનાં હાથમાં લઈ તેનો અને પરીનનો હાથ સાથે મેળવી ખુશાલીથી છસાછસ ઉભરાતાં ખાલેસ જીગરથી બોલ્યો ! “ મારી મચ્છા વાહલી દીકરી, આજે મારા કઝીન સાથ તુને જોડાઈ સુખી જોવાનીજ છે ! સાચી જનકેશાનીમાં તારાં દુઃખમાં દુઃખી અને સુખમાં સુખી રેહી આ બસા જીવાને તારીજ માફક અનેક કસોટીમાં કસાઈ આવદે ધીરજનું ફળ ધન મેળવ્યુંછ એટલે આજે મારા કઝીનના હાથમાં તારો ઘડાએલો હાથ આજે આપતાં મને મોટી ખુશાલી ખરપા થાયછ.” પરીનનો ચહેરો ઓશકથી તદ્દનજ લાલચોલ બની રહ્યો અને નીચું જોતીજ ઉભી રહી ધને પાછું આગળ ચલાવ્યું. “ તે કરીમે કારસાજે બધાં દુઃખનો બદલો સર્વોત્તમ સુખમાંજ આપ્યોછ તો હું ઇચ્છુંછ કે ઘણી ઘણીઆણીના અખંડ વાહલ વચ્ચે તમે દરેક પ્રકારનાં સુખ અને અમનચમનમાં સદાકાળ હમારા દીલસોજ પ્યારની બાંહેધરી લેકળ વધુ જશ અને કિર્તિ મેલવી જવો એવી મારી દુઆ તમુને આમીન થાય !”

રતને જીગરનાં ખરાં જોશથી પોતાનો ઉભરો અતારી આ બંને જીવાનને આશીશ દેવા લાગ્યો, અને પરોપકારી હિંસાખમ્મે હર્ષમાં આવી

અનેને આવરણું લેઈ પોતાની ગાંઠમાં વાહતથી લાંબો વખત વેર દાખી રાખી અને અનેક પ્રકારના રૂડા આશીર્વાદો તોળીને વધાવી લીધાં !

સંહારાં વાંચનાર સતમુખ હવે ખુલાસો કરવાનું કશું બાકી રહ્યું ન હોવાથી આ લાંબી નાકેશ વાર્તા થોડાક શબ્દો લખી ખતમ કરશું.

એક વર્ષ પાણીનાં રેળા મીસાલ આસાનીથી પસાર થયું, અને ડોઠ હોમીનાંજ ખંખાલા હીલ ઉપરનાં રૈનકદાર અંગણમાં ભલા હોમી અને નેકચલણુ પરીનની સ્વાદીની સાજવારી જળરી ધામધુમ વચ્ચે થઈ હોમીની ધર્મ માતા હીરાંબાઈ અને જરદાર ધન હીરામાણેકે રતન સાથે તે સ્વાદીની આખાદી વચ્ચે જળરી જેલમટ ખરાં દીલની ખુશીથી આગેવાનીથી ભાગ લઈ કીધી, અને સંખ્યામંધ જરદારો, ખડેખાંઓ અને મોટા મોટા ઓધે-દારોનાં ભલા આશીર્વાદ વચ્ચે અને તેઓની એમુલ ભેટોનાં વર્ષાદ વચ્ચે તે નમુનેદાર નેકચલણુ અને ભલાં જીવાનો ન છુટે કે તુટે એવા ચીવટ અને મજાખુટ ગાંઠથી ઘણી-ઘણ્યાણી તરીકે એક થયાં !

વયમાં વર્ષો આસાનીથી વડી ગયાં છે ! આજે પરાપકારી ડોક્ટર હોમી તીક્ષણ ખુશ્મીથી અને પોતાના માયાણુ ખવાસથી ચોમેર પંકાઈ ગયો છે અને સરકારમાં પોતાના બોહલા લાગવગથી હાલ તેને સરનો નામીઓ એકલામ મલ્યો છે ! પોતાના મરનાર પીતા નવાજ રસ્તમજંગની લાખોની દોલત ધન હીરામાણેકે તેને સ્વાધીન કીધી હતી તેનો અંગત ઉપયોગ ન કરતાં પોતાના મરનાર પીતાનાં પુણ્યને માટે હૃદયઆદમાં મોટી ઓરપીતાલ અને મુસાફરખાના બાંધવાના અને તેનાં તીભાવને માટે આ સાલેસ હોમીએ આપી દીધા !

અને પરીન ! તે આદશાહી દીલની છોકરી તો પોતાના હાથમાં આવતો પૈસો ગરીબો અને કંગાજો પાછળજ દીલસોજીથી ખર્ચતી હતી, અને કેટલાક મુકલેસ કુટુંબોને આ સખી દીલગુરદાની બાનું બધી રીતની મદદ કરતી હતી. સર જલેજર જસાવાલાની સ્ત્રીતી ટલ્યાં ઝાંટક થઈ ગેઈ હતી અને આ જૈફ શેઠયો કરજમાં દુખી ગયેલો મુંબઈથી નાહસી અલાહબાદમાંજ ભરાયેલો હતો, તે હવે પોતાના જમાઈની ખરકટથી બધું કરજ ભરપાઈ કરી પોતાની વાહલી દીકરી અને ભલા જમાઈ સાથે અમનચમન કરે છે અને લખોપતી ધન હીરામાણેકે પણ કુંવારીજ જીંદગી વચ્ચે તેઓની સાથેજ રહી પોતાનો કાલ નિર્માન કરે છે ! અભાગ્યો રતન આફ્રીકાના ખુણામાં જઈ દેશવટો ભોગવવા માગતો હતો, પણ લખોપતી

ધન હીરામાણુકે તેને તેમ કરતાં વાર્યો, અને તેથી તેઓ સાથેજ પોતાનો વખત સુખ્યેનમાં ગુજારે છે ! પેલી પરીનનાં વખતની મુસલમીન ફાસી હસમન કે જેણીએ બુનખાતામાં વાહલી પરીનને ખાતરજ દરેક પ્રકારની જેહમન ઉઠાવી મરનાર દીવાનાં જસીને રાખ્યો હતો, તેથી હજી પોતાની વાહલી શેફાણી પરીનનાં છોકરાંને રમીડવાની હોંશમાં જીવે છે ! અમાગણી જર હજી દીવાનશાળામાં સજડ્યા કરે છે. દરેક પ્રકારથી સુખશાંતી મહે એવી રીતે વાહલી પરીન આ દીવાની જરનો ખસો ખર્ચ પોતેજ દર માસે પોંદચાડે છે !

જેઓ દુઃખમાં સુખ માની મહાભારત દુઃખો શાંતી અને ધીરજથી સહણુ કરે છે, તેઓને તેવાં દુઃખનો યદ્યો આપદે સર્વોત્તમ સુખમાંજ મહે છે ! ભયંકર તોફાનો પછી હર્મેશ શાંતી વ્યાપી રહે છે, અને ધીરજનું ફલ નીરંતર ધનમાંજ આવે છે તે વાંદલાં વાંચનાર યદ્યશાહી ખવાસતી અને અને અમીરી જીગરની નેકચલણુ પરીનનાં ચાનક આપનારા નીતીમાન દાખલા ઉપરથી જોઈ અને અનુભવી ગયાં છે ! આજની ઉધરતી ભલી અને સાલેસ છેકરીઓને આ નેકચલણુ, નમુનેદાર અને ધીરજવંતી પરીનનો નીતીમાન અને ચાનક આપનારો દાખલો ઘણો ગંભીર અને ઐધદાએક સખક પુરો પાડે છે !

પરીન જેવી ધીરજવંતી, સહણુશીલ, નેકચલણુ અને નમુનેદાર છોકરીઓ વાંદલાં વાંચનારાંઓનાં ગરીબ કે માલેતુગ્ગર સંસારમાં પેદા થાય એવું જીગરો જનથી ઇચ્છી, વાંદલાં વાંચનારાંઓએ આ લંબાણુ નાકેશ વાર્તા છેવટ વેર વાંચવાની ધીરજ રાખી તે માટે હેશાંન માનતાં આ ખાકસાર કમીની કલમ ધીરજનો દમ ખેંચી વાંદલાં વાંચનારાંઓથી નમન તાર્જ ભરી રખસદ લેશે !

